T.C.

MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI

TÜRK İSLAM SANATLARI PROGRAMI

İSTANBUL NAMAZGÂHLARI

(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan

20096047 Hatice GÜL

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Nuri SEÇGİN

İSTANBUL 2014

Hatice GÜL tarafından hazırlanan **İstanbul Namazgahları** adlı bu çalışma aşağıda adları yazılı jüri üyelerince Oybirliğiyle / ~~Oyçokluğuyla~~ Yüksek Lisans Tezi olarak Kabul Edilmiştir.

Kabul (Sınav) Tarihi : 16 / 01 / 2014

(Jüri Üyesinin Ünvanı , Adı , Soyadı ve Kurumu) :	İmzası :
Jüri Üyesi : Yrd.Doç.Dr. Nuri SEÇGİN (Danışman)	.....
Jüri Üyesi : Doç.Dr. Nalan TÜRKMEN (M.Ü.Öğr.Üy.)	.....
Jüri Üyesi : Yrd.Doç.Dr. Şükrü SÖNMEZER	.....

İÇİNDEKİLER

Sayfa no.

ÖNSÖZ III
ÖZET IV
ABSTRACT V
KISALTMALAR VII
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ VIII
PLANLAR VE ÇİZİMLER LİSTESİ XXIII
HARİTALAR LİSTESİ XXVI
1. GİRİŞ 1
1.1. İslamda Dini Mimarinin Şekillenmesi 1
1.2. Namazgâh Sözcüğünün Etimolojik Ve Terminolojik Anlamı 6
1.3. Çalışmanın Amacı, Kapsamı ve Yöntemi 6
2. NAMAZGÂH MİMARİSİNİN GELİŞİMİ 8
3. KATALOG 14
3. 1. Günümüze Ulaşan Namazgâhlar 15
3. 2. Kaynaklardan Bilgi Edinilen Ancak Günümüze Ulaşamayan Namazgâhlar 230
3. 3. Kaynaklardan Sadece Adını Öğrenebildiğimiz Namazgâhlar 352
4. KARŞILAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME 356
4. 1. Mimari Özelliklerine Göre Namazgâhlar 356
4. 1. 1. Çeşme Üzerinde İnşa Edilen (Fevkani) Namazgâhlar 356
4. 1. 2. Çeşme ile Bitişik Olarak İnşa Edilen Namazgâhlar 357
4. 1. 2. 1. Hazneli Çeşmeli Namazgâhlar 358
4. 1. 2. 2. Haznesiz Çeşmeli Namazgâhlar 359
4. 1. 2. 3. Sütun Çeşmeli Namazgâhlar 359
4. 1. 3. Çeşmeden Ayrı Olarak İnşa Edilen Namazgâhlar 360
4. 1. 3. 1. Hazneli Çeşmeli Namazgâhlar 360
4. 1. 3. 2. Sütun Çeşmeli Namazgâhlar 361
4. 1. 4. Gruplandırılamayan Çeşmeli Namazgâhlar 361
4. 1. 5. Kuyu Yanında İnşa Edilen Namazgâhlar 362
4. 2. Mihrap ve Minber Özelliklerine Göre Namazgâhlar 363
4. 2. 1. Mihraplı ve Minberli Namazgâhlar 363

4. 2. 2. Mihraplı Namazgâhlar 364
4. 2. 3. Kıble Taşlı Namazgâhlar 364
4. 2. 3. 1. Yassı Kıble Taşları 367
4. 2. 3. 1. 1. Dekoratif Tepelikli Kıble Taşları 367
4. 2. 3. 1. 2. Üst Kısmı Düz Kıble Taşları 368
4. 2. 3. 1. 3. Üst Kısmı Yuvarlak Kıble Taşları 368
4. 2. 3. 1. 4. Üst Kısmı Üçgen Kıble Taşları 369
4. 2. 3. 1. 5. Üst Kısmı Dendanlı Kıble Taşları 370
4. 2. 3. 1. 6. Üst Kısmı Dilimli Kıble Taşları 370
4. 2. 3. 1. 7. Üst Kısmı Dekoratif Bezemeli Kıble Taşları 370
4. 2. 3. 2. Sütun Şeklinde Olan Kıble Taşları 371
4. 2. 4. Kıble Taşı Bulunmayan Namazgâhlar 371
4. 3. Süsleme Özelliklerine Göre Namazgâhlar 371
4. 4. Konumlarına Göre Namazgâhlar 375
4. 4. 1. Yola Bağlı Namazgâhlar 375
4. 4. 2. Bahçelerde ve Mesire Yerlerinde İnşa Edilen Namazgâhlar 379
4. 4. 3. Meydanlarda İnşa Edilen Namazgâhlar 384
4. 4. 3. 1. Kent Meydanlarında İnşa Edilen Namazgâhlar 384
4. 4. 3. 2. İskele Meydanlarında İnşa Edilen Namazgâhlar 384
4. 4. 4. Ticari Doku İçinde İnşa Edilen Namazgâhlar 385
4. 4. 5. Tekkelerle Bağlantılı Olarak İnşa Edilen Namazgâhlar 385
4. 4. 6. Askeri Alanlarda İnşa Edilen Namazgâhlar 387
5. SONUÇ 388
6. FOTOĞRAFLAR 390
7. PLANLAR VE ÇİZİMLER 594
8. HARİTALAR 656
9. KAYNAKÇA 657
10. ÖZGEÇMİŞ 666

ÖNSÖZ

Tez konusu İstanbul'da inşa edilen namazgâhlar ile ilgili kapsamlı bir çalışmanın bulunmaması nedeni ile danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Nuri Seçgin'in önerisi ile belirlenmiştir. Günümüzde çok fazla örneği kalmayan bu yapıların bugünkü durumlarını belirlemek ve yapıları bir çalışma altında toplamak amacı ile bu teze başlanmış, uzun bir süreçten sonra tamamlanmıştır.

İlk olarak konunun belirlenmesinde olduğu gibi çalışma boyunca da öneri ve bilgileri ile beni yönlendiren danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Nuri Seçgin'e, ayrıca fotoğraf çekimleri sırasında beni yalnız bırakmayan sevgili arkadaşım Sevim İzgi'ye, Karacaahmet Mezarlığı'nda Ali Paşa Çeşmesi'nin yerini bulmamda bana yardımcı olan mezarlık güvenlik görevlisi Osman Yılmaz'a, tez çalışmam boyunca büyük bir özveri ve sabırla bana katlanan, maddi manevi desteklerini esirgemeyen aileme özellikle de kardeşim Nilay Gül'e çok teşekkür ediyorum.

Hatice Gül

2014

ÖZET

İslamiyetin erken devirlerinden itibaren şekillenmeye başlayan dini mimari daha sonraki dönemlerde İslamiyetin yayıldığı bölgelerin mimari geleneklerini de alarak gelişimini sürdürmüştür. Dini, siyasi ve sosyal bir merkez olarak ortaya çıkan mescit yapıları ile birlikte açık alanda ibadet etmek için şehir dışında ve üzeri açık olarak inşa edilen namazgâh yapıları da dini mimarinin bir parçası olarak İslamiyetin ilk dönemlerinden itibaren görülmektedir. İlk örneği Hz. Muhammed dönemine ait olan namazgâhlara özellikle bayram namazlarını kılmak için çıkılmıştır. Açık bir alanda ibadet etme geleneği İslam öncesi dönemi animist Arap inanç sistemine bağlanmıştır. Buna göre İslam öncesi dönemde toplu halde ibadet etmek için kabaca işaretlenerek belirlenmiş alanlar vardı ya da ibadet etmek için çıkılan yer İslam öncesi döneme ait kutsal bir alandı. Bu şekilde ibadet etme geleneği daha sonraki dönemlerde de devam etmiş ve İslamiyetin yayıldığı birçok bölgede namazgâhlar inşa edilmiştir.

Osmanlı döneminde namazgâhlar şehir dışında özellikle menzil ve mesire gibi ihtiyaç duyulan yerlerde ibadet ve dinlenme yeri olarak inşa edilmiştir. Çeşme ya da kuyu yanında yer alan etrafı duvar ile çevrili bir alan ya da set halindedir. Namazgâhlar birkaç kişinin ibadet edebileceği küçük alanlar olabileceği gibi geniş bir alanı kaplayan özellikle cuma ve bayram namazlarının da kılınabildiği minberli olarak inşa edilmiş namazgâhlarda bulunmaktadır. Namazgâhlarda kıble yönü ise kıble taşı ya da mihrap ile belirlenmiştir. Çeşme yanında bulunan namazgâhlar çeşmeye bitişik ya da çeşmeden ayrı olarak inşa edilmiştir. XVI. ve XVII yüzyılda namazgâh çeşmeleri genel olarak dikdörtgen haznelidir. XVIII. yüzyılda Barok dönem ile birlikte meydan çeşmeleri ve sütun çeşmeler de namazgâh mimarisinde görülmektedir. Meydan çeşmelerinin ortaya çıkışı ile bazı namazgâhlar fevkani olarak inşa edilmiştir. Namazgâhlarda süslemeler kıble taşı yüzeyinde ve çeşme cephelerinde olup genel olarak dönem üslubunu yansıtmaktadır. Günümüzde büyük bir kısmı yok olan namazgâhlardan günümüze asıl şekli ile az sayıda örnek ulaşabilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İslam mimarisi, Namazgâh, Çeşme, Musalla, İstanbul.

ABSTRACT

The religious architecture which began to take shape as from early periods of Islam has subsequently developed further embracing, among other things, architectural traditions of the regions into which Islam has stepped in. With small mosque structures coming to the picture as a religious, political and social centre, namazgah (open-air prayer platform) structures built out of city for outdoors prayer, without roofing, are also observed from the early periods of Islam as part of the religious architecture. Originally dating back to the era of Prophet Mohammad, namazgah has been used particularly for performing religious-day prayers. The tradition of performing prayers in the open air is associated with the pre-Islam animistic belief of the Arabs. According to this approach, in the pre-Islamic era, there were areas roughly marked for having a collective prayer, or people were used to go up to a pre-Islamic holy place for having prayers. The tradition of performing prayers in this manner has survived in the subsequent periods, resulting in construction of namazgah in many regions into which Islam has stepped in.

In the Ottoman era, namazgahs have been built as a praying and resting site out of city settings, where they are needed, like halting-places and excursion-spots. It is in the form of an area or bank/set encircled around with walls, situated next a water-fountain or well. A namazgah might be a small venue accommodating only a few people, as well as a large one, built with a pulpit, which covers a big area where people could also perform their Friday and religious-day prayers. Qibla (direction towards Mecca) of prayer in namazgah is set by a qibla-stone or mihrab (qibla-indicating prayer niche). Namazgahs situated nearby water-fountains have been built either next to, or independent from, such fountains. In the 16th and 17th centuries, namazgah fountains have mostly been built with a triangular chamber. In the 18th century, with the advent of Baroque era, square fountains and column fountains have found their reflections in namazgah architecture. With the advent of square fountains, some namazgahs have been built on the top. In namazgahs, embellishments are available on qibla-stone surface and on fountain fronts, usually reflecting the style of the period. Most of the namazgahs vanished as time went by, such that only a small number of them still surviving with their originality properly preserved.

Keywords: Islam architecture, Namazgah, Fountain, Musalla, Istanbul

KISALTMALAR

A.g.e: Adı geçen eser
A.g.n.: Adı geçen notlar
Çev.: Çeviren
H: Hicri
Haz.: Hazırlayan
Hz.: Hazreti
İTÜ: İstanbul Teknik Üniversitesi
İÜ: İstanbul Üniversitesi
MEB: Milli Eğitim Bakanlığı
MSGSÜ: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
MÜ: Marmara Üniversitesi
ODTÜ: Orta Doğu Teknik Üniversitesi
TDV: Türkiye Diyanet Vakfı
YTÜ: Yıldız Teknik Üniversitesi

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1: Okmeydanı Namazgâhı minberinin eski hali. (http://turkokculugu.com/okmeydani/menzil-taslari-fotograf-albumu/, 00.35, 28.01.2014)
Fotoğraf 2: Okmeydanı Namazgâhı'nın günümüzdeki görünümü.
Fotoğraf 3: Okmeydanı Namazgâhı minberinin günümüzdeki görünümü.
Fotoğraf 4: Okmeydanı Namazgâhı minber alınlığı.
Fotoğraf 5: Okmeydanı Namazgâhı'nın onarımdan sonraki görünümü.
Fotoğraf 6: Okmeydanı Namazgâhı'nın onarımdan sonraki görünümü.
Fotoğraf 7: Anadolu Hisarı Toplarönü Namazgâhı. (İ. Fazıl Aynoğlu)
Fotoğraf 8: Anadolu Hisarı Toplarönü Namazgâhı.
Fotoğraf 9: Anadolu Hisarı Toplarönü Namazgâhı mihrabı ve minberi.
Fotoğraf 10: Anadolu Hisarı Toplarönü Namazgâhı kuyusu.
Fotoğraf 11: Fatih Sultan Mehmed Namazgâhı. (İsmail Orman)
Fotoğraf 12: Fatih Sultan Mehmed Namazgâhı çeşmesi.
Fotoğraf 13: Kazlı Çeşme Namazgâhı. (Yavuz Tiryaki)
Fotoğraf 14: Kazlı Çeşme Namazgâhı. Çeşme üzerindeki kaz figürünün çalınmadan önceki görünümü. (Zeytinburnu Belediyesi)
Fotoğraf 15: Kazlı Çeşme Namazgâhı'nın günümüzdeki görünümü.
Fotoğraf 16: Kazlı Çeşme Namazgâhı inşa kitabesi.
Fotoğraf 17: Kazlı Çeşme Namazgâhı'nın niş kemeri üzerinde bulunan kitabesi.
Fotoğraf 18: Kazlı Çeşme Namazgâhı çeşmesi.
Fotoğraf 19: Kazlı Çeşme nişi içinde yer alan kaz figürünün onarımdan sonraki görünümü.
Fotoğraf 20: Kazlı Çeşme nişi içinde yer alan kaz figürünün orijinal hali. (NTV Tarih Dergisi)
Fotoğraf 21: Kazlı Çeşme nişi içinde yer alan kaz figürünün arkasında bulunan haç (kristogram) motifi. (NTV Tarih Dergisi)
Fotoğraf 22: Hacı Bayram Namazgâhı kazıdan sonraki görünümü.
Fotoğraf 23: Hacı Bayram Namazgâhı inşa kitabesi.
Fotoğraf 24: Hacı Bayram Namazgâhı mihrap yeri.
Fotoğraf 25: Hacı Bayram Namazgâhı çeşmesi ve Silivrikapı Ayvalık Mezarlığı Namazgâhı kıble taşı.

Fotoğraf 26: Çatal Çeşme Namazgâhı çeşmesi. 1940'lı yılların başında çeşmenin yeri değiştirilmeden önce. (Kadıköy Çeşmeleri)
Fotoğraf 27: Çatal Çeşme ön cephesi.
Fotoğraf 28: Çatal Çeşme Namazgâhı inşa ve onarım kitabesi.
Fotoğraf 29: Çatal Çeşme yan cephesi.
Fotoğraf 30: Çatal Çeşme arka cephesi.
Fotoğraf 31: Hüseyin Usta Namazgâhı kıble taşı.
Fotoğraf 32: Hacı Evhad Namazgâhı çeşmesi.
Fotoğraf 33: Hacı Evhad Çeşmesi onarım kitabesi.
Fotoğraf 34: Darü's-saâde Ağası Mehmed Ağa Namazgâhı.
(http://www.envanter.gov.tr/anit/index/detay/13586, 18.10, 27.01.2014)
Fotoğraf 35: Darü's-saâde Ağası Mehmed Ağa Namazgâhı çeşmesi.
Fotoğraf 36: Darü's-saâde Ağası Mehmed Ağa Çeşmesi inşa kitabesi.
Fotoğraf 37: Vezir Mehmet Paşa Namazgâhı. (Yılmaz Önge)
Fotoğraf 38: Vezir Mehmet Paşa Namazgâhı inşa kitabesi. (Yılmaz Önge)
Fotoğraf 39: Vezir Mehmet Paşa Namazgâhı ilk onarım kitabesi. (Yılmaz Önge)
Fotoğraf 40: Vezir Mehmet Paşa Namazgâhı ikinci onarım kitabesi. (Yılmaz Önge)
Fotoğraf 41: Vezir Mehmet Paşa Namazgâhı çeşmesi. (Yılmaz Önge)
Fotoğraf 42: Vezir Mehmet Paşa Namazgâhı mihrap nişi. (Yılmaz Önge)
Fotoğraf 43: Vezir Mehmet Paşa Namazgâhı çeşmesi. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 44: Vezir Mehmet Paşa Çeşmesi'nin sökülen taşları.
(http://mobil.iski.gov.tr/tarihicesmedetay.asp?id=906, 16.15, 22.01.2014)
Fotoğraf 45: Kuyulu Namazgâhı çeşmesi. (İ. Hilmi Tanışık)
Fotoğraf 46: Kuyulu Namazgâh alanı ve çeşmesi.
Fotoğraf 47: Kuyulu Namazgâhı çeşme arka cephesi.
Fotoğraf 48: Kuyulu Namazgâhı çeşme inşa kitabesi.
Fotoğraf 49: Ayrılık Çeşmesi Namazgâhı. Kazıdan sonraki görünümü. (Kadıköy Çeşmeleri)
Fotoğraf 50: Ayrılık Çeşmesi Namazgâhı. Kazıdan sonraki görünümü.
Fotoğraf 51: Ayrılık Çeşmesi Namazgâhı. Kazıdan sonraki görünümü.
Fotoğraf 52: Ayrılık Çeşmesi onarım kitabeleri.
Fotoğraf 53: Ayrılık Çeşmesi. (İ. Hilmi Tanışık)
Fotoğraf 54: Ayrılık Çeşmesi. Kazı yapılmadan önceki görünümü. (M. Nermi Haskan)

Fotoğraf 55: Sadrazam Mehmet Paşa Namazgâhı.
Fotoğraf 56: Sadrazam Mehmet Paşa Namazgâhı inşa kitabesi.
Fotoğraf 57: Sadrazam Mehmet Paşa Namazgâhı yan cephesi.
Fotoğraf 58: Mahpeyker Valide Sultan Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 59: Mahpeyker Valide Sultan Namazgâhı günümüzdeki görünümü.
Fotoğraf 60: Mahpeyker Valide Sultan Namazgâhı çeşmesinin günümüzdeki görünümü.
Fotoğraf 61: Mahpeyker Valide Sultan Namazgâhı inşa kitabesi.
Fotoğraf 62: Mahpeyker Valide Sultan Namazgâhı çeşmesinin nişi içinde yer alan müsenna besmele yazı.
Fotoğraf 63: Mahpeyker Valide Sultan Namazgâhı çeşme süslemesi.
Fotoğraf 64: Küçük Çamlıca Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 65: Küçük Çamlıca Namazgâhı kıble taşı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 66: Küçük Çamlıca Namazgâhı çeşmesi.
Fotoğraf 67: Küçük Çamlıca Namazgâh inşa kitabesi.
Fotoğraf 68: Musahip Ali Ağa Çeşmesi Namazgâhı. (http://www.envanter.gov.tr/anit/index/galeri/13001?page=1, 18. 44, 27.01.2014)
Fotoğraf 69: Musahip Ali Ağa Çeşmesi Namazgâhı. (http://www.envanter.gov.tr/anit/index/galeri/13001?page=2, 18. 45, 27.01.2014)
Fotoğraf 70: Merdivenköyü Mama Çeşmesi Namazgâhı kıble taşı.
Fotoğraf 71: Merdivenköyü Mama Çeşmesi.
Fotoğraf 72: Merdivenköyü Mama Çeşmesi.
Fotoğraf 73: Büyük Çamlıca Namazgâhı.
Fotoğraf 74: Büyük Çamlıca Namazgâhı çeşmesi.
Fotoğraf 75: Büyük Çamlıca Namazgâhı kıble taşı.
Fotoğraf 76: Büyük Çamlıca Namazgâhı. Çeşme üzerinde yer alan inşa kitabesi.
Fotoğraf 77: Büyük Çamlıca Namazgâhı onarım kitabesi.
Fotoğraf 78: Mihrişah Valide Sultan Namazgâhı kıble taşı. (Yavuz Tiryaki)
Fotoğraf 79: Mihrişah Valide Sultan Namazgâhı kıble taşı. (Yavuz Tiryaki)
Fotoğraf 80: Mihrişah Valide Sultan Namazgâhı'nın onarımdan sonraki görünümü.
Fotoğraf 81: Mihrişah Valide Sultan Namazgâhı. Onarımda inşa edilen çeşme.
Fotoğraf 82: III. Ahmet Namazgâhı ve Çeşmesi. (S. Faruk Göncüoğlu)
Fotoğraf 83: III. Ahmet Namazgâhı kıble taşı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 84: III. Ahmet Namazgâhı çeşmesinin günümüzdeki görünümü.
Fotoğraf 85: III. Ahmet Çeşmesi inşa kitabesi.
Fotoğraf 86: Çubuklu Namazgâhı ve Çeşmesi. (İ. Hilmi Tanışık)
Fotoğraf 87: Çubuklu Namazgâhı kıble taşı.
Fotoğraf 88: Çubuklu Namazgâhı çeşmesi.
Fotoğraf 89: Çubuklu Namazgâhı inşa kitabesi.
Fotoğraf 90: Çubuklu Namazgâh. Çeşmesi nişinin sağ yanında bulunan inşa kitabesi.
Fotoğraf 91: Çubuklu Namazgâh. Çeşmesi nişinin sol yanında bulunan inşa kitabesi.
Fotoğraf 92: Çubuklu Namazgâhı kıble taşının günümüzde bulunduğu alan.
Fotoğraf 93: İbnül Emin Ahmet Ağa Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 94: İbnül Emin Ahmet Ağa Namazgâhı.
Fotoğraf 95: İbnül Emin Ahmet Ağa Namazgâhı mihrabı.
Fotoğraf 96: İbnül Emin Ahmet Ağa Namazgâhı inşa kitabesi.
Fotoğraf 97: Ali Paşa Namazgâhı çeşmesi.
Fotoğraf 98: La'li Mustafa Efendi Namazgâhı.
Fotoğraf 99: La'li Mustafa Efendi Namazgâhı.
Fotoğraf 100: La'li Mustafa Efendi Namazgâhı kıble taşı.
Fotoğraf 101: La'li Mustafa Efendi Namazgâhı. Çeşmesi'nin kuzeybatı cephesinde yer alan inşa kitabesi.
Fotoğraf 102: La'li Mustafa Efendi Namazgâhı. Çeşmesinin kuzeydoğu cephesinde yer alan inşa kitabesi.
Fotoğraf 103: La'li Mustafa Efendi Çeşmesi'nin kuzeydoğu cephesi.
Fotoğraf 104: La'li Mustafa Efendi Çeşmesi'nin kuzeybatı cephesi.
Fotoğraf 105: İshak Ağa Namazgâhı.
Fotoğraf 106: İshak Ağa Namazgâhı.
Fotoğraf 107: İshak Ağa Namazgâhı kıble taşı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 108: Beykoz Terazili Çeşme. (İ. Hilmi Tanışık)
Fotoğraf 109: Beykoz Terazili Çeşme Namazgâhı kıble taşı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 110: Beykoz Terazili Çeşme Namazgâhı inşa kitabesi.
Fotoğraf 111: Beykoz Terazili Çeşme.
Fotoğraf 112: Beykoz Terazili Çeşme.
Fotoğraf 113: Beykoz Orta Çeşme Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 114: Beykoz Orta Çeşme Namazgâhı mihrabı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 115: Beykoz Orta Çeşme Namazgâhı inşa kitabesi.
Fotoğraf 116: Beykoz Orta Çeşme Namazgâhı. Günümdeki görünümü.
Fotoğraf 117: Beykoz Orta Çeşme Namazgâhı mihrabı.
Fotoğraf 118: Beykoz Orta Çeşme'nin ön cephesi.
Fotoğraf 119: Beykoz Orta Çeşme Namazgâhı mihrap süslemesi.
Fotoğraf 120: Umuryeri Namazgâhı. (Yavuz Tiryaki)
Fotoğraf 121: Servi Mahallesi Namazgâhı çeşmesi.
Fotoğraf 122: Servi Mahallesi Namazgâhı. Çeşme inşa kitabesi.
Fotoğraf 123: Servi Mahallesi Namazgâhı çeşmesi.
Fotoğraf 124: Derviş İbrahim Namazgâhı kıble taşı.
Fotoğraf 125: Derviş İbrahim Namazgâhı inşa kitabesi.
Fotoğraf 126: Derviş İbrahim Namazgâhı kıble taşı yanında yer alan Derviş İbrahim ve Derviş Mehmed'e ait mezar taşları.
Fotoğraf 127: Derviş İbrahim Namazgâhı ve Emin Baba Tekkesi.
Fotoğraf 128: Pir Mustafapaşazade Mehmet Bey Namazgâhı.
Fotoğraf 129: Pir Mustafapaşazade Mehmet Bey Namazgâhı.
Fotoğraf 130: Pir Mustafapaşazade Mehmet Bey Namazgâhı. Çeşme inşa kitabesi.
Fotoğraf 131: Pir Mustafapaşazade Mehmet Bey Çeşmesi'nin sağ tarafında kalan namazgâha ait kıble taşı.
Fotoğraf 132: Pir Mustafapaşazade Mehmet Bey Çeşmesi'nin sol tarafında kalan namazgâha ait kıble taşı.
Fotoğraf 133: Pir Mustafapaşazade Mehmet Bey Namazgâhı çeşmesi
Fotoğraf 134: Ayşe Hatun Namazgâhı.
Fotoğraf 135: Ayşe Hatun Namazgâhı kıble taşı ön yüzü.
Fotoğraf 136: Ayşe Hatun Namazgâhı kıble taşı arka yüzü.
Fotoğraf 137: Veli Efendi Çayırı Yeşiltepe Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 138: Veli Efendi Çayırı Yeşiltepe Namazgâh alanının kazı sonrası görünümü.
Fotoğraf 139: Veli Efendi Çayırı Yeşiltepe Namazgâhı. Çeşme ön cephesi.
Fotoğraf 140: Veli Efendi Çayırı Yeşiltepe Namazgâhı. Çeşme arka cephesi.
Fotoğraf 141: Veli Efendi Çayırı Yeşiltepe Namazgâhı. Çeşme arka cephesi.

Fotoğraf 142: Veli Efendi Çayırı Yeşiltepe Namazgâhı. Kazı sonrası namazgâh alanının görünümü.
Fotoğraf 143: Veli Efendi Çayırı Yeşiltepe Namazgâhı. Kazı sonrası namazgâh alanının görünümü.
Fotoğraf 144: Ömer Efendi Namazgâhı'nın 1957 yılındaki hali. (Semavi Eyice)
Fotoğraf 145: Ömer Efendi Namazgâhı kıble taşı. (Semavi Eyice)
Fotoğraf 146: Ömer Efendi Namazgâhı kıble taşı. (Yavuz Tiryaki)
Fotoğraf 147: Ömer Efendi Namazgâhı. (İ. Hilmi Tanışık)
Fotoğraf 148: Ömer Efendi Namazgâhı çeşmesi 1957. (Semavi Eyice)
Fotoğraf 149: Ömer Efendi Namazgâhı yanındaki hazire 1957. (Semavi Eyice)
Fotoğraf 150: Ömer Efendi Çeşmesi'nin günümüzdeki görünümü.
Fotoğraf 151: Ömer Efendi Çeşmesi'nin arka cephesi.
Fotoğraf 152: Şeyhülislam Mirzazâde Mehmet Said Efendi Namazgâhı çeşmesi.
Fotoğraf 153: Beylerbeyi İskele Namazgâhı.
Fotoğraf 154: Beylerbeyi İskele Namazgâhı.
Fotoğraf 155: Beylerbeyi İskele Namazgâh alanının yanında bulunan II. Mahmut Çeşmesi.
Fotoğraf 156: II. Mahmut Çeşmesi'nin güneydoğu cephesi üzerinde bulunan inşa kitabesi.
Fotoğraf 157: II. Mahmut Çeşmesi'nin kuzeydoğu cephesi üzerinde bulunan inşa kitabesi.
Fotoğraf 158: II. Mahmut Çeşmesi'nin kuzeybatı cephesi üzerinde bulunan inşa kitabesi.
Fotoğraf 159: II. Mahmut Çeşmesi'nin güneybatı cephesi üzerinde bulunan inşa kitabesi.
Fotoğraf 160: Esma Sultan Namazgâh çeşmesinin güneybatı ve kuzeybatı cephesi.
Fotoğraf 161: Esma Sultan Namazgâhı.
Fotoğraf 162: Esma Sultan Namazgâhı.
Fotoğraf 163: Esma Sultan Namazgâh çeşmesi kuzeydoğu cephesi.
Fotoğraf 164: Esma Sultan Namazgâh çeşmesi güneybatı cephesinde yer alan inşa kitabesi.
Fotoğraf 165: Esma Sultan Namazgâh çeşmesi kuzeydoğu cephesinde yer alan inşa kitabesi.
Fotoğraf 166: Esma Sultan Namazgâh çeşmesi kuzeydoğu ve güneydoğu cephesi.
Fotoğraf 167: Selamiçeşme Namazgâhı çeşmesi. (İ. Hilmi Tanışık)
Fotoğraf 168: Selamiçeşme Namazgâhı çeşmesi.
Fotoğraf 169: Selamiçeşme Namazgâhı kıble taşı.
Fotoğraf 170: Selamiçeşme Namazgâhı kıble taşı. (İ.Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 171: Selamiçeşme Namazgâhı çeşme onarım kitabesi.

Fotoğraf 172: Selamiçeşme Namazgâhı çeşme arka cephesi.
Fotoğraf 173: Kadınlar Çeşmesi Namazgâhı.
(http://www.haberimport.com/foto-galeri/acik-hava-mescitleri-namazgahlar-3428-p4.htm, 18.55, 27.01.2014)
Fotoğraf 174: Kadınlar Çeşmesi ön cephesi.
Fotoğraf 175: Kadınlar Çeşmesi Namazgâhı inşa kitabesi.
Fotoğraf 176: Kadınlar Çeşmesi Namazgâhı kıble taşı.
Fotoğraf 177: Kadınlar Çeşmesi Namazgâhı.
Fotoğraf 178: Kadınlar Çeşmesi Namazgâhı.
Fotoğraf 179: Silahdar Ağa Namazgâhı çeşmesi.
Fotoğraf 180: Silahdar Ağa Namazgâhı çeşmesi inşa kitabesi.
Fotoğraf 181: Silahdar Ağa Namazgâhı çeşmesi.
Fotoğraf 182: Lâdikli Ahmet Ağa Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 183: Lâdikli Ahmet Ağa Namazgâhı. (Kadıköy Çeşmeleri)
Fotoğraf 184: Lâdikli Ahmet Ağa Namazgâhı çeşmesi.
Fotoğraf 185: Lâdikli Ahmet Ağa Namazgâhı. Günümdeki görünümü.
Fotoğraf 186: Lâdikli Ahmet Ağa Namazgâhı çeşmesi.
Fotoğraf 187: Lâdikli Ahmet Ağa Namazgâhı kıble taşı.
Fotoğraf 188: Ayşe Hatun Namazgâhı.
Fotoğraf 189: Ayşe Hatun Namazgâhı çeşmesi.
Fotoğraf 190: Ayşe Hatun Namazgâhı inşa kitabesi.
Fotoğraf 191: Ayşe Hatun Namazgâhı çeşmesi üzerindeki tuğra kitabe.
Fotoğraf 192: Ayşe Hatun Namazgâhı.
Fotoğraf 193: Ayşe Hatun Namazgâh mihrabı.
Fotoğraf 194: Ayşe Hatun Namazgâh mihrabı. (İsmail Orman)
Fotoğraf 195: Bilal Ağa Namazgâhı çeşmesi.
Fotoğraf 196: Bilal Ağa Namazgâhı inşa kitabesi.
Fotoğraf 197: Darü's-saâde Ağası Halid Ağa Namazgâhı'nın bulunduğu alan.
Fotoğraf 198: Darü's-saâde Ağası Halid Ağa Namazgâhı çeşme ön cephesi.
Fotoğraf 199: Darü's-saâde Ağası Halid Ağa Namazgâhı çeşme arka cephesi.
Fotoğraf 200: Darü's-saâde Ağası Halid Ağa Namazgâhı çeşmesi. (M. Nermi Haskan)
Fotoğraf 201: Hüseyin Avni Paşa Çeşmesi.

Fotoğraf 202: Hüseyin Avni Paşa Çeşmesi inşa kitabesi.
Fotoğraf 203: Hüseyin Avni Paşa Çeşmesi ön cephesi.
Fotoğraf 204: Hüseyin Avni Paşa Çeşmesi ön cephesi.
Fotoğraf 205: Beylerbeyi Camii civarında yer alan Namazgâh.
Fotoğraf 206: Beylerbeyi Camii civarında yer alan Namazgâh'ın mihrabı.
Fotoğraf 207: Küçüksu Namazgâhı. (S. Hakkı Eldem)
Fotoğraf 208: Küçüksu Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 209: Küçüksu Namazgâhı.
Fotoğraf 210: Küçüksu Namazgâh Çeşmesi güneydoğu ve güneybatı cephesi.
Fotoğraf 211: Küçüksu Namazgâh Çeşmesi kuzeydoğu cephesi.
Fotoğraf 212: Küçüksu Namazgâh Çeşmesi kuzeybatı cephesi.
Fotoğraf 213: Topkapı Sarayı Namazgâhı.
Fotoğraf 214: Topkapı Sarayı Namazgâhı kıble taşı.
Fotoğraf 215: Saraylı Nevnihal Hatun Namazgâhı.
Fotoğraf 216: Saraylı Nevnihal Hatun Namazgâhı kıble taşı ön yüzü.
Fotoğraf 217: Saraylı Nevnihal Hatun Namazgâhı inşa kitabesi.
Fotoğraf 218: Saraylı Nevnihal Hatun Namazgâh kıble taşı arka yüzü.
Fotoğraf 219: Dolmabahçe Emin Ağa Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 220: Dolmabahçe Emin Ağa Namazgâhı kıble taşı.
Fotoğraf 221: Dolmabahçe Emin Ağa Namazgâhı kıble taşı.
Fotoğraf 222: Münzevi Koca Mehmed Namazgâhı kıble taşı.
Fotoğraf 223: Münzevi Koca Mehmed Namazgâhı kıble taşı. (Yavuz Tiryaki)
Fotoğraf 224: Münzevi Koca Mehmed Namazgâhı kıble taşı.
Fotoğraf 225: Hüsrev Paşa Namazgâhı çeşme ön cephesi.
Fotoğraf 226: Hüsrev Paşa Namazgâhı inşa kitabesi.
Fotoğraf 227: Hüsrev Paşa Namazgâhı çeşme arka cephesi.
Fotoğraf 228: Hacı Mustafa Ağa Namazgâhı.
Fotoğraf 229: Hacı Mustafa Ağa Namazgâhı kıble taşı.
Fotoğraf 230: Selami Ali Efendi Namazgâhı.
Fotoğraf 231: Selami Ali Efendi Namazgâhı kıble taşı.
Fotoğraf 232: Selami Ali Efendi Türbesi.
Fotoğraf 233: Sultan II. Mahmut Namazgâhı.

Fotoğraf 234: Sultan II. Mahmut Namazgâh inşa kitabesi.
Fotoğraf 235: Sultan II. Mahmut Namazgâhı kitabesi.
Fotoğraf 236: Sultan II. Mahmut Namazgâhı kıble taşı.
Fotoğraf 237: Bostancı Köprüsü.
Fotoğraf 238: Bezmiâlem Valide Sultan Namazgâhı.
Fotoğraf 239: Bezmiâlem Valide Sultan Namazgâhı kıble taşı ön yüzü.
Fotoğraf 240: Bezmiâlem Valide Sultan Namazgâhı kıble taşı arka yüzü.
Fotoğraf 241: Bezmiâlem Valide Sultan Namazgâhı çeşme.
Fotoğraf 242: Bezmiâlem Valide Sultan Namazgâhı çeşme güney cephesi üzerinde yer alan inşa kitabesi.
Fotoğraf 243: Bezmiâlem Valide Sultan Namazgâhı çeşme batı cephesi üzerinde yer alan inşa kitabesi.
Fotoğraf 244: Bezmiâlem Valide Sultan Namazgâhı çeşme doğu cephesi üzerinde yer alan kitabe.
Fotoğraf 245: Bezmiâlem Valide Sultan Namazgâhı çeşme kuzey cephesi üzerinde yer alan kitabe.
Fotoğraf 246: Bezmiâlem Valide Sultan Namazgâhı.
Fotoğraf 247: II. Mahmut Bendi'ndeki Namazgâh. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 248: II. Mahmut Bendi'ndeki Namazgâh. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 249: II. Mahmut Bendi'ndeki Namazgâhın kıble taşı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 250: II. Mahmut Bendi'ndeki Namazgâh.
Fotoğraf 251: II. Mahmut Bendi'ndeki Namazgâh.
Fotoğraf 252: II. Mahmut Bendi'ndeki Namazgâh.
Fotoğraf 253: II. Mahmut Bendi'ndeki Namazgâh.
Fotoğraf 254: Sultan Abdülmecid Namazgâhı. (http://www.yesilkoyum.com/YESILKOY_HAKKINDA/TARiHi_dosyalar/cesme2.JPG, 17.47, 27.01.2014)
Fotoğraf 255: Sultan Abdülmecid Namazgâhı. (http://www.yesilkoyum.com/YESILKOY_HAKKINDA/TARiHi_dosyalar/cesme3.jpg, 17.46, 27.01.2014)
Fotoğraf 256: Sultan Abdülmecid Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 257: Sultan Abdülmecid Namazgâhı çeşme güneydoğu ve kuzeydoğu cephesi.

Fotoğraf 258: Sultan Abdülmecid Namazgâhı inşa kitabesi.
Fotoğraf 259: Sultan Abdülmecid Namazgâhı.
Fotoğraf 260: Sultan Abdülmecid Namazgâhı mihrap nişi.
Fotoğraf 261: Sultan Abdülmecid Namazgâhı çeşme ön cephesi.
Fotoğraf 262: Tayfur Ağa Namazgâhı kıble taşı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 263: Tayfur Ağa Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 264: Tayfur Ağa Namazgâhı çeşmesi ve kıble taşı.
Fotoğraf 265: Tayfur Ağa Namazgâhı inşa kitabesi.
Fotoğraf 266: Tayfur Ağa Namazgâhı kıble taşı.
Fotoğraf 267: Tayfur Ağa Namazgâhı çeşmesi.
Fotoğraf 268: İbrikdar Hüseyin Ağa Namazgâhı.
Fotoğraf 269: İbrikdar Hüseyin Ağa Namazgâhı kıble taşı olan Hasodalılar İbrikdarı Melâmî Hüseyin Kocacık Ağa'nın mezar taşı.
Fotoğraf 270: İbrikdar Hüseyin Ağa Namazgâhı kıble taşı üzerinde bulunan kitabe.
Fotoğraf 271: İbrikdar Hüseyin Ağa Namazgâhı kuyusunun bulunduğu alan.
Fotoğraf 272: İbrikdar Hüseyin Ağa Namazgâhı yanında bulunan Kutbü'ül ârifîn Nenesi Dede'ye ve Kutbü'ül ârifîn Selim Dede Sultan'a ait mezarlar.
Fotoğraf 273: Hacı Mehmet Efendi Namazgâhı kıble taşı.
Fotoğraf 274: Hacı Mehmet Efendi Namazgâhı ve Alaiyeli Namazgâhı'na ait kıble taşları. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 275: Hacı Mehmet Efendi Namazgâhı kıble taşı.
Fotoğraf 276: Abdullah Ağa Çeşmesi.
Fotoğraf 277: Abdullah Ağa Çeşmesi ayna taşı üzerinde yer alan Mir-Alem Çeşmesi kitabesi.
Fotoğraf 278: Tophanelioğlu Çeşmesi.
Fotoğraf 279: Tophanelioğlu Çeşmesi inşa kitabesi.
Fotoğraf 280: Silivrikapı Ayvalık Mezarlığı Namazgâhı kıble taşı.
Fotoğraf 281: Silivrikapı Ayvalık Mezarlığı Namazgâhı kıble taşı ön yüzü.
Fotoğraf 282: Silivrikapı Ayvalık Mezarlığı Namazgâhı kıble taşı arka yüzü.
Fotoğraf 283: Silivrikapı Ayvalık Mezarlığı Namazgâhı kıble taşı. (Zeytinburnu Belediyesi)
Fotoğraf 284: Yıldız Sarayı Namazgâhı ve III. Selim Çeşmesi.
Fotoğraf 285: Yıldız Sarayı Namazgâhı kıble taşı.
Fotoğraf 286: III. Selim Çeşmesi.

Fotoğraf 287: Adile Sultan Namazgâhı.

Fotoğraf 288: Adile Sultan Namazgâhı.

Fotoğraf 289: Adile Sultan Namazgâhı çeşme ön cephesi üzerinde yer alan inşa kitabesi

Fotoğraf 290: Adile Sultan Namazgâhı onarım kitabesi.

Fotoğraf 291: Adile Sultan Namazgâhı onarım kitabesi.

Fotoğraf 292: Adile Sultan Namazgâhı çeşme arka cephesi üzerinde yer mihrap kitabesi.

Fotoğraf 293: Adile Sultan Namazgâhı çeşmesi.

Fotoğraf 294: Seyyid Ahmet Deresi Namazgâhı kıble taşı.

Fotoğraf 295: Seyyid Ahmet Deresi Namazgâhı çeşmesi. (M. Nermi Haskan)

Fotoğraf 296: Seyyid Ahmet Deresi Namazgâhı çeşmesi.

Fotoğraf 297: Nafizpaşa Namazgâhı kıble taşı.

Fotoğraf 298: Nafizpaşa Namazgâhı kıble taşı ve Nafizpaşa Konağı.

Fotoğraf 299: Gözcü Baba Haziresi yanında yer alan Namazgâh.

Fotoğraf 300: Gözcü Baba Haziresi yanında yer alan Namazgâh'ın kıble taşı.

Fotoğraf 301: Gözcü Baba Haziresi yanında yer alan Namazgâh.

Fotoğraf 302: Mehmet Neşat Ağa Namazgâhı çeşmesi.

Fotoğraf 303: Mehmet Neşat Ağa Namazgâhı.

Fotoğraf 304: Mehmet Neşat Ağa Namazgâhı inşa kitabesi.

Fotoğraf 305: Mehmet Neşat Ağa Namazgâhı çeşmesi.

Fotoğraf 306: Şehitlik Namazgâhı.

Fotoğraf 307: Şehitlik Namazgâhı kıble taşı. (M. Nermi Haskan)

Fotoğraf 308: Şehitlik Namazgâhı kıble taşı.

Fotoğraf 309: Acı Çeşme Namazgâhı kıble taşı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 310: Acı Çeşme Namazgâhı kıble taşı ve Çoban Çeşmesi. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 311: Çoban Çeşmesi.
(http://www.suvakfi.org.tr/detay.asp?id=735&menu=%E7e%FEmeler, 22.53, 25.01.2014)

Fotoğraf 312: Acı Çeşme Namazgâhı'nı günümüzdeki görünümü.

Fotoğraf 313: Acı Çeşme Namazgâhı'nın günümüzdeki görünümü.

Fotoğraf 314: İbrahim Ağa Camii ve Çeşmesi.

Fotoğraf 315: İbrahim Ağa Çeşmesi.

Fotoğraf 316: Daye Kadın Namazgâhı. Günümüzdeki görünümü.

Fotoğraf 317: Tahir Baba Namazgâhı kıble taşı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 318: Silivrikapı Ayvalık Mezarlığı İmrahor Camii İmamları Sofası Namazgâhı.
Fotoğraf 319: Silivrikapı Ayvalık Mezarlığı İmrahor Camii İmamları Sofası Namazgâhı kıble taşı.
Fotoğraf 320: Silivrikapı Ayvalık Mezarlığı İmrahor Camii İmamları Sofası Namazgâhı.
Fotoğraf 321: Silivrikapı Ayvalık Mezarlığı İmrahor Camii İmamları Sofası Namazgâhı.
Fotoğraf 322: Murat Çeşmesi Namazgâhı. (İ Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 323: Murat Çeşmesi Namazgâhı. (İ Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 324: Murat Çeşmesi Namazgâhı. Günümüzdeki görünümü.
Fotoğraf 325: Murat Çeşmesi Namazgâhı.
Fotoğraf 326: Murat Çeşmesi Namazgâhı.
Fotoğraf 327: Beylerbeyi Hâtemi Efendi Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 328: Beylerbeyi Hâtemi Efendi Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 329: Beylerbeyi Hâtemi Efendi Namazgâhı kuyu bileziği. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 330: Beylerbeyi Hâtemi Efendi Namazgâhı.
Fotoğraf 331: Beylerbeyi Hâtemi Efendi Namazgâhı kıble taşı.
Fotoğraf 332: Gümüşsuyu Namazgâhı. Günümüzde park olarak kullanılan namazgâh alanı.
Fotoğraf 333: Gümüşsuyu Namazgâh çeşmesinin günümüzdeki görünümü.
Fotoğraf 334: Râyetkeşan Kalfa Çeşmesi'nin günümüzdeki görünümü.
(http://www.pierrelotitepesi.com/konum.asp?pg=doku, 23.01, 25.01.2014)
Fotoğraf 335: Râyetkeşan Kalfa Çeşmesi. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 336: Topkapı Sarayı Namazgâhı. (Yavuz Tiryaki)
Fotoğraf 337: Topkapı Sarayı Namazgâhı. (Yavuz Tiryaki)
Fotoğraf 338: Üsküdar Himmetzade Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 339: Arpaemini Sokağı üzerinde bulunan set.
Fotoğraf 340: Arpaemini Sokağı üzerinde bulunan mezar.
Fotoğraf 341: Arpaemini Sokağı üzerinde bulunan kuyu.
Fotoğraf 342: Çukur Çeşme Namazgâhı. (Semavi Eyice)
Fotoğraf 343: Onarım sonrası Çukur Çeşme.
Fotoğraf 344: Rami Mahallesi Namazgâhı.
Fotoğraf 345: Rami Mahallesi Namazgâh kuyusu.
Fotoğraf 346: Abdüsselam Efendi Namazgâhı çeşmesi. (İ.Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 347: Abdüsselam Efendi Namazgâhı çeşmesi.

Fotoğraf 348: Abdüsselam Efendi Namazgâhı çeşmesi.
Fotoğraf 349: Abdüsselam Efendi Namazgâhı.
Fotoğraf 350: Çobançeşme Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 351: Çobançeşme Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 352: Çobançeşme Namazgâhı. (Yavuz Tiryaki)
Fotoğraf 353: Çobançeşme yanında yer alan köprü. (Yavuz Tiryaki)
Fotoğraf 354: Halveti Mustafa Efendi Dergâhı Namazgâhı kıble taşı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 355: Halveti Mustafa Efendi Dergâhı Namazgâhı kıble taşı.
Fotoğraf 356: Halveti Mustafa Efendi Dergâhı haziresinde bulunan mezarlar ve kıble taşı.
Fotoğraf 357: Halveti Mustafa Efendi Dergâhı yanında bulunan çeşme.
Fotoğraf 358: Halveti Mustafa Efendi Dergâhı yanında bulunan çeşme ve hazire.
Fotoğraf 359: Harbi Mescidi.
Fotoğraf 360: Harbi Mescidi üzerinde bulunan kitabe.
Fotoğraf 361: Mahmud Bedreddin Ağa Namazgâhı kıble taşı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 362: Mahmud Bedreddin Ağa Namazgâhı'na ait olduğu düşünülen namazgâh çizimi. (Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i Irâkeyn Sultan Süleyman Han)
Fotoğraf 363: Zevki Kadın Namazgâhı kıble taşı. (Ahmet Bilgin Turnalı)
Fotoğraf 364: Zevki Kadın Namazgâhı çevresinde yer alan Mevlevi İskender Dede mezarı ve kuyu.
Fotoğraf 365: Zevki Kadın Namazgâhı çevresinde yer alan kuyu.
Fotoğraf 366: Atmeydanı Namazgâhı.
(Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i Irâkeyn Sultan Süleyman Han)
Fotoğraf 367: Kapıağası Yakup Ağa Namazgâhı. (İ. Hilmi Tanışık)
Fotoğraf 368: Küçük Çamlıca Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 369: Küçük Çamlıca Namazgâhı. (S. Hakkı Eldem)
Fotoğraf 370: Söğütlü Çeşme Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 371: Söğütlü Çeşme. (Yavuz Tiryaki)
Fotoğraf 372: Söğütlü Çeşme Namazgâh Çeşmesi. (Affan Egemen)
Fotoğraf 373: Süleyman Ağa Namazgâhı. (İ. Hilmi Tanışık)
Fotoğraf 374: Süleyman Ağa Namazgâhı. (İ. Hilmi Tanışık)
Fotoğraf 375: Saraçlar Çeşmesi Namazgâhı (İ. Hilmi Tanışık).

Fotoğraf 376: Saraçlar Çeşmesi Namazgâhı.
(Leonardo De Mango'nun tablosunda Saraçlar Çeşmesi)
Fotoğraf 377: Alâiyeli Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 378: Sütlüce Namazgâhı kıble taşı. (Süleyman Faruk Göncüoğlu)
Fotoğraf 379: Sütlüce Namazgâhı kıble taşı. (Süleyman Faruk Göncüoğlu)
Fotoğraf 380: Hüseyin Paşa Çeşmesi Namazgâhı.
(http://www.uskudar.bel.tr/tr-tr/hizmet/rehber/sayfalar/Rehber-Detay-Icerik.aspx?GuideID=10&SubID=46&ContentID=18601, 23.09, 25.01.2014)
Fotoğraf 381: Kandilcibaşı Mustafa Efendi Namazgâhı kıble taşı. (Yavuz Tiryaki)
Fotoğraf 382: Benlizâde Ahmed Râşid Efendi Çeşmesi Namazgâhı. Çeşme ayna taşı.
(http://mobil.iski.gov.tr/tarihicesmedetay.asp?id=71, 23. 17, 25. 01. 2014)
Fotoğraf 383: Benlizâde Ahmed Râşid Efendi Çeşmesi. (İ. Hilmi Tanışık)
Fotoğraf 384: Çukurbostan Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 385: Arif Efendi Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 386: Hamdullah Paşa Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 387: Ahmet Efendi Namazgâhı. (Yavuz Tiryaki)
Fotoğraf 388: Çobançeşme Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 389: Mahmut Rüştü Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 390: Mahmut Rüştü Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 391: Bostancıbaşı Namazgâhı.
Fotoğraf 392: Bostancıbaşı Namazgâhı kıble taşı. (Yavuz Tiryaki)
Fotoğraf 393: Çengelköyü Bekar Caddesi Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 394: Çengelköyü Bekar Caddesi Namazgâhı.
Fotoğraf 395: Şumnulu Hacı Ali Efendi Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 396: Şumnulu Hacı Ali Efendi Namazgâhı kıble taşı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 397: Şumnulu Hacı Ali Efendi Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 398: Şumnulu Hacı Ali Efendi Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 399: Köftüncü Mehmet Ağa Namazgâhı. (İ. Hilmi Tanışık)
Fotoğraf 400: Küçükyalı Çınardibi Namazgâhı kıble taşı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)
Fotoğraf 401: Ahmet Efendi Namazgâhı kıble taşı. (Yavuz Tiryaki)
Fotoğraf 402: Haydarpaşa Namazgâhı yanında bulunan Haydar Paşa Türbesi.
Fotoğraf 403: İçerenköy Ali Gazi Namazgâhı yanında yer alan Ali Gazi Türbesi.

Fotoğraf 404: İçerenköy Ali Gazi Türbesi mezar taşları.
Fotoğraf 405: İçerenköy Ali Gazi Türbesi.
Fotoğraf 406: Yusuf Paşa Namazgâhı. (İ. Hilmi Tanışık)
Fotoğraf 407: Edirnekapı Mezarlığı'nda yer alan 1791 (H.1206) tarihli erkek mezarına ait ayak taşı. (Murat Çerkez)
Fotoğraf 408: Eyüp Camii haziresinde yer alan 1811 (H.1226) tarihli erkek mezarına ait ayak taşı. (Murat Çerkez)
Fotoğraf 409: Merkez Efendi Mezarlığı'nda yer alan 1241 (H.1825/26) kadın mezar taşı. (Süleyman Berk)
Fotoğraf 410: Karacaahmet Mezarlığı'nda yer alan 1835/36 (H. 1251) kadın mezar taşı. (M. Nermi Haskan)
Fotoğraf 411: Çamlık Mezarlığı'nda yer alan 1782/83 (H.1197) tarihli kadın mezar taşı. (Süleyman Berk)
Fotoğraf 412: Ayvalık Mezarlığında yer alan 1771/72 (H.1185) tarihli kadın mezar taşı. (Süleyman Berk)
Fotoğraf 413: Silivrikapı Mezarlığı'nda yer alan 1805/06 (H.1220) kadın mezar taşı. (Süleyman Berk)
Fotoğraf 414: Eski Kozlu Mezarlığı'nda yer alan 1894/95 (H.1312) kadın mezar taşı. (Süleyman Berk)

PLANLAR VE ÇİZİMLER LİSTESİ

Çizim 1: Messcid-i Nebevi. (R. Ettinghausen-O. Grabar)

Çizim 2: Meşhed Musallası. (Andre Godard)

Çizim 3: Turuk Musallası. (Andre Godard)

Çizim 4: Yezd Musallası. (Andre Godard)

Çizim 5: Dihistân Namazgâhı. (İbrahim Çeşmeli)

Çizim 6: Merv Namazgâhı. (İbrahim Çeşmeli)

Çizim 7: Buhara Namazgâhı. (İbrahim Çeşmeli)

Çizim 8: Dihistân Namazgâh Camisi. (İbrahim Çeşmeli)

Çizim 9: Nisa Namazgâh Camisi. (İbrahim Çeşmeli)

Çizim 10: Talhatan Baba Camisi. (İbrahim Çeşmeli)

Çizim 11: Beşkent Namazgâh Camisi. (İbrahim Çeşmeli)

Çizim 12: Bursa Umurbey Namazgâhı. (Hüdavendigâr Akmaydalı)

Çizim 13: Çanakkale- Gelibolu Azebler Namazgâhı. (Hüdavendigâr Akmaydalı)

Çizim 14: Konya Musalla Namazgâhı. (Hüdavendigâr Akmaydalı)

Çizim 15: Okmeydanı Dergahı'nı fonksiyonları ile birlikte gösteren numaralanmış plan. (Halim Baki Kunter)

Çizim 16: Anadolu Hisarı Toplarönü Namazgâhı planı. (Hatice Gül)

Çizim 17: Anadolu Hisarı Toplarönü Namazgâhı mihrap ve minber ön cephe görünüşü. (Hatice Gül)

Çizim 18: Fatih Sultan Mehmed Çeşmesi planı. (İsmail Orman)

Çizim 19: Çatal Çeşme. (N. Kara Pilehvarian, N. Urfalıoğlu, L. Yazıcıoğlu)

Çizim 20: Vezir Mehmet Paşa Çeşmesi ön cephe görünüşü ve planı. (Yılmaz Önge)

Çizim 21: Kuyulu Namazgâhı çeşme planı. (İsmail Orman)

Çizim 22: Ayrılık Çeşmesi. (N. Kara Pilehvarian, N. Urfalıoğlu, L. Yazıcıoğlu)

Çizim 23: Sadrazam Mehmet Paşa Namazgâhı planı. (Hatice Gül)

Çizim 24: Sadrazam Mehmet Paşa Namazgâhı çeşme ön cephe görünüşü. (Hatice Gül)

Çizim 25: Musahip Ali Ağa Çeşmesi Namazgâhı planı ve çeşme ön cephe görünüşü. (İsmail Orman)

Çizim 26: Büyük Çamlıca Namazgâhı planı. (Hatice Gül)

Çizim 27: Büyük Çamlıca Namazgâhı çeşme ön cephe görünüşü. (Hatice Gül)
Çizim 28: Büyük Çamlıca Namazgâhı çeşme yan cephe görünüşü. (Hatice Gül)
Çizim 29: Çubuklu Namazgâhı. (S. Hakkı Eldem)
Çizim 30: Çubuklu Namazgâhı. (S. Hakkı Eldem)
Çizim 31: İbnül Emin Ahmet Ağa Namazgâhı planı. (Hatice Gül)
Çizim 32: İbnül Emin Ahmet Ağa Namazgâhı kıble duvarı. (Hatice Gül)
Çizim 33: İbnül Emin Ahmet Ağa Namazgâhı çeşme ön cephe görünüşü. (Hatice Gül)
Çizim 34: İbnül Emin Ahmet Ağa Namazgâhı planı ve çeşme ön cephe görünüşü. (İsmail Orman)
Çizim 35: Pir Mustafapaşazade Mehmet Bey Namazgâhı planı. (Hatice Gül)
Çizim 36: Pir Mustafapaşazade Mehmet Bey Namazgâhı çeşme ön cephe görünüşü. (Hatice Gül)
Çizim 37: Pir Mustafapaşazade Mehmet Bey Namazgâhı kıble taşı süslemesi. (Hatice Gül)
Çizim 38: Pir Mustafapaşazade Mehmet Bey Namazgâhı. (S. Hakkı Eldem)
Çizim 39: Pir Mustafapaşazade Mehmet Bey Namazgâhı. (S. Hakkı Eldem)
Çizim 40: Pir Mustafapaşazade Mehmet Bey Namazgâhı çeşme ön cephe görünüşü ve planı. (S. Hakkı Eldem)
Çizim 41:Ömer Efendi Namazgâhı planı. (Semavi Eyice)
Çizim 42: Şeyhülislam Mirzazâde Mehmet Said Efendi Namazgâhı çeşme planı. (İsmail Orman)
Çizim 43: Esma Sultan Namazgâhı planı. (Hatice Gül)
Çizim 44: Esma Sultan Namazgâhı çeşme ön cephe görünüşü. (Hatice Gül)
Çizim 45: Esma Sultan Namazgâhı çeşme yan cephe görünüşü. (Hatice Gül)
Çizim 46: Esma Sultan Namazgâhı çeşme ayna taşı süslemesi. (Hatice Gül)
Çizim 47: Selamiçeşme. (N. Kara Pilehvarian, N. Urfalıoğlu, L. Yazıcıoğlu)
Çizim 48: Kadınlar Çeşmesi Namazgâhı planı. (Hatice Gül)
Çizim 49: Kadınlar Çeşmesi Namazgâhı çeşme ön cephe görünüşü. (Hatice Gül)
Çizim 50: Kadınlar Çeşmesi Namazgâhı çeşme ayna taşı süslemesi. (Hatice Gül)
Çizim 51: Kadınlar Çeşmesi Namazgâhı kıble taşı süslemesi. (Hatice Gül)
Çizim 52: Ayşe Hatun Namazgâhı planı. (İsmail Orman)
Çizim 53: Ayşe Hatun Namazgâhı çeşme ön cephe görünüşü. (H. Besim Çeçener)
Çizim 54: Küçüksu Namazgâhı planı. (S. Hakkı Eldem)

Çizim 55: Topkapı Sarayı Namazgâhı planı. (Hatice Gül)
Çizim 56: Topkapı Sarayı Namazgâhı kıble taşı süslemesi. (Hatice Gül)
Çizim 57: Sultan II. Mahmut Namazgâhı çeşmesi ve kıble taşı.
(N. Kara Pilehvarian, N. Urfalıoğlu, L. Yazıcıoğlu)
Çizim 58: Bezmiâlem Valide Sultan Namazgâhı planı. (Hatice Gül)
Çizim 59: Bezmiâlem Valide Sultan Namazgâhı ve Çeşmesi.
(N. Kara Pilehvarian, N. Urfalıoğlu, L. Yazıcıoğlu)
Çizim 60: Bezmiâlem Valide Sultan Çeşmesi.
(N. Kara Pilehvarian, N. Urfalıoğlu, L. Yazıcıoğlu)
Çizim 61: Bezmiâlem Valide Sultan Namazgâhı kıble taşı ön cephe süslemesi. (Hatice Gül)
Çizim 62: Bezmiâlem Valide Sultan Namazgâhı kıble taşı arka cephe süslemesi. (Hatice Gül)
Çizim 63: Sultan Abdülmecid Namazgâhı planı. (Hatice Gül)
Çizim 64: Sultan Abdülmecid Namazgâhı kıble duvarı. (Hatice Gül)
Çizim 65: Sultan Abdülmecid Namazgâhı çeşme ön cephe görünüşü. (Hatice Gül)
Çizim 66: Tayfur Ağa Çeşmesi. (N. Kara Pilehvarian, N. Urfalıoğlu, L. Yazıcıoğlu)
Çizim 67: Gözcü Baba Haziresi yanında bulunan namazgâhın planı. (Hatice Gül)
Çizim 68: Gözcü Baba Haziresi yanında bulunan namazgâhın kıble taşı süslemesi.
(Hatice Gül)
Çizim 69: Şehitlik Namazgâhı kıble taşı ön cephe görünüşü. (Hatice Gül)
Çizim 70: Şehitlik Namazgâhı kıble taşı süslemesi. (Hatice Gül)
Çizim 71: Silivrikapı Ayvalık Mezarlığı İmrahor Camii İmamları Sofası Namazgâhı planı ve ön cephe görünüşü. (Hatice Gül)
Çizim 72: Küçük Çamlıca Namazgâhı. (S. Hakkı Eldem)
Çizim 73: Ahmet Efendi Namazgâhı. (H. Besim Çeçener)
Çizim 74: Göksu Deresi'nin doğusunda yer alan namazgâh. (S. Hakkı Eldem)
Çizim 75: Göksu Deresi'nin doğusunda yer alan namazgâhın çeşmesi. (S. Hakkı Eldem)

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1: Günümüze gelen İstanbul namazgâhları. (http://www.basepost.net/istanbulun-tahliye-haritasi/, 00.31, 06.02.2014)

1. GİRİŞ

1. 1. İslamda Dini Mimarinin Şekillenmesi

Mescit kelimesi Arapçada "dik durmak, eğilmek, baş eğmek, alnını yere koymak" gibi anlamlara gelen "s c d" kökünden türemiş bir mekân ismidir. İslamiyetle birlikte "ibadet yeri, mescit, camı" anlamlarını almıştır[1]. Mescit kelimesi Kur'an'da özellikle Mekke haremini "El-Mescid el- Haram" ifade etmek için kullanılmıştır[2].

İslamiyetin ilk yıllarında Müslüman cemâatin özel bir ibadet yeri yoktu. Hz. Muhammed'in ve diğer Müslümanların Mekke sokaklarında gizlice namaz kıldıkları bilinmektedir. Hz. Muhammed'in bazen kendi evinde, bazen de Kâbe civarında tek başına namaz kıldığı da rivayet edilmektedir[3]. Bununla birlikte Müslümanlar, cemaat halinde namaz kılmak için Erkam b. Ebi'l-Erkam'ın evinde toplanmıştır. Hz. Ebu Bekir'in ise evinin avlusunda kendine ait bir mescidi vardı[4].

Hicretten sonra Hz. Muhammed Medine'de bir mescit (Mescid-i Nebevi'yi) inşa ettirmiştir. Bir hadise göre Hz. Muhammed, Medine'ye geldiği zaman devesi Ebû Eyyûb Hâlid ibn Zeyd'in evinin önünde durmuştur. Hz. Muhammed burada namaz kıldıktan sonra bir mescit yapılmasını istemiştir. Sehl ve Suheyl adındaki iki öksüze ait olan bu alan satın alınarak burada mescit inşa edilmiştir. Başka bir hadise göre Hz. Peygamber, Ebû Eyyûb'un evine yerleşmiştir, fakat ilk zamanlar namazını Ebu Ümâme Es'ad'in mescidinde kılmıştır. Sonradan Hz. Peygamber mescide bitişik arsayı öksüzlerden satın alarak mescidi genişletmiştir.

Hz. Muhammed döneminde mescidin, etrafını taş temel üzerine çıkılan kerpiç bir duvarın çevrelediği bir avlusu ve söveleri taş olan üç kapısı bulunuyordu. Avlunun kıble tarafına (kuzey duvarında) hurma ağacı gövdelerinin sütun olarak kullanıldığı, üzeri kil ve hurma yaprakları ile örtülü bir dam, doğu tarafına aynı malzeme ile Hz. Peygamber'in eşleri

---

[1] Johs PEDERSEN, "Mescid", 1.
[2] **Kur'ân-ı Kerîm**, II, 144, 149, 150, 191, 196, 217; V, 2; VIII, 34; IX, 19, 28; XVII, 1; XXII, 25; XLVIII, 25, 27.
[3] Bkz. (1), PEDERSEN, 2.
[4] Nebi BOZKURT, **Asr-ı Saadet'te Mescid ve Fonksiyonları**, 18.

Sevde ve Aişe için iki küçük ev yapılmıştı. Sonradan bu evlerin sayısı artırılmıştır[5]. Kare planlı olan mescidin duvarlarının uzunluğu yaklaşık 100 zira (52 m), yüksekliği 5-7 zira (2.6- 3.64 m)'dır. Kıble güney istikametine çevrildiği zaman güney duvarı üzerinde yer alan kapı kapatılarak kuzey duvarı üzerine yeni bir kapı açılmıştır[6]. Güney tarafına sonradan sütunlar üzerine oturtulmuş bir çatının yapıldığı düşünülmektedir[7] **(Çizim 1)**.

Bazı rivayetlere göre Hz. Muhammed'in hicretinden önce de Medine'de mescitler yapılmıştır. Akabe Biatları'ndan sonra Müslümanların sayısı artınca Medine'de mescide ihtiyaç duyulmuştur. Akabe'de Resûl-i Ekrem'e ilk biat eden Ebû Ümâme Es'ad b. Zürâre, Mescid-i Nebevi'nin yapıldığı arazideki bir hurma kurutma yerinin etrafını duvarlarla çevirerek mescit haline getirmiştir. Hicretten önce burada cuma namazı da kılınmıştır[8]. Başka bir mescitte Medine'ye iki mil (3.218688 km) kadar uzaklıkta olan Kubâ'da bulunuyordu. Hz. Muhammed, hicret sırasında Kuba'da Benî Amr b. Avf kabilesinde Külsûm b. Hidm'in evinde kalmıştır. Bir hadise göre Hz. Peygamber buraya geldiği zaman ilk olarak hicret edenler ile ensar tarafından yapılmış bir mescit bulmuştur. Başka bir hadise göre ise Hz. Peygamber kendisini misafir eden Külsûm'a ait olan ve hurma kurutma yeri olarak kullanılan alanda bizzat kendisi için bir mescit yaptırmıştır[9]. Temeli bir nevi merasimle atılan mescit, 66 x 66 zira (34.32 x 34.32 m) ölçülerinde, dört duvar ile çevrili bir yapıdır[10]. Hicretten sonra Hz. Peygamber her cumartesi hayvan sırtında veya yaya olarak Kuba Mescidi'ne gidip namaz kılmıştır[11]. Hz. Muhammed, Kuba'da birkaç gün kalıp Medine'ye gelirken Ranuna Vadisi'ndeki Benî Sâlim Mahallesi'ne uğramış, buradaki mescitte cuma namazı kıldırmıştır. Bu Hz. Peygamber'in Medine'de kıldırdığı ilk cuma namazıdır[12].

İslamiyetin yayılması ile Müslümanların sayısı artınca Hz. Muhammed, başka mescitlerinde inşa edilmesini istemiştir. Kısa sürede Medine ve çevresinde birçok mescidin yapıldığı kaydedilmektedir. Mescid-i Nebevi ve Mescid-i Kuba dışında Medine'de dokuz mescit

---

[5] Bkz. (1), PEDERSEN, 2-3.
[6] Bkz. (4), BOZKURT, 28.
[7] Bkz. (1), PEDERSEN, 3,
[8] A. ÖNKAL – N. BOZKURT, "Cami", 47.
[9] Bkz. (1), PEDERSEN, 4.
[10] Bkz. (8), ÖNKAL – BOZKURT, 48.
[11] Bkz. (1), PEDERSEN, 4.
[12] Bkz. (4), BOZKURT, 23.

vardı ve ayrıca çeşitli kabileler de İslamiyeti kabul ettikçe bulundukları yerlerde kendi adlarıyla anılan mescitler yaptırmıştı[13].

Günlük namazların kılındığı bu mescitler dışında, bayram namazları için musallaya çıkılıyordu. Rivayete göre Hz. Muhammed, bayram namazlarını şehrin güneybatısında Bani Salima'ya ait musallada kılmıştır[14]. Hz. Muhammed namazgâha çıktığı zaman hizmetçisine bir harbe taşımasını emretmiştir. Harbe namazda kıble tarafına konmuştur. Hz. Peygamber ve diğer Müslümanlar ona doğru namaza durmuştur[15]. Daha sonraki dönemlerde her iki bayramda da şehrin dışında musallada namaz kılmak sünnet olmuştur. Bu musalla açık bir yerde olup, Hz. Muhammed orada bina yapılmasını yasaklamıştır. Bu geleneğin birçok şehirde uygulandığı kaydedilmektedir[16]. İbadet için musallaya çıkılması ile ilgili olarak İslam öncesi dönemdeki animist Arap inanç sistemi ile bağlantı kurulmaktadır. Wensinck'e göre Arabistan'da toplu halde ibadet etmek için kabaca işaretlenerek belirlenmiş alanlar vardır. Musalla bu geleneğin devamı sayılmalıdır[17]. Ettinghausen ve Grabar, Hz. Muhammed'in Medine dışında cemaati ile birlikte ibadet etmek için çıktığı yerin İslam öncesi döneme ait kutsal yerler olabileceğini belirtmiştir[18].

İslam dini esas olarak ibadet için bir yapının varlığını zorunlu kılmamıştır. Allah nazarında her yer birdir. Namaz vasıtası ile Allah'ın huzurunda secdeye varmak her yerde mümkündür. Hz. Muhammed bütün dünyayı bir mescit olarak tanıdığını söylemiştir[19]. Bununla beraber namazın mescitte cemaat olarak kılınması daha sevap sayılmıştır[20]. Namaz, cemaatle değil de tek başına kılınırsa sünnet terk edilmiş oluyordu[21].

Mescid-i Nebevi, inşa edilişinden itibaren cemaat halinde ibadet etmek için kullanılmıştır ve Müslümanlar için dini, sosyal ve siyasi bir merkez haline gelmiştir. Daha sonraki dönemlerde inşa edilen mescitlerin genel şekline de örnek olmuştur. Müslümanlar

---

[13] Bkz. (8), ÖNKAL – BOZKURT, 48.
[14] Bkz. (1), PEDERSEN, 14; Müslim: "Bayram Namazları", 802-803-804.
[15] Buhari: "Salat", 90, "Iydeyn", 13.
[16] Bkz. (1), PEDERSEN, 14.
[17] A. J. WENSINCK – E. DIEZ, "Musalla", 674.
[18] R. ETTİNGHAUSEN - O. GRABAR, **The Art and Architecture of Islam (650-1250)**, 20.
[19] Müslim: "Mesacid", 416-417-418-419; Buhari: "Salat", 56.
[20] Müslim: "Mesacid", 42; Buhari: "Salat", 87.
[21] Müslim: "Mesacid", 44; Buhari: "Salat", 52.

fethettikleri şehirlerde daima merkezi bir mescit yapmıştır. İlk önce her şehirde Medine'deki mescidin bir benzeri olan mütevazi bir mescit yapılmış, istisnai olarak eski şehirlerde mevcut binalar mescit olarak kullanılmıştır. Fakat çok geçmeden bu şehirlerde yeni mescitler inşa edilmiştir. Fethedilen yerlerin muhafazası ve fetihlerin devamı için özellikle askeri amaçlı yeni yerleşim merkezleri, ordugâh şehirler kurulmuştur. Bunların ilk örnekleri Kûfe, Basra ve Fustat şehirleridir. Bu şehirlerde de merkezi bir mescit yapma geleneği devam etmiştir[22]. Hz. Ömer döneminde kurulan Basra ve Kûfe şehirleri benzer bir şekilde planlanmıştır[23]. Basra'nın merkezinde bir mescit, mescidin karşısında kumandanın evi, hapishane ve divan yer almıştır. İlk önce üzerinde hiçbir yapı olmadan sadece sınırları çizilmiş olan belirli bir alanda namaz kılınmıştır. Sonra sazlardan bir yapı meydana getirilmiştir. Kufe'de de aynı şekilde şehrin orta yerinde mescit, mescidin yanında kumandanın evi yapılmıştır. Mescit etrafı bir hendek ile çevrili olup üzeri açık, dört köşe bir sahadan ibarettir. Burası 40.000'den fazla insanı alabilecek kadar geniştir. Fustat'ta ise eski bir şehir vardır. Burası hicretin 21. yılında bir ordugâh olarak düzenlenmiştir. Burada inşa edilen mescidin uzunluğu 50 (26 m), genişliği 30 zira (15.6 m) dır. Avlunun etrafı duvarlarla çevrili olup, içerisine ağaçlar dikilmiştir. Üzerinde bir de çatının olduğundan bahsedilmektedir. Kumandanın evi caminin doğu tarafındadır ve ikisi arasında bir yol bulunmaktadır. Güneydeki duvar hariç her duvarda iki kapı vardır.

İbadet yeri olarak mescitler önce Allah'ın yapılmasını emrettiği ve adının anılmasını istediği yapılardır[24]. Bu özellikle toplu halde mescitte kılınması gereken ve reşit her Müslüman erkeğin şahsi vazifesi olan cuma namazı (*salat el- cuma a*) için geçerlidir. Bütün mescitlerinde kılınabilen günlük namazlar dışında Müslümanlar cuma günleri merkezi bir mescitte toplanmıştır. Bu maksatla yapılan mescitler büyüklüklerine göre isimler almıştır. El-mescit el-a zam, mescit el-cama a, mescit li'l-cama a, mescit cami, mescit el-cami gibi. Bilhassa cuma namazının özel vasfı olan hutbeye atfen şu şekilleri de vardır. mescit el-hutbe, cami el-hutbe, mescit el- minber[25].

Cami kelimesi, Arapça "cem" (toplamak, bir araya getirmek) mastarından ism-i fail dir. "Toplayan, içine alan" demektir. Cami başlangıçta sadece cuma namazı kılınan büyük

[22] Bkz. (1), PEDERSEN, 3-4-5.
[23] Bkz. (4), BOZKURT, 40.
[24] **Kur'ân-ı Kerîm**, XXIV, 36.
[25] Bkz. (1), PEDERSEN, 6, 16-17.

mescitler için kullanılan “el-mescidü’l-câmi” (cemâati toplayan mescit) tamlamasının kısaltılmış şeklidir.

Hicretten sonra cuma namazı Mescid-i Nebevi’de kılınmıştır[26]. Hz. Ömer döneminde her şehirde cuma namazı kılınan bir mescit olduğu, kabilelerin ise genellikle kendi mescitlerinden birinde cuma namazı kıldığı kaydedilmektedir. Hz. Ömer Basra’da bulunan Ebu Musa’ya merkezi bir mescit ile kabileler için mescitler yaptırmasını ve cuma günleri herkesin bu merkezi mescitte namaz kılmaları gerektiğini bildirmiştir. İslamiyetin yayılması ve Müslümanların sayısının artması ile cuma namazı için daha fazla mescide ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaç sonunda şehirlerde ve hatta köylerde cuma namazı kılınan mescitler inşa edilmiştir[27]. Ancak bu konuda İslam mezhepleri arasında ayrılıklar ortaya çıkmıştır. Hanefi mezhebine göre cuma namazı yalnız şehirlerde kılınabilir, köylerde cuma namazı kılmak doğru değildir. Ayrıca cuma namazını devlet liderinin veya temsilcisinin kıldırması gerekir. Şafi mezhebine göre ise cuma namazı şehrin veya köyün sınırları dahilinde kılınabilir. Cuma namazının geçerli olması için devlet liderinin ya da vekilinin bulunması şart değildir. Diğer namazları kıldıran her imam cuma namazını da kıldırabilir[28]. Bu nedenle Amr b. Al-Aşi Mısır köylerinde cuma namazı kılınmasını yasaklamıştır. İstisnai olarak hutbe daha sonraları minbersiz, yalnız bir asa tutularak okunmuştur. Emevi halifesi II. Mervan, 749/750 (H.132) yılında Mısır köylerindeki mescitlere minber koydurmuştur. Minberli bir cami için, “cu ila mescidan li’l-a-yad” tabiri kullanılmıştır. Minberli mescidi olan köye de “karya cami a” denilmiştir. Şehirlerde ise Şafiler cuma namazının yalnız tek bir camide kılınmasına izin vermiştir. Yalnız bu caminin bütün cemaati alacak büyüklükte olması şart koşulmuştur. Selahaddin Eyyubi 1173/74 (H.569) yılında iktidara geldiği zaman, şafi bir baş kadı tayin etmiştir ve cuma namazı en büyük cami olan el- Hakim Camii’inde kılınmaya başlamıştır. Fakat, Memluk Sultanı I. Baybars (al- Malik al- Zahir Baybars)’ın 1266/67 (H.665) yılında Hanefilere üstünlük vermesi ile cuma namazı için bir çok camiden faydalanılmıştır.

Emeviler zamanında ve kısmen de Abbasiler zamanında cami sayısının şehirlerde çok az olduğu, III. ve IV. yüzyıllarda coğrafyacıların şehir tasvirlerinde genel olarak yalnız

[26] Bkz. (8), ÖNKAL – BOZKURT, 46, 48.
[27] Bkz. (1), PEDERSEN, 7, 17.
[28] Bülent AKAY, **Mezheplerin Cuma Namazının Şartlarıyla İlgili Görüşleri ve Bu Görüşlerin Dayandığı Deliller**, 45, 47, 52.

camilerden bahsettiği kaydedilmektedir. Mısır'da ve Suriye'de cuma namazı serbest olunca cami sayısı oldukça artmıştır. Yalnız Kahire'de sekiz caminin olduğu zikredilmektedir. Şam bölgesindeki bütün köylerde Cuma namazı kılınabilen mescit vardı. VIII. yüzyıl kitabelerinde büyük camilere hala mescid dendiği halde IX. yüzyılda hemen hepsine cami denildiği kaydedilmektedir[29]. Cami, en eski plana uygun olarak, genellikle şehrin orta yerinde olup, etrafı çarşı-pazar yerleri ile çevrilidir.

1. 2. Namazgâh Sözcüğünün Etimolojik ve Terminolojik Anlamı

Namaz kılınan yer anlamına gelen namazgâh, Arapça "salat" (dua) mastarının Farsça karşılığı olan "namaz" kelimesi ile Farsça "gâh" (yer) ekinin birleşmesinden meydana gelmektedir. Namazgâh kelimesinin Arapça karşılığı olan musalla, Arapça "salat" mastarından bir mekan ismidir. Bayram namazlarının kılındığı özel açık alan anlamına gelen idgâh ise Arapça "id" (bayram) ve Farsça "gâh" (yer) isimlerinin birleşmesinden oluşmaktadır.

Namazgâh, açık alanda namaz kılmak için genel olarak bir set üzerinde bulunan üzeri açık yapıdır. Üzerinde kıble yönünü göstermek üzere bir kıble taşı ve namaz kılanları güneşten korumak için gölge veren büyük ağaçlar bulunmaktadır. Namazgâh çevresinde abdest almak, su içmek ve hayvanlara su vermek için kuyu açılıyordu ya da çeşme inşa ediliyordu[30].

1. 3. Çalışmanın Amacı, Kapsamı ve Yöntemi

Bu konuda uzun zaman araştırma yapılmaması, yapılan çalışmaların belli bir bölgeyi kapsaması ve detaylı araştırmanın yapılmamış olması gibi nedenler İstanbul Namazgâhları konulu tezin hazırlanmasında etkili olmuştur. Bu tez çalışmasında günümüzde çok fazla örneği kalmayan bu yapılar ile ilgili detaylı bir çalışma ortaya koyacak şekilde mevcut bilgileri ve

---

[29] Bkz. (1), PEDERSEN, 17-18.
[30] C. Esad ARSEVEN, **Sanat Ansiklopedisi III**, 1498; M. Zeki PAKALIN, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü II**, 651.

görsel malzemeleri toplamak, bulundukları yerleri ve günümüzdeki durumlarını tespit etmek amaçlanmıştır.

Bu çalışma günümüzde İstanbul il sınırları içinde inşa edilen namazgâhları kapsamaktadır. Daha önce yapılan çalışmalarının belirli bir bölge üzerinde yapılması konunun kapsamının belirlenmesinde etkili olmuştur.

Çalışmaya bir başlangıç oluşturmak amacı ile İslamiyetin ilk yıllarından itibaren dini mimarinin ortaya çıkışı ve şekillenmesi, dini mimarinin bir parçası olan namazgâh yapılarının gelişimi, namazgâh sözcüğünün etimolojik ve terminolojik anlamı ele alınmıştır. Katalog bölümü oluşturularak İstanbul namazgâhları bölge ve sayı sınırlaması yapılmadan çalışmaya eklenmiştir.

Çalışmaya kaynak taraması ile başlanmıştır. Kaynaklarda adı geçen namazgâhlar belirlenmiş ve namazgâhların bulunduğu yerler tespit edilmiştir. Yapılar kronolojik sıra ile katalog bölümünde toplanmış, kaynaklardan bulunan bilgiler, yapıların günümüze kadar geçirdiği değişiklikler plan, mimari ve süsleme özelliklerine göre değerlendirilerek ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Günümüze ulaşan yapıların fotoğrafları çekilmiştir. Bu yapıların aynı zamanda ölçüleri alınmış, asıl şekli ile var olan namazgâhların planları çıkarılmış ve süsleme çizimleri yapılmıştır. Bununla birlikte yapıların var olan planları ve eski fotoğrafları çalışmada kullanılmıştır. Günümüze gelmeyen yapılar, kaynaklarda yer alan bilgilerle birlikte eski fotoğraflarına ve planlarına bakılarak yorumlanmış, yorumlar çalışmaya aktarılmıştır. İnşa tarihi bilinmeyen namazgâhlar bani bilgilerine, yapının mimari ve süsleme özelliklerine bakılarak tarihlendirilmeye çalışılmıştır.

Karşılaştırma ve değerlendirme bölümünde yapılar plan, mimari ve süsleme özelliklerine ve konumlarına göre gruplandırılmıştır. Bütün bunlara genel bir değerlendirmenin yapıldığı sonuç kısmı eklenmiştir.

2. NAMAZGÂH MİMARİSİNİN GELİŞİMİ

İslamiyetin erken devirlerinden itibaren Müslümanlar tarafından inşa edilen namazgâhlar, genel olarak şehrin dışında yer almaktadır. Geniş bir açık alan üzerinde kurulan ve etrafını bir duvarın çevrelediği namazgâhlar özellikle bayram günlerinde kalabalık gruplara hitap etmektedir. Namazgâhlardan yağmur duasının yapıldığı, cenaze namazının kılındığı ve suçluların idam edildiği yer olarak ta bahsedilmektedir.

Hz. Muhammed Medine'ye yerleşince Ramazan ve Kurban bayramının ilk gününde ibadet etmek için surların dışında, şehrin güneybatısında, vadi üzerindeki köprünün kuzeybatısında yer alan Bani Salima arazisindeki musallaya çıkmıştır[31]. Bu musalla açık bir yerde olup, Hz. Muhammed orada bina yapılmasını yasaklamıştır. Fakat Medine'deki bir musalla üzerinde sonradan mescit yapılmıştır. Diğer şehirlerde de bu devam etmiştir[32].

Daha sonraki dönemlerde inşa edilen Arap musallalarından yola çıkılarak bu tip bir ibadethanenin destekler üzerinde duran çatılı bir açık alan olabileceği kaydedilmektedir[33]. Bu musallaların en basit örnekleri Bahreyn Adası'nın merkezi Manama ve onun dışında yer almaktadır.[34]. Bunlar, kıble duvarına paralel olarak giden sivri kemerli sütun dizisinden oluşan çok sahınlı mekânlardır[35]. Sekiz köşeli tuğlalardan yapılmış sütunlar üzerinde bir çardak yer almaktadır. Çatılar ahşap tavan üzerinde toprak bir dam ile örtülüdür[36]. Kıble duvarında mihrap yoktur[37].

Kuzey Afrika musallaları ile ilgili arkeolojik bakımdan fazla bir bilgi olmadığı kaydedilmektedir[38]. Bununla birlikte Meriniler tarafından inşa edilen Mansura Musallası Mansura surlarından biraz uzakta yer almaktadır. Kare planlı musallanın etrafı bir duvar ile çevrili olup güneydoğu duvarında mihrap izleri, kuzeydoğu, kuzeybatı ve güneybatı

[31] Bkz. (17), WENSINCK – DIEZ, 673.
[32] Bkz. (1), PEDERSEN, 14.
[33] Ernst DIEZ, **Die Kunst Der Islamischen Völker**, 8.
[34] A.g.e, 8; Bkz. (17), WENSINCK – DIEZ, 674.
[35] Andre GODARD, "Khorasan", 127; Bkz. (17), WENSINCK – DIEZ, 674.
[36] Bkz. (17), WENSINCK – DIEZ, 674.
[37] Bkz. (35), GODARD, 127; Bkz. (17), WENSINCK – DIEZ, 674.
[38] Bkz. (17), WENSINCK – DIEZ, 674.

duvarlarında ikişer kapı bulunmaktadır[39]. Filistin'de açık alanda üstleri açık, mihraplı, etrafı çit ile çevrili birçok ibadet yeri vardır. Kahire'de sekiz namazgâh yerinden bahsedilmektedir. Bunlar genellikle mezarlıklarda yer almaktadır[40]. Tunus'ta Hafsiler Devleti'nin kurucusu Ebu Zekeriya (1228-1249/H.625-647) kuleli ve mazgallı bir namazgâh yaptırmıştır[41]. Fas'ın bütün şehirlerinde namazgâh, kıble tarafında bir duvar ve mihrabın yer aldığı geniş bir alan şeklinde olup, bu alan üzerinde minber görevi gören yükseltilmiş bir köşe bulunmaktadır[42].

İran mimarisinde şehir dışında yer alan namazgâhlar genel olarak eyvan ve kubbeli bölümlerden oluşmaktadır. Herat yolu üzerinde Meşhed dışında bulunan musalla kıble duvarı önünde yer alan kubbeli bir eyvan ve eyvana birer geçit ile bağlanan iki yan bölüm şeklindedir. Eyvanın kıble duvarı üzerinde üç hücre, yan bölümlerin ise her birinde bir hücre bulunmaktadır **(Çizim 2)**. Kitabeye göre yapı Safevi hükümdarı Süleyman Şah zamanında (1667-1694/H.1077-1105) Ebu Salih Sadreddin tarafından yaptırılmıştır[43]. 1433/34 (H.837) yılında inşa edilen Turuk Musallası Meşhed'in güneybatısında, şehre birkaç km uzaktadır. Musalla, eyvan ve eyvanın önünde yer alan kubbeli bir bölümden oluşmaktadır. Bu bölümde mihrap yer almaktadır **(Çizim 3)**. Şehir surları dışında yer alan İsfahan Musallası[44] 1913 (H.1331/32) yılında ayrı kubbeler ile sütun kalıntılarından ve XVII. yüzyıla ait bir mihraptan ibaretti. Buna göre orada sütunlu camilere benzeyen bir yapının musalla olarak kullanıldığı kaydedilmektedir[45]. Yezd Musallası şehir merkezinde inşa edilmiştir. Musalla geniş bir avlu ve avlunun ortasında su basman üzerinde yer alan bir çardaktan oluşmaktadır[46] **(Çizim 4)**.

Orta Asya mimarisinde namazgâh genel olarak şehrin dışında yer almaktadır. Bu namazgâhlar İbrahim Çeşmeli tarafından hazırlanan Orta Asya Camilerinde Tipoloji adlı tez çalışmasında

a) Mihrap duvarlı namazgâhlar

b) Üç bölümlü namazgâhlar

---

[39] Georges MARÇAİS, **Manuel D'art Musulman II**, 489; Bkz. (17), WENSINCK – DIEZ, 674; Bkz. (35), GODARD, 127.
[40] Bkz. (1), PEDERSEN, 14.
[41] Bkz. (17), WENSINCK – DIEZ, 674.
[42] Bkz. (35), GODARD, 127.
[43] Ernst DİEZ, **Churasanısche Baudenkmaler**, 76; Bkz. (17), WENSINCK – DIEZ, 675.
[44] Bkz. (35), GODARD, 126, 128, 132.
[45] Bkz. (17), WENSINCK – DIEZ, 675.
[46] Andre GODARD, "Les Monuments Du Feu", 73.

c) Revaklı namazgâhlar olarak gruplandırılmıştır. Yine aynı çalışmada söz konusu tipolojiye ait örnekler şunlardır:

a) Mihrap Duvarlı Namazgâhlar

Türkmenistan'da, Dehistan şehri harabelerinin güney surları dışında 1.5 km güneyinde yer alan Dehistan Namazgâhı 1970 yılında yapılan kazılar sonucunda ortaya çıkarılmıştır. Bu kalıntılara göre namazgâh, ortasında mihrap nişinin yer aldığı bir mihrap duvarından, merdiven ile çıkılan minberden ve mihrap duvarı önünde etrafı duvarla çevrilmiş geniş bir avludan oluşmaktadır **(Çizim 5)**. Namazgâh arkeolojik buluntular ve mimari kalıntılara göre değerlendirilerek X-XI. yüzyıla, arkeolojik buluntulara, yapı malzemesine ve süsleme özelliklerine göre değerlendirilerek X. yüzyıl sonları XI. yüzyıl başlarına tarihlendirilmiştir.

Güney Türkmenistan'da, Sultan Kale olarak bilinen eski Merv Şehri harabelerinin 200 m batısında yer alan Merv Namazgâhı'nın kalıntıları 1961-62 ve 1962-65 yılları arasında yapılan kazılar sonucunda ortaya çıkarılmıştır. Bu kalıntılara göre XI-XII. yüzyıla tarihlendirilen namazgâh 60 x 70 m ölçülerinde bir alanı kaplamaktadır. Namazgâh, ortasında mihrap nişi olan 52.30 m uzunluğunda bir mihrap duvarı ve geniş bir avludan oluşmaktadır. Avlunun etrafının bir duvar ile çevrili olduğu düşünülmektedir **(Çizim 6)**.

Özbekistan'da, Buhara şehrinin güneyinde yer alan Buhara Namazgâhı 1119-20 yılında Karahanlılar döneminde Arslan Han Muhammed bin Süleyman tarafından inşa ettirilmiştir. Bir platform üzerinde yer alan namazgâh, 38.10 x 24.30 m. ölçüsünde bir alanı kaplamaktadır. Namazgâhın 27 m uzunluğunda olan mihrap duvarı bu döneme ait olup duvar XIV. yüzyıl sonlarında uzatılmıştır. XVI. yüzyılda mihrap duvarı önüne kubbe ile örtülü üç bölümlü kısım eklenmiştir. Bu kısmın sağ tarafında minber bulunmaktadır. Namazgâhın ilk yapıldığında etrafı duvarla çevrili açık bir alandan ve mihrap duvarından oluştuğu düşünülmektedir **(Çizim 7)**.

Özbekistan Afrasiab'da bulunan eski Semerkand şehrinin dışında ve güneybatısında 427 x 320 m. ölçüsündeki alanı kaplayan bir namazgâh kalıntısından bahsedilmektedir. XI-XII. yüzyıla tarihlendirilen bu namazgâh, mihrap nişine sahip bir duvardan ve geniş bir avludan oluşmaktadır.

b) Üç Bölümlü Namazgâhlar

Bu namazgâhların mihrap duvarı önünde üzeri genel olarak kubbe ya da tonoz ile örtülü üç bölümlü bir yapı bulunmaktadır. Bu yapının önünde geniş bir avlu yer almaktadır. Türkmenistan'da eski Dehistan şehri surlarının dışında ve kuzeyinde yer alan Dehistan Namazgâh Camisi mimari kompozisyonu, mimari elemanları ve süsleme özellikleri ile XI. yüzyıla tarihlendirilmiştir. Namazgâh mihrap nişinin yer aldığı, 8.70 x 8.70 m ölçülerinde kare planlı, üzeri kubbe ile örtülü bir yapıdır. Namazgâhın kalıntılarından yola çıkılarak restitüsyon planları yapılmıştır. Buna göre yapının iki yanında dikdörtgen planlı birer yan bölüm bulunmaktadır. Bu bölümler orta bölüme ikişer geçit ile bağlanmaktadır. Orta bölümün önünde revak, yan bölümlerde ise birer mihrap nişi bulunmaktadır. Bu yapıların önünde bir de avlunun bulunduğu düşünülmektedir **(Çizim 8)**.

Türkmenistan'da eski Nisa şehrinin rabad surlarının dışında ve güneyinde yer alan Nisa Namazgâh Camisi mimari şeması açısından XI-XII. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Namazgâh kıble duvarı önünde yer alan 3.80 m genişliğinde eyvan şeklinde bir orta bölüm ve orta bölüme birer geçit ile bağlanan 2.70 x 2.70 m ölçülerinde iki yan bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler kuzeydoğu yönünde 80 x 100 m ölçülerinde geniş bir avluya açılmaktadır. Bölümlerin üzeri tonoz ile örtülü olup orta bölümde mihrap nişi yer almaktadır **(Çizim 9)**.

Türkmenistan'da bulunan eski Merv'in 30 km güneyinde Talhatan yerleşiminin 8 km güneydoğusunda yer alan Talhatan Baba Camisi üç bölümlü dikdörtgen planlı bir yapıdır. Cami, 18 x 10 m. ölçülerinde bir alanı kaplamaktadır. Yapının içi iki ayak ile üç bölüme ayrılmıştır. Orta bölümde mihrap yer almaktadır. Mihrap önündeki kare planlı alan kubbe ile örtülüdür. Caminin önünde 24 x 21 m. ölçülerinde bir avlu bulunmaktadır **(Çizim 10)**. Yapı,

mimari süslemeler, süsleme malzemeleri ve tuğla ölçüsü ile XI. yüzyıl sonu XII. yüzyıl başına tarihlendirilmiştir.

c) Revaklı Namazgâhlar

Tacikistan'ın Beşkent bölgesinde yer alan Beşkent Namazgâh Camisi, revaklı namazgâhlar gurubunda incelenmiştir. Caminin uzunluğu yaklaşık olarak 30 m dir. Yapı mihrap duvarı önünde yer alan kare planlı, üzerleri kubbe ile örtülü yedi bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler dışarıya kemerlerle açılmıştır. Orta bölümde mihrap nişi, mihrabın sağında da üç basamaklı bir minber yer almaktadır **(Çizim 11)**. Cami genel mimari kompozisyonu ve yapı teknikleri açısından değerlendirilerek XII. yüzyıla veya XIII. yüzyıl başlarına tarihlendirilmiştir[47].

Türk mimarisinde namazgâh şehir dışında kervan yolları üzerinde, mesire yerlerinde, bazen de şehir içinde inşa edilen üzeri açık ibadet yeridir. Bu namazgâhlar genel olarak bir çeşme veya kuyu yanında, birkaç basamak ile çıkılan bir set halinde ya da bir çeşme üzerinde fevkani olarak inşa edilmiştir. Namazgâhlar üzerinde çoğunlukla kıble yönünü gösteren kıble taşı yer almaktadır. Bu örnekler dışında mihrabı ve minberi olan geniş bir alana sahip namazgâhlar da bulunmaktadır.

Bursa'da bulunan Umurbey Namazgâhı, Timurtaş Paşa'nın oğlu Umurbey tarafından 1439 (H.842/43) yılında yaptırılmıştır[48]. 11.60 x 11.30 m[49] ölçülerinde olan namazgâhın kıble duvarında ortada mihrap nişi, sağ ve sol köşelerde ise birer minber yer almaktadır Namazgâhın etrafı alçak bir duvar ile çevrili olup kuzey tarafta bir kapı bulunmaktadır **(Çizim 12)**.

Çanakkale Boğazı girişinde ve boğaza hakim bir tepe üzerinde kurulmuş olan Azebler Namazgâhı kıble duvarına sahip, etrafı alçak bir duvar ile çevrili, 12.50 x 10 m ölçülerinde

[47] İbrahim ÇEŞMELİ, **Orta Asya Camilerinde Tipoloji (7-13. yüzyıllar)**, 15-16-17, 19, 22, 24, 142, 171, 177, 493.
[48] Hüdavendigâr AKMAYDALI, "Mihrablı ve Minberli Namazgâhlarımız", 125.
[49] M. Sinan GENİM, "Mihraplı ve Minberli Namazgâhlar", 341.

dikdörtgen planlı bir yapıdır[50]. Kıble duvarı üzerinde ortada mihrap, mihrabın iki yanında birer pencere ve minber, kuzey duvarı üzerinde ise kapı yer almaktadır **(Çizim 13)**. Namazgâh, kitabesine göre 1407 (H.810) yılında Beşe oğlu İskender tarafından yaptırılmıştır[51].

Konya Musalla Namazgâhı, Musalla Mezarlığı içinde Şeyh Halil-i Türbesi önünde yer almaktadır. Namazgâh kitabeye göre 1541 (H.948) yılında Sultan (Kanuni) I. Süleyman dönemi vezirlerinden Hüseyin Paşa tarafından yaptırılmıştır. Namazgâh 60 x 60 m ölçülerinde bir alana sahiptir[52]. Etrafı bir duvar ile çevrili olan namazgâhın kıble tarafında mihrap nişi ve nişin iki yanında minbere çıkılan merdivenler bulunmaktadır. Kıble tarafında bir girişi olan namazgâhın kuzeyinde bir de kürsü yer almaktadır **(Çizim 14)**.

[50] A.g.e, 340.
[51] A.g.e, 340; Bkz. (48), AKMAYDALI, 124, 125.
[52] Bkz. (49), GENİM, 341; M. Sinan GENİM, "Mihraplı ve Minberli Namazgâhlara Bir Örnek", 148.

3

Katalog

3/1

Günümüze Ulaşan Namazgâhlar

Katalog No: 1

Yapının Adı: Okmeydanı Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: 15

Fotoğraflar: 1-6

Banisi: Sultan (Fatih) II. Mehmed tarafından inşa edilmiştir[53]. 1429 (H.832) yılında doğmuştur. Sultan II. Murat'ın oğludur. Babasının isteği ile 1444 (H.848) yılında, babasının ölümü ile 1451 (H.855) yılında iki kez tahta çıkmıştır. 1481 (H.886) yılında vefat etmiş ve Fatih Camii'ndeki türbesine defnedilmiştir[54].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Beyoğlu Keçeci Piri Mahallesi'nde, Kulaksız Mezarlığı'nın kuzeyinde, Fatih Sultan Minberi Caddesi üzerindedir.

Haliç'e kadar uzanan, İstanbul'un en eski gezinti ve spor meydanı olan Okmeydanı[55] en önemli noktası minberli namazgâh, bir müezzin mahfili, özel bir camiye sahip hünkar-şeyh köşkü, mutfak ve hücrelerden meydana gelen idari merkezdi[56].

Tarihçesi: Sultan (Fatih) II. Mehmed döneminde (1444–1481/H.848-886) inşa edilmiştir. Namazgâh, İstanbul kuşatıldığı zaman Okmeydanı'nda otağ-ı hümâyûnun bulunduğu yerde kurulmuştur[57]. Daha sonra Sultan II. Bayezid buraya müstakil vakıf tayin ederek tekke ve mutfak yaptırmıştır. 1624/25 (H.1034) yılında rikâb kaymakamı Gürcü Mehmet Paşa tarafından namazgâhın minberi inşa edilmiştir[58]. Minber üzerinde kitabe bulunmaktadır. Kitabede mihrap ve minber yapıldığı yazılıdır.

Kitabenin metni:

"Bu makâmı yapdı çün Gürcî Mehmed Paşa
Gördiler anı yerinde hayli tahsîn itdiler
Bu namazgâh oldı hakkâ şimdi Okmeydânı'na
Bu fezâ-yı bî-nazîre necm-i hayrı saçdılar

---

[53] Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi, **Hadîkatü'l Cevâmi**, 413.
[54] Mehmed Süreyya, **Sicill-i Osmanî I**, 23.
[55] S. Hakkı ELDEM, **Türk Bahçeleri**, 367
[56] H. Necdet İŞLİ, " Okmeydanı", 258.
[57] Erdem YÜCEL, "İstanbul'un Namazgâhları", 53, 55.
[58] Bkz. (53), Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi, 413-414; Tahsin PEKBAŞ, **İstanbul Namazgâhları**, 15; Yavuz TİRYAKİ, "Namazgâhlar", 415.

Olmamışdı bu araya bendan evvel hiç nazar
Bu binâyı gördiler cândan du'a itdiler
Bu makâmı göricek hâtıf didi târihini
Hay mahallinde aceb mihrâb ve minber yapdılar
Sene 1034"[59].

1715 (H.1127) yılında Sultan III. Ahmet zamanında minber yeniden yaptırılmıştır[60]. Necdet İşli tarafından hazırlanan bir makalede minberin Sultan (Fatih) II. Mehmed dönemine ait olduğu Gürcü Mehmet Paşa'nın minberi tamir ettirirken korkuluk, kitabe ve bazı ilaveler yaptırdığı belirtilmektedir[61].

Mustafa Özdamar tarafından hazırlanan bir makalede ise Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde 950 nolu defterin 248. sayfası ve 7363 sırasında kayıtlı Sultan (Fatih) II. Mehmed'in Okmeydanı ile ilgili fermanından bahsedilmektedir.
Fermanda:

"*Ebul Feth vel Gâzî Sultan Mehmed Han tâbe serâhu Hazretleri İstanbul muhasarasına şuru'larında (başladıklarında) Okmeydanı tarafından gelüb feth ve teşhir etmeleriyle teberrüken ve teyemmünen Okmeydanı olmak ve seferi humâyun vakitlerinde dua meydanı olmak üzere ittihaz ve sofa ve minber binâ ve vakfedüb ve hudud ve sınırı tahdid ve tebyin ve gerek rimat yedlerine hattu humâyun ile muanven evâmir-i aliyye ihsan idüb aslâ ve kat'a meydan-ı mezburda bağ ve bahçe ve mandıra ve bir türlü sair şeyler bina olunmayub ve kuyular hafr olunmayub ve koyun ve sığır ve sâir hayvanat ray olunmayub ve yehûd ve nasârâ ve müşrikini ayak bastırmayub mümkün olur ise meydan üzerinde kuş bile uçurmayalar deyu tasrih buyur" muştur*[62].

Buna göre minber Sultan (Fatih) II. Mehmed döneminden namazgâh ile birlikte inşa edilmiştir.

---

[59] Bkz. (53), Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi, 414.
[60] A.g.e, 413- 414; Bkz. (58), PEKBAŞ, 15; Bkz. (58), TİRYAKİ, 415.
[61] Bkz. (56), İŞLİ, 261.
[62] Mustafa ÖZDAMAR, "Namazgâhlar", 224.

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh minberli bir sofa şeklindedir. Minber üzerinde yer alan kitabeye göre ise bir mihrabı bulunmaktadır. Namazgâhtan günümüze güneydoğu ve kuzeydoğu tarafta kalan set duvarı kalıntıları ile minber gelmiştir. Namazgâhın güneydoğu kenarında set üzerinde yer alan minberin yüksekliği 2.63 m, yan cephe genişliği 4.91 m ve ön cephe genişliği 1.13 m'dir. On basamaklı merdiven ile çıkılan minber üzerinde 1.6 m yüksekliğinde, 0.64 m genişliğinde sivri kemerli bir geçiş bulunmaktadır. Eski bir fotoğrafta minberin korkulukları, üzerinde kitabe ve üçgen bir alınlık bulunan kapısı görülmektedir. Alınlık günümüzde sahanlık üzerinde durmaktadır.

Süsleme Özellikleri: Minber alınlığı üzerinde bir sıra bordür bulunmaktadır.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Minber ve set duvarları kesme taştan inşa edilmiştir. Alınlık, söve ve korkuluklar mermerdir.

Seçme Kaynakça: AYANOĞLU, İ. Fazıl (1974), **Okmeydanı ve Okçuluk Tarihi**, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Ankara.

Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi (2001), **Hadîkatü'l Cevâmi**, Haz. Ahmet Nezih Galitekin, İşaret Yayınları, İstanbul.

DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

ELDEM, S. Hakkı, (1976), **Türk Bahçeleri**, Kültür Bakanlığı, Ankara.

Evliya Çelebi (1971), **Evliya Çelebi Seyahatnamesi II**, Türkçeleştiren Zururi Danışman, Zururi Danışman Yayınevi, İstanbul.

İŞLİ, H. Necdet (2004), "Okmeydanı", **Geçmişten Günümüze Beyoğlu I**, TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî I**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

ÖZ, Tahsin (1987), **İstanbul Camileri II**, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2004), "Namazgâhlar", **Geçmişten Günümüze Beyoğlu I**, TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

YÜCEL, Erdem (1972), “İstanbul’un Namazgâhları”, **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

Katalog No: 2

Yapının Adı: Anadolu Hisarı Toplarönü Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: 16-17

Fotoğraflar: 7-10

Banisi:

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Beykoz Anadolu Hisarı Mahallesi'nde, Anadolu Hisarı'nın batısında, deniz kenarındadır. Namazgâh deniz tarafında Pembe Yalı, Komodor İzzet Bey (İnönü) Yalısı, Riyaziyeci İzzet Bey Yalısı ve Ferudun Bey Yalısı ile çevrilidir.

Tarihçesi: Namazgâhın inşa tarihi bilinmemektedir. Hayrat-ı Şerife kayıtlarına göre Sultan (Fatih) II. Mehmed (1444–1481/H.848-886) tarafından vakıf tesis edildiği kaydedilmektedir[63]. E. Hakkı Ayverdi namazgâhın Sultan (Fatih) II. Mehmed dönemine ait olamayacağını belirtmektedir[64]. Namazgâh bazı kaynaklarda ise XVII. yüzyıla tarihlendirilmektedir[65]. 1935 yılında İstanbul Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nün, Beykoz Belediye Başkanlığı'nın ve Beykoz Müftülüğü'nün ortak çalışması ile aslına uygun olarak onarılmış, cuma, bayram ve teravih namazlarına açılmıştır[66].

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh 25 x 24 m ölçülerinde geniş bir alan halindedir. Namazgâhın etrafı 0.6 m kalınlığında yüksek bir duvar ile çevrilmiştir. Güneydoğu duvarına bitişik mihrap ve minber bulunmaktadır. Mihrabın yüksekliği saçak kısmına kadar 3.47 m, cephe genişliği 2.26 m, yan cephe genişliği 1.12 m'dir. Ön cephesine 1.15 m genişliğinde, 2.59 m yüksekliğinde sivri kemerli bir niş açılmıştır. Üzeri kırma çatı ile örtülüdür. Minberin yüksekliği 2.64 m, ön cephe genişliği 1.3 m, yan cephe genişliği 3.07 m'dir. Yedi basamakla çıkılan minberin etrafını yaklaşık 0.7 m yükseklikte, 0.16 m genişlikte korkuluk duvarı çevrelemektedir. Namazgâhın kuzeydoğu duvarında, kuzeye tarafında kapı ve kapının sol tarafında, duvarın dış yüzünde kuyu bulunmaktadır.

Süsleme Özellikleri: Yapıda süsleme mihrabın ön cephesinde yer alan silmeden ibarettir. Silme mihrap nişini dikdörtgen bir çerçeve oluşturacak şekilde çevrelemektedir.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Mihrap ve minber kesme taştan inşa edilmiştir. Duvarlar moloz taş olup namazgâh zemini topraktır.

---

[63] Bkz. (62), ÖZDAMAR, 240.
[64] E. Hakkı AYVERDİ, **Osmanlı Mimarisinde Fatih Devri 855-886 (1451-1481) IV**, 618.
[65] Bkz. (58), PEKBAŞ, 17; Bkz. (57), YÜCEL, 55.
[66] Bkz. (62), ÖZDAMAR, 240.

Seçme Kaynakça: AYVERDİ, E. Hakkı (1989), **Osmanlı Mi'marisinde Fatih Devri 855-886 (1451-1481)**, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

Mehmed Râ'if (1996), **Mir'ât-ı İstanbul I**, Haz. Günay Kut – Hatice Aynur, Çelik Gülersoy Vakfı Yayınları, İstanbul.

ÖZ, Tahsin (1987), **İstanbul Camileri II**, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

Katalog No: 3

Yapının Adı: Fatih Sultan Mehmed Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: 18

Fotoğraflar: 11-12

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar Salacak Mahallesi'nde, sahilin yukarısında, Salacak İskele Caddesi üzerinde köşe başındadır. Kuzeybatı tarafında Salacak Fatih Camii, kuzeydoğu tarafında Silahtar Mustafa Paşa Çeşmesi ve İmrahor Camii yer almaktadır.

Tarihçesi: XV. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilmektedir[67]. Namazgâh günümüze gelmemiştir. Çeşmesi ise onarılmıştır.

Plan ve Mimari Özellikleri: Çeşmesi bulunan namazgâhın çeşme arkasında yer aldığı, kalıntılarının halen mevcut olduğunu, çeşmenin arka cephesinin ise mihrap olarak işlevlendirildiği kaydedilmektedir[68]. Namazgâha ait bir kalıntı ise tespit edilememiştir. Ön cephesi batı yöne bakan çeşmenin arka cephesinin ise mihrap olarak işlevlendirilemeyeceği anlaşılmaktadır.

Tek yüzü işlevlendirilen çeşme dört cepheli yamuk dikdörtgen bir haznesi olup yol seviyesinin yükselmesi ile tekne üst kısmına kadar yol seviyesinin altında kalmıştır. Çeşmenin ön cephe genişliği 2.16 m, arka cephe genişliği 2.03 m, sağ cephe genişliği 2.15 m, sol cephe genişliği ise 2.18 m'dir. Ön cephe yüksekliği tekne üst sınırına kadar 1.24 m'dir. Bu cephe üzerinde ayna taşı, önünde dışa taşkın bir tekne, üst kısmında maşrapa nişi bulunmaktadır. Çeşmenin üzeri pramidal örtü şeklindedir.

Süsleme Özellikleri: Çeşmenin bütün cephelerini üst kısımda düz bir silme dolanmaktadır.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Çeşme ön cephesi ve çatı kesme taştan, diğer cepheler alt kısımlar moloz taş ve tuğla, üst kısımlar kesme taş ve tuğla ile inşa edilmiştir. Tekne ve ayna taşı mermerdir.

Seçme Kaynakça: HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar III**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

---

[67] İsmail ORMAN, "Osmanlı Çeşme Mimarisinde Namazgâhlı Çeşmeler ve Üsküdar'daki Örnekler", 391.
[68] A.g.e, 391.

ORMAN, İsmail (2005), “Osmanlı Çeşme Mimarisinde Namazgâhlı Çeşmeler ve Üsküdar’daki Örnekler”, **Üsküdar Sempozyumu II, (12-13 Mart 2004) II**, İstanbul, 385-404.

Katalog No: 4

Yapının Adı: Kazlı Çeşme Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 13-21

Banisi: Çeşme üzerindeki inşa kitabesine göre Mehmet Bey tarafından yaptırılmıştır. Başka bir kaynakta namazgâh alanının ve çevresinin varlığını devam ettirmesi için Sultan (Fatih) II. Mehmed tarafından vakıf tesis edildiği kaydedilmektedir[69].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Zeytinburnu Kazlı Çeşme Mahallesi'nde, sahilin gerisinde, Demirhane Caddesi üzerindedir. Namazgâhın güneydoğusunda Fatih Sultan Mehmed Camii, güneyinde Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Camii, kuzeyinde Bektaşi Tekkesi ve Kazlı Çeşme Mezarlığı yer almaktadır.

Sultan (Fatih) II. Mehmed, İstanbul'u fethinden sonra Zeytinburnu'nda tabakhaneler kurdurmuştur. Burada aynı zamanda mezbaha, kirişhane ve mumhane inşa edilmiştir. Bu yapılaşma ile bu alanda ilk yerleşim başlamıştır[70].

Tarihçesi: Çeşme üzerindeki inşa kitabesine göre 1546/47 (H.953) yılında yaptırılmıştır. Kitabe beş kartuş içine sülüs yazı ile yazılmıştır. Kitabenin müderris ve kadı olan 1571/72 (H.979)'da Üsküp'te vefat eden Aşık Pir Mehmet Çelebi'ye ait olduğu tahmin edilmektedir[71].

Kitabenin metni:

"Kim nazar etti bu âbı safiye
Dedi buna Kevser almaz vafiye[72]

Mehemmet Bey ki yaptı hayri âli
Getürdi âleme bir mai cari[73]

[69] İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.
[70] Hasan YELMEN, "Kazlıçeşme", 103-104.
[71] İ. Hilmi TANIŞIK, **İstanbul Çeşmeleri I**, 6.
[72] Bkz. (69), AYANOĞLU.
[73] Yavuz TİRYAKİ, **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, 94.

Gördü bir aşık dedi tarihini
Nûş eden yârana sahha âfiye
953”[74].

Çeşme üzerinde 2010 yılında sülüs yazı ile bir kartuş içine tek sıra halinde yazılmış bir kitabe daha bulunmaktadır.

Kitanenin metni:
“Ve cealnâ mine’l-mâi külle şey’in hay
Hüseyin 20. 10. 1431”.

Bir dönem kahvehane olarak kullanılmış olan namazgâhtan günümüze çeşme ve çeşmenin sağ tarafında yer alan set duvarının bir bölümü gelmiştir. Çeşme nişi içinde yer alan kaz figürü 2002 yılında defineciler tarafından parçalanarak bazı parçaları çalınmıştır. Kalan diğer parçalar incelendiğinde figürün arkasında V. yüzyıl Bizans dönemine ait bir haç (kristogram) motifinin yer aldığı anlaşılmıştır[75].

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâha ait eski bir fotoğrafta namazgâhın çeşmenin arkasında, çeşmeye bitişik olarak set üzerinde inşa edildiği görülmektedir.

Dört cepheli çeşmenin yüksekliği 4.22 m, ön cephe genişliği 3.03 m, yan cephe genişliği 1.35 m olan dikdörtgen bir haznesi bulunmaktadır. Bir cephesi niş ve tekne ile işlevlendirilmiş çeşmenin bu cephesi güneydoğu yöne bakmaktadır. Niş 1.77 m genişliğinde, 2.74 m yüksekliğinde ve 0.64 m derinliğindedir. Niş sivri kemerli olup içinde altta bir musluklu ayna taşı, ayna taşının iki yanında sivri kemerli birer maşrapa nişi, üst kısmında ise kaz figürü ve inşa kitabesi bulunmaktadır. Onarım kitabesi niş kemerinin üst kısmındadır. Çeşmenin biri niş içinde, diğeri sağ tarafında set üzerinde olmak üzere iki teknesi bulunmaktadır. Çeşmeye ait eski fotoğraflarda tekne sayısının daha fazla olduğu görülmektedir. Çeşmenin üzeri arkaya eğimli, düz örtü şeklindedir.

Süsleme Özellikleri: Süslemeler çeşme ön cephesi üzerindedir. Niş içinde yer alan ve kaz figürü ve çiçek motifinden oluşan süsleme mermer üzerine kabartma olarak işlenmiştir. Ayna

[74] Bkz. (69), AYANOĞLU.
[75] Serkan ERSOY, “Kazlıçeşme’deki Kazın Sırrı”, 15.

taşı üzerinde sivri kemer formu, niş kemeri kilit taşı üzerinde taş üzerine kabartma olarak işlenmiş bir madalyon bulunmaktadır. Nişin etrafını dikdörtgen çerçeve oluşturacak şekilde bir silme dolanmaktadır.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Çeşme kesme taştan inşa edilmiştir. Kitabeler, ayna taşı ve kaz figürünün yer aldığı parça mermerdir.

Seçme Kaynakça: EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

ERSOY, Serkan (2010), "Kazlıçeşme'deki Kazın Sırrı", **NTV Tarih**, 16, Mayıs: 15.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

TANIŞIK, İ. Hilmi (1943), **İstanbul Çeşmeleri I**, T.C. Maarif Vekilliği Antikite ve Müzeler Müdürlüğü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

YELMEN, Hasan (2005), "Kazlıçeşme", **Surların Öte Yanı (Zeytinburnu)**, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, İstanbul.

Katalog No: 5

Yapının Adı: Hacı Bayram Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 22-25

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Zeytinburnu Ayvalık Mezarlığı içinde Seyyit Nizam Caddesi ile Silivrikapı Yolu'nun kesiştiği yerde, köşe başında yer almaktadır.

Tarihçesi: Çeşme üzerindeki inşa kitabesine göre 1548/49 (H.955) yılında yaptırılmıştır. Kitabe iki sıra olarak sülüs yazı ile yazılmış ve dikdörtgen bir çerçeve içine alınmıştır.

Kitabenin metni:

"Çeşmei Hacı Bayram bin Hacı

Sene 955"[76].

Çeşmenin sağ tarafında 1779/80 (H.1193) tarihli bir kıble taşı bulunmaktadır. Bu namazgâha ait olduğu düşünülen kıble taşı[77] Yavuz Tiryaki tarafından Ayvalık Mezarlığı Namazgâhı'na ait olduğu kaydedilmektedir[78]. Namazgâh alanı bir dönem kahvehane olarak da kullanılmıştır[79]. Günümüzde yapılan kazı sonucunda namazgâh alanı ve çeşmenin arka cephesinde mihrap izleri ortaya çıkarılmıştır. Kıble taşı ise kazı sırasında yerinden sökülerek depoya kaldırılmıştır.

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh çeşmenin arkasında, çeşmeye bitişik olup çeşmenin arka cephesinde mihrap nişi bulunmaktadır.

Dört cepheli çeşme dikdörtgen bir hazneye sahiptir. Çeşmenin ön cephesi niş ve tekneler ile işlevlendirilmiştir. Cephe üzerindeki sivri kemerli niş içinde sol tarafta bir maşrapa nişi, altta bir oluk, üstte inşa kitabesi yer almaktadır. Çeşmenin biri nişin önünde, diğerleri çeşmenin sağ tarafında dört teknesi bulunmaktadır. Üzeri arkaya meyilli düz örtü şeklindedir.

Süsleme Özellikleri: …

---

[76] Bkz. (69), AYANOĞLU.
[77] A.g.n.
[78] Bkz. (73), TİRYAKİ, 49.
[79] Bkz. (69), AYANOĞLU.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Namazgâh ve çeşme kesme taştan inşa edilmiştir. Kitabe, tekneler ve oluk mermerdir.

Seçme Kaynakça: EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

TANIŞIK, İ. Hilmi (1943), **İstanbul Çeşmeleri I**, T.C. Maarif Vekilliği Antikite ve Müzeler Müdürlüğü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

Katalog No: 6

Yapının Adı: Çatal Çeşme Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: 19

Fotoğraflar: 26-30

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Kadıköy Bostancı Mahallesi'nde, Bağdat Caddesi üzerinde, Bağdat Caddesi ile Çatal Çeşme Sokağı'nın birleştiği yerdedir.

Tarihçesi: Çeşme inşa kitabesine göre 1550/51 (H.957) yılında yaptırılmıştır. Kitabe dört kartuş içine manzum olarak sülüs yazı ile yazılmıştır. Kitabenin sol tarafı tahrip olmuştur.

Kitabenin metni:

"Cezây-ı hayr ü ihsan bulsun (ol-kim?)
Bu 'aynı kıldı câri behr-i 'atşan

Dedüm ey dil nedür bu 'ayne tarih
Gönül dedi cezây-ı hayr ü ihsan
Sene 957"[80].

Çeşme üzerindeki ikinci bir kitabeye göre Hace Narkerab Kalfa tarafından 1865/66 (H.1282) yılında onarılmıştır. Kitabe talik yazı ile iki sıra olarak yazılmıştır.

Kitabenin metni:

"Hâce Mahtûme Hanım'ın câriyesi
Hâce Narkerâb Kalfa'nın hayratıdır
Sene 1282"[81].

Daha önce Turşucu Deresi'nin batı tarafında, derenin yanında yer alan namazgâhın yerinin vakıflar tarafından satılmasından sonra kıble taşı ortadan kaybolmuştur. Namazgâh çeşmesi ise caddenin genişletilmesi sırasında 1946-1947 kışında sökülerek şimdiki yerine,

[80] M. Kemal ÖZERGİN, "Üsküdar-Bostancıbaşı Derbendi Güzergâhı Mimari Eserlerinin Kitabeleri", 127.
[81] A.g.e, 127.

Bağdat Caddesi ile Çatal Çeşme Sokağı'nın birleştiği yere alınmıştır[82]. Çeşme günümüzde burada yol üzerinde durmaktadır.

Plan ve Mimari Özellikleri: Caddenin güney tarafında namazgâh, diğer tarafında çeşme yer alıyordu[83]. Namazgâhın bir kıble taşı bulunmaktadır.

Dikdörtgen hazneye sahip olan dört cepheli çeşmenin yüksekliği 3.6 m, genişliği 2.9 m'dir. Üç cephesi işlevlendirilmiş çeşmenin ön cephesi üzerinde 2.24 m yüksekliğinde, 1.76 m genişliğinde, 0.51 m derinliğinde sivri kemerli bir niş ve tekne bulunmaktadır. Niş içinde inşa ve onarım kitabesi, üzerinde bir oluk bulunan ayna taşı ve taşın iki yanında birer maşrapa nişi yer almaktadır. 1.29 m genişliğinde olan yan cephelerde üzerlerinde birer oluk bulunan sivri kemerli birer ayna taşı, önlerinde ise dışa taşkın birer tekne bulunmaktadır. Çeşmenin üzeri düz örtü şeklindedir.

Süsleme Özellikleri: Çeşme süslemeleri niş kemeri kilit taşı üzerinde bulunan mermer üzerinde kabartma olarak işlenmiş bir madalyondan ve ayna taşları üzerinde yer alan yuvarlak kemerli niş formlarından ibarettir. Ancak Semavi Eyice tarafından hazırlanan bir makalede ön cephede bulunan ayna taşı yüzeyinde yolcular tarafından çizilmiş olan resimlerden bahsedilmektedir. Bunlar oluğun üzende bulunan, 1866'da yapılan tamir öncesine tarihlendirilen bir çanaktan çıkan lale resmi ve oluğun etrafında bulunan XVI- XVIII yüzyıllara ait kadırga resimleridir[84]. Bu resimler günümüze gelmemiştir.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Çeşme kesme taştan inşa edilmiştir. Niş yüzeyi ve kemeri ile yan cephelerin ayna taşları mermerdir. Ön cephede yer alan tekne mermer olup diğer tekneler taştır. Çeşmenin taşınma işlemi sırasında sökülmesi ile bu mermer parçaların Bizans devrine ait işlenmiş parçalar olduğu anlaşılmıştır. Teknelerin ise Bizans lahitleri olduğu kaydedilmektedir[85].

Seçme Kaynakça: EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

---

[82] Semavi EYİCE, "İstanbul-Şam-Bağdad Yolu Üzerindeki Mimari Eserler I (Üsküdar-Bostancıbaşı Derbendi güzergâhı)", 99.
[83] A.g.e, 99.
[84] A.g.e, 100.
[85] A.g.e, 100.

EYİCE, Semavi (1958), "İstanbul-Şam-Bağdad Yolu Üzerindeki Mimari Eserler I (Üsküdar-Bostancıbaşı Derbendi güzergâhı)", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi IX**, 13, Eylül: 81-110.

ÖZERGİN, M. Kemal (1958), "Üsküdar-Bostancıbaşı Derbendi Güzergâhı Mimari Eserlerinin Kitabeleri", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi IX**, 13, Eylül: 110-132.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

TANIŞIK, İ. Hilmi (1945), **İstanbul Çeşmeleri II**, MEB Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

Katalog No: 7

Yapının Adı: Hüseyin Usta Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 31

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Asıl yeri bilinmiyor. Günümüzde kıble taşı Beyoğlu'nda Bezmialem Valide Sultan Camii'nin avlusunda bulunmaktadır.

Tarihçesi: Kıble taşı kitabesine göre 1578/79 (H.986) yılında inşa edilmiştir.

Kitabe üç sıra olarak yazılmıştır.

Kitabenin metni:

"Ceddedel usta Hüseyin ma'bedi'l muarrihen li kıbletin li'l-âbidîn el müminin

Sene 986

Sene 1018"

Namazgâhın 1609/10 (H.1018) yılında yenilendiği düşünülmektedir[86].

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Kıble taşı mermerdir.

Seçme Kaynakça: TİRYAKİ, Yavuz (2004), "Namazgâhlar", **Geçmişten Günümüze Beyoğlu I**, TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

[86] Bkz. (58), TİRYAKİ, 419.

Katalog No: 8

Yapının Adı: Hacı Evhaddin Namazgâhı (Kayış Mustafa Ağa Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 32-33

Banisi: Hacı Evhaddin tarafından yaptırılmıştır[87].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Fatih Yedikule Mahallesi'nde, Yedikule Hisarı'nın kuzeyindedir. Namazgâhın güneyinde Hacı Evhaddin tarafından yaptırılan Hacı Evhaddin Camii bulunmaktadır.

Tarihçesi: Hacı Evhaddin'in 1585 (H.993)'te Hacı Evhaddin Camii ile birlikte namazgâhı da yaptırdığı kaydedilmektedir[88]. Namazgâh, çeşme ayna taşı üzerinde yer alan kitabeye göre 1813 (H.1228) yılında Kayış Mustafa Ağa tarafından yeniden yaptırılmıştır. 1931 yılında ise Ahmet Kemal Bey tarafından onartılmıştır.

Kitabe dört sıra halinde sülüs yazı ile yazılmıştır. Satır araları cetvellidir.

Kitabenin metni:

"Maşaallah
Sahib-ul hayrat ve-l hasenat babussaade
ağası sabık merhum Kayış Mustafa Ağa 1228[89].
Efendim afiyet olsun cümle geçmişlerin ruhuna Fatiha, 1931"[90].

Namazgâh günümüze gelmemiştir. Çeşme ise günümüzde yol üzerinde durmaktadır.

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâhın planı ve mimari özellikleri hakkında bilgi bulunmamaktadır.

Dört cepheli çeşme dikdörtgen bir hazneye sahiptir. Çeşmenin yüksekliği 2.8 m, genişliği 2.58 m'dir. Bir cephesi işlevlendirilmiş çeşmenin cephesi üzerinde 1.36 m yüksekliğinde, 1.09 m genişliğinde yuvarlak kemerli bir sağır niş içinde bir lüleli ayna taşı yer

[87] Bkz. (69), AYANOĞLU; Bkz. (62), ÖZDAMAR, 226.
[88] Bkz. (69), AYANOĞLU.
[89] A.g.n.
[90] Bkz. (62), ÖZDAMAR, 226.

almaktadır. Kitabe lülenin üzerindedir. Çeşmenin dışa taşkın bir teknesi ve teknenin iki yanında birer tekne sedleri bulunmaktadır. Çeşmenin üzeri düz örtü şeklindedir.

Süsleme Özellikleri: Süslemeler ayna taşı üzerinde olup mermer üzerine kabartma olarak işlenmiştir. Ayna taşı köşelerine çiçek motifleri yerleştirilmiş, kenarları ise dalgalı şeritler çevrelenmiştir. Kitabe üzerinde güneş kursu, musluk çevresinde ayaklı bir vazodan çıkan kıvrık dallı bir motif bulunmaktadır.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Çeşme inşasında kemer alt seviyesinden bitimine kadar bir sıra kesme taş iki sıra tuğla ile örülmüş almaşık duvar örgüsü, diğer kısımlar kesme taş duvar örgüsü kullanılmıştır. Niş kemeri tuğlalarla örülmüştür. Çeşmenin ayna taşı, teknesi, tekne setleri ve üst örtü mermerdir.

Seçme Kaynakça:

DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

TANIŞIK, İ. Hilmi (1943), **İstanbul Çeşmeleri I**, T.C. Maarif Vekilliği Antikite ve Müzeler Müdürlüğü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

Katalog No: 9

Yapının Adı: Darü's-saâde Ağası Mehmed Ağa Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 34-36

Banisi: Çeşme üzerinde yer alan inşa kitabesine göre Darü's-saâde Ağası Mehmed Ağa tarafından yaptırılmıştır. Mehmed Ağa 1582/83 (H.990) yılında babüssaâde ağalığı üstünde olarak dârüssaâde ağalığı kurulmasını ve evkaf-ı selâtîn nazırlığının da buna eklenmesini sağlamıştır. 1590/91 (H.999) yılında vefat etmiştir. Çarşamba'da bir cami yaptırıp orada defnedilmiştir[91].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar Zeynep Kamil Mahallesi'nde, Karacaahmet Mezarlığı'nın kuzey tarafında, Tabaklar Camii'nin sağ tarafındadır. Namazgâhın etrafında Bedevi Tekkesi, Hüseyin Baba ve Balcı Ahmet Dede türbelerinin bulunduğu kaydedilmektedir[92]. Namazgâh günümüze gelmemiştir. Çeşme ise yeri değiştirilerek namazgâh alanı üzerine alınmıştır. Çeşmenin karşısında yolun köşe başında bir türbe bulunmaktadır.

Tarihçesi: Namazgâhın çeşmesi, çeşme inşa kitabesine göre 1586/87 (H.995) yılında yaptırılmıştır. Namazgâhın da çeşme ile aynı tarihte inşa edildiği düşünülmektedir[93]. Kitabe sülüs yazı ile iki kartuş içine birer sıra olarak yazılmıştır.

Kitabenin metni:

"Sahib'ül hayrat Darü's-saâde Ağası Merhum ve mağfur
Mehmed Ağa'nın âsar-ı celilesidir Sene 995".

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh, çeşmenin arkasında yer almaktadır. Etrafı duvar ile çevrili bir alan halindedir[94].

Çeşme dört cepheli olup 1.67 m genişliğinde, 1.76 m derinliğinde bir hazneye sahiptir. Çeşmenin yüksekliği taç kısmının üzerinde kadar 2.30 m'dir. Ön cephe üzerinde 1.33 m yüksekliğinde, 0.92 m genişliğinde ve 0.17 m derinliğinde sivri kemerli bir niş, nişin içinde tek

[91] Mehmed Süreyya, **Sicill-i Osmanî III**, 946.
[92] M. Nermi HASKAN, **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar I**, 170.
[93] M. Nermi HASKAN, **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, 1001.
[94] A.g.e., 1001.

lüleli ayna taşı yer almaktadır. Nişin üst kısmında inşa kitabesi, önünde ise dışa taşkın bir tekne ve tekne setleri bulunmaktadır. Cepheler üstte bir taç ile sonlanmaktadır. Çeşmenin üzeri piramidal örtü şeklindedir. Günümüzde çeşme teknesinin büyük bir kısmı yol seviyesi altında kalmıştır.

Süsleme Özellikleri: Süslemeler çeşme cephesinde taş ve mermer üzerine kabartma olarak işlenmiştir. Çeşme cephesi nişin etrafında dikdörtgen oluşturacak şekilde bir silme ile çevrelenmiştir. Niş kemeri yüzeyinde tepede bir madalyon bulunmaktadır. Kemer köşe dolgu yüzeyleri taşkın tutularak kemer kavisine göre şekillendirilmiştir. Ayna taşı dıştan bir çerçeve içine alınmıştır. İç kısmına bursa kemeri ve küçük bir madalyon yerleştirilmiştir[95]. Taç yüzeyinde palmetlerden oluşan bordür bulunmaktadır.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Namazgâh duvarları ve çeşme kesme taştan inşa edilmiştir. Ayna taşı ve kitabe mermerdir.

Seçme Kaynakça:

EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar I**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar III**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

KONYALI, İ. Hakkı (1977), **Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi II**, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Yayınları, İstanbul.

Mehmed Râ'if (1996), **Mir'ât-ı İstanbul I**, Haz. Günay Kut – Hatice Aynur, Çelik Gülersoy Vakfı Yayınları, İstanbul.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî III**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

TANIŞIK, İ. Hilmi (1945), **İstanbul Çeşmeleri II**, MEB Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

[95] Bkz. (58), PEKBAŞ, 7.

Katalog No: 10

Yapının Adı: Vezir Mehmet Paşa Namazgâhı (Beylerbeyi Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: 20

Fotoğraflar: 37-44

Banisi: Sultan III. Murat döneminde Rumeli Beylerbeyi ve vezir olan Mehmet Paşa'dır[96].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Sur dışında, Eyüp'te, Edirnekapı Topkapı yolunun kenarında, Sulukule Kapı'nın karşısındadır.

Tarihçesi: Namazgâh, çeşmenin sağ cephesi üzerinde yer alan kitabeye göre 1589/90 (H.998) tarihinde inşa edilmiştir. Dört satırlık kitabe manzum olarak sülüs yazı ile yazılmıştır. Satır araları cetvellidir.

Kitabenin metni:

"Rumeli Beylerbeyi …(kırık)

…(kırık)…

Gûyiya bu çeşme bir sakkâ durur

Rah-ı Hak'da teşne…(kırık)

Su gibi ezberlemiş okur revân

Macera-yi dehri (âli) ? su (be su) ?

Önüne gelene der tarih için

Ma Hüseyin ile Hasan aşkına su

Sene 998"[97].

İnşa kitabesinin üst kısmında yer alan diğer bir kitabeye göre 1782/83 (H.1197) yılında Halil Hamid Paşa tarafından onarılmıştır. Kitabe manzum olarak talik yazı ile sekiz satır halinde onbeş kartuşlar içine yazılmıştır. Hattat İbrahim Çi kerdi tarafından yazılan kitabenin şairi Rif'at'tır[98].

---

[96] Bkz. (58), PEKBAŞ, 10; Yılmaz ÖNGE, "İstanbul'un Namazgâhlı Çeşmelerinden Vezir Mehmed Paşa Çeşmesi", 195.

[97] Bkz. (96), ÖNGE, 192.

[98] A.g.e, 192-193.

Kitabenin metni:

"Ol vekil-i saltanad sâhip-hired
Mesnedinde müstedam ide Hûda
Adl u dâd ile cihan âsûda hâl
Cümleye lâzım ana itmek dua
Nam-ı pâkidir Hâlil hem Hamîd
Celbi der nâsın kulûbun bîriyâ
Geçti bir gün gördü mâdan yok eser
Râh-ı âban çeşmenin kıldı bina
Hayr-ı cârî fikridir halka müdam
Hak muvaffak ide anı daima
Nutku her bir mürdeyi ihya ider
Akdı fermanıyla sîm-âb-ı şifa
Rif'atâ itdim zamir ile hisab
Gel gel iç ma Kevser ayn-ı sefa 1197
Harrerehu ed-dâ'i el-hac İbrahim Çi kerdi gufire leh"[99].

Namazgâh, çeşme nişi içinde bulunan başka bir kitabeye göre ise 1888/89 (H.1306) yılında Hadice Bahriye Hanım tarafından ikinci defa tamir ettirilmiştir. Yedi satır olarak düzenlenmiş kartuşlar içine talik yazı ile yazılan kitabenin Şairi Talât'tır. Kitabede ilk üç satırda inşa kitabesi tekrarlanmıştır. Kırık olan ilk satırın nasıl olacağı bilinmediğinden bu satır tahmini ve nesir olarak, ikinci ve üçüncü satır aynen verilmiştir. Diğer satırlar manzum olarak farklı bir vezinle ve daha büyük harfle, talik yazı ile yazılmıştır.[100].

Kitabenin metni:

"Rumeli Beylerbeyi ve vezir olan Mehmet Paşa çeşmesidir
Guya bu çeşme bir sâkadır
Rah-ı Hak'da teşne eyler cüst u cû
Su gibi ezberlemiş okur revan
Macera-ı dehr-i âlî su be su

[99] A.g.e, 192.
[100] A.g.e, 192-193.

Önüne gelene ver tarih için
Ma Hüseyin ile Hasan aşkına su
998
Bu ayn-ı canfeza üçyüz sene evvel olub câri
Mürûr-i dehr ile ta'mire şimdi teşne olmuşken
Hadice Bahriye Hanım bu kerre eyledi tecdîd
İdüb banîsi Paşa'nın yeni rûh-i revânın şen
Bulunca eski âb ü tâbını mecrâsını böyle
Uyun-i teşnegân-ı dehrin oldu su be su rûşen
Dokuz def'a gelüb Tâl'at su içtim söyledim târih
İçin aynu'ş-şifadır çeşme-i pâk-i Muhammed'den
1306"[101].

Mihrap nişi içinde bir kitabe daha bulunmaktadır. Kitabe talik yazı ile yazılmıştır.

Kitabenin metni:
"Küllema dehale aleyna Zekeriyye'l mihrab"[102].

Namazgâh, 1958 yılında Edirnekapı Topkapı yolu güzergâhının yeniden düzenlenmesi sırasında yol kotunun yükseltilmesi ile toprak altında kalmıştır. Çukurda kalan çeşmenin önü moloz taş duvarlarla çevrilerek ana yoldan basamaklarla inilen bir sahanlık haline getirilmiştir[103]. Daha sonraki yıllarda yol genişletmeleri ve imar çalışmaları sonucunda toprak altında kalan çeşme, 2009 yılında, İSKİ tarafından yapılan bir kazı ile ortaya çıkartılmıştır. Orijinal taşları ile yeniden projelendirilen çeşme, restore edilebilecek halde ilgili koruma kuruluna sunulmuştur. Taşların tümü koruma altında bulunmaktadır[104].

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh, çeşmenin arkasında, çeşmeye bitişik olarak yer almaktadır. Zeminden yaklaşık olarak 1.10 m yükseklikte olan namazgâhın etrafı duvarla çevrili olup, çeşmenin namazgâha bakan cephesi üzerinde 0.28 x 0.84 m ölçülerinde, sivri kemerli mihrap nişi bulunmaktadır.

---

[101] A.g.e, 191.
[102] A.g.e, 192.
[103] A.g.e, 190.
[104] http://mobil.iski.gov.tr/tarihicesmedetay.asp?id=906, 16.15, 22.01.2014.

Dört cepheli çeşme 1.125 x 3.10 m ölçülerinde olup dikdörtgen bir hazneye sahiptir. Çeşmenin zeminden çatısının tepesine kadar olan yüksekliği 4.60 m'dir. Çeşme cephesinde 0.39 m derinlikte, 1.79 m genişlikte, dilimli kaş kemeri olan niş yer almaktadır. Nişin içinde bir lüleli ayna taşı, ayna taşının hemen üzerinde maşrapa nişi ve kitabe bulunmaktadır. Nişin iç yan yüzeylerine oturma yerleri yapılmıştır. Cepheden dışarıya taşkın biri nişin önünde diğeri namazgâh duvarı önünde olan iki tekne, nişin iki yanında tekne setleri bulunmaktadır. Çeşmenin yan cephelerinden güneybatı cephesi düz olup, kuzeybatı cephesinde iki kitabe yerleştirilmiştir. Çeşme gövdesinin üst kısmı 0.36 m yüksekliğinde bir taçla sonuçlanmaktadır. Çeşmenin üzeri kırma çatı ile örtülüdür[105].

Süsleme Özellikleri: Namazgâh duvarları ve mihrap nişinin etrafı silme ile çevrelenmiştir.

Çeşme cephesinde profilli konsollarla başlayan kemer, yukarıda dilimlenerek sonlanmaktadır. Kemerin üzeri ince bir pah ile dikdörtgen bir çerçeve içine alınmıştır. Kemeri dıştan sade profilli bir silme kuşatmaktadır. Ayna taşının kenarları ince bir profil şeridiyle çerçevelenmiş, üst tarafı bursa kemeri şeklinde bir kemerle süslenmiştir. Kemerli yüzeyin içine alçak kabartma olarak naturalist üslupta simetrik gül motifi işlenmiştir. Çeşme gövdesinin üst kısmında profilli bir silmenin taşıdığı taç, içleri alçak kabartma rumiler ile dolgulanmış palmet dendan şeklindedir[106].

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Namazgâh sofasının duvarları ve çeşme kesme kufeki taşından inşa edilmiştir. Mihrap nişinin kemeri yekpare taşa oyulmuştur. Kitabeler ve ayna taşı mermerdir[107].

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

ÖNGE, Yılmaz (1992), "İstanbul'un Namazgâhlı Çeşmelerinden Vezir Mehmed Paşa Çeşmesi", **Semavi Eyice Armağanı İstanbul Yazıları**, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, İstanbul.

---

[105] Bkz. (96), ÖNGE, 190.
[106] A.g.e, 193.
[107] A.g.e, 189-190-191-192.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış Lisans Tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

TANIŞIK, İ. Hilmi (1943), **İstanbul Çeşmeleri I**, T.C. Maarif Vekilliği Antikite ve Müzeler Müdürlüğü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

http://mobil.iski.gov.tr/tarihicesmedetay.asp?id=906, 16.15, 22.01.2014.

Katalog No: 11

Yapının Adı: Kuyulu Namazgâhı (İmrahur Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: 21

Fotoğraflar: 45-48

Banisi: Çeşme inşa kitabesine göre Ayşe Sultan tarafından yaptırılmıştır. M. Nermi Haskan Ayşe Sultan'ın Mihrimah Sultan ile Rüstem Paşa'nın kızı olduğunu kaydetmektedir. Ayşe Sultan'ın Rüstem Paşa Mektebi civarında babasından kalan bir sarayı vardı[108]. 1594 (H.1003) yılında hacca giden Ayşe Sultan dönüşünden kısa bir zaman sonra vefat etmiş ve Aziz Mahmud Hüdâyî Efendi Türbesi'nin yanındaki türbesine defnedilmiştir[109].

İsmail Orman hazırladığı makalede bu kişinin, çeşmenin yapılış tarihinden önce vefat etmiş olması ve kitabede açıkça "Sultan" ünvanının kullanılması nedeni ile baninin Sultan III. Murat'ın kızı Ayşe Sultan olduğunu kaydetmektedir[110]. Ayşe Sultan 1586/87 (H.995) yılında İbrahim Paşa ile evlenmiş, 1604/05 (H.1013) yılında vefat etmiş ve Sultan III. Murat Türbesi'ne defnedilmiştir[111].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar Salacak Mahallesi'nde, İmrahur Camii karşısındadır. Arkasında bulunan Ayşe Sultan Celvetî Tekkesi[112] bugün mevcut değildir. Karşısında Rüstem Paşa'nın yaptırmış olduğu mektep, güneyinde Başkadın Çeşmesi ve İmrahor Camii Mezarlığı vardır.

Tarihçesi: Çeşme inşa kitabesine göre 1598/99 (H.1007) yılında yaptırılmıştır. Tek sıra halinde sülüs yazı ile yazılan kitabe iki kartuş içine alınmıştır.

Kitabenin metni:

"Cenâb-ı Hazret-i Âişe Sultan Çün ihya etti bu 'azb-ı Fırâtı
Dedim ta'rîhin anın kıldı icrâ Zülâl-i çeşme-i 'aynü'l hayâtı 1007"[113].

Niş içinde dikdörtgen çerçeve içine alınmış **"Allah"** yazısı bulunmaktadır.

---

[108] M. Nermi HASKAN, **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar III**, 1045- 1046.
[109] Bkz. (93), HASKAN, 532.
[110] Bkz. (67), ORMAN, 393.
[111] Bkz. (54), Mehmed Süreyya, 7.
[112] Bkz. (108), HASKAN, 1045.
[113] Bkz. (67), ORMAN, 393.

Namazgâh kuyusu ile birlikte yola çevrilmiştir[114], kuyunun bileziği ise mezarlık duvarı yanına nakledilmiştir[115]. Kuyu bileziği günümüzde mevcut değildir.

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh çeşmenin arka tarafında, çeşmeye bitişik olarak inşa edilmiştir. Çeşmenin arka cephesi üzerinde bulunan mihrap nişi yakın bir tarihte yapılan onarımda kapatılarak yerine kaş kemerli bir ayna taşı ve bir tekne yerleştirilmiştir. Bunun üzerine, dikdörtgen şekilli bir pencere açılmıştır[116]. Çeşmenin sol tarafında yer alan kemer konsolunun dârü'l-kurra ve tekkeden oluşan külliye yapılarına, aynı zamanda namazgâha da ulaşmayı sağlayan kapının varlığına işaret ettiği kaydedilmektedir[117].

Dikdörtgen hazneye sahip bir cepheli çeşmenin yüksekliği 3.46m, genişliği 2.57 m, derinliği 1.52 m'dir. Çeşmenin ön cephesinde yer alan 2.02 m yüksekliğinde, 1.81 m genişliğinde ve 0.32 m derinliğinde sivri kemerli nişin içinde kitabe ve bir musluklu ayna taşı, sol iç yan yüzeyinde sivri kemerli bir maşrapa nişi yer almaktadır. Nişin üst kısmında inşa kitabesi, önünde iki yanda setlerle sınırlanan dışa taşkın bir tekne bulunmaktadır. Haznenin üzeri içte beşik tonoz ile dışta düz şeklinde örtülmüştür.

Süsleme Özellikleri: Süslemeler çeşme cephesine mermer üzerine kabartma olarak işlenmiştir. Nişin kemer köşe dolgu yüzeyleri dıştan ince şeritle çevrelenmiştir. İç kısımlarında büyük birer rozet çiçek bulunmaktadır. Ayna taşı dilimli kemer şekli ile süslenmiştir. Kemer dıştan dikdörtgen bir çerçeve içine alınmıştır. Cephe üç yönden bir sıra silme ile sınırlandırılmış ve üstte bir silme ile sonlandırılmıştır. Teknenin ön yüzünde ve çeşmenin arka cephesi üzerindeki ayna taşı yüzeyinde kaş kemerli niş şeklinde süslemeler bulunmaktadır.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Çeşme cephesi mermer olup diğer kısımlar kesme taştan inşa edilmiştir. Niş kemerinde mermer ve renkli taş kullanılmıştır. Tekneler ve setler mermerdir. Çeşmenin örtü sistemi tuğladır[118].

Seçme Kaynakça: HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar III**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

---

114 Bkz. (69), AYANOĞLU.
115 Bkz. (93), HASKAN, 1006.
116 Bkz. (67), ORMAN, 394.
117 A.g.e, 393.
118 A.g.e, 393.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

Mehmed Râ'if (1996), **Mir'ât-ı İstanbul I**, Haz. Günay Kut – Hatice Aynur, Çelik Gülersoy Vakfı Yayınları, İstanbul.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî I**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

ORMAN, İsmail (2005), "Osmanlı Çeşme Mimarisinde Namazgâhlı Çeşmeler ve Üsküdar'daki Örnekler", **Üsküdar Sempozyumu II, (12-13 Mart 2004) II**, İstanbul, 385-404.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

ÖZDAMAR, Mustafa (2004), "Üsküdar Namazgâhları", **Üsküdar Sempozyumu I, (23-25 Mayıs 2003) I**, İstanbul, 97-105.

TANIŞIK, İ. Hilmi (1945), **İstanbul Çeşmeleri II**, MEB Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, İstanbul.

Katalog No: 12

Yapının Adı: Ayrılık Çeşmesi Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: 22

Fotoğraflar: 49-54

Banisi: Çeşme üzerindeki ilk tamir kitabesine göre Gazanfer Ağa tarafından inşa edilmiştir. M. Kemal Özergin tarafından bu kişinin birçok eser yaptıran Bâbü's-saâde ağası Gazanfer Ağa olabileceği kaydedilmektedir[119]. Gazanfer Ağa, Sultan II. Selim (1566-1574/H.973/74-981/82), Sultan III. Murat (1574-1595/H.981/82-1003/04) ve Sultan III. Mehmet (1595-1603/H.1003/04-1011/12) döneminde 30 yıl kadar bâbüssaâde ağası olmuştur. 20 yıl hasodabaşılık yaptıktan sonra 1602/03 (H.1011) yılında vefat etmiştir[120]. Türbesi Bozdoğan Kemeri'nin hemen yanında kendi yaptırdığı medresenin avlusunda bulunmaktadır[121].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Kadıköy Rasimpaşa Mahallesi'nde Ayrılık Çeşme Sokağı üzerinde, Ayrılık Çeşme Mezarlığı'nın kuzeybatı tarafında köşe başında yer almaktadır.

Namazgâh Osmanlı döneminde sefere çıkan orduların ve kervanların uğurlandığı yerdi[122].

Tarihçesi: Namazgâhın inşa tarihi bilinmemektedir. M. Nermi Haskan çeşmenin 1600/1601 (H.1009) yılında yapıldığını buna göre namazgâhın da bu tarihte yapılmış olabileceğini kaydetmektedir[123]. Çeşme üzerinde yer alan ilk tamir kitabesine göre 1741/42 (H.1154) yılında Kapıağası Ahmed Ağa tarafından yenilenmiştir. Bu kitabenin altında bulunan ikinci kitabeye göre de 1921/22 (H.1340) yılında Dürriye Sultan tarafından onarılmıştır. Dürriye Sultan, Sultan Mehmet Reşat'ın büyük oğlu Mehmet Ziyaeddin Efendi'nin kızıdır[124].

İlk onarım kitabesi sülüs yazı ile dört sıra olarak yazılmıştır. Yazı her sırada ikişer kartuş içine alınmıştır.

---

[119] Bkz. (80), ÖZERGİN, 122.
[120] Mehmed Süreyya, **Sicill-i Osmanî II**, 546.
[121] Bkz. (108), HASKAN, 1043.
[122] Bkz. (82), EYİCE, 91.
[123] Bkz. (93), HASKAN, 997.
[124] Bkz. (108), HASKAN, 1044.

Kitabenin metni:
"Hân Mahmud'un cenâb-ı kibriyâ
Zâtın etsün menba'-ı lûtf u 'atâ

Çeşme-i pâki Gazanfer Ağa'nın
Bulıcak dehrin mürûrile fenâ

Kapu Ağası kerim-i hayr-ı halef
'Ahd-i lûtfunda güzel kıldı binâ

Geldi bir hayr ehli tarihin dedi
Pâk ihyâ eyledi Ahmed Ağa
1154"[125].

İkinci onarım kitabesi tek sıra halinde olup bir kartuş içine talik yazı ile yazılmıştır.

Kitabenin metni:
"Dürüye Sultan'ın ruhiyçün el- Fatiha
1340"[126].

Plan ve Mimari Özellikleri: Çeşmenin karşısında, Taşköprü Caddesi ve Sarayardı Sokağı ile çevrelenen alanın namazgâh sahası olduğu düşünülmektedir[127]. Sarayardı Sokağı'nın kenarında taş bir tekne, mermer bir kuyu bileziği ve tekneden itibaren 30 adım kadar mesafeden başlayıp 18.50 m kadar uzanan, muntazam kesme taştan inşa edilmiş 1.4 m yüksekliğindeki duvarın namazgâha ait olduğuna kesin gözü ile bakılmaktadır[128]. Ancak bu alan Hüseyin Paşa vakfı olarak belirtilmektedir[129]. Günümüzde yapılan kazı ile namazgâhın çeşme arkasında olduğu ortaya çıkarılmıştır.

[125] Bkz. (80), ÖZERGİN, 121-122.
[126] A.g.e, 122.
[127] Bkz. (82), EYİCE, 91; Bkz. (69), AYANOĞLU; Bkz. (93), HASKAN, 997.
[128] Bkz. (82), EYİCE, 91.
[129] Bkz. (69), AYANOĞLU.

Dört cepheli çeşme dikdörtgen bir hazneye sahiptir. Çeşmenin ön cephesi kuzeydoğu yöne bakmaktadır. Çeşmenin yüksekliği 3.35 m kadar, genişliği 2.87 m, yan cephe genişliği 1.25 m'dir. Ön cephesinde 1.74 m eninde, 0.34 m derinliğinde bir niş bulunmaktadır[130]. Niş içinde üstte iki kitabe, altta ayna taşı, ayna taşının iki yanında kaş kemerli birer maşrapa nişi yer almaktadır. Çeşmenin biri nişin önünde diğeri çeşmenin sol tarafında dışa taşkın olarak yerleştirilmiş iki teknesi, tekneler arasında tekne setleri bulunmaktadır. Çeşme 0.23 m yüksekliğinde bir taçla sonlanmaktadır[131].

Süsleme Özellikleri: Süslemeler çeşme cephesine taş ve mermer üzerine kabartma olarak işlenmiştir. Çeşme nişi dikdörtgen bir çerçeve oluşturacak şekilde bir silme ile çevrelenmiştir. Cephesinin köşeleri stalaktit başlıklı köşe sütunu halinde yuvarlak olarak yontulmuştur. Taç yüzeyi bir palmet dizisi ile süslenmiştir. Ayna taşı yüzeyine kaş kemeri ve bunun iki yanına birer rozet işlenmiştir[132].

Kitabe yüzeyinde kartuş aralarında birer rozet çiçek yerleştirilmiştir. Üst kısmında yapraklardan oluşturulmuş bir bordür yer almaktadır.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Çeşme kesme taştan inşa edilmiştir. Kitabeleri mermerdir.

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

EYİCE, Semavi (1958), "İstanbul-Şam-Bağdad Yolu Üzerindeki Mimari Eserler I (Üsküdar-Bostancıbaşı Derbendi güzergâhı)", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi IX**, 13, Eylül: 81-110.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar III**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

Mehmed Râ'if (1996), **Mir'ât-ı İstanbul I**, Haz. Günay Kut – Hatice Aynur, Çelik Gülersoy Vakfı Yayınları, İstanbul.

---

130 Bkz. (80), EYİCE, 91-92.
131 A.g.e, 91.
132 A.g.e, 92.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî II**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

ÖZ, Tahsin (1987), **İstanbul Camileri II**, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

ÖZERGİN, M. Kemal (1958), "Üsküdar-Bostancıbaşı Derbendi Güzergâhı Mimari Eserlerinin Kitabeleri", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi IX**, 13, Eylül: 110-132.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

TANIŞIK, İ. Hilmi (1945), **İstanbul Çeşmeleri II**, MEB Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

Katalog No: 13

Yapının Adı: Sadrazam Mehmet Paşa Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: 23-24

Fotoğraflar: 55-57

Banisi: Çeşme üzerinde yer alan inşa kitabesine göre Sadrazam Mehmet Paşa tarafından yaptırılmıştır. Bir öküz nalbandının oğludur. Enderuna girerek iç kiler kethudası, 1606/07 (H.1015) yılında silahdar-ı şehriyarı ve vezirlikle kubbenişin, 1606/07 (H.1015) yılında Mısır valisi olmuştur. 1611/12 (H.1020) yılında Gevherhan Sultan ile evlenmiş ve kaptan derya görevine getirilmiştir. 1612/13 (H.1021) yılında ikinci vezir, 1614/15 (H.1023) yılında sadrazam, 1617 (H.1026) yılında ikinci vezirlikle sadâret kaymakamı, 1618/19 (H.1028) yılında ise ikinci defa sadrazam olan Mehmet Paşa 1619/20 (H.1029) yılında azledilip Halep valisi görevine getirilmiş ve hastalanınca o sene veya 1621/22 (H.1031)'de vefat etmiştir[133].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Eyüp Topçular'da, Edirnekapı'dan Rami Kışlası'na giden cadde üzerindedir. Namazgâhın kuzeybatısında Topçu Esat Ağa Camii ve Sadrazam Mustafa Paşa Çeşmesi yer almaktadır.

Tarihçesi: Çeşme üzerinde yer alan inşa kitabesine göre 1617/18 (H.1027) yılında yaptırılmıştır. Kitabe iki sıra olarak dizilmiş on kartuş içinde sülüs yazı ile yazılmıştır.

Kitabenin metni:

"Hazret-i Pâşâ ki nâmıdır Mehemmed Kâm-bîn
Sadr-ı a'zam ya'ni ol mu't-il berâya-i kâmilîn
Cümle-i eşyayı Bâri……ihyâ itmeğin
Kıldı icra işbu aynı ……lilşaribîn
Rûz-ı mahşerde şefi'i ola beyn-el mü'minîn
Mustafa-yi enbiyâ mahbûb-ı Rabb il âlemîn
Zümre-i atşân nûş itdikce bundan hamd ile
İzz-ü rif'at vire Hak kıla belâdan emin
Nâzır oldukda bu ihsân-ı cemîlin hüsnüne
Didi târihin Hatibî hayruhu mâun maîn 1027"[134].

---

[133] Mehmed Süreyya, **Sicill-i Osmanî IV**, 1065-1066.
[134] Affan EGEMEN, **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, 576.

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh, çeşmenin arkasında, çeşmeye bitişik set üzerindedir. Dört basamaklı merdiven ile çıkılan namazgâh sofasının etrafı alçak bir duvar ile çevrilidir. Sofanın güneybatı kenarı 6.54 m, kuzeydoğu kenarı 6.38 m, kuzeybatı kenarı 2.29 m, güneydoğu kenar 4.12 m'dir. Namazgâhın kıble taşı yoktur.

Dikdörtgen bir hazneye sahip tek cepheli çeşmenin cephesi dışarı taşkın olup çeşme teknenin üst kısmına kadar yol seviyesinin altında kalmıştır. Çeşmenin tekne üst sınırına kadar yüksekliği 3.35 m, genişliği 3.08 m'dir. Cephe üzerinde sivri kemerli bir niş ve nişin üzerinde kitabe bulunmaktadır. Niş içinde bir lüleli ayna taşı ve iki maşrapa nişi, önünde dışa taşkın bir tekne ve teknenin iki yanında birer sed yer almaktadır.

Süsleme Özellikleri: Süslemeler çeşme cephesi üzerinde taş ve mermer üzerine kabartma olarak yer almaktadır. Niş kemeri kilit taşı yüzeyine yıldız motifi ile bezenmiş bir madalyon, ayna taşı yüzeyine içlerinde rozet çiçekler bulunan yan yana iki madalyon işlenmiştir. Nişin etrafını kitabeyi de içine alacak şekilde dikdörtgen bir çerçeve oluşturan silme çevrelemektedir. Dışta cephenin üst kenarını takip ederek yanlardan aşağı inen ve namazgâhın ön duvarlarında son bulan ikinci bir silme bulunmaktadır.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Namazgâh ve çeşme kesme taştan inşa edilmiştir. Çeşme kitabesi, ayna taşı ve tekne mermerdir.

Seçme Kaynakça: EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2009), **Eyüp Sultan Tarihi I**, Eyüp Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, İstanbul.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî IV**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

TANIŞIK, İ. Hilmi (1943), **İstanbul Çeşmeleri I**, T.C. Maarif Vekilliği Antikite ve Müzeler Müdürlüğü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

Katalog No: 14

Yapının Adı: Mahpeyker Valide Sultan Namazgâhı (Haseki Sultan, Yılanlı Ayazma, Burmalı Çeşme Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 58-63

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Zeytinburnu Maltepe Mahallesi'nde, Topkapı'dan Davutpaşa'ya giden cadde üzerinde, caddenin Yılanlı Ayazma Yolu ile birleştiği yerdedir. Batı tarafında Davutpaşa Metro Durağı yer almaktadır.

Tarihçesi: 1644/45 (H.1054)[135].

Çeşmenin sülüs yazı ile on bir beyit olarak yazılmış manzum kitabesi Selânikli müderris ve kadı şair Yümni Mehmed Efendi'ye aittir[136]. Kitabe dört sıra olarak düzenlenmiş kartuşlar içine yazılmıştır.

Çeşme kitabe metni:

"Haseki Sultan ü makbûlü'l-eser
Nâm u bünyâdı muazzez muteber
Kâdir-i mutlak anı hıfzeylesün
Sıhhatine gelmesün aslâ zarar
Ömrünü dahî dırâz etsün anun
…
Çünki ihyâ etmeyi bu menzili
Hâtıf-ı gayb eyledi ana haber
İltizam etdi vücûd-ı yakini
Bu makâma kalmağı hüsn-i nazar
Bir binâ yaptırdı kim dâim olur
…
…safasına vaz'-ı mecrâ olub

[135] Bkz. (71), TANIŞIK, 78.
[136] A.g.e, 78.

Tâat ehline kılındı müstakar
Zîr ü bâlâsını tezyîn etmeye
Cem' iden ve lü'lü gibi mermer-i
Hem bihişt esasda miyâh-ı zülâl
Çevresini serv çınar ile şecer
Gölgeler…için âb-ı hayât
Ekl için ehl-i dile ve'hl-i şükr
Olsa dâimî acemî târîhi
Cisme…âb-ı revân olmak meğer"

Namazgâh sofası bir dönem kahvehane olarak kullanılmıştır. Kıble taşı ise yok edilmiştir[137]. Çeşme günümüzde yol kenarında durmaktadır.

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâha ait eski bir fotoğrafta namazgâhın çeşmenin arkasında, çeşmeye bitişik olarak yer aldığı görülmektedir. Set halinde olan namazgâhın etrafının alçak bir duvar ile çevrili olduğu anlaşılmaktadır. Kıble taşının yeri F. Ayanoğlu tarafından kahvehaneye girince solda pencerenin önünde tespit edilmiştir[138]. Günümüzde namazgâh alanının sınırları kaybolmuştur.

Dört çeşme 3.15 x 1.51 m ölçülerinde dikdörtgen bir hazneye sahiptir. Günümüzde ayna taşının üst kısmına kadar yol seviyesinin altında kalmıştır. Bu kısımdan yukarı 3.09 m'dir. Dört cepheli çeşmenin cephelerinden sadece kuzeybatı yönüne bakan 1.62 m genişliğinde ve 0.26 m derinliğinde sivri kemerli niş, içerisindeki ayna taşı ve üst kısımdaki kitabesi ile diğer cephelerden ayrılmaktadır. Söz konusu cephenin anıtsallığını vurgulamak için köşeler birer sütunce ile yumuşatılmış ve cephe daha belirgin hale getirilmiştir. Çeşmenin bütün cepheleri üstte dar bir taç ile çevrili olup üzeri kırma çatı ile örtülüdür.

Süsleme Özellikleri: Çeşmenin kemeri renkli taşlarla örülmüştür. Niş içerisinde, müsenna kabartma besmele yazı ile maşrapa şekli oluşturulmuştur. İki tarafta kum saatleri görülmektedir[139]. Sütun gövdeleri burmalı olup başlıkları kum saati şeklindedir. Kitabenin üzerinden başlayan bir sıra silme niş etrafını, başka bir silme ise sütunların çevresini

[137] Bkz. (69), AYANOĞLU.
[138] A.g.n.
[139] A.g.n.

dolanmaktadır. Niş köşe dolgu yüzeylerinde rozet çiçekli birer madalyon, kemer kilit taşı yüzeyinde ise yıldız motifi bulunmaktadır. Niş kemerinin iç kısmı ve kitabenin son sırasında başta ve sonda kalan kartuşların içi rumi ve palmetlerden oluşan bir kompozisyon ile süslenmiştir. Taç yüzeyinde geometrik şekiller ile oluşturulmuş bir sıra bordür bulunmaktadır.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Namazgâh ve çeşme kesme taştan inşa edilmiştir. Çeşme ön cephesi mermer kaplamadır.

Seçme Kaynakça:

DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

TANIŞIK, İ. Hilmi (1943), **İstanbul Çeşmeleri I**, T.C. Maarif Vekilliği Antikite ve Müzeler Müdürlüğü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

Katalog No: 15

Yapının Adı: Küçük Çamlıca Namazgâhı (IV Mehmet Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 64-67

Banisi: Çeşme üzerinde yer alan inşa kitabesine göre namazgâh çeşme ile birlikte Sultan IV. Mehmet tarafından inşa edilmiştir[140].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar Küçük Çamlıca Mahallesi'nde Küçük Çamlıca Tepesi'nin güneyinde Subaşı Camii'nin olduğu yerde idi. Çeşmenin arkasında Küçük Çamlıca sırtlarında Sultan IV. Mehmet'in Cennetâbâd Kasrı bulunuyordu[141]. Kasır günümüze gelmemiştir.

Tarihçesi: Çeşme inşa kitabesine göre 1653/54 (H.1064) yılında yaptırılmıştır. Üç sıra olarak düzenlenmiş kitabe oniki kartuş içine talik yazı ile yazılmıştır.

Kitabenin metni:

"Hazret-i Sultan Mehemmed Han-ı İskender-serîr
Kim oldur Hurşîd-i evc-i saltanât zıll-i Hudâ

Ol şehinşâhın bahar-ı adli bağ-ı âleme
Virdi revnak hâtırı olsun güşâde dâimâ

Oldu hâlâ Çamluca makbul-i tab'ı hurremi
Buldu feyz-i iltifâtın bu fezâ-yı hoş hevâ

Lûtfına lâyık görüb bu bî-muâdil menzili
Eyledi ihyâ olundu suffe vü çeşme binâ

Yer yüzünde gülşen-i Cennet gibi ziynet bulup
Oldu şahane mesîre dilgüşâ cây-i safâ

---

[140] A.g.n.
[141] Bkz. (108), HASKAN, 1153.

Bu makam-ı çeşmenin Cevri didi târîhini
Cennetâbad-ı müferrin ayn-ı âb-ı can-fezâ
1064"[142].

Mehmed Râ'if Mir'ât-ı İstanbul adlı kitabında çeşmenin Sultan II. Mahmut tarafından 1835/36 (H.1251) yılında onarıldığını[143], İ. Hilmi Tanışık ise İstanbul Çeşmeleri kitabında aynı kitabeye dayanarak Sultan II. Mahmut tarafından onarım yapıldığını ancak kitabenin mevcut olmadığını kaydetmektedir[144]. Ancak Mir'ât-ı İstanbul'un yeni baskısında kitabenin Büyük Çamlıca Çeşmesi'nin Sultan II. Mahmut'a ait onarım kitabesinin tarih beyti olduğu belirtilmektedir[145].

Kitabenin metni:
"Kulzüm-i rüşd-ü fetânet dâver-i derya-nevâl
Menba'-ı cû-yi inâyet hazret-i Mahmud Han

Âb-rû-yi tâcidâran-ı selâtin-i izam
Nûr-i çeşme-ü rûh-i âlem zıll-i Rabb-ül-müstean

Gayret-i şâhanesiyle kıldı tanzim-i umûr
Devlete virdi nizâmiyle hayat-ı câvidan

Her harâbezârı cûd-i şefkati ma'mur ider
Her dil-i mahzûnu eyler iltifâtı kâmuran

Teşnegânı kandırır âb-ı zülâl-i lûtfuna
Akıdub sular gibi ihsânın ol şâh-ı cihan

İşte ez-cümle harâb olmuş görüb bu çeşmeyi
Eyledi tecdîdine fermân inâyetle heman

---

[142] A.g.e, 1154.
[143] Mehmed Râif, **Mir'ât-ı İstanbul I**, 78.
[144] İ. Hilmi TANIŞIK, **İstanbul Çeşmeleri II**, 272.
[145] Bkz. (143), Mehmed Râif, 78.

İtdirüb mecrâsını tathir suyun buldurub
Yapdı bu nev çeşme-sârı ol şehinşâh-ı zeman

Gıll-ü gışdan eyleyüb tathir dehri ser-te-ser
Nusret-ü tevfîk-i Hak olsun refîk-ü hem-inân

Hükm-ü fermânı ola câri cihana sû-be-sû
Eyledikçe hükmün icrâ mihr-ü mâh-ı asuman

Beş vakit nâs eyler icrâ bu duâ-yi elzemi
Tâ-be mahşer ide Hak fark-ı enâme sâyeban

Bendesi Râsih didi tecdîdine târih-i tam
Eyledi icrâ bu ayn-ı zemzemi Mahmud Han
1251"

Tahsin Pekbaş namazgâhın kıble taşının bu yenilenme sırasında konduğunu kaydetmektedir[146]. 1976 yılında kaldırılarak namazgâh yerine yaptırılan Subaşı Camii'nin içine yerleştirilen kıble taşı[147] daha sonra kaybolmuştur.

Kıble taşı ön yüzünde kartuş içine sülüs yazı ile tek sıra olarak yazılmış mihrab ayeti bulunmaktadır.

Kitabenin metni:
"Küllema dehale aleyha Zekeriyyel-mihrab"[148].

M. Nermi Haskan aynı namazgâha ait kıble taşı kitabesini **"Küllemâ dehale aleyhâ zekerriyyel mihrâb Kethüda-yı Mehmed Şakir Fi Ramazan 1243"** olarak vermekte ve ilk

[146] Bkz. (58), PEKBAŞ, 19.
[147] Bkz. (93), HASKAN, 1007.
[148] Bkz. (69), AYANOĞLU; Bkz. (58), PEKBAŞ, 19.

taşın yerine konmuş olabileceğini[149], İ. Hakkı Konyalı ise aynı kitabeyi yayınlamakta ve kıble taşının Mehmet Şakir'in Kethudası tarafından 1827/28 (H.1243) yılında konduğunu kaydetmektedir[150].

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. Ancak çeşmenin namazgâh alanının içinde yer aldığı[151], kıble taşının ise çeşmenin karşısında olduğu kaydedilmektedir[152]. Dikdörtgen kıble taşının yüksekliği 1.25 m, genişliği 0.78 m, kalınlığı 0.14 m dir[153]. Taşın ön yüzünde üstte kitabe bulunmaktadır.

Dört cepheli çeşme 2.55 m x 1.2 m ölçüsünde dikdörtgen bir hazneye sahiptir. Çeşmenin yüksekliği 3.4 m'dir. Cephesinde sivri kemerli bir niş, nişin içinde bir lüleli ayna taşı, üst kısmında kitabe yer almaktadır. Çeşmenin üzeri düz örtü şeklindedir. Çeşme tekne seviyesine kadar toprak altında kalmıştır.

Süsleme Özellikleri: Süslemeler kıble taşının ön yüzünde, çeşme cephesinde mermer üzerine kabartma olarak işlenmiştir. Kıble taşının ön yüzünde yarım daire içine yerleştirilmiş istiridye formu, bunun altına bir kordonla asılı kandil motifi bulunmaktadır.

Çeşme kemer köşe yüzeylerinde, kilit taşı üzerinde madalyon içinde rozet çiçek, çeşmenin üst kısmında baklavalı eğik düzlemlerden oluşan bordür yer almaktadır. Ayna taşı yüzeyinde üstte bir kartuş, altta kaş kemeri ve yıldız motifi bulunmaktadır. Niş kemeri iki renkli taştan inşa edilmiştir. Cephe dıştan bir silme ile çevrilidir.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Kıble taşı mermerdir[154]. Çeşmenin ön cephesi mermerden, diğer yerleri kesme taştan inşa edilmiştir.

Seçme Kaynakça: Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi (2001), **Hadîkatü'l Cevâmi**, Haz. Ahmet Nezih Galitekin, İşaret Yayınları, İstanbul.

EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar III**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

---

149 Bkz. (93), HASKAN, 1007.
150 İ. Hakkı KONYALI, **Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi I**, 410.
151 Bkz. (69), AYANOĞLU.
152 Bkz. (58), PEKBAŞ, 19.
153 Bkz. (69), AYANOĞLU.
154 Bkz. (93), HASKAN, 1007.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

KONYALI, İ. Hakkı (1976), **Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi I**, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Yayınları, İstanbul.

Mehmed Râ'if (1996), **Mir'ât-ı İstanbul I**, Haz. Günay Kut – Hatice Aynur, Çelik Gülersoy Vakfı Yayınları, İstanbul.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

TANIŞIK, İ. Hilmi (1945), **İstanbul Çeşmeleri II**, MEB Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

Katalog No: 16

Yapının Adı: Musahip Ali Ağa Çeşmesi Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: 25

Fotoğraflar: 68-69

Banisi: Çeşme üzerinde yer alan inşa kitabesine göre Müsahip Ali Ağa tarafından yaptırılmıştır[155]. Üsküplüdür. 1650/51 (H.1061) yılında miftâh gulâmı (anahtar kulu) iken saray ağası, 1651/52 (H.1062) yılında kilercibaşı, sonra hazinedarbaşı, daha sonra da padişah musahibi olmuştur. Daha sonra İbriş Paşa'nın yanına elçiliğe gönderilen Ali Ağa 1655/56 (H.1066) yılında babü's-saâde ağalığına atanmıştır. Bundan iki yıl sonra emekli olmuştur. Kısa süre sonra da vefat etmiştir[156].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar Selimiye Mahallesi'nde, Selimiye Kışlası'nın doğusunda, yol kenarında, bir çukur bostanın içinde iken sökülerek[157] Selimiye Kışlası'nın güney tarafına, Kavak İskelesi Caddesi'nin Harem İskelesi ile birleştiği yere nakledilmiştir.

Tarihçesi: Çeşme inşa kitabesine göre 1653/54 (H.1064) yılında yaptırılmıştır[158]. Kitabe iki satır halinde, sülüs yazı ile yazılmıştır. Yazılar her satırda üçer kartuş içine alınmıştır.

Kitabenin metni:

"Bârekallâh ol 'Ali Ağa Musâhib-i haznedâr
Bu makama e tdi hayrât ehl-i 'atşân zevkine
Selsebîlin aynıdır gûyâ ki yapdırmış hemân
Çeşme-i âb-ı zülâli teşne-diller şevkine
Kerbelâ cengin anub Hâtif dedi an'çün tarih
Dâima suyun içen içsun imâmeyn 'aşkine
1064"[159].

Çeşme üzerinde yer alan başka bir kitabeye göre de Sultan Abdülmecid'in haremlerinden Şem-i-nûr Kadın tarafından 1840/41 (H.1256) yılında onarılmıştır[160]. Nazif adlı

---

[155] İ. H. KONYALI, **Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi II**, 12.
[156] Bkz. (54), Mehmed Süreyya, 239.
[157] Bkz. (155), KONYALI, 11.
[158] A.g.e, 11.
[159] Bkz. (67), ORMAN, 397.

bir nazım tarafından hazırlanan[161] kitabe talik yazı ile üç satır halinde yazılmıştır. Kitabenin üzerinde madalyon içinde Sultan Abdülmecit'in tuğrası yer almaktadır.

Kitabenin metni:

"Melek-sîret Şehinşah-ı Güzin Abdülmecid Han
Hayat-ı lûtfü ile kıldı sîrab-ı kâinat
Harem-i Saray-ı pâkinden bu aynı kıldı ta'mir
İbaret Şem'-i Nûr'un mâ-ı zemzemden sıfatı
Nazifâ tarihin gördükde şat çekdi ayağın
Yed-i pâkiyle buldu Şem'-i Nûr mâ-i hayatı
1262"[162].

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh, çeşme cephesine göre yanlara taşkın olan büyük haznenin üzerinde yer almaktadır. Çeşmenin yükseltilmiş cephesi mihrap olarak işlevlendirilmiş olup namazgâha çeşmenin arkasında yer alan taş merdiven ile çıkılmaktadır. Ancak merdiven nakil sırasında kaldırılmıştır[163].

Bir cepheli çeşmenin cephesi dışa taşkın olup cephe iki yandan sütunceler ile sınırlanmıştır. Cephe üzerinde sivri kemerli bir niş açılmıştır. Nişin üst kısmında inşa kitabesi, içinde ayna taşı, tamir kitabesi ve tuğra madalyonu yer almaktadır. Çeşmenin, biri nişin önünde, diğerleri iki yanında olmak üzere dışa taşkın üç teknesi bulunmaktadır. Tekneler setler ile birbirinden ayrılmaktadır.

Süsleme Özellikleri: Süslemeler çeşme cephesinde mermer üzerine kabartma olarak yer almaktadır. Ayna taşı yüzeyi kırık kaş kemeri formu ile süslenerek etrafı dikdörtgen bir çerçeve içine alınmıştır. İnşa kitabesinde kartuş aralarına rumi ve palmetler işlenmiştir. Tuğra madalyonu ise dal ve yaprak motifleri ile bezenmiştir.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Namazgâh ve çeşme kesme taştan inşa edilmiştir. Kitabe, tekne ve setler mermerdir.

---

[160] Bkz. (155), KONYALI, 11.
[161] A.g.e, 11.
[162] Bkz. (134), EGEMEN, 111.
[163] Bkz. (93), HASKAN, 1008.

Seçme Kaynakça: Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi (2001), **Hadîkatü'l Cevâmi**, Haz. Ahmet Nezih Galitekin, İşaret Yayınları, İstanbul.

EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar III**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

KONYALI, İ. Hakkı (1976), **Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi I**, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Yayınları, İstanbul.

KONYALI, İ. Hakkı (1977), **Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi II**, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Yayınları, İstanbul.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî I**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

ORMAN, İsmail (2005), "Osmanlı Çeşme Mimarisinde Namazgâhlı Çeşmeler ve Üsküdar'daki Örnekler", **Üsküdar Sempozyumu II, (12-13 Mart 2004) II**, İstanbul, 385-404.

ÖZTÜRK, Kadir (2008), **Üsküdar Harem Semtinin Tarihi Gelişimi**, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, M.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Sanatı Anabilim Dalı, İstanbul.

TANIŞIK, İ. Hilmi (1945), **İstanbul Çeşmeleri II**, MEB Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

Katalog No: 17

Yapının Adı: Merdivenköyü Mama Çeşmesi Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 70-72

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Kadıköy Merdivenköy Mahallesi'nde Merdivenköy Mezarlığı'nın batı tarafında, aynı adla anılan bektaşi tekkesinin önündedir. Bu nedenle Bektaşi Tekkesi Namazgâhı olarak da bilinmektedir.

Namazgâhın ve tekkenin bulunduğu alan Osmanlı Döneminde Sultan Orhan tarafında Ahî Dergâhı haline getirilmiştir. O dönemde yabancı ülkelerden ahiler aracılığı ile haber alınıyordu. Bu dergâhın şeyhlerine de Bizans'ı gözetleme görevi verilmişti[164].

Tarihçesi: Kıble taşı üzerinde yer alan kitabeye göre 1658/59 (H.1069) yılında inşa edilmiştir. Kitabe sülüs yazı ile tek sıra halinde yazılmıştır.

Kitabenin metni:

"Sene 1069

Küllema dehale aleyha zekeriyyel mihrap".

Çeşme ayna taşı üzerinde bir kitabe daha bulunmaktadır. Kitabe iki sıra olarak sülüs yazı ile yazılmış ve iki kartuş içine alınmıştır. Kazınmış olan kitabe günümüzde okunamayacak durumdadır.

Kitabenin metni:

"Mah Baba suyunu akıtan Hilmi Baba

Muharrem 1313"[165].

Namazgâh günümüze gelmemiştir. Kıble taşı tekkenin haziresindedir. Çeşme ise tekkenin önünde durmaktadır.

---

[164] Bkz. (92), HASKAN, 29-30.

[165] A.g.e, 478.

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâhın, tekke kapısı önünde[166], çeşmenin yanında biraz ilerisinde olduğu kaydedilmektedir[167]. Kıble taşının yüksekliği 0.6 m, genişliği alt kısımda 0.29 m, üst kısımda 0.36 m, kalınlığı 0.07 m'dir[168]. Ön cephesinde inşa kitabesi yer almaktadır.

Çeşme, orta kısımdan yanlara doğru alçalan, genişliği 4.57 m, yüksekliği 1.34 m olan bir cepheye sahiptir. Cephenin orta kısmında tek lüleli ayna taşı, önünde üç adet tekne yer almaktadır. Ayna taşı üzerinde kitabenin üst kısmında Sultan Abdülhamit'in tuğrasının bulunduğu kaydedilmektedir[169]. Ancak tuğra günümüze gelmemiştir. Çeşmenin arkasında kitabeli bir havuzun varlığından da bahsedilmektedir[170]. Havuz da günümüzde mevcut değildir.
Süsleme Özellikleri: Süslemeler kıble taşı ön cephe yüzeyine taş üzerine kabartma olarak, çeşme yüzeyine mermer üzerine kabartma olarak işlenmiştir. Kıble taşında tepede bir hilal, onun altında rumilerden oluşan bir kompozisyon bulunmaktadır.

Çeşme cephesinde kitabe bursa kemeri içine alınmıştır. Kemerin köşe yüzeyleri ve lüle etrafı birer yıldız motifi ile süslenmiştir.
Yapı Malzemesi ve Tekniği: Kıble taşı tek parça taştır. Çeşme cephesi ise mermerdir. Çeşme teknelerinden ortadaki mermerden, iki yandaki taştan oyulmuştur.
Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.
EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.
HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar I**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.
İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.
ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.
PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

[166] Bkz. (69), AYANOĞLU.
[167] Bkz. (92), HASKAN, 478.
[168] Bkz. (58), PEKBAŞ, 20.
[169] Bkz. (92), HASKAN, 478.
[170] A.g.e., 478.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

Katalog No: 18

Yapının Adı: Büyük Çamlıca Namazgâhı (Subaşı Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: 26-28

Fotoğraflar: 73-77

Banisi: Kıble taşı üzerinde yer alan kitabeye göre Sultan IV. Mehmet tarafından inşa edilmiştir. 1641/42 (H.1051)'de dünyaya gelen Sultan IV. Mehmet, Sultan I. İbrahim'in oğludur. 1648/49 (H.1058) yılında tahta çıkmıştır. 1687/88 (H.1099) yılında tahttan vazgeçmiş, 1692/93 (H.1104)'de Edirne'de vefat etmiştir. Yeni Cami'ye annesinin yanına defnedilmiştir[171].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar Kısıklı Mahallesi'nde, Büyük Çamlıca Tepesi'nin batı tarafında, Büyük Çamlıca Yolu'nun üzerinde sağ tarafta, Yusuf İzzettin Efendi Köşkü'nün yanındadır. Sağ tarafında Meryem Hatun Çeşmesi, ön tarafında Tiryal Hanım Çeşmesi bulunmaktadır. Namazgâhın bulunduğu alan Subaşı Mesiresi olarak bilinmektedir. Bu nedenle namazgâh Subaşı Namazgâhı olarak da anılmaktadır.

Sultan (Fatih) II. Mehmed devrinde de mesire alanı olduğu söylenmekle[172] birlikte Sultan IV. Murat zamanında Bağ-ı Cihan adlı ahşap kasrın yapılması ile XVII. yüzyılda sayfiye yeri olarak kullanılmaya başlamıştır[173].

Tarihçesi: Kıble taşı kitabesine göre 1660/61 (H.1071) yılında inşa edilmiştir. Kitabe sülüs yazı ile yirmi bir sıra olarak yazılmıştır. İlk sıra bir kartuş içine, diğerleri ikişer kartuş içine alınmıştır.

Kitabenin metni:

"Târîh-i Musallâ-yı Hazreti Sultan Mehmet Han Gazi halledallahü mülkehû

Şeh-i a'zam Muhammed Han Gazi
Nazzam-i din ü devlet ruh-ı dünya

---

171 Bkz. (54), Mehmed Süreyya, 23- 24.
172 Bkz. (108), HASKAN, 1284.
173 Emel OCAK, **İstanbul'daki Tarihi Parkların Günümüz Kullanım İşlevleri Açısından İrdelenmesi**, 129.

Cihangir ü cihanbahş ü cihanban
Adüvkeş kahraman-ı rûz-ı heyca

Bırakdı tiği heybet şark ü garbe
Misal-i seyl akıtdı hun-i a'da

Aceb revnak meta-ı züht ü tekva
Nice bulmaz salah ü zühd revnak

Ki ol Sultan-ı Gâzî zıll-i Mevlâ
Musalla vaz'ına emretdi b-iz-zat

Olub mihrab ve erkâni müheyyâ
Serir-i saltanatda Yâ İlâhî

Vücud-i Padişahı eyle ibkâ
Duası müstecab olurdu makbul

Salâtı mu'teber kadrı muallâ
Kabul it bu duayı dergehinde

Bi hakk-ı sûre-i Fürkan ü Tâhâ
Musallâya didi tarih Nâlî

Mekânı muhterem âli musallâ
Sene 1071"[174].

Çeşme üzerinde de bir inşa kitabesi bulunmaktadır. Kitabe şair Nâli'ye aittir. Beş sıra olarak yazılan kitabe ilk dört sırada dörder kartuş, son sırada iki kartuş içine alınmıştır.

[174] Bkz. (93), HASKAN, 1000.

Kitabenin metni:

“Hazret-i Sultan Mehemmed Cem-şûkûh
Hân Mehemmed Fâtih ü kişver-küşâ

Pâdişah-ı kal’e-gîr ü saf-şiken
Hüsrev-i Rüstem-nekir şîr-i vegâ

Gonca-i tab’ın görünce gül gibi
Açtı devletle bu cây-ı dil-küşâ

Oldu cârî emr-i âlî kıldılar
Bir müferriz havz u bir çeşme bina

Havz-ı Kevser çeşme-i âb-ı hayat
Gayret-i cûy-ı İrem ayn-ı şifâ

Şehr-i yâre nûş-ı cân olsun müdâm
Hıfz ede zâtın Cenâb-ı Kibriyâ

Ola cârî tâ kıyâmet â-veş
Sû-be-sû emri bi-Hakk-ı enbiyâ

Dâ’imâ zıll-ı hümâ-yı devleti
Eylesin dehri ser-â-ser pür-ziya

Nâlî’den târîhini sordum dedi
Çeşme-i aynü’l-hayât-ı cân-fezâ
1071”[175]

[175] Bkz. (143), Mehmed Râ’if, 74.

Çeşme üzerinde yer alan başka bir kitabeye göre 1835/36 (H.1251) yılında Sultan II. Mahmut tarafından tamir ettirilmiştir[176]. Kitabe Şair Rasih'e ait olup Yesârîzâde Mustafa İzzet tarafından[177] talik yazı ile on bir satır olarak yazılmıştır. Her satır ikişer kartuş içine alınmıştır.

Kitabenin metni:

"Kulzüm-i rüşd-ü fetânet dâver-i deryâ-nevâl
Menba'-ı cû-yı inâyet Hazret-i Mahmûd Hân

Âb-ı rû-yı tâc-dârân-ı selâtîn-i izâm
Nûr-i çeşme ü rûh-i âlem zıll-i Rabbu'l-müsteân

Gayret-i şâhânesiyle kıldı tanzîm-i umûr
Devlete verdi nizâmiyle hayât-ı câvidân

Her harâbezârı cûd-u şefkati mamûr ider
Her dil-i mahzûnu eyler iltifât-ı kâmrân

Teşnegânı kandırır âb-ı zülâl-i lûtfuna
Akıdub sular gibi ihsânın ol şâh-ı cihân

İşte ezcümle harâb olmuş görüb bu çeşmeyi
Eyledi tecdîdine fermân inayetle hemân

İtdirüb mecrâsını tathîr suyun bulundurub
Yapdı bu nev çeşmesârı ol şehinşâh-ı zeman

Gıll-ü gışden eyleyüb tathîr dehri ser-te-ser
Nusret ü tevfîk-i Hakk olsun refîk ve ma'an

---

[176] Bkz. (150), KONYALI, 414.
[177] Bkz. (155), KONYALI, 102.

Hükm ü fermânı ola cârî cihâna sû-be-sû
Eyledikçe hükmün icrâ mihr ü mâh-ı âsumân

Beş vakit nâs eyler icrâ bu duâ-yi elzemi
Tâ-be mahşer ide Hakk fırak-ı âsârı sâyebân

Bendesi Râsih didi tecdîdine târih-i tam
Eyledi icrâ bu ayn-ı zemzemi Mahmud Han

1251
El-fakir Yesarîzâde Mustafa İzzet gufire-lehuma"[178].

Plan ve Mimari Özellikleri: Kıble taşı çeşmenin sağ tarafında bulunan su deposunun üzerinde, deponun güneydoğu kenarındadır. 1.32 m yüksekliğinde, 0.73 m genişliğinde ve 0.07 m kalınlığında olan kıble taşının üst köşeleri yuvarlatılmıştır. Ön yüzünde ise inşa kitabesi yer almaktadır. Çeşme su deposuna bitişik olarak inşa edilmiştir. İki yapının üzerin de namazgâh sofası olarak kullanılmaya müsait şekilde düzenlenmiştir. Deponun kuzeydoğu kenarı 8.6 m, güneydoğu kenarı 5.2 m, güneybatı kenarı 8.5 m, kuzeybatı kenarı 3.1 m ölçülerindedir. Çeşme haznesinin güneydoğu kenarı 5.2 m, güneybatı kenarı 10.8 m, kuzeybatı kenarı 5.05 m, kuzeydoğu kenarı 11.13 m'dir. Namazgâha su deposunun önünden başlayarak yan tarafında devam eden merdivenler ile çıkılmaktadır.

Bir cepheli çeşmenin cephesi 4.89 m genişlikte, 4.09 m yüksekliktedir. Cephe üzerinde 1.85 m yükseklikte, 0.92 m genişlikte bir lüleli ayna taşı, iki yanında ise birer pencere bulunmaktadır. Ayna taşının yüzeyine onarım kitabesi yazılmıştır. Üst kısmına ise silmeli dar bir saçak üzerine Sultan II. Mahmut'un tuğrası yerleştirilmiştir. Cephe önünde, iki yanı setler ile sınırlanan dışa taşkın bir tekne ve bu setlerin iki yanında cephe boyunca uzanan daha dar setler bulunmaktadır. Çeşmenin su deposuna bitişik olan sağ cephesinde 1.8 m yüksekliğinde, 0.87 m genişliğinde bir kapı, bunun üst kısmında inşa kitabesi yer almaktadır.

[178] Bkz. (108), HASKAN, 1151-1152.

Su deposu çeşmenin yanında merdivenle çıkılan 1.01 m yüksekliğinde set üzerindedir. Yüksekliği 2.77 m, genişliği 3.07 m olan su deposunun ön cephesinde yüksekliği 1.94 m, genişliği 0.95 m olan bir kapı, sağ cephesinde bir pencere yer almaktadır.

Süsleme Özellikleri: Süslemeler çeşme cephesinde tuğra madalyonu etrafında mermer üzerine kabartma olarak yer almaktadır. Yapraklardan oluşan oval bir çerçeve ile çevrilmiş madalyonun üst kısmında hançeri yapraklardan oluşan bir taç, iki yanında alt başları birer yıldız ile sonuçlanan volütler bulunmaktadır.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Çeşmenin inşasında kesme taş kullanılmıştır. Kıble taşı tek parça mermerdir. Çeşmenin ve su deposunun cepheleri ve çatı mermer kaplamadır. Tekne ve tekne setler mermerdir. Kapıların ve çeşme cephesinde yer alan pencerelerin lento ve söveleri ile merdivenler kesme taştan inşa edilmiştir. Ayna taşı ve inşa kitabesi mermerdir.

Seçme Kaynakça:

Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi (2001), **Hadîkatü'l Cevâmi**, Haz. Ahmet Nezih Galitekin, İşaret Yayınları, İstanbul.

EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar III**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

KONYALI, İ. Hakkı (1976), **Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi I**, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Yayınları, İstanbul.

KONYALI, İ. Hakkı (1977), **Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi II**, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Yayınları, İstanbul.

Mehmed Râ'if (1996), **Mir'ât-ı İstanbul I**, Haz. Günay Kut – Hatice Aynur, Çelik Gülersoy Vakfı Yayınları, İstanbul.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî I**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

OCAK, Emel (2006), **İstanbul'daki Tarihi Parkların Günümüz Kullanım İşlevleri Açısından İrdelenmesi**, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

TANIŞIK, İ. Hilmi (1945), **İstanbul Çeşmeleri II**, MEB Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

Katalog No: 19

Yapının Adı: Mihrişah Valide Sultan Namazgâhı (Otağtepe Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 78-81

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Beykoz Anadolu Hisarı Mahallesi'nde, Anadolu Hisarı sırtlarında, Kavacık İlköğretim Okulu'nun güney tarafında, çay bahçesi içinde yer almaktadır. Namazgâhın bulunduğu alan Otağtepe olarak bilinmektedir.

Tarihçesi: Kıble taşı kitabesine göre 1702/03 (H.1114) yılında inşa edilmiştir.

Kitabe kartuş içine sülüs yazı ile tek sıra olarak yazılmıştır.

Kitabenin metni:

"Külle mâ dehale aleyhâ Zekeriyye'l-mihrab

Sene 1114".

İlk hali ortadan kalkan namazgâh İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından yeni baştan inşa edilmiştir[179].

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâhın, yerden 0.75 m kadar yükseklikte bir set üzerinde olduğu kaydedilmektedir. Yüksekliği 1.1 m, genişliği 0.42 m[180] olan dikdörtgen kıble taşının üst kısmı kaş kemeri şeklinde sonlanmaktadır. Ön yüzünde kitabe bulunmaktadır.

Günümüzde namazgâh güneydoğuda 6.91 m, güneybatıda 6.08 m, kuzeydoğuda 7.16 m, kuzeybatıda 6.95 m ölçülerinde dört basamaklı merdiven ile çıkılan set halindedir. Setin üzerinde, güneydoğu kenarında yüksekliği 2.75 m, ön ve arka cephe genişliği 2.72 m, yan cephe genişliği 1.51 m olan, arka cephesi çeşme olarak işlevlendirilmiş mihrap yer almaktadır. Mihrabın 2.46 m yüksekliğinde, 0.81 m genişliğinde, yuvarlak kemerli bir mihrap nişi oyulmuştur. Çeşme 1.19 m yükseklikte, 1.5 m genişlikte yuvarlak kemerli niş içinde bir musluk ve küçük bir tekneden ibarettir. mihrabın bütün cepheleri dar bir saçak ile sonuçlanmaktadır.

---

[179] http://www.milliyet.com.tr/1997/02/21/siyaset/simdi.html, 17.00, 22.01.2014.

[180] Bkz. (58), PEKBAŞ, 21.

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Kıble taşı mermerdir[181]. Günümüzde namazgâh alanı ve merdivenler taş levhalar ile kaplıdır. Mihrap taştan inşa edilmiştir.

Seçme Kaynakça: ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

http://www.milliyet.com.tr/1997/02/21/siyaset/simdi.html, 17.00, 22.01.2014.

[181] A.g.e, 21.

Katalog No: 20

Yapının Adı: III. Ahmet Namazgâhı (Aynalıkavak Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 82-85

Banisi: Çeşme üzerinde yer alan kitabeye göre Sultan III. Ahmet tarafından yaptırılmıştır. Sultan IV. Mehmet'in oğludur. 1673/74 (H.1084) yılında doğmuştur. 1703/4 (H.1115)'te tahta çıkan III. Ahmet 1736/37 (H.1149) yılında vefat etmiş ve Yeni Camii'deki türbesine defnedilmiştir[182].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Beyoğlu Keçecipiri Mahallesi'nde, Aynalıkavak Kasrı'nın doğusundan itibaren Okmeydanı'na doğru uzanan boş arazi üzerinde yer alan namazgâhın çeşmesi ise kuzeyinde bulunuyordu. Çeşmenin kuzeyinde ise Okmeydanı'ndan gelen dere üzerinde küçük bir köprü vardı[183]. Günümüzde bu alan Aynalıkavak Kasrı ve Zindanarkası Mezarlığı arasındadır. Namazgâhın eski yeri ise benzinlik olarak kullanılmaktadır.

Namazgâhın bulunduğu alan Hasköy Bahçesi iken sonradan bitişiğindeki tersaneden dolayı Tersane Bahçesi adını almıştır. Uzun süre önemli hasbahçelerden biri olarak kalan bahçede Sultan III. Ahmet var olan kasrı onartarak bazı eklemeler yaptırmıştır. Daha sonra da Sultan III. Selim tarafından Aynalıkavak Kasrı'nın bir parçası olan Kasr-ı Hümayûn'un yerinde Hasbahçe Köşkü denilen kasrı yaptırılmıştır[184].

Tarihçesi: Çeşme inşa kitabesine göre 1704/05 (H.1116) yılında yaptırılmıştır. Kitabe talik yazı ile dört sıra olarak yazılmış, yazılar her sırada dörder kartuş içine alınmıştır. Kitabe Şair Dürri Ahmed Efendi'ye aittir[185].

Kitabenin metni:

"Sultân-ı berr ü bahr ü sezâvâr-ı tac ü taht
Hân Ahmed ol serâmed-i ikbâl-i sermedî
Ol şehriyâr-ı sâf tabiat ki eyledi
Seyrâb-ı adl-i Gülşen-i şer-i Muhammedî

---

[182] Bkz. (54), Mehmed Süreyya, 3.
[183] S. Faruk GÖNCÜOĞLU, **Tarihte Hasköy (Hasköy Sütlüce ve Halıcıoğlu Semtleri Monografisi)**, 95.
[184] G. Aslanoğlu EVYAPAN, **Eski Türk Bahçeleri ve Özellikle Eski İstanbul Bahçeleri**, 48-49.
[185] Bkz. (134), EGEMEN, 76.

Bu çeşmesâri eyledi ihyâ sevâb için
Kalsın kıyam-ı sâate hayr-ı müeyyedi
Muhtac idi bu âb-ı revâna bu cây-ı hüşk
Hakka kerâmet etdi heman kalb-i erşedi
Gûya ki pây-i bûsine müştak idi zemîn
Anınçün eşk-i çeşmeni icraya başladı
Minnet Cenâbı Hakka ki bu hayr-ı pâk içün
Hak eyledi muvaffak o sultân-ı emcedi
Dâim zülâl-i mevhibe-i girdgardân
Reyyân ola hâdikai mülk-i mualledi
Dürri duâ idüp dedi târih-î sâlini
Ayn-ı hayât ü çeşme-i Sultan Ahmedî
1116"[186].

Namazgâhın kıble taşı üzerinde 1810/11 (H.1225) tarihi bulunmaktadır. Bu tarihin taşın sonradan yenilendiğine işaret ettiği kaydedilmektedir[187]. Kitabe sülüs yazı ile dört sıra olarak yazılmıştır. Yazı araları cetvellidir.

Kitabenin metni:
"Küllemâ
dehâle aleyhâ zekeriyyâ
el mihrab
1235 sene Fî L. 25
Elfakıyr Muhammed"[188].

1950'li yıllara kadar mevcut olan namazgâh günümüze ulaşmamıştır[189]. Çeşme ise asıl yerinden 100 m öteye Aynalıkavak Kasrı'nın önüne taşınmıştır[190].

---

[186] Bkz. (69), AYANOĞLU.
[187] A.g.n.
[188] A.g.n.
[189] Bkz. (183), GÖNCÜOĞLU, 95.
[190] Bkz. (58), TİRYAKİ, 418.

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâha ait eski bir fotoğrafta namazgâhın çeşmenin yanında set halinde olduğu görülmektedir. Çeşme ile namazgâh arasında set duvarı bulunmaktadır. Dikdörtgen kıble taşının üst kısmı yuvarlak olup ön yüzünde kitabe yer almaktadır.

Dikdörtgen bir hazneye sahip dört cepheli çeşmenin yüksekliği 3.12 m, ön cephe genişliği 2.27 m, yan cephe genişliği 0.89 m'dir. Çeşmenin ön cephesinde yer alan 1.6 m yüksekliğinde, 1.02 m genişliğinde ve 0.15 m derinliğinde sivri kemerli bir niş içinde bir musluklu ayna taşı, önünde dışa taşkın tekne ve teknenin iki yanında birer set bulunmaktadır. İnşa kitabesi nişin üst kısmındadır. Cepheler bir friz ile sonlanmaktadır.

Süsleme Özellikleri: Süslemeler çeşme ön cephesine ve friz kısmına mermer üzerine kabartma olarak işlenmiştir. Nişin dış yan yüzeylerinde birer servi motifi, kemer yüzeyinde üç tane, kemer köşe dolgu yüzeylerinde birer tane madalyon içinde rozet çiçek bulunmaktadır. Ayna taşı yüzeyi kemer şeklinde düzenlenmiş olup alt kısımda yarım palmetlerle kemerin etrafını çeviren dikdörtgen çerçeveye bağlanmaktadır. Kemerin köşe yüzeylerinde birer lale motifi, içinde bir rozet çiçek yer almaktadır. Geometrik süslemeli bir silme servi motiflerinin altından başlayarak yukarda kitabeyi de içine alacak şekilde dikdörtgen bir çerçeve halinde nişin etrafını dolanmaktadır. Nişin köşeleri üçgen şekillerin yan yana dizilmesi ile oluşturulmuş bordür ile pahlanmıştır. Friz baklavalı eğik düzlemler ve palmetlerle oluşturulmuş iki sıra süsleme şeklindedir.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Namazgâh duvarı kesme taştan inşa edilmiştir. Çeşme ise mermerdir.

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

EVYAPAN, G. Aslanoğlu (1972), **Eski Türk Bahçeleri ve Özellikle Eski İstanbul Bahçeleri**, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü Yayınları, Ankara.

GÖNCÜOĞLU, S. Faruk (2005), **Tarihte Hasköy Hasköy Sütlüce ve Halıcıoğlu Semtleri Monograrisi**, Sinpaş Kültür Yayınları, İstanbul.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî I**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

TANIŞIK, İ. Hilmi (1945), **İstanbul Çeşmeleri II**, MEB Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2004), "Namazgâhlar", **Geçmişten Günümüze Beyoğlu I**, TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

Katalog No: 21

Yapının Adı: Çubuklu Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: 29-30

Fotoğraflar: 86-92

Banisi: Sultan III. Ahmet'in vezriazamı Damat İbrahim Paşa'dır.

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Beykoz Çubuklu'da, Gül Bahçesi Meydanı'nda, Çubuklu Halil Ağa Camii'nin arka tarafından geçen sokak üzerindedir.

Osmanlı padişahlarının av yeri olarak kullandıkları Çubuklu Mesiresi Sultan III. Ahmed zamanında 1703-1730 / (H.1114/15-1142/43) imar edilmiş ve Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın buraya büyük bir havuz ve çeşme yaptırması ile Feyzabad ismini almıştır[191].

Tarihçesi: Çeşme üzerinde nişin üst kısmında ve iki yanında yer alan inşa kitabelerine göre 1720/21 (H.1133) tarihinde yaptırılmıştır. Kıble taşının çeşme ile üslup bakımından ayrı olduğu bu nedenle namazgâhın, Çubuklu Mesiresi'nin Feyzâbad ismi ile ihya edilmesinden daha önce kurulduğu düşünülmektedir[192]. Çeşme kitabeleri talik yazı ile yazılmıştır. Nişin üst kısmında yer alan altı beyitlik manzum kitabe Seyyid Vehbi'ye aittir[193]. Kitabe dört sıra olarak yazılmış ve her sırada üçer kartuş içine alınmıştır.

Kitabenin metni:

"Hıdivvi cem haşem sultan Ahmet gazi kim
Nazıra gelmedi dehre muluki Kişver arada

Vezriâzam sadrıssudure umdetülmülk
Mükarren sıhrı hası mahremi surette mânada

Keramkâr olmadıkça çok kerimü Kâmran gördük
Adilin görmedik zehirde duşda malihülyada

---

[191] Dündar ALİKILIÇ, "Üsküdar Bahçeleri", 433.
[192] Bkz. (57), YÜCEL, 55.
[193] Bkz. (58), PEKBAŞ, 25.

Harap âbâb günü himmetile eyledi mâmur
Nice âsar yaptı her müferrih cayı zibada

Olup guya veziri kıt'a bin bir macumma bu mevki
Nazir oldu bu müfret şahı beyt husrev abada

Ziyade güzel bir tarih tahrireyle ey Vehbi
Suyun buldu çıbıklı devri İbrahim paşada[194]
1133"

Nişin iki yanında yer alan kitabeler on iki sıra olarak yazılmıştır. Her sıra bir kartuş içine alınmıştır. Kitabelerden sağdaki Feyzi'ye, soldaki Şeyhi'ye aittir[195].

Sağ taraftaki kitabenin metni:
"Dürr-i bahr-i hilâfet hazret-i Hân Ahmed-i sâlis
Şehinşah-ı adâlet-pîşe yektâ zıll-i mevlâdır
Bihamdillah zeman-ı devletinde ahd-i adlinde
Cihan her vechile reşk-âver-i firdevs-i âlâdır
Hususâ âsaf-ü dâmad-ü İbrahim Pâşâ kim
Vücud-i pâki dâim masdar-ı âsar-ı uzmâdır
Yapub bu çeşmesârı kıldı icrâ âb-ı ihsânın
Ki her bir katresi sermâye-i sad kân-ü deryâdır
Çubuklu'nun çemenzâr-ı latifinde bu nev çeşme
Çubuklu sebz-renk atlasda gûya şekl-i temgâdır
Bakub atşâne Feyzi âfiyet birde didi târih
Gel mâ zemzem olsun cûs-i İbrahim Pâşâdır
1133".

Sol taraftaki kitabenin metni:
"Serîr-ârâ-yi şevket hazret-i Hân Ahmed-i Gazi

[194] Bkz. (69), AYANOĞLU.
[195] Bkz. (134), EGEMEN, 414.

Ki gaalib haşmet-ü dârâtı İskender'le Dârâ'dan
O Hâkan-ı Feridûn-satvetin sadr-ı kerem-kârı
Ki âbâd olmadık yer kalmadı ahdinde dünyadan
Husûsâ bu mahall-i dil-küşâyi eyleyüb ma'mur
Nev dâr-ı bihişd itdi bu âb-ı kevser-âsâdan
Çubuklu ravzasın görseydi şimdi Hâfız-ı Şîrâzî
Geçerdi vasf-ı rükn-âbâd-ü kilkişt-i musallâdan
O Şahınşah-ı zî-şânın o sadr-ı kâm-bahşânın
Devâm-ı devletidir hep duâmız Hak Teâlâdan
Bu dil-cû çeşmenin Şeyhî didi târihin ey Vehbi
Safâyile su iç gel ayn-i İbrâhim Pâşâdan
1133"[196].

Plan ve Mimari Özellikleri: Set halinde olan namazgâh sofasının bir kenarı üzerinde çeşme, bir köşesinde kıble taşı bulunmaktadır[197]. Günümüzde namazgâh alanının sınırları kaybolmuştur. Kıble taşı çeşmenin sağ tarafında bulunan yapının bahçesinde durmaktadır. Taşın yüksekliği 1.32 m, genişliği 0.67 m, kalınlığı 0.24 m'dir.

Dört cepheli çeşmenin yüksekliği 2.79 m, genişliği 2.15 m'dir. Çeşme cephesi üzerinde kaş kemerli bir niş bulunmaktadır. Nişin içinde bir lüleli ayna taşı, önünde dışarı taşkın bir tekne ve setler, üst kısmında ise kitabe bulunmaktadır. Niş ve cephe yüzeyinin belli bir kısmı dışarı taşkın durumdadır. Diğer kısım üzerinde kitabe yazılıdır. Cephe üstte bir taç ile sonlanmaktadır.

Süsleme Özellikleri: Süslemeler kıble taşı ön yüzünde ve çeşme cephesinde yer almaktadır. Çeşme süslemeleri mermer üzerine kabartma, kıble taşı süslemeleri taş üzerine kabartma olarak işlenmiştir.

Kıble taşı üzerinde yuvarlak kemerli niş içerisinde istiridye motifi ve bu motife zincirle asılı kandil motifi yer almaktadır.

---

[196] A.g.e, 414.
[197] Bkz. (55), ELDEM, 24.

Ayna taşı yüzeyi dikdörtgen bir çerçeve içine alınmıştır. Çerçeve içinde, lülenin iki yanında birer servi motifi ve servilerin arasında yer alan rozet çiçek kaş kemeri ile çevrelenmiş ve kemerin üst kısımları bitkisel birer dal ile süslenmiştir. Çerçeve üzerinde rumi palmetler ile dolgulanmış dendanlı bir taç bulunmaktadır. Niş kemerinin köşe dolgu yüzeyleri bir sıra silme ile çerçeve içine alınmış ve yüzeylerin iç kısımlarına simetrik birer gül dalı işlenmiştir. Niş ve üst kısmındaki kitabe bir silme ile dikdörtgen bir şekilde çevrelenmiştir. Nişin iç yan ve dış yüzeylerinin birleştiği köşelerde yuvarlak, cephenin köşelerinde burmalı sütunceler bulunmaktadır. Taç yüzeyinde rumi ve palmetlerden oluşan bordür yer almaktadır.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Kıble taşında yekpare taş kullanılmıştır. Çeşme mermerden inşa edilmiştir.

Seçme Kaynakça: ALİKILIÇ, Dündar (2007), "Üsküdar Bahçeleri", **Üsküdar Sempozyumu IV, (3-5 Kasım 2006) I**, İstanbul, 425-438.

Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi (2001), **Hadîkatü'l Cevâmi**, Haz. Ahmet Nezih Galitekin, İşaret Yayınları, İstanbul.

DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

ELDEM, S. Hakkı, (1976), **Türk Bahçeleri**, Kültür Bakanlığı, Ankara.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

Mehmed Râ'if (1996), **Mir'ât-ı İstanbul I**, Haz. Günay Kut – Hatice Aynur, Çelik Gülersoy Vakfı Yayınları, İstanbul.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

TANIŞIK, İ.Hilmi (1945), **İstanbul Çeşmeleri II**, MEB Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

Katalog No: 22

Yapının Adı: İbnül Emin Ahmet Ağa Namazgâhı (Menzilhane Yokuşu Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: 31-34

Fotoğraflar: 93-96

Banisi: Çeşme üzerinde yer alan inşa kitabesine göre İbnül Emini Ahmet Ağa tarafından yaptırılmıştır. İzmirli Ali Paşa'nın kardeşidir. İstanbul gümrükçüsü, 1705/06 (H.1117) yılında silahdar, sipahiler ağası ve başbakı kulu, 1715/16 (H.1128) yılında paşalıkla Erzurum beylerbeyi görevlerinde bulunmuştur. 1726/27 (H.1139) yılında tersane emini, daha sonra da I. Ahmet kemerlerine bina emini olmuştur. Üsküdar'da Emin Camii ile medrese, sebil ve çeşme yaptırmıştır. 1733/34 (H.1146) yılında vefat eden Ahmet Ağa kendi yaptırdığı caminin haziresine defnedilmiştir[198].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar Ahmediye Mahallesi'nde Karacaahmet Mezarlığı'nın kuzeyinde mezarlığın içinden geçen Gündoğumu Caddesi (eski Menzilhane Yokuşu) üzerinde, Tavaşi Hasan Ağa Camii'nin güneydoğu tarafında, cami hazire duvarına bitişik olarak yer almaktadır. Namazgâhın karşısında Rufaî Tekkesi ve haziresi vardır.

Tarihçesi: Çeşme inşa kitabesine göre 1721/22 (H.1134) yılında yaptırılmıştır. Talik yazı ile beş sıra olarak yazılan kitabe her sırada ikişer kartuş içine alınmıştır.

Kitabenin metni:

"Menba'-ı cûd-i 'atâ İbnü'l-Emîn Ahmet Ağa
Etti bu nev çeşmeyi bunyâd hem-çun 'ayn-ı nûr

Oldu gâyette mahalline müsâdif bir eser
Kim âhâliye susuzluk vermiş idi çok fütûh

İntifâ etdikçe âb-ı hoş-guvârından bunun
Yâd ederler hayr ile cümle inâs ile zükûr

[198] Bkz. (54) , Mehmed Süreyya, 151.

Nûş edip âb-ı safâ bahşını geldi tab'ıma
Tâ beyân-ı sâl-ı bünyâdın edem zîb-i sütûn

Lûlesi gördüm nidâ birle dedi ta'rîhini
Al Hüseyin ile Hasan 'aşkına iç mâ-i tahûr
1134" [199].

Namazgâh, çeşme üzerinde yer alan başka bir kitabeye göre 2010 yılında İstanbul Ticaret Odası ile İstanbul Büyük Şehir Belediyesi KUDEB işbirliğiyle onarılmıştır.

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh çeşmeye bitişik olarak çeşmenin sağ tarafında 1.6 m yükseklikteki set üzerinde yer almaktadır. Sofa halindeki namazgâh güneydoğu kenarda 3.35 m, güneybatıda 3.48 m, kuzeydoğuda 3.48 m, kuzeybatıda 3.21 m ölçülere sahiptir. Kuzeydoğu kenarında 0.55 m, kuzeybatı kenarında 0.45 m genişliğinde yassı levhalarla sınırlandırılmış olan namazgâhın mihrabı çeşme duvarına oyulmuş sivri kemerli bir niş şeklindedir. Nişin yüksekliği 1.97 m, genişliği 0.67 m, değinliği 0.29 m'dir. Namazgâha kuzeybatı tarafta yer alan on bir basamaklı merdiven ile çıkılmaktadır. Sofanın etrafı onarım sırasında parmaklıklar ile çevrilmiştir.

Üç cepheli çeşmenin ön cephesi kuzeydoğu tarafta olup, orta kısmı dışarı taşkın durumdadır. Çeşmenin yüksekliği 3.8 m, ön cephe genişliği 4.43 m'dir. Ön cepheye 2 m yükseklikte, 1.46 m genişlikte ve 0.24 m derinlikte sivri kemerli bir niş açılmıştır. Nişin içinde bir musluklu ayna taşı ve onarım kitabesi, üst kısmında inşa kitabesi yer almaktadır. Çeşmenin biri nişin önünde diğeri onun sağ tarafında dışa taşkın iki teknesi, niş önündeki teknenin iki yanında birer tekne seddi bulunmaktadır. Üzeri piramidal şekilde örtülüdür.

Süsleme Özellikleri: Süslemeler çeşme cephesinde taş ve mermer üzerine kabartma olarak yer almaktadır. Çeşme niş kemeri kilit taşı üzerinde küçük bir rozet çiçek, ayna taşı yüzeyinde kemer formu içinde, musluğun iki yanında birer servi motifi ve tepede bir madalyon bulunmaktadır. Çeşmenin bütün cephelerini üstte bir silme dolanmaktadır. Kitabede kartuş araları rozet çiçekler ve yıldız motifleri ile süslenmiştir.

---

[199] Bkz. (67), ORMAN, 400.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Namazgâh ve çeşme kesme taştan inşa edilmiştir. Ayna taşı, kitabesi ve tekne setleri mermerdir.

Seçme Kaynakça:

DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar III**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

KONYALI, İ. Hakkı (1977), **Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi II**, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Yayınları, İstanbul.

Mehmed Râ'if (1996), **Mir'ât-ı İstanbul I**, Haz. Günay Kut – Hatice Aynur, Çelik Gülersoy Vakfı Yayınları, İstanbul.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî I**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

ORMAN, İsmail (2005), "Osmanlı Çeşme Mimarisinde Namazgâhlı Çeşmeler ve Üsküdar'daki Örnekler", **Üsküdar Sempozyumu II, (12-13 Mart 2004) II**, İstanbul, 385-404.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

ÖZDAMAR, Mustafa (2004), "Üsküdar Namazgâhları", **Üsküdar Sempozyumu I, (23-25 Mayıs 2003) I**, İstanbul, 97-105.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

TANIŞIK, İ. Hilmi (1945), **İstanbul Çeşmeleri II**, MEB Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

Katalog No: 23

Yapının Adı: Ali Paşa Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 97

Banisi: Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın isteği üzerine Tevkiî Ali Paşa tarafından yaptırılmıştır[200]. Sadrazam İbrahim Paşa'nın kardeşi Nevşehirli Halil Ağa'nın oğludur. Ali Paşa, Patrona Halil İsyanı'ndan sonra Gence Kalesi muhafızlığına atanmıştır. Bu sırada İran hükümdarı Nadir Şah, Gence'yi muhasara etmiştir. Kaleyi koruyamayan Ali Paşa, burayı boşaltmak zorunda kalmıştır. Kısa bir zaman sonra Ali Paşa İran ile barış müzakereleri için elçi tayin edilmiştir. Fethu'l-İslam Kalesi'ni iyi müdafa edemeyen İvaz Paşa yerine Serasker olan Ali Paşa'da kaleyi Ruslara bırakmak zorunda kalmıştır. Bu olaydan sonra 1741/42 (H.1154) yılında Edirne Sarayı'na çağırılarak idam edilmiştir[201].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar Karacaahmet Mezarlığı içinde, Seyyid Ahmet Deresi Yolu yakınında, Damat İbrahim Paşa Sofası'nın yanındadır[202].

Tarihçesi: Çeşme üzerinde yer alan kitabeye göre 1728/29 (H.1141) yılında inşa edilmiştir.

Kitabenin metni:

"İşbu ra'nâ vü zîbâ ile namâzgâh niyâz olundu. Makbûl-ı Hudâ'dır. Hâlâ Vezîr-i â'am ve Dâmâd-ı şehriyârî İbrâhîm Pâşâ hazretlerinin hasbeten lillâhi te'âla Üsküdâr'da binâ buyurdukları müte'addin çeşmeler içün icrâ ettirdiği âb-ı lezîzden bu mahalde medfûn peder ve vâlideleri ve büyük birâderleri ve sâir evlâd-ı kirâmları ve akrabâları rûhlarına sevâbını îsâl ve cümle du'â isticlâbına birâder-zâdeleri Vezîr-i mükerrem ve Dâmâd-i şehriyârî ve hâlâ Tevki'î 'Alî Pâşâ bir çeşme binâsına emr edip ve fî sebîlillâhi te'âla bir masûra su vakf eylemişlerdir. Fî gurre-i Muharremü'l-harâm 1141"[203].

Eskiden mezarlık adaları arasından geçen bir yolun kenarında bulunduğu anlaşılan yapı bugün mezarlıklar arasında kalmıştır. Namazgâh günümüze gelmemiştir. Çeşmenin

---

[200] A.g.e, 394.
[201] Bkz. (108), HASKAN, 1131-1132.
[202] Bkz. (67), ORMAN, 394.
[203] A.g.e, 395; Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi, **Mecmua-i Tevarih**, 56.

ayna taşının bulunduğu duvar da dâhil olmak üzere iki duvarı ve inşa kitabesi bugün mevcut değildir[204]. Günümüzde çeşmenin sadece üst örtü sistemi görülmektedir.

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh çeşmenin arkasındadır. Çeşme haznesi konumu ile namazgâha mihrap vazifesi görmektedir. Kare planlı çeşmenin[205] üzeri tonoz ile örtülüdür.

Süsleme Özellikleri:

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Çeşme kesme taştan inşa edilmiştir. Çeşmenin örtü sistemi tuğladır[206].

Seçme Kaynakça: Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi (1985), **Mecmua-i Tevarih**, Haz. Fahri Çetin Derin-Vahid Çabuk, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar III**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

ORMAN, İsmail (2005), "Osmanlı Çeşme Mimarisinde Namazgâhlı Çeşmeler ve Üsküdar'daki Örnekler", **Üsküdar Sempozyumu II, (12-13 Mart 2004) II**, İstanbul, 385-404.

[204] Bkz. (67), ORMAN, 395.
[205] A.g.e, 394.
[206] A.g.e, 394.

Katalog No: 24

Yapının Adı: La'li Mustafa Efendi Namazgâhı (Zülalî Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 98-104

Banisi: Çeşme niş kemerleri üst kısımlarında yer alan inşa kitabelerine göre La'li Mustafa Efendi tarafından eşi Fatma Hanım için yaptırılmıştır[207]. Hekimzade Ali Paşa'nın divan kitabetinden yetişip Mısır Darphanesi emini ve Anadolu muhasebecisi olmuştur. 1731/32 (H.1144) yılında azledilip 1732/33 (H.1145) yılında ruznâme-i evvel ve valide sultan kethüdası 1734/45 (H.1147) ve 1738/39 (H.1151) yılında iki defa defter emini, 1741/42 (H.1154) yılında tekrar Anadolu muhasebecisi görevlerine getirilmiştir. 1741/42 (H.1154) yılında vefat eden La'li Mustafa Efendi Edirnekapı'da adına yaptırdığı çeşmenin arkasına defnedilmiştir[208].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Sur dışında**,** Eyüp Defterdar Mahallesi'nde, Edirnekapı Rami Caddesi üzerinde yer alan Necatibey Mezarlığı içinden geçen yol üzerindedir Namazgâhın doğusunda Mısır Tarlası Mezarlığı içinde Emin Baba Tekkesi ve Kuyubaşı Namazgâhı, kuzeyde Maktûl Mustafa Paşa Tekkesi Camii bulunmaktadır. Kuzeybatısında Münzevi Kışla Caddesi üzerinde bugün mevcut olmayan Münzevi Kışlası vardı.

Tarihçesi: İnşa kitabelerine göre 1735/36 (H.1148) yılında yaptırılmıştır. Kuzeydoğu ve kuzeybatı cephede yer alan kitabeler sülüs yazı ile yedi sıra olarak yazılmıştır. Yazılar her sırada ikişer kartuş içine alınmıştır.

Kuzeydoğu cephede yer alan kitabenin metni:

"Hüdâvendan-ı hayr din-ü dünyanın serafrazı
Ki Hacı Mustafa Lâl'i Efendi Hayr olup kârı
Hûlus ile dilerdi bir eser Allah rızası içün
Bu ayn-ı pâki icraya muvaffak eyledi bâri
Hususa Fatma Hanım o zehra haslet-i hilkat
Anınla hemşîr iken mesken etti hal-u ahcarı
İdip ter tayyube ruhunu merhumenen daîm
Civarı merkadinde çeşme bünyadidi efkarı

[207] Bkz. (71), TANIŞIK, 148.
[208] Bkz. (91), Mehmed Süreyya, 899.

Alıp bezleyledi bay-u gedaya fi sebilullah
Olup ab-ı revanın mal-u canı ile haridarı
İçen ab'ın duayı hare mertebul lîsân olsun
Cihanın payidar oldukça bünyadı ile âsârı
Gelüb nuş idene ab-ı hayrat olsun diye tarih
Bu suyu eyledi Lâl'i Efendi hasbeten câri[209]
1148".

Kuzeybatı cephede yer alan kitabenin metni:
"Zâir beyt-i Hüda Lâl'i Efendi kim odur
Ket Hüday-i Hazreti Sultan-ı kim ismi zad
Etmek içün iktifa erbab-ı hayre nevuma
Bir eser vaz'ına saay eyledi Memduhus sıfat
Bu mahal hışki bu ab ile seyrab eyledi
Eyleye ferda da Mevla bais-i fevzu necat
Fatma Hanım o Zehra haslet îken zevcesi
Gitdi ukbaya edib terk-i cihan-ı bi sabad
Ruhunu merhumenin ihyaya himmed eyleyüb
Merkadi kurbünde yapdı çeşme-i ma-i ifrat
Hayru cariyüveş Hüdâ makbulü dergâh eyleyüp
İde ecrin ziver-i ser levhai hüan-ü berâd
Şub-ü şam etsin attaş-i nasa tarihi nida
Oldu cari fi sebilullah gelip aynı hayat
1148[210].

Yapıda ikisi çeşme niş kemerleri içinde, diğeri kıble taşı ön yüzünde olmak üzere üç kitabe daha bulunmaktadır.

Kuzeydoğu cephedeki niş içinde yer alan kitabenin metni:
"Merhum Hacı Ali Ağanın ruhu şad olsun"[211].

---

[209] Bkz. (58), PEKBAŞ, 29-30.
[210] A.g.e, 28-29.

Kuzeybatı cephedeki niş içinde yer alan kitabenin metni:
"Haza makamı mai lezizi cariye badı benli zade Ebülfevz Ahmet Efendiye, hazreti zatülkerim ecri azîm ihsan eyliye âmin"[212].

Kıble taşı ön yüzünde de bir kitabe bulunmaktadır. Kitabe sülüs yazı ile tek sıra olarak bir kartuş içine yazılmıştır.

Kitabenin metni:
"Fenâdetü'l-melâiletü ve hüve kâimûn yusallî fi'l-mihrab"[213].

Namazgâhın üzeri daha sonraki dönemlerde kapatılarak mescide çevrilmiştir. Günümüzde mescit ve çeşme aynı çatı ile örtülü tek yapı halinde görülmektedir.
Plan ve Mimari Özellikleri: Çeşme ile birlikte inşa edilen namazgâh, çeşmenin güneydoğu tarafında, çeşmeye bitişik olarak yer almaktadır. 3.89 x 3.17 m ölçülerinde bir alana sahip namazgâhın kıble taşı 0.65 m genişliğinde, 1.69 m yüksekliğindeki mihrap nişi içine yerleştirilmiştir. Dikdörtgen kıble taşının üst kısmı dendan ile sonuçlanmaktadır. Namazgâhın etrafı korkuluk duvarı ile çevrilidir. Duvarı oluşturan levhalar mescit duvarlarının altında görülmektedir.

Dört cepheli çeşme kare bir hazneye sahip olup tekneleri yol seviyesinin altında kalmıştır. Çeşmenin ön cephesi kuzeydoğu yönüne bakmaktadır. Çeşmenin yüksekliği 3.12 m, ön cephe genişliği 2.77 m, yan cephe genişliği 3.39 m'dir. Bu cepheler üzerinde sivri kemerli nişler, nişlerin içinde ve üst kısımlarında kitabeler yer almaktadır. Ön cephe iki yandan yuvarlak gövdeli sütunceler ile sınırlanmıştır.

Mescide kuzeydoğu tarafta yer alan bir kapı ile girilmektedir. Mescitte biri kapının sol tarafında, diğerleri mihrap duvarında olmak üzere üç pencere, dışta mihrap duvarının köşelerinde birer sütun bulunmaktadır. Minaresi tek şerefeli olup güneybatı tarafta, duvarın önündedir.

---

[211] A.g.e, 29.
[212] Bkz. (71), TANIŞIK, 148.
[213] Bkz. (72), TİRYAKİ, 131.

Süsleme Özellikleri: Yapıda süslemeler kıble taşı, çeşme ön cephesi ve mescit sütun başlıkları üzerinde bulunmaktadır. Süslemeler taş ve mermer üzerine kabartma olarak işlenmiştir.

Kıble taşı ön yüzünde kitabenin üst kısmında rumiler ve palmetlerden oluşan bir kompozisyon, onun altında bir sıra mukarnas süsleme kuşağı bulunmaktadır. Kitabenin altında bir sıra mukarnas ile oluşturulmuş niş kavsarasına zincirle asılı bir kandil motifi yer almaktadır. Nişin köşe dolgu yüzeyleri ve kandilin yüzeyi rumi ve palmetlerden oluşan kompozisyon ile süslenmiştir.

Çeşme ön cephesinde kemer kilit taşında bir yıldız motifi, kemer köşe dolgu yüzeylerinde rozet çiçekli birer madalyon yer almaktadır. İnşa kitabesinde kartuş araları küçük rozet çiçeklerle süslenmiş, cephe dıştan kitabeyi de içine alacak şekilde bir silme ile çevrelenmiştir. Başka bir silme köşelerde sütuncelerin etrafını dolanmaktadır. Sütuncelerin başlıkları kum saati şeklindedir. Çeşme cepheleri üst kısımda yatay bir silme ile çevrilmiştir. Mescit köşelerindeki sütun başlıkları baklavalı eğik düzlemler şeklindedir.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Çeşme kesme taştan inşa edilmiştir. Kitabeler mermerdir.

Seçme Kaynakça:

DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2009), **Eyüp Sultan Tarihi I**, Eyüp Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, İstanbul.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî III**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

TANIŞIK, İ. Hilmi (1943), **İstanbul Çeşmeleri I**, T.C. Maarif Vekilliği Antikite ve Müzeler Müdürlüğü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

Katalog No: 25

Yapının Adı: İshak Ağa Namazgâhı (Kireçburnu Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 105-107

Banisi: Çeşme üzerinde yer alan inşa kitabesine göre İshak Ağa tarafında yaptırılmıştır. Yükselerek imaret bina eminliği görevine getirilmiştir. 1737/38 (H.1150) yılında gümrükçü olmuş daha sonra bazı görevlerde bulunmuştur. Tekrar gümrükçü olarak görevine devam eden İshak Ağa 1757/58 (H.1171) yılında Silahdar Mehmet Paşa'nın kapı kethüdası ve Ayazma Camii'ne bina emini olmuştur. 1762/63 (H.1176) yılında vefat etmiş ve Karacaahmet Mezarlığı'na defnedilmiştir. Beykoz ve gümrük yakınlarında çeşmeleri vardır[214].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Sarıyer Kireçburnu Mahallesi'nde, Gümrükçü İshak Ağa Camii'nin kuzeybatı tarafında, cadde üzerindedir.

Hasan Ağa Bahçesi diye anılan, Hasan Ağa'nın konağı ve bahçesinin bulunduğu yer Sultan I. Mahmut devrinde Gümrükçü İshak Ağa'nın eline geçmiş ve daha güzel bir şekilde düzenlenmiştir[215]. İshak Ağa'nın burada camisi, çeşmesi ve namazgâhı bulunmaktadır.

Tarihçesi: Çeşme kitabesine göre 1749/50 (H.1163) yılında inşa edilmiştir. Kitabe üç sıra olarak sülüs yazı ile yazılmıştır. Satır araları cetvellidir.

Kitabenin metni:

"Sahibülhayrat velhasenat Es-Seyyid
İshak Ağa Emin-i Gümrük-i Asitene
Sene 1163"[216].

Plan ve Mimari Özellikleri: Kıble taşının çeşmenin arkasında, çınar ağaçlarının yanında olduğu kaydedilmektedir[217]. Ancak günümüze gelmemiştir. Eski bir fotoğrafta kıble taşının sütun şeklinde olduğu ve üzerinde kaş kemerli bir nişin bulunduğu görülmektedir.

---

[214] Bkz. (91), Mehmed Süreyya, 803.
[215] Bkz. (184), EVYAPAN, 36.
[216] Bkz. (69), AYANOĞLU.
[217] A.g.n.

Çeşme, üst kısmı yuvarlak olarak sonuçlanan 1.32 m yüksekliğinde ve 1.9 m genişliğinde dikdörtgen ayna taşı şeklinde olup ön yüzünde inşa kitabesi, alt kısmında bir oluk bulunmaktadır. Çeşmenin önünde yer alan dışa taşkın teknenin üzeri kapatılmış durumdadır. Çeşmeye ait eski bir fotoğrafta oluğun sağ tarafından bir lüle yeri görülmektedir.

Süsleme Özellikleri: Kitabenin ilk sırasının sağ köşesine yaprakları ile birlikte bir gül dalı kabartma olarak işlenmiştir.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Çeşme ayna taşı ve oluk mermerdir.

Seçme Kaynakça: BALCI, İbrahim (2002), **Sarıyer Suları ve Çeşmeleri**, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, İstanbul.

EVYAPAN, G. Aslanoğlu (1972), **Eski Türk Bahçeleri ve Özellikle Eski İstanbul Bahçeleri**, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü Yayınları, Ankara.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî III**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

TANIŞIK, İ. Hilmi (1945), **İstanbul Çeşmeleri II**, MEB Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

Katalog No: 26

Yapının Adı: Beykoz Terazili Çeşme Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 108-112

Banisi: Gümrük Emini İshak Ağa tarafından yaptırılmış ve namazgâhın varlığını koruması için vakıf tesis ettirilmiştir[218].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Beykoz Ortaçeşme Mahallesi'nde, Beykoz Parkı'nın güney tarafındadır.

Namazgâh Hünkar İskelesi'nden Tokat Bahçesi'ne kadar uzanan Beykoz Çayırı üzerinde inşa edilmiştir. Bu mesirede aynı zamanda Hünkar İskelesi, Beykoz Kasrı, Sultan III. Selim'in Kağıthanesi ve Kışlası, has ahırı ve İshak Ağa'nın yaptırdığı diğer bir namazgâh ve çeşme bulunmaktadır[219].

Tarihçesi: Çeşme üzerinde yer alan kitabeye göre 1749/50 (H.1163) yılında inşa edilmiştir[220]. Kitabe üç sıra halinde sülüs yazı ile yazılmıştır. Her sıra bir kartuş içine alınmıştır.

Kitabenin metni:

"Sâhib ül Hayrât vel hasenât
Es Seyyid İshak Ağa
Emin-i gümrük-i Âstane
1163"[221].

Namazgâh ve kıble taşı günümüze gelmemiştir.

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh hakkında bilgi bulunmamaktadır. Kıble taşının yüksekliği 0.77 m, alt kısmının genişliği 0.35 m, üst kısmının genişliği 0.47 m olup Kitabesi silinmiştir[222].

---

[218] Bkz. (72), TİRYAKİ, 90.
[219] Bkz. (55), ELDEM, 5-6.
[220] Bkz. (72), TİRYAKİ, 90.
[221] Bkz. (58), PEKBAŞ, 33.
[222] A.g.e, 33.

Çeşme namazgâha 100-200 m mesafede yer almaktadır. Sütun şeklinde olan dört cepheli çeşmenin saçaktan tekne üst sınırına kadar olan yüksekliği 3.4 m, ön ve arka cephe genişliği 1.1 m, yan cephelerin genişliği 1.15 m'dir. Ön cephenin üst kısmında inşa kitabesi, ön ve arka cephede birer musluk ve tekne bulunmaktadır. Çeşmenin etrafı tekne ve yan cephelerde yer alan setler ile çevrilmiştir. Çeşmenin köşeleri duvara yapışık sütunlar ile sınırlanmış, üst kısmı konik bir çatı şeklinde sonlandırılmıştır.

Süsleme Özellikleri: Süsleme, çeşme çatısı üzerinde iki yana açılan volütler ile oluşturulmuş başlıktan ibarettir.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Çeşme mermerden inşa edilmiştir.

Seçme Kaynakça: EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

ELDEM, S. Hakkı, (1976), **Türk Bahçeleri**, Kültür Bakanlığı, Ankara.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

TANIŞIK, İ. Hilmi (1945), **İstanbul Çeşmeleri II**, MEB Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

Katalog No: 27

Yapının Adı: Beykoz Orta Çeşme Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 113-119

Banisi: Çeşme üzerinde yer alan kitabeye göre İshak Ağa tarafından yaptırılmıştır.

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Beykoz Ortaçeşme Mahallesi'nde, Beykoz Parkı'nın kuzeyindedir.

Tarihçesi: Çeşme üzerinde yer alan kitabeye göre 1752/53 (H.1166) yılında inşa edilmiştir. Namazgâh günümüze gelmemiştir. Çeşme iki caddenin kesiştiği üçgen alan üzerinde durmaktadır.

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh çeşmenin arkasında ve çeşmeye bitişik olarak inşa edilmiştir. Çeşme Namazgâhın güneydoğu kenarında set duvarı üzerindedir. Sütun çeşme olarak inşa edilen çeşme yüksekliği 2.18 m, genişliği 0.70 m kare prizma şeklindedir. Üst kısmı piramidal şekilde sonlanmaktadır. Ön yüzünde üstte kitabe, alt kısımda bir lüle, önünde ise bir tekne ve setler bulunmaktadır. Arka yüzüne 0.96 m yüksekliğinde, 0.40 m genişliğinde yuvarlak kemerli bir niş şekli işlenmiştir.

Süsleme Özellikleri: Çeşme arka yüzünde niş şekli içinde sümbül motifi yer almaktadır.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Çeşme mermerden inşa edilmiştir.

Seçme Kaynakça: ELDEM, S. Hakkı, (1976), **Türk Bahçeleri**, Kültür Bakanlığı, Ankara.

Katalog No: 28

Yapının Adı: Umuryeri Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 120

Banisi: İshak Ağa tarafından inşa edilmiştir. 1737/38 (H.1150) yılında gümrükçü, daha sonra Ayazma Camii'ne bina emini olmuştur. 1762/63 (H.1176) yılında vefat etmiş ve Karacaahmet Mezarlığı'na defnedilmiştir[223].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Beykoz Umuryeri Mevkii'inde, Anadolu Kavağı'ndaki askeri alan içinde yer almaktadır.

Tarihçesi: Namazgâhın inşa tarihi bilinmemektedir. Ancak İshak Ağa 1762/63 (H.1176) yılında vefat etmiştir. Buna göre namazgâhı da bu tarihten önce yaptırmış olmalıdır.

Çeşme üzerinde kitabe bulunmaktadır. Kitabe altı sıra olarak yazılmıştır. Satır araları cetvellidir.

Kitabenin metni:

"Menba-ı cüd-ü himem menheli lütfü ihsan
Necli pâkizem himmet Salih Paşa
Yapdı bu çeşme-i dilcü rızaen Lillah
Etdi ruhu pedere ecrü sevabın ihda
Buldu cevher gibi tarih-i lütfinin ayni
Mai şühd ve şükr iç şâd olsun Salih paşa"[224].

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh çeşmenin arkasında yaklaşık 0.60 m yükseklikte enine planlanmış, 6 x 15 m ölçülerinde bir alana sahiptir.

Sütun çeşme şeklinde olan çeşme üzerinde bir başlık ve tepelik yer almaktadır. Çeşmenin arka cephesi namazgâhın kıblesi olarak kullanılmaktadır. Ön cephesinde kitabe ve iki musluk yeri bulunmaktadır.

---

[223] Bkz. (62), ÖZDAMAR, 243.
[224] Bkz. (72), TİRYAKİ, 170.

Süsleme Özellikleri: Çeşmenin yan cephelerinde servi motifleri bulunmaktadır. Arka yüzünde bir çift zincirden sarkan kandil motifi yer almaktadır.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Çeşme yekpare mermerden inşa edilmiştir.

Seçme Kaynakça: ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

Katalog No: 29

Yapının Adı: Servi Mahallesi Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 121-123

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Eyüp Düğmeciler Mahallesi'nde, Vezir Tekkesi Caddesi ve Yusuf Efendi Çiftliği Sokağı'nın birleştiği yerde set üzerindedir. Karşısında Vezir Tekkesi harabeleri ve haziresinin arsası bulunmaktadır[225].

Tarihçesi: Namazgâh günümüze gelmemiştir. Çeşme kitabesinde 1752/53 (H.1166) tarihi yer almaktadır. Buna göre namazgâhın da bu tarihte yapılmış olduğu düşünülmektedir[226]. Dört satır olarak sülüs yazı ile yazılmış kitabenin satır araları cetvellidir.

Kitabenin metni:

"Yapdırdı bu çeşme-i mahdûmu pâlinin cu
Ya'ni Derviş Mustafa Efendi merhumun gerde
Geldi biri nakleder hâtıf dilinden târihin
Dedi nedir cânına ehlikim işte bunu
1166".

Çeşme 2008 yılında onarılmıştır.

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâhın planı ve mimari özellikleri hakkında bilgi bulunmamaktadır.

Çeşme 2.08 m yüksekliğinde, 1.6 m genişliğinde tek yüzlü duvar çeşmesi şeklindedir. Cephesi üzerinde 1.24 m yüksekliğinde, 0.92 m genişliğinde ve 0.16 m derinliğinde sivri kemerli bir niş içinde altta bir lüle yeri, üstte sağ tarafta maşrapa nişi, önünde ise dışa taşkın bir tekne yer almaktadır. Kitabe çeşmenin sol tarafında set duvarı üzerindedir.

Süsleme Özellikleri: …

---

[225] M. Nermi HASKAN, **Eyüp Sultan Tarihi I**, 276.
[226] A.g.e, 167.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Çeşme kesme taştan inşa edilmiştir. Çeşme kitabesi ve teknesi mermerdir.

Seçme Kaynakça: EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2009), **Eyüp Sultan Tarihi I**, Eyüp Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, İstanbul.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

Katalog No: 30

Yapının Adı: Derviş İbrahim Namazgâhı (Kuyubaşı Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 124-127

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Eyüp Defterdar Mahallesi'nde, Mısır Tarlası Mezarlığı'nın kuzeydoğu tarafında, Edirnekapı'dan Eyüp'e inen Savaklar Caddesi üzerinde, Emin Baba Tekkesi bahçesinde yer almaktadır.

Tarihçesi: Kıble taşı ön yüzünde yer alan inşa kitabesine göre 1761/62 (H.1175) yılında yaptırılmıştır. Kitabe sülüs yazı ile iki sıra halinde yazılmıştır. Satır araları cetvellidir.

Kitabenin metni:

"Külleme dehale aleyha zekeriyya-l mihrab

1175".

Kıble taşının arka yüzde bir kitabe daha bulunmaktadır. Kitabe sülüs yazı ile dört sıra halinde yazılmıştır. Araları cetvellidir.

Kitabenin metni:

"Namazgâh ve kuyunun vakfiye kaydı

Baş muhasebe mukayyiddir

Teferrüce gelen ihvâniden

Vâkıf nazırlarıdır hasbi"[227].

Namazgâh günümüze gelmemiştir. Eğrikapı dışında (hendek kenarında) yer alan namazgâhın kıble taşının şimdi bulunduğu yere sonradan getirildiği düşünülmektedir[228].

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâhın bir su kuyusunun yanında yer aldığı kaydedilmektedir[229]. Sütun şeklinde olan dikdörtgen kıble taşının yüksekliği 2.04 m, genişliği

[227] A.g.e, 166.
[228] A.g.e, 166.
[229] A.g.e, 166.

0.48 m ve kalınlığı 0.32 m'dir. Üst kısımda bir başlık ile sonuçlanmaktadır. Taşın ön ve arka yüzünde üst kısımda kitabe, ön yüzünde kitabenin alt kısmında bir niş yer almaktadır. Kıble taşının sağ tarafında biri Derviş İbrahim'e, diğeri Derviş Mehmed'e ait iki şahide bulunmaktadır.

Süsleme Özellikleri: Süslemeler kıble taşı ön yüzünde taş üzerine kabartma olarak yer almaktadır. Niş içinde istiridye kabuğu formunda olan niş kavsarasına zincirle asılı kandil motifi bulunmaktadır. Başlık altında bir silme taşın bütün çevresini dolanmaktadır.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Kıble taşı tek parça küfeki taşındandır.

Seçme Kaynakça: Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi (2001), **Hadîkatü'l Cevâmi**, Haz. Ahmet Nezih Galitekin, İşaret Yayınları, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2009), **Eyüp Sultan Tarihi I**, Eyüp Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

Katalog No: 31

Yapının Adı: Pir Mustafapaşazade Mehmet Bey Namazgâhı (Sultaniye Namazgâhı, Paşabahçe Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: 35-40

Fotoğraflar: 128-133

Banisi: Banisinin vakıf sicil kayıtlarına göre Piri Mustafa Paşa olduğu kaydedilmektedir[230].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Beykoz İncirköy Mahallesi'nde, Paşabahçe Cam Fabrikası'nın kuzeyinde, Sultaniye Bahçesi (Parkı) içinde yer almaktadır. Çeşme ve namazgâhın bulunduğu Sultaniye Bahçesi, Sultan I. Süleyman'ın hanımlarından Hançerli Sultan'ın adı ile anılmaktadır. Bahçe, içinde küçük bir ada bulunan bataklık halindeki körfezin, Kanuni tarafından doldurulup, sahildeki düzlük ile birleştirilmesi sonucunda oluşturulmuştur[231]. Burada ada şeklinde Sultaniye Köşkü bulunuyordu[232].

Tarihçesi: Çeşme ön cephe üzerinde yer alan kitabeye göre 1763/64 (H.1177) yılında inşa edilmiştir.

Çeşmenin ön ve yan cepheleri üzerinde üç kitabe bulunmaktadır. Kitabeleri talik yazı ile yazılmıştır. Üç sıra olarak yazılan ön cephedeki kitabe her sırada ikişer kartuş içine alınmıştır.

Kitabenin metni:

"Maşaallah
Semiyyi fahri alem zadei pir Mustafa Paşa
Omiri muhterem pürneşei dürü nesli muazzemdan
Mustafa abı paki kıldı sultaniyede icra
Muhammet Mustafa aşkına iç maiayni zemzemden
Zebanı lüleden atşana feyzi didi tarihin
Zülal aktı için bu çeşmei miri mükerremden 1177"[233].

---

230 Bkz. (57), YÜCEL, 60.
231 Tülay AKIN, "Sultaniye Çayırı Çeşmesi ve Namazgâhı", 69.
232 Bkz. (55), ELDEM, 368.
233 Bkz. (69), AYANOĞLU.

Çeşmenin sağ ve sol cephesinde yer alan kitabeler ikişer kartuş içine birer sıra olarak yazılmıştır. İki kitabenin de metni aynıdır.

Kitabenin metni:
"Maşaallah
Afiyet bad"

Kıble taşı ön yüzlerinde de sülüs yazı ile tek sıra olarak yazılmış kitabe bulunmaktadır

Kitabenin metni:
"Küllema dehale aleyha zekeriyyel mihrap"

Çeşme ve namazgâh 1960'lı yıllarda çayırın zemininin düzeltilmesi sebebi ile toprak seviyesinden aşağıda kalınca bulunduğu yerden 25 m ileriye taşınmıştır.
Plan ve Mimari Özellikleri: Çeşmenin kuzey ve güney tarafında iki ayrı namazgâh olarak planlanan yapının her biri dikdörtgen bir alana ve aynı formlarda kıble taşlarına sahiptir. Güney tarafta yer alan namazgâhın kuzey kenarı 12.70 m, güney kenarı 12.69 m, batı kenarı 6.88 m, doğu kenarı 6.84 m'dir. Etrafını 0.62 m genişlikte alçak bir duvar çevrelemektedir. Kuzey tarafında 0.94 m genişlikte girişi bulunan namazgâhın kıble taşı güneydoğu köşededir. Yukarı doğru genişleyerek dilimli bir şekilde sonuçlanan taşın alt kısmının genişliği 0.29 m, üst kısmının genişliği 0.44 m, yüksekliği 1.11 m, kalınlığı 0.95 m'dir. Ön yüzünde kitabe yer almaktadır.

Kuzey tarafta yer alan namazgâhın kuzey kenarı 12.69 m, güney kenarı 12.73 m, batı kenarı 6.89 m, doğu tarafı 6.49 m'dir. Etrafını 0.58 m genişlikte alçak bir duvar çevrelemektedir. Güney tarafında 0.95 m genişlikte giriş bulunmaktadır. Kıble taşı güneydoğu köşede yer almaktadır. Taşın alt kısmının genişliği 0.3 m, üst kısmının genişliği 0.42 m, yüksekliği 1.08 m, kalınlığı 0.85 m'dir.

Dört cepheli çeşme dikdörtgen bir hazneye sahiptir. Ön cephesi batı yöne bakan çeşmenin yüksekliği saçak kısmına kadar 2.63 m, batı cephe genişliği 1.47 m, doğu cephe genişliği 1.44 m, kuzey cephe genişliği 0.68 m, güney cephe genişliği 0.67 m'dir.

Çeşmenin ön cephesinde üstte kitabe, altta bir oluk ve dışa taşkın bir tekne; kuzey ve güney cephelerinde üstte kitabe, kitabenin altında oluk ve önünde dışa taşkın birer tekne yer almaktadır. Çeşme saçak oluşturacak şekilde dört cephede dışa taşkın piramidal bir örtü ile sonlanmaktadır.

Süsleme Özellikleri: Süslemeler kıble taşlarının ön yüzüne ve çeşme ön ve yan cephesine mermer üzerine kabartma olarak işlenmiştir. İki taşın da süslemeleri aynıdır. Kitabenin üst kısmı istiridye formu ve geometrik bir bordür, alt kısmında ise zincirle asılmış bir kandil motifi ile süslenmiştir.

Çeşme ön cephesinde bir sıra silme kademe oluşturacak şekilde dikdörtgen bir şekilde ayna taşını çevrelemektedir. İçte ayna taşı üzerinde kırık yuvarlak kemer formu, yan cephelerde bir sıra silme ile aynı formda nişler oluşturulmuştur. Yan cephelerde kitabelerin alt kısımlarında birer ters lale motifi bulunmaktadır.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Kıble taşı ve çeşme mermer olup namazgâh set duvarları taştan inşa edilmiştir.

Seçme Kaynakça: AKIN, Tülay (1994), "Sultaniye Çayırı Çeşmesi ve Namazgâhı", **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi VII**, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul, 69-70.

DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

ELDEM, S. Hakkı, (1976), **Türk Bahçeleri**, Kültür Bakanlığı, Ankara.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

Mehmed Râ'if (1996), **Mir'ât-ı İstanbul I**, Haz. Günay Kut – Hatice Aynur, Çelik Gülersoy Vakfı Yayınları, İstanbul.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

TANIŞIK, İ. Hilmi (1945), **İstanbul Çeşmeleri II**, MEB Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

Katalog No: 32

Yapının Adı: Ayşe Hatun Namazgâhı (Silahşör Ahmed Bey Namazgâhı, Çiçekçi Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 134-136

Banisi: Vakfiyesine göre 1766/67 (H.1180) yılında ölen Ayşe Hanım adına Silahşör Ahmet Bey tarafından yaptırılmıştır[234]. Silahşör Ahmet Bey, Ayşe Hanım'ın kayınbiraderidir. 1790/91 (H.1205) yılında vefat etmiş ve Karacaahmet Mezarlığı'na, Ayşe Hanım'ın kabri yanına defnedilmiştir[235].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar Salacak Mahallesi'nde Karaca Ahmet Mezarlığı'nın güneybatı tarafından geçen Tıbbiye Caddesi'nin Harem İskelesi Caddesi ile kesiştiği yerde, köşe başındadır. Sol tarafında meşhur Çiçekçi Kahvehanesi bulunuyordu. Sokağın diğer köşesinde III. Selim Çeşmesi yer almaktadır.

Tarihçesi: Kıble taşı ön yüzünde yer alan kitabeye göre 1767/68 (H.1181) yılında inşa edilmiştir. Kitabe üç sıra halinde sülüs yazı ile yazılmıştır. Satır araları cetvellidir.

Kitabenin metni:

"Bismillâhir-Rahmânir-Rahiym
Kûlle mâ dehale aleyhâ Zekeriyye'l-mihrâb
1181".

Taşın arka yüzünde de kitabe bulunmaktadır. Bu kitabe dört sıra halinde sülüs yazı ile yazılmıştır. Satır araları cetvellidir.

Kitabenin metni:

"Sahib'ül hayrat
Merhume veliyettü Âyişe
Hanım ruhu şerifine
mukaddes ola âmin".

---

[234] Bkz. (57), YÜCEL, 57; Bkz. (93), HASKAN, 998.
[235] Bkz. (93), HASKAN, 998.

1974 yılına kadar etrafı demir parmaklıklar ile çevrilerek korunan kıble taşı ve namazgâh seti bu tarihten sonra sökülerek yerine fıskiye yaptırılmıştır[236]. Daha sonra Üsküdar Belediyesi tarafından onarılmıştır.

Plan ve Mimari Özellikleri: Günümüzde 5.5 x 6.1 m ölçülerinde set halinde olan namazgâhın güneydoğu tarafında kıble taşı yer almaktadır. Yukarı doğru genişleyerek üçgen bir şekilde son bulan kıble taşının yüksekliği 1.16 m, alt kısmının genişliği 0.37 m, üst kısmının genişliği 0.55 m, kalınlığı 0.11 m'dir.

Namazgâhın önünde, III. Selim Çeşmesi'nin sağ tarafında Emine Hatun vakfından mermer bilezikli bir kuyu ve kitabesiz bir çeşme, namazgâhın yakınında Naci Beyin ve Meymenet Hatun'un hayratı olan 1900/01 (H.1318) tarihli kuyu vardı[237]. Günümüzde bu yapılar yok olmuştur.

Süsleme Özellikleri: Süslemeler kıble taşının ön ve arka yüzüne kabartma olarak işlenmiştir. Ön yüzünde kitabenin üzerinde üçgen bir çerçeve içinde bitkisel motif, bu çerçevenin yanında kala boşluklarda ve üst kısmındaki yarım şemse içinde rumi ve palmetlerden oluşan kompozisyon yer almaktadır. İki yanda yarım palmetler ile tamamlanan kompozisyon üstte bir tepelik ile sonuçlanmaktadır. Yazı aralarında bitkisel motifler bulunmaktadır. Taşın arka yüzünü kitabenin üst kısmında istiridye formu ve dış kısmında rumilerden oluşan kompozisyon süslemektedir.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Namazgâh seddi mermer levhalar ile kaplıdır.

Seçme Kaynakça: HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

KONYALI, İ. Hakkı (1976), **Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi I**, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Yayınları, İstanbul.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

ÖZDAMAR, Mustafa (2004), "Üsküdar Namazgâhları", **Üsküdar Sempozyumu I, (23-25 Mayıs 2003) I**, İstanbul, 97-105.

ÖZTÜRK, Kadir (2008), **Üsküdar Harem Semtinin Tarihi Gelişimi**, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, M.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Sanatı Anabilim Dalı, İstanbul.

---

[236] Kadir ÖZTÜRK, **Üsküdar Harem Semtinin Tarihi Gelişimi**, 21.

[237] Bkz. (93), HASKAN, 998- 999.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

Katalog No: 33

Yapının Adı: Veli Efendi Çayırı Yeşiltepe Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 137-143

Banisi: Şeyhülislam Veliyeddin Efendi tarafından yaptırılmıştır. Kitap düşkünü ve ta'lik yazı hattatı olan Veliyeddin Efendi, Beyazıt Camii tabhanesine bitişik olarak yaptırdığı kütüphane ile de tanınmaktadır[238].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Zeytinburnu Veliefendi Mahallesi'nde, Çırpıcı Çayırı'nın doğusunda, Çırpıcı Deresi'ne paralel olarak giden cadde üzerindedir. Namazgâhın güneybatısında Veliefendi Hipodromu ve Fildamı bulunmaktadır.

Çırpıcı Çayırı'nın güney kesimi XVIII. yüzyıl ortalarında Şeyhülislam Veliyeddin Efendi'nin bir çiftlik kurması ile Veli Efendi Çayırı adını almıştır. Veliyüddin Efendi çiftlik içinde aynı zamanda cami ve namazgâhlı çeşmeyi de yaptırmıştır. Çayırdan günümüze kalan kendi adı ile anılan hipodromun bulunduğu alandır[239].

Tarihçesi: Veliyeddin Efendi 1768 (H.1181/82) yılında vefat etmiştir[240]. Namazgâhı da bu tarihten önce inşa etmiş olmalıdır. Günümüzde namazgâh alanında kazı yapılmıştır.

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâha ait eski bir fotoğraftan namazgâhın set üzerinde olduğu anlaşılmaktadır. Fotoğrafta çeşmenin sağ tarafında merdiven ve set duvarları görülmektedir.

Çeşme dikdörtgen bir hazneye sahiptir. Dört cepheli çeşmenin ön cephesi güneydoğu yöne bakmaktadır. Çeşmenin yüksekliği 3.73 m, ön cephe genişliği 2.82 m, yan cephe genişliği 1.23 m'dir. Ön ve arka cephesi nişler ve tekneler ile işlevlendirilmiştir. Ön cephe üzerinde bulunan niş sivri kemerli olup 2.35 m yüksekliğe, 1.60 m genişliğe ve 0.32 m derinliğe sahiptir. Önünde dışa taşkın bir tekne ve setler bulunmaktadır. Arka cephede yer alan niş yuvarlak kemerlidir. Niş 1.22 m yüksekliğe, 1.21 m genişliğe ve 0.71 m derinliğe sahiptir. Niş içinde bir teknesi bulunmaktadır.

---

238 Necdet SAKAOĞLU, "Çırpıcı Çayırı", 455.
239 A.g.e, 455-456.
240 A.g.e, 455.

Süsleme Özellikleri: Süsleme çeşme kilit taşı yüzeyinde şekli bozulmuş bir motiften ibarettir.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Namazgâh set duvarlarında moloz ve kesme taş kullanılmıştır. Çeşme kesme taştan inşa edilmiştir.

Seçme Kaynakça: SAKAOĞLU, Necdet, (2005), "Çırpıcı Çayırı", **Surların Öte Yanı (Zeytinburnu)**, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, İstanbul.

Katalog No: 34

Yapının Adı: Ömer Efendi Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: 41

Fotoğraflar: 144-151

Banisi: Çeşme inşa kitabesine göre Kalyonlar Baş Halifesi Ömer Efendi tarafından yaptırılmıştır.

Kalyonlar baş halifesi olan Ömer Efendi Sultan I. Abdülhamid devri (1774-1789 H.1187/88-1203/04) başlarında vefat etmiştir[241]. Mezar taşı kitabesinden 1777/78 (H.1191) yılında öldüğü öğrenilmektedir[242].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Kadıköy Zühtüpaşa Mahallesi'de, Şükrü Saraçoğlu Stadyumu'nun güneydoğu tarafında Bağdat Caddesi üzerinde yer almaktadır. Cadde üzerinde, namazgâhın güney tarafında Zühtü Paşa Camii bulunmaktadır.

Tarihçesi: Çeşme inşa kitabesine göre 1772/73 (H.1186) tarihinde yaptırılmıştır[243]. Kitabe Hattat Keresteci-zâde Mehmet Efendi tarafından sülüs yazı ile yedi sıra olarak yazılmıştır. Yazılar kartuş içine alınmıştır.

Kitabenin metni:

"Sâhib

El-hayrât ve'l-hasenât

Kalyonlar baş-halifesi

El-Hâc Ömer Efendi

Gufire zunûbuhu

Sene 1186

Ketebehu Mehmed Keresteci-zade"[244].

Kıble taşı üzerinde de bir kitabe bulunmaktadır. Kitabe Hattat Keresteci-zâde Mehmet Efendi tarafından tek sıra halinde sülüs yazı ile yazılmıştır[245].

---

[241] Bkz. (133), Mehmed Süreyya, 1318.
[242] Semavi EYİCE, "İstanbul'da Ortadan Kalkan Bazı Tarihi Eserler", 205.
[243] A.g.e, 205; Bkz. (82), EYİCE, 95; Bkz. (80), ÖZERGİN, 123.
[244] Bkz. (80), ÖZERGİN, 123.

Kitabenin metni:

"Küllema dehale aleyha Zekeriyyel mihrab"[246].

Namazgâh kuyu, çeşme, bekçi evi ve hazire ile çevrilidir. Bilinmeyen bir tarihte namazgâh sofasının bitişiğindeki bekçi evinin yalnız bir duvarı bırakılarak yıkılmış, yerine bina yapılmıştır. Hazire 1960 yılında mirasçıları tarafından yapılan evin önünü açmak üzere ortadan kaldırılmıştır. 1975 yılında çevreyolu bağlantısı yapılırken namazgâh sofası sökülmüştür. Çeşme günümüzde Karacaahmet Mezarlığı Şehitlik Kapısı arkasına nakledilmiştir.

Plan ve Mimari Özellikleri: Çeşme ile birlikte inşa edilen namazgâh, çeşmenin arkasında yer almaktadır. Dört basamaklı merdiven ile çıkılan, üç ağacın gölgelediği geniş çimenlik halindeki namazgâh alanının etrafı geniş, yassı levhalar ile sınırlanmıştır. Çeşme namazgâhın cadde tarafında olup diğer tarafta bekçi evi yer almaktadır. Bekçi evinin köşesinden itibaren başlayan duvara yüksekliği 1.45 m, genişliği 0.6 m[247], kalınlığı 0.15 m[248] olan dikdörtgen bir kıble taşı yerleştirilmiştir. Taşın ön yüzünde kitabe yer almaktadır. Namazgâhın 1975'teki yıkımından önce kıble duvarı anlaşılmaz bir nedenle yıkıldıktan sonra kıble taşı daha öne alınarak iki ağacın arasına dikilmiştir[249].

Çeşme sütun şeklinde olup genişliği 0.37 m, kalınlığı 0.2 m, yüksekliği 1.9 m dikdörtgen şeklinde bir gövdeye sahiptir. Çeşmenin üst kısmı 0.6 m yüksekliğinde boğumlu bir başlık ve tepelik ile sonuçlanmaktadır. Çeşmenin ortada büyük yanlarda küçük olmak üzere üç teknesi bulunmaktadır. Ortadaki teknenin uzunluğu 1.65 m, genişliği, 0.9 m, iki yandaki teknelerin boyu 1.3 m genişliği 0. 66 m'dir. Çeşmenin ön yüzünde kitabe ve altta bir oluk yer almaktadır.

Namazgâhın kıble duvarı dışında 0.65 m çapında bir bileziği olan 0.56 m yüksekliğinde kuyu ve kıble tarafında bir sokak ile ayrılan hazire yer almaktadır[250].

---

[245] Bkz. (242), EYİCE, 210.
[246] Bkz. (80), ÖZERGİN, 123.
[247] Bkz. (242), EYİCE, 210.
[248] Bkz. (58), PEKBAŞ, 35.
[249] Bkz. (242), EYİCE, 210.
[250] A.g.e, 211; Bkz. (82), EYİCE, 95.

Süsleme Özellikleri: Süslemeler kıble taşının ön yüzünde, kuyu bileziğinin etrafında ve çeşme cephesinde yer almaktadır. Kıble taşının ön yüzünde kitabenin altında zincirle asılı kandil motifi bulunmaktadır. Kitabe ve kandil motifi üstte üçgen alınlık oluşturacak şekilde biten bir çerçeve içine alınmıştır. Yanlarda kalan üçgen köşe yüzeyleri kabartma gül ve karanfillerle bezelidir. Bezeme üstte yapraklardan oluşan bir sıra bordür ile sonuçlanmaktadır. Kuyu bileziği etrafına dalgalı bir kurdele kabartması işlenmiştir[251]. Çeşme gövde kısmında, köşelerde yuvarlak gövdeli sütunceler bulunmaktadır. Yapraklarla bezeli sütün başlıkları arasında küçük oval şekillerin yan yana dizilerek oluşturulan friz bütün cepheleri dolanmaktadır. Başlığın ön yüzü bir kartuş ve iki yanda sütuncelerin başlığı üzerinden başlayan başlığın oval şekline uydurulmuş bir motif başlık yüzeyini süslemektedir. Bu motif başlığın arka yüzünde de bulunmaktadır. Başlığın üst boğumunda küçük oval bir motif ile süsleme tamamlanmıştır.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Namazgâhın etrafı geniş, yassı taş levhalar ile çevrilmiştir. Kıble duvarı moloz taştan inşa edilmiştir. Kıble taşı, çeşme, kuyu bileziği ve tekneler mermerdir[252].

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

EYİCE, Semavi (1958), "İstanbul-Şam-Bağdad Yolu Üzerindeki Mimari Eserler I (Üsküdar-Bostancıbaşı Derbendi güzergâhı)", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi IX**, 13, Eylül: 81-110.

EYİCE, Semavi (1981), "İstanbul'da Ortadan Kalkan Bazı Tarihi Eserler", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi 1979-1980**, 10-11, 195-238.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî IV**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

ÖZERGİN, M. Kemal (1958), "Üsküdar-Bostancıbaşı Derbendi Güzergâhı Mimari Eserlerinin Kitabeleri", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi IX**, 13, Eylül: 110-132.

---

[251] Bkz. (242), EYİCE, 210- 211.
[252] A.g.e, 210-211.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

TANIŞIK, İ. Hilmi (1945), **İstanbul Çeşmeleri II**, MEB Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

Katalog No: 35

Yapının Adı: Şeyhülislam Mirzazâde Mehmet Said Efendi Namazgâhı (Sultan Tepesi Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: 42

Fotoğraflar: 152

Banisi: Vakıf sicil kayıtlarına göre Şeyhülislam Said Efendi tarafından yaptırılmıştır[253]. 1769/70 (H.1183) yıllında şeyhülislam olmuştur. 1774/75 (H.1188) yılında vefat eden Şeyhülislam Said Efendi'nin kabri Tunusbağı'nda babası Şeyhülislam Mirzazâde Şeyh Mehmet Efendi'nin yanındadır[254].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar Sultantepe Mahallesi'nde, Fethipaşa Korusu'nun güneybatısında cadde üzerinde Şeyh Mehmet Efendi Camii'nin kuzeybatı tarafındadır.

Tarihçesi: Namazgâhın ve çeşmenin inşa tarihi bilinmemektedir. Ancak Şeyhülislam Said Efendi 1774/75 (H.1188) yılında vefat etmiştir. Buna göre yapı bu tarihten daha önce inşa edilmiş olmalıdır. Çeşme İsmail Orman tarafından XVI. yüzyıla tarihlendirilmekte ve XVIII. yüzyılın ikinci yarısında onarıldığı kaydedilmektedir[255]. Çeşme günümüzde çocuk parkı içindedir. Namazgâh ise günümüze gelmemiş

Plan ve Mimari Özellikleri: Çeşme yanında inşa edilen namazgâh[256] etrafı set duvarları ile çevrili, 13.70 x 11.50 m ölçülerinde bir alana sahipti[257].

Dört cepheli çeşme dikdörtgen bir hazneye sahiptir. Ön cephesi güneybatı yöne bakmaktadır. Cephenin genişliği 1.88 m, yüksekliği 3.05 m'dir. Cephe üzerinde 1.55 m yüksekliğinde, 1.11 m genişliğinde ve 0.16 m derinliğinde kırık yuvarlak kemerli bir niş, içinde ayna taşı, önünde dışa taşkın bir tekne ve setler bulunmaktadır. İki yandan plastrlar ile sınırlandırılmış olan cephe bir korniş ile sonlanmaktadır. Çeşmenin üzeri piramidal bir çatı ile örtülüdür.

Süsleme Özellikleri: Süslemeler çeşme ön cephesinde taş ve mermer üzerine kabartma olarak yer almaktadır. Kemer kilit taşına yuvarlak bir rozet işlenmiş, taşkın tutulan kemer köşe

---

253 Bkz. (57), YÜCEL, 60.
254 Bkz. (93), HASKAN, 1013.
255 Bkz. (67), ORMAN, 392.
256 Bkz. (143), Mehmed Râif, 200; Bkz. (93), HASKAN, 1013.
257 Bkz. (93), HASKAN, 1013.

yüzeyleri kemer kavisine göre şekillendirilmiştir. Ayna taşı yüzeyi, yuvarlak bir kemer formu altında yaprak ve meyve motiflerinden oluşturulmuş kompozisyon ile süslenmiştir.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Namazgâhın set duvarları[258] ve çeşme kesme taştan inşa edilmiştir. Kitabe taşı, ayna taşı, tekne ve tekne setleri mermerdir.

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar III**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

Mehmed Râ'if (1996), **Mir'ât-ı İstanbul I**, Haz. Günay Kut – Hatice Aynur, Çelik Gülersoy Vakfı Yayınları, İstanbul.

ORMAN, İsmail (2005), "Osmanlı Çeşme Mimarisinde Namazgâhlı Çeşmeler ve Üsküdar'daki Örnekler", **Üsküdar Sempozyumu II, (12-13 Mart 2004) II**, İstanbul, 385-404.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

ÖZDAMAR, Mustafa (2004), "Üsküdar Namazgâhları", **Üsküdar Sempozyumu I, (23-25 Mayıs 2003) I**, İstanbul, 97-105.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

[258] A.g.e, 1013.

Katalog No: 36

Yapının Adı: Beylerbeyi İskele Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 153-159

Banisi: Sultan III. Mustafa döneminde (1757-1774 / H.1170/71-1187/88) Yeni-şehirli Osman Efendi tarafından inşa edilmiştir[259].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Beylerbeyi'nde İskele başındadır[260]. Beylerbeyi Camii ile iskele arasında kalan çeşmeli sahadır[261]. Günümüzde bu alan restoran olarak kullanılmaktadır.

İstavroz Çayırı diye bilinen yer Sultan III. Murat döneminde Rumeli beylerbeyi olan Mehmet Paşa'nın yalısından dolayı Beylerbeyi olarak anılmaya başlamıştır. XVII. yüzyılda Sultan I. Ahmet devrinde yapılan Şevkabad Kasrı bulunuyordu. Saray bahçeleri 1734'de Sultan I. Mahmut devrinde yeniden düzenlenerek Ferruş-feza adı verilmiştir. Sultan III. Mustafa devrinde ise hasbahçe halka satılmıştır. Yalnızca deniz kıyısında bir kısım kalmıştır[262].

Tarihçesi: Sultan III. Mustafa döneminde (1757-1774 / H.1170/71-1187/88) inşa edilmiştir. Namazgâh ve çeşme günümüze gelmemiştir. Namazgâh alanının yanında 1820/21 (H.1236) yılında Sultan II. Mahmut'un, babası Sultan I. Abdülhamit için yaptırdığı çeşme bulunmaktadır. Çeşmenin inşa kitabeleri dört cephe üzerindedir.

Şair İzzet tarafından hazırlanan kitabeler[263] talik yazı ile yazılmıştır. Ön ve arka cephede iki sıra olarak yerleştirilmiş dört kartuş içine, yan cephelerde iki sıra olarak yerleştirilmiş iki kartuş içine yazılmıştır.

Ön cephe üzerinde yer alan kitabenin metni:

"o bahrı lütfile İskender lepteşne tartılsun

Terazuyi hıredde yoksa farkı kulzumu vüdudun

---

[259] Bkz. (53), Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi, 586; Bkz. (143), Mehmed Râ'if, 260.
[260] Bkz. (53), Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi, 586; Bkz. (143), Mehmed Râ'if, 260.
[261] Bkz. (69), AYANOĞLU.
[262] Bkz. (184), EVYAPAN, 43.
[263] Bkz. (155), KONYALI, 22.

İlahi validi şahıcihana sahnı cennette
Neşimengah ola suyi kenarı havzı mevrudun"[264]

Arka cephe üzerinde yer alan kitabenin metni:
"Edib fermanın icra âb-ı şimşîrile Han Mahmut
Hârim-i beytini tathir kıldı Hayyı Ma'-budun
Getirdi Zemzemi emr eyleyince fâtih-i Kâ'be
Bu yolda sa'yi meşkûr oldu el-hak ebr-i pürcûdun"[265]

Sağ cephe üzerinde yer alan kitabenin metni:
"Revân-ı Vâlid için eyledi bu çeşmeyi icad
O Şehinşâhın oldu ekseri bu hayr-ı mevcûdun"[266]

Sol cephe üzerinde yer alan kitabenin metni:
"Bihakki merve yoktur bir sözün İzzet bu tariha
Safayı bol ola iç zemzeminden Hanı Mahmud'un[267]
1236"[268].

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâhın ve çeşmenin planı ve mimari özellikleri hakkında bilgi bulunmamaktadır.

Namazgâh alanının yanında yer alan çeşme dört cepheli sütun çeşme şeklinde olup çeşmenin ön ve arka cephe genişlikleri 1.12 m, yan cephe genişlikleri 0.78 m'dir. Dış bükey olan ön ve arka cepheler üzerinde birer musluk ve dışa taşkın birer tekne bulunmaktadır. Çeşme cephelerinin üst kısmında kitabeler, yanlarda ise köşelere yerleştirilmiş duvara yapışık sütunlar ile sınırlanmıştır. Çeşme sütun başlıkları ile birlikte bütün cepheleri çevreleyen dar bir saçak ve ön ve arka cepheye bakan üzerinde tuğra madalyonu bulunan taç kısmı ile sonlanmaktadır.

---

[264] Bkz. (69), AYANOĞLU.
[265] Bkz. (155), KONYALI, 21.
[266] A.g.e, 21.
[267] Bkz. (69), AYANOĞLU.
[268] Bkz. (143), Mehmed Râ'if, 259.

Süsleme Özellikleri: Süslemeler çeşme üzerinde mermer üzerine kabartma olarak işlenmiştir. Süslemeler taç yüzeyinde, yapraklarla bezeli tuğra madalyonunun iki yanında vazodan çıkan, üst kısmında ise madalyonun iki yanına sarkan yaprak demeti şeklindedir. Cephe yüzeyleri, kitabelerin ve teknelerin alt ve üst sınırında birer silme ile bölümlere ayrılmıştır.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Çeşme mermerden inşa edilmiştir.

Seçme Kaynakça: Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi (2001), **Hadîkatü'l Cevâmi**, Haz. Ahmet Nezih Galitekin, İşaret Yayınları, İstanbul.

EVYAPAN, G. Aslanoğlu (1972), **Eski Türk Bahçeleri ve Özellikle Eski İstanbul Bahçeleri**, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü Yayınları, Ankara.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

KONYALI, İ. Hakkı (1977), **Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi II**, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Yayınları, İstanbul.

Mehmed Râ'if (1996), **Mir'ât-ı İstanbul I**, Haz. Günay Kut – Hatice Aynur, Çelik Gülersoy Vakfı Yayınları, İstanbul.

Katalog No: 37

Yapının Adı: Esma Sultan Namazgâhı. (Kadırga Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: 43-46

Fotoğraflar: 160-166

Banisi: Çeşme üzerindeki inşa kitabesine göre Sultan III. Ahmet'in kızı Esma Sultan tarafından yaptırılmıştır. 1725/26 (H.1138) yılında dünyaya gelen Esma Sultan 1757/58 (H.1171) yılında Muhsinzade Mehmet Paşa'yla evlenmiştir. 1787/88 (H.1202) yılında vefat etmiş, vasiyeti üzerine Eyüp'te eşinin yanına defnedilmiştir[269].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Fatih Şehsuvar Bey Mahallesi'nde, Kadırga Parkı içinde yer almaktadır. Namazgâh, kuzeydoğuda Kadırga Hamamı, güneyde Aynül Hayat Hatun Mescidi, doğuda Bostani Ali Camii ile çevrilidir.

Tarihçesi: İnşa kitabesine göre 1779/80 (H.1193) yılında yaptırılmıştır. Hattat Mehmet Şevki Efendi tarafından sülüs yazı ile yazılmış olan kitabe Şair Tevfik Efendi'ye aittir[270]. İki kitabede altı sıra olup yazılar her sırada ikişer kartuş içine alınmıştır.

Güneybatı cephedeki kitabe metni:

"Güzide-i binti Sultan Ahmet Esmâ nâm Sultanın
Müdam efzun idüb ömrin kederden hıfz ide mevlâ
Bina idüb bu dil-cû çeşmesarı fi sebilillah
Attaş-ı ümmeti âb-ı keremle eyledi irvâ
Heman su yerine sîm-ü zeri harc eyleyüb her sû
Gümüş suyu gibi bu mâ-i sâfı eyledi icrâ
Gelen abdest alub çıksun musâllada duâ itsün
İde ömrün füzun Abdülhamid Hanın heme Mevla
İdüb vird-i zebanı zevci Muhsinzade Pâşâyı
Duâ-yı hayrden anı feramûş itmedi asla
Didi Tevfik âbın nûş idüb atsana târîhin
Bu zîbâ çeşmeden iç besmeleyle âfiyet badâ
1193".

---

[269] Bkz. (54), Mehmed Süreyya, 12.
[270] Bkz. (134), EGEMEN, 272.

Kuzeydoğu cephedeki kitabe metni:
"Dürret-ül tâc-ı kerem duhter-i Sultan Ahmet
Menba'-ı cû-yi atâ hazret-i Esmâ Sultan
Yapdı bu çeşme-i dil-cûyi rizaenlillah
Teşnegân-ı ümemi eyledi yekser reyyan
İki cânibde ilki çeşme olub iki cenah
İtdi kuş gibi bu hayr evc-i kabule tayeran
Eyleyub cümle-i hayratını makbul-i Hüdâ
Katre-i âbı kadar ide sevabın ihsan
Zevci merhum Vezriâzamı Muhsinzade
Ruh-i pâkin ide Hak nâil-i ecr-ü gufran
Didi itmamına Tevfik-i duâ-gû târih
Dil-küşa kıldı bu nev çeşmeyi Esma Sultan
1193"[271].

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh, çeşme haznesi üzerine fevkani olarak inşa edilmiştir. Çeşmenin kuzeybatı cephesinde yer alan on dokuz basamaklı merdiven ile çıkılan namazgâhın güneydoğu kenarı 7.98 m, kuzeydoğu kenarı 5.99 m, kuzeybatı kenarı 7.95 m, güneybatı kenarı 5.99 m ölçüsündedir. Etrafı 0.76 m yüksekliğinde 0.15 m genişliğinde korkuluk duvarı ile çevrili olup kıble taşı yoktur.

Dört cepheli meydan çeşmesi şeklinde olan çeşme dikdörtgen bir hazneye sahiptir. Ön cephesi güneybatı yöne bakmaktadır. Cephe yüksekliği 5 m, genişliği 6.29 m'dir. Cephe üzerinde yuvarlak kemerli sağır bir niş içinde bir musluklu ayna taşı, üst kısmında kitabe bulunmaktadır. Önünde bir teknesi olup tekne iki yandan birer set ile sınırlanmıştır. Çeşmenin kuzeydoğu cephesinde aynı şekilde düzenlenmiştir. Güneydoğu cephede üç tane yan yana dizilmiş dışa taşkın tekne, biri teknenin hemen üzerinde diğeri cephenin üst kısmında olmak üzere iki pencere bulunmaktadır. Merdivenin bulunduğu kuzeybatı cephede, merdivenin yan yüzeyinde üç musluk yeri vardır. Çeşmenin dört köşesi yuvarlak kemerli nişler şeklindedir. Bu

[271] A.g.e, 272.

nişler içinde merdiven tarafında çeşmecikler bulunmaktadır. Bütün cepheler üstte saçak ile sonlanmaktadır. Güneydoğu cephede saçak üzerinde iki çörten bulunmaktadır.

Süsleme Özellikleri: Süslemeler çeşme cepheleri üzerine mermer üzerine kabartma olarak işlenmiştir. Ayna taşları yüzeyinde yapraklarla oluşturulmuş bitkisel kompozisyon bulunmaktadır. Cephe nişleri kemer yüzeylerinin üst kısımlarına birer yaprak motifi yerleştirilmiştir. Kemerin köşe dolgu yüzeyleri taşkın tutularak belirginleştirilmiş, alt kısımlarına küçük birer yaprak motifi yerleştirilmiştir. Nişin etrafı kitabeyi de içine alacak şekilde silme ile çevrelenmiştir. Köşelerdeki nişlerin tepesinde ve çeşmeciklerin alt kısmında birer yaprak motifi bulunmaktadır. Merdiven duvarında musluk yerlerinin üst kısımları başlıklarla süslenmiştir. Namazgâh korkuluklarının dış yüzlerinde ve çeşme saçak yüzeyinde silmeler bulunmaktadır.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Namazgâh korkuluk duvarları kesme taştan inşa edilmiştir. Zemin taş ve mermer levhalar ile kaplıdır. Çeşme cepheleri mermer kaplamadır. Merdivenler mermerden inşa edilmiştir.

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî I**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

ÖZ, Tahsin (1962), **İstanbul Camileri I**, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

TANIŞIK, İ. Hilmi (1943), **İstanbul Çeşmeleri I**, T.C. Maarif Vekilliği Antikite ve Müzeler Müdürlüğü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

Katalog No: 38

Yapının Adı: Selamiçeşme Namazgâhı (Ali Ağa Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: 47

Fotoğraflar: 167-172

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Kadıköy Göztepe Mahallesi'nde, Bağdat Caddesi ile Güzel Sokağı'nın birleştiği yerdedir. Bu alan Osmanlı Döneminde yolcuların uğurlandığı yerlerden biridir.

Tarihçesi: Kıble taşı üzerindeki inşa kitabesine göre 1780 (H.1194) tarihinde yaptırılmıştır. Kitabe üç sıra olarak sülüs yazı ile yazılmıştır. Satır arası cetvellidir.

Kitabenin metni:

"Küllema
Dehale aleyha
Zekeriyyel mihrab
Sene 1194".

Çeşme üzerindeki kitabeye göre 1800/01 (H.1215) tarihinde Kethüda Şuhi Kadın tarafından, 1838/39 (H.1254) yılında Sultan Mahmut'un hazinedarı tarafından onarılmıştır[272]. İlk onarım kitabesi iki sıra, ikinci onarım kitabesi altı sıra olarak talik yazı ile yazılmıştır. Yazılar her sırada ikişer kartuş içine alınmıştır.

İlk onarım kitabesi metni:

"İffetlü Kethudây-ı Şûhi Kadın hazretler
Bak Hulûs-i kalb ile bu hayr ihyâ eyledi
Nûş edene hayât olsun gel iç âb-ı zülâlden
Şifâ olsun âb iç çeşme-i musaffâdan
1215".

[272] Bkz. (82), EYİCE, 97.

İkinci onarım kitabesi metni:

"Zülâl-i' ayn-ı şevket Hân Mahmud'ş-şiyem Hakka
Bütün 'atşân âb-ı cûdın irvâ kıldı lütfile

Revân oldukta şevketle bu suyu cûybâr âsâ
Bu rivân çeşme-sâr ihyâsın iymâ kıldı lütfile

Hazinedâr usta hazretine eyleyüb fermân
O bânûy-ı samîmi hayre igrâ kıldı lütfile

O bânûy-ı kerem-ver sâyesinde ol-şehenşahın
Yapup bu çeşme-sârı suyın icrâ kıldı lütfile

Zaman-ı haşre-dek cûy-âvar olsun feyz-i şevketle
O şâhenşa Hakk-ı dünyâyı ihyâ kıldı lütfile

Kalemden reşha-pâş oldukta Ziver gevherîn tarih
Tabîb usta zülâl-i hayrı icrâ kıldı lütfile
1254"[273].

1961 yılında namazgâh sahasının bir kısmı belediye tarafından yola dönüştürülmüştür[274]. Kıble taşı caddenin tamiri sırasında yolun karşı tarafına, 1976 yılında yaptırılan Selamiçeşme Camii avlusunun duvarına yerleştirilmiştir.

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh çeşmenin karşısında olup iki yapı arasından yol geçmektedir. Yaklaşık 23.1 x 12 m ölçülerinde olan namazgâh alanının etrafı set duvarı ile çevrilidir. Namazgâha merdiven ile çıkılmaktadır. Yukarı doğru genişleyerek üçgen bir şekilde son bulan kıble taşının yüksekliği 1.3 m, alt kısmının genişliği 0.35 m, üst kısmının genişliği 0.48 m, kalınlığı 0.1 m'dir[275]. Ön yüzünde, alt kısımda kitabe yer almaktadır.

[273] Bkz. (80), ÖZERGİN, 125-126.
[274] Bkz. (69), AYANOĞLU.
[275] Bkz. (82), EYİCE, 97.

Çeşme, 4.1 x 3.85 m ölçülerinde sofaya bitişik olarak yapılmıştır[276]. Günümüzde yüksekliği 1.31 m olan 3.33 x 1.21 m ölçülerinde bir setin önündedir. Sütun çeşme olarak inşa edilen 0.94 m genişliğinde ve 2.58 m yüksekliğinde çeşmenin üst kısmında saçak ve başlık bulunmaktadır. Başlığın ön ve arka yüzünde tuğra madalyonu, çeşmenin ön yüzünde kitabe yer almaktadır. Kitabenin altında bir lüle ve dışa taşkın üç tekne olup yanlardaki teknelerin üzeri sonradan kapatılarak set haline getirilmiştir.

Süsleme Özellikleri: Kıble taşı ön yüzünde ve çeşme üzerinde yer alan süslemeler mermer üzerine kabartma olarak işlenmiştir.

Kıble taşında yapraklardan oluşan bir kompozisyon ile başlayan süsleme altta düğümlü bir geçmeden ve yapraklardan oluşan iki bordür ile devam etmektedir. Kitabenin ilk sırası üçgen bir çerçeve içine alınmıştır. Üçgenin dışında kalan yüzeyler istiridye formunda motifler ile süslenmiştir. Kitabe iki yandan birer sütunce bir sınırlandırılmıştır.

Çeşme kitabesinin üst kısmında yer alan yıldızlar ile süslenmiş friz iki silme ile sınırlanmış olarak çeşmenin etrafını dolanmaktadır. Saçak yüzeyinde ve çeşmenin alt kısmında yine silmeler bulunmaktadır. Başlığın ön ve arka yüzünde yapraklardan oluşan bitkisel süsleme tuğra madalyonunun etrafını çevrelemektedir. Başlığın yan yüzeylerinde yapraklardan oluşan süsleme, musluğun arkasında ise büyük bir rozet çiçek yer almaktadır.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Çeşme mermerden inşa edilmiştir. Kıble taşı tek parça mermerdir.

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

EYİCE, Semavi (1958), "İstanbul-Şam-Bağdad Yolu Üzerindeki Mimari Eserler I (Üsküdar-Bostancıbaşı Derbendi güzergâhı)", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi IX**, 13, Eylül: 81-110.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

[276] A.g.e, 97.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

ÖZERGİN, M. Kemal (1958), "Üsküdar-Bostancıbaşı Derbendi Güzergâhı Mimari Eserlerinin Kitabeleri", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi IX**, 13, Eylül: 110-132.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

ŞEHSUVAROĞLU, Bedi N. (1969), **Göztepe**, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, İstanbul.

TANIŞIK, İ. Hilmi (1945), **İstanbul Çeşmeleri II**, MEB Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

Katalog No: 39

Yapının Adı: Kadınlar Çeşmesi Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: 48-51

Fotoğraflar: 173-178

Banisi: Çeşme üzerindeki inşa kitabesine göre Nakşıdil Valide Sultan tarafından yaptırılmıştır. Sultan I. Abdülhamit'in VII. kadını ve Sultan II. Mahmut'un annesidir[277]. Sultan II. Mahmut'un tahta çıkması ile valide sultan olmuştur. 1816/17 (H.1232) yılında vefat etmiş, Fatih'teki türbesine defnedilmiştir[278].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Beyoğlu Piyalepaşa Mahallesi'nde, Büyük Piyale Paşa Camii'nin kuzeybatısında, dört yolun birleştiği meydanda yer almaktadır. Namazgâh Osmanlı döneminde mesire alanı üzerinde inşa edilmiştir.

Tarihçesi: Çeşme inşa kitabesine göre 1786/87 (H.1201) yılında yaptırılmıştır. Dokuz beyitlik manzum kitabe, Münip Efendi tarafından talik yazı ile yazılmıştır[279]. Altı sıra olarak yazılan kitabe her sırada üçer kartuş içine alınmıştır.

Kitabenin metni:

"Hüsrev-i ruy-i zemin Abdülhamit Han kim anın
Halk-ı âlem su gibi emrine eyler imtisâl
Mihr-i hâver çeşme-i cûdinde zerrin hâsdır
Mâh-ı Enver menhel-i adlinde bir simin sifal
Hayre mevkûf oldu çünkim himmet-i şâhânesi
Mahreman-ı hâssı hep hayrâta kıldı iştigâl
Seyyemâ zâb-ı hârim-i ismeti Nâkşi Kadın
Mader-i şehzâde vâlây-ı mahmûd-ül hısal
Râbîa Siyret yedinci kadın ol kim cûy-veş
Sarf ider ecr-ü dua tahsiline mâl-ü menâl
Mevkiinde hûb u dil-cu çeşmesâr etti bina
Teşnegâne âb-ı pür- şehdi virüb terfiye bâl

---

[277] Bkz. (69), AYANOĞLU.
[278] Bkz. (54), Mehmed Süreyya, 31.
[279] Bkz. (69), AYANOĞLU.

Şah-ı asrı eyle evladıyla yârâb şâd-kâm
Ceyşi kılsun düşmenin seyl-i azm-veş paymâl
Sâyesinde sâhib ül hayrat kadın hazretin
Feyz-yâb ede iki âlemde hayy-i lâyezal
Çar etrâfa Münibâ nesr kıl târihini
Sıhhat olsun iç bu zibâ çeşmeden mâi zülal
1201"[280].

Ayna taşı üzerine kartuş içine sülüs yazı ile **"Maaşallahü kân"** yazılmıştır.

Kıble taşı üzerinde de ise sülüs yazı ile kartuş içine tek sıra olarak mihrap ayeti yazılıdır.

Kitabenin metni:
"Küllema dehale aleyha Zekeriyye'l-mihrab".

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh, çeşme haznesi üzerine fevkani olarak inşa edilmiştir. Güneydoğuda 7.62 m, güneybatıda 7.8 m, kuzeydoğuda 7.7 m, kuzeybatıda 7.66 m ölçülerinde bir alana sahip olan namazgâhın etrafı 0.37 m yükseklikte, 0.11 m genişlikte korkuluk duvarı ile çevrilidir. Duvarların büyük bir bölümü yok olmuştur. Namazgâhın güneydoğu kenarında, 1.15 x 0.65 m ölçülerinde bir kapak taşı üzerinde yukarı doğru genişleyerek bir başlık ile sonuçlanan kıble taşı yer almaktadır. Taşın yüksekliği 1.77 m, alt kısmının genişliği 0.3 m, üst kısmının genişliği 0.51 m'dir. Taşın ön yüzünde kitabe bulunmaktadır.

Üç cepheli çeşmenin güneydoğu yöne bakan ön cephesinin yüksekliği 3.57 m, genişliği 7.42 m'dir. Cephe üzerinde 2.05 m yükseklikte, 1.12 m genişlikte, 0.19 m derinlikte yuvarlak kemerli niş yer almaktadır. Nişin içinde bir lüleli ayna taşı, lülenin üst kısmında kitabe bulunmaktadır. İnşa kitabesi niş kemerinin üst kısmındadır. Çeşmenin bir niş önünde olmak

[280] A.g.n.

üzere dışa taşkın olarak yerleştirilmiş altı teknesi vardır. Niş önündeki teknenin iki yanı set olarak düzenlenmiştir.

Süsleme Özellikleri: Süslemeler kıble taşı ön yüzüne ve çeşme ayna taşı yüzeyine mermer üzerine kabartma olarak işlenmiştir. Kıble taşında kitabenin altında zincire asılı kandil motifi, üst kısmına ortada bir madalyon, madalyonun etrafında lale ve yaprak motiflerinden oluşan süsleme bulunmaktadır.

Ayna taşı yüzeyine, iki yanda bulunan sütunlar üzerine üst kısmı yapraklarla bezeli bir kemer formu işlenmiştir. İç kısımda sütun ayaklarından itibaren devam eden şeritler üstte istiridye motifi ile son bulmaktadır. Beton ile sıvanan lülenin üzeride ise istiridye motifinin bir kısmı görülmektedir.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Çeşme ve namazgâh kesme taştan inşa edilmiştir. Kıble taşı, çeşme kitabesi, ayna taşı ve tekneler mermerdir.

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî I**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2004), "Namazgâhlar", **Geçmişten Günümüze Beyoğlu I**, TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

Katalog No: 40

Yapının Adı: Silahdar Ağa Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 179-181

Banisi: Silahdar Ağa tarafından yaptırılmıştır[281]. Seyyid Bilâl'in torunlarından ve Merzifonlu Seyfeddin Dede'nin sülalesindendir. Dedezâde denir. Enderun'da yetişmiştir. 1789 (H.1204) yılında rikabdar, bir gün sonra da silahdar-ı şehriyârî olmuştur. 1795/96 (H.1210) yılında görevden alınan Silahdar Ağa, sene sonunda vefat etmiştir[282].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Eyüp Sakarya Mahallesi'nde, Silahtarağa Caddesi üzerinde, Fil Köprüsü'nün kuzeybatı tarafındadır.

Namazgâhın bulunduğu alan mesire yeri olup setli bahçeler şeklinde Sultan III. Selim'in silahdarı Seyyid Abdullah Ağa tarafından 1791-92 (H.1206) yılında inşa ettirilmiştir[283].

Tarihçesi: 1791/92 (H.1206) yılında inşa edilmiştir[284]. Namazgâhın çeşmesi ilk olarak Sultan IV. Murat'ın silahdarı Yusuf Ağa tarafından yaptırılmıştır. Buna göre çeşmenin 1635/36 (H.1045) yılında yaptırmış olabileceği kaydedilmektedir[285]. Çeşme, üzerinde yer alan kitabeye göre ise 1791/92 (H.1206) yılında Silahdar Abdullah Ağa tarafından ikinci kez inşa edilmiştir[286]. Trabzonlu şair Şakir Ahmet Paşa tarafından hazırlanan kitabe talik yazı ile dört sıra olarak yazılmıştır. Yazılar her sırada ikişer kartuş içine alınmıştır.

Kitabenin metni:

"Ab-ı rûy-ı ehl-i din Sultan Selim pür hüner
Dergâh-ı lûtfı olur heb cümleye me'vâ hele
Hem Silahdar olan ol Seyyid Abdullah Ağa
Tavr-ı ihsân oldu devrinde anın peydâ hele
Bu Silahdar Çeşmesin gördükde gayetle harâb
Nakd-i cûd-u himmetiyle iyledi ihyâ hele

---

281 Bkz. (62), ÖZDAMAR, 226.
282 Bkz. (54), Mehmed Süreyya, 56.
283 Bkz. (55), ELDEM, 43.
284 Bkz. (225), HASKAN, 168; Bkz. (62), ÖZDAMAR, 226.
285 Bkz. (225), HASKAN, 313.
286 A.g.e, 313.

Söyledim tarih-i tâmmın Şâkirâ atşâna ben
Pek güzel ma'mûre oldu çeşme-i ranâ hele
1206"[287].

Niş kemeri üzerinde bir kitabe daha bulunmaktadır. Kitabe kartuş içine talik yazı ile **"Maşallah"** yazılmıştır.

Namazgâh günümüze gelmemiştir. Çeşme ise yol kenarında durmaktadır.

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâhın planı ve mimari özellikleri hakkında bilgi bulunmamaktadır.

Üç cepheli çeşme dikdörtgen, büyük bir hazneye sahiptir. Ön cephesi kuzeydoğu yöne bakmaktadır. 2.2 m genişlikte, 3.13 m yükseklikte olan bu cephe üzerinde 1.9 m yükseklikte, 1.13 m genişlikte yuvarlak kemerli, kademeli bir niş bulunmaktadır. Niş içinde bir lüleli ayna taşı, önünde dışa taşkın bir tekne ve setler yer almaktadır. Çeşmenin inşa kitabesi nişin içindedir. Niş kemerinin üst kısmında ise diğer kitabe yer almaktadır. Nişin dış yan yüzeyleri duvara yapışık sütunlar ile şekillendirilmiş olup cephe üstte dar bir saçak ile sonlanmaktadır.

Süsleme Özellikleri: Süslemeler çeşme cephesine mermer üzerine kabartma olarak işlenmiştir. Niş silmelerle kademeli hale getirilmiş, niş kemerinin köşe dolgu yüzeyleri ve içinde kitabe yazılı olan kartuş zemine göre taşkın tutularak bulundukları alana göre şekillendirilmiştir. Kitabenin iki yanı küçük birer rozet çiçek ile süslenmiş, sütun yüzeyleri kartuşlar ile hareketlendirilmiştir. Ayna taşı yüzeyinde yaprak ve volütlerden oluşan süsleme, saçak yüzeyinde ise bir sıra silme bulunmaktadır.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Çeşme ön cephesi mermer kaplamadır. Yan cepheler moloz taş tuğla ile inşa edilmiştir.

Seçme Kaynakça: EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

ELDEM, S. Hakkı, (1976), **Türk Bahçeleri**, Kültür Bakanlığı, Ankara.

[287] A.g.e, 312-313.

HASKAN, M. Nermi (2009), **Eyüp Sultan Tarihi I**, Eyüp Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, İstanbul.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî I**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

TANIŞIK, İ. Hilmi (1943), **İstanbul Çeşmeleri I**, T.C. Maarif Vekilliği Antikite ve Müzeler Müdürlüğü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

Katalog No: 41

Yapının Adı: Lâdikli Ahmet Ağa Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 182-187

Banisi: Kıble taşı kitabesine göre Lâdikli Ahmet Ağa tarafından inşa edilmiştir. Enderun'da yetişmiştir. 1785/86 (H.1200) yılında Rikâbdâr-ı sultanî ve ardından silahdar olmuştur. 1796/97 (H.1211) yılında vefat ederek Ayrılık Çeşmesi Mezarlığı'na defnedilmiştir[288]. Ahmet Ağa sahibi olduğu bu mevkii manzarası güzel olduğu için serviler diktirmiş, namazgâh ve çeşme yaptırmış ve teferrücgâh haline getirmiştir[289]

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Kadıköy Rasimpaşa Mahallesi'nde, Kadıköy İskelesi'nin kuzey tarafında, Kadıköy Haydarpaşa Rıhtım Caddesi'nde, caddenin Ayrılık Çeşmesi'ne döndüğü köşe üzerindedir.

Tarihçesi: Çeşme ve kıble taşı kitabesine göre 1793/94 (H.1208) yılında inşa edilmiştir. Kitabe bugün mevcut değildir.

Kıble taşı kitabe metni:

"Hüve'l-Bâkî
Küllema dehale aleyha Zekeriyye'l-mihrab
Sâbıkan Çukadar Ağay-ı Hazret-i şehriyâri'
Sâhibü'l-hayrat ve'l-hasenât Lâdikli Ahmet Ağa
1208"[290].

Çeşme kitabesi sülüs yazı ile manzum olarak yazılmıştır. Şairinin Muvakkit-zâde Pertev Mehmed Efendi (ölm. 1807/H.1222) olduğu düşünülmektedir[291].

Çeşme inşa kitabesi metni:

"Şâh-ı 'âlem hazret-i Sultan Selimü's-sâlisün
Tab'-ı pâki hayre mâil oldığıyçün dâima

[288] Bkz. (54), Mehmed Süreyya, 148.
[289] Bkz. (80), ÖZERGİN, 119.
[290] A.g.e, 117; Bkz. (143), Mehmed Râ'if, 61.
[291] Bkz. (80), ÖZERGİN, 118.

Eyleyüp hulkı sirâyet bendegân-ı hâssına
Böyle cây-ı dil-güşâlar olmada yer-yer binâ

Sâhibü'l-hayrı ez ancümle bi zibâ çeşmeyi
Serv-i dilcûlarla etmiş cennet-âsâ can-fezâ

Çukadar Ağay-ı Şâhenşâh iken oldı çerağ
Ya'ni Lâdikli o zât-ı ber-güzîn Ahmed Ağa

Oldı mâlik bu makam-ı dil-keşe kıldı nazar
Kim havâsı râhat-efzâ âb-ı pâki gam-zedâ

Suffa yapdı serviler dikildi himem sarf eyledi
Kim teferrüç eyleyenler ede bir hayri (!) du'â

Geldi bir mısra 'ile Pertev cevherîn tarîh-î sâl
Servili bu çeşmenün havzı bu deryâ guyiyâ
Sene 1208"[292] .

1930 yıllarına doğru namazgâhın kıble taşı kaybolmuş ve namazgâh sahasının bir kısmı üzerine ev yaptırılmıştır[293]. Namazgâh ve çeşme 1996 yılında onarılmıştır.

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh çeşmenin arkasındadır. Namazgâh günümüzde asıl şeklini kaybetmiş, onarım sırasında namazgâh sahası üzerine beton bir kıble taşı yerleştirilmiştir.

Dört cepheli çeşmenin günümüzde yüksekliği 3.76 m, genişliği 2.51 m, yan cephe genişliği 1.76 m'dir. Cephe üzerindeki sivri kemerli niş içerisinde altta ayna taşı, ayna taşının iki yanında birer maşrapalık, bunların üzerinde inşa kitabesi bulunmaktadır. Nişin üzerinde onarım kitabesi, önünde ise dışarı taşkın bir tekne ve setler yer almaktadır. Cephe iki yandan

[292] A.g.e, 117-118.
[293] Bkz. (82), EYİCE, 86-87.

yuvarlak gövdeli sütunceler ile sınırlanmıştır. Çeşme piramidal bir şekilde örtülü olup genel olarak asıl şeklini kaybetmiştir.

Çeşmeye ait eski bir fotoğrafta çeşme nişinin onarımdan önce yuvarlak kemerli olduğu görülmektedir.

Süsleme Özellikleri: Ayna taşı üzerinde mermer üzerine kabartma olarak işlenmiş çiçekler ve çizgiler bulunmaktadır[294].

Günümüzde çeşme ön cephesinde yer alan süslemeler taş üzerine kabartma olarak işlenmiştir. Çeşme nişi iki sıra silme ile dikdörtgen çerçeve içine alınmış, cephe üstte bir silme ile sonlandırılmıştır. Kemer köşe dolgu yüzeyleri cepheye göre taşkın durumdadır. Kilit taşı üzerinde ise bir rozet çiçek bulunmaktadır. Sütuncelerin başlıkları ve kaide kısımları kum saati şeklindedir.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Çeşme kesme taştan inşa edilmiştir. Kitabeler ve ayna taşı mermerdir.

Seçme Kaynakça: EYİCE, Semavi (1958), "İstanbul-Şam-Bağdad Yolu Üzerindeki Mimari Eserler I (Üsküdar-Bostancıbaşı Derbendi güzergâhı)", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi IX**, 13, Eylül: 81-110.

EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar III**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

Mehmed Râ'if (1996), **Mir'ât-ı İstanbul I**, Haz. Günay Kut – Hatice Aynur, Çelik Gülersoy Vakfı Yayınları, İstanbul.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî I**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

ÖZDAMAR, Mustafa (2004), "Üsküdar Namazgâhları", **Üsküdar Sempozyumu I, (23-25 Mayıs 2003) I**, İstanbul, 97-105.

---

[294] Bkz. (144), TANIŞIK, 390.

ÖZERGİN, M. Kemal (1958), "Üsküdar-Bostancıbaşı Derbendi Güzergâhı Mimari Eserlerinin Kitabeleri", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi IX**, 13, Eylül: 110-132.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

TANIŞIK, İ. Hilmi (1945), **İstanbul Çeşmeleri II**, MEB Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

Katalog No: 42

Yapının Adı: Ayşe Hatun Namazgâhı (Duvardibi Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: 52-53

Fotoğraflar: 188-194

Banisi: Çeşme ön cephesinde yer alan inşa kitabesine göre Ayşe Hatun'un vasiyeti üzerine, ölümünden sonra yaptırılmıştır[295].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar'da Karacaahmet Mezarlığı'nda, Duvardibi'nde, mezarlık duvarının arkasındadır.

Tarihçesi: Çeşme ön cephesinde yer alan inşa kitabesine göre 1794/95 (H.1209) yılında yaptırılmıştır. Kitabe kartuş içine dört sıra olarak talik yazı ile yazılmıştır.

Kitabenin metni:

"Berây-ı şâdânî-i rûh-i sâhibetü'
l-hayrât merhûm Âişe Hâtun
Bint-i Hasanü'r-Rodosî rûhu içün
El-Fâtiha Sene 1209"[296].

Tepelik yüzeyinde kartuş içinde tek sıra olarak **"Mâşallâh"** yazılıdır[297].

Başlık yüzeyinde kartuş içine tuğra yazı ile yazılmış kitabe bulunmaktadır.

Kitabenin metni:

"Ve mine'l-mâ-i külle şey'in hayy
Es-seyyid Mehemmed Kâşif 1170"[298].

Çeşmenin arka cephesinde mihrap nişinin üst kısmında kartuş içine tek sıra olarak sülüs yazı ile mihrap ayeti yazılmıştır.

---

[295] Bkz. (134), EGEMEN, 161; Bkz. (67), ORMAN, 401.
[296] Bkz. (67), ORMAN, 402.
[297] A.g.e, 403.
[298] A.g.e, 403.

Kitabenin metni:

“Külle mâ dehale aleyhâ Zekeriyye’l-mihrâb

Sene 1209”

Namazgâh 1862 (H.1278/79) yılında Cemile Sultan’ın oğlu Besim Bey’in buraya defnedilmesi ile Osmanlı döneminde işlevini yitirip mezarlık haline gelmiştir. 2000 yılında cephesinde oluşan kararmalar temizlenmiştir[299].

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh çeşmenin arkasında set üzerindedir. Çeşmenin arka yüzü namazgâhın mihrabı olarak düzenlenmiştir. Niş şeklinde olan mihrabın üst kısmında kitabe bulunmaktadır. Namazgâhın sol tarafında bulunduğu sanılan merdivenler günümüze gelmemiştir[300]. Namazgâhın etrafı korkuluk ile çevrilidir[301].

Çeşme sütun çeşme şeklindedir. Çeşmenin üst kısmında boğumlu bir başlık ve tepelik bulunmaktadır. Yüksekliği başlık kısmına kadar 2.42 m, genişliği gövdenin orta kısmında 0.53 m, kalınlığı 0.27 m’dir. Çeşme kitabeleri başlık, tepelik ve gövde üzerinde yer almaktadır. Çeşmenin önünde iki tekne bulunurken bu teknelerden sadece çeşme önünde yer alan ve kurna şeklinde olan günümüze gelmiştir.

Süsleme Özellikleri: Süslemeler mermer üzerine kabartma olarak işlenmiştir. Çeşmenin tüm cephelerinde ve mihrap kısmında süslemeler bulunmaktadır.

Mihrap nişi sütuncelerle sınırlanmıştır. Nişin üst kısmı büyük bir yaprak ve volütler ile süslenmiştir. Niş içinde zincirle asılı kandil motifi bulunmaktadır.

Çeşme cephesi iki yanda, yapraklarla bezeli kaideler üzerine oturtulmuş oluklu plastrlar ile sınırlandırılmıştır. Cephenin orta kısmında süsleme alt kısımda yapraklar ve “C” kıvrımları ile oluşturulmuş bir kompozisyon, üst kısımda yüzeyi ayaklı bir kase içinde bulunan üzüm salkımı ve yapraklar ile bezenmiş bir vazo şeklindedir. Çeşme yüzeyi kitabenin üst kısmında bir silme ile alt bölümden ayrılmıştır. Üst bölümü kompozisyonu sütun başlıklarından itibaren devan eden kıvrık yapraklar ve orta kısımda bulunan istiridye motifi ile

---

[299] A.g.e, 403.
[300] A.g.e, 402.
[301] Bkz. (108), HASKAN, 1045.

oluşturulmuştur. Çeşmenin yan yüzeylerinde altta kartuş içine alınmış ayaklı bir vazo içinde meyveli ağaç motifleri, üstte kıvrık yapraklardan oluşturulmuş bezeme şeklindedir.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Namazgâh sofası ve korkuluk mermerdir[302]. Çeşme ve tekne tek parça mermerden inşa edilmiştir.

Seçme Kaynakça: EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar III**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

KONYALI, İ. Hakkı (1977), **Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi II**, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Yayınları, İstanbul.

ORMAN, İsmail (2005), "Osmanlı Çeşme Mimarisinde Namazgâhlı Çeşmeler ve Üsküdar'daki Örnekler", **Üsküdar Sempozyumu II, (12-13 Mart 2004) II**, İstanbul, 385-404.

TANIŞIK, İ. Hilmi (1945), **İstanbul Çeşmeleri II**, MEB Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

[302] A.g.e, 1045.

Katalog No: 43

Yapının Adı: Bilâl Ağa Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 195-196

Banisi: Çeşme inşa kitabesine göre Babussaade Ağası Bilâl Ağa tarafından yaptırılmıştır. İvaz Mehmet Paşazade Halil Paşa'nın kölesi olduğundan sarayda Halil Paşalı denmiştir. Sultan III. Mustafa devrinde [1757-1774 (H.1170/71-1187/88)] saraya alınmıştır. Sultan III. Selim'in tahta çıkışında 1789 (H.1203/04) musahib ve hazine-i humayun vekili, 1797/98 (H.1212) yılında hazinedar-ı şehriyarı, 1798/99 (H.1213) yılında darüssaâde ağası olmuştur. 1807/08 (H.1222) yılında vefat etmiş, Eyüp'te Valide Sultan Türbesi'nin bahçesine defnedilmiştir[303].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Beyoğlu Hacımimi Mahallesi'nde, Karabaş Tekkesi yanında yer almaktadır[304]. Çeşmesi Lüleci Hendek Caddesi üzerinde durmaktadır. Namazgâhın doğu tarafında Kılıç Ali Paşa Camii ve II. Mahmut Çeşmesi bulunmaktadır.

Tarihçesi: Çeşme inşa kitabesine göre 1796/97 (H.1211) yılında yaptırılmıştır. Dört sıra halinde sülüs yazı ile yazılmış kitabe her sırada üçer kartuş içine alınmıştır. Kitabe metni Seyyid Vehbi'ye aittir.

Kitabenin metni:

"İnayet menba'ı Sultan Selim'in safvet-i lûtfu
İbâd-ı dergehin cümle rıza-cû-yi Hüdâ kıldı
Husûsâ kim Halil Pâşâlı pür himmet Bilâl Ağa
Umurunda imam-ül müslimine iktidâ kıldı
Vekil-i mes'adet-mend-i hazine ol atâ-perver
Nukuud-ı genc-i lûtfun sû gibi sarf-ı rıza kıldı
Revâne eyleyüb Hendek başından âb-ı dil-cûyu
Bu ra'nâ çeşmeyi Tophane sûyunda bina kıldı
Akub zer-navudân-ı Kâ'be-âsâ lûle-i feyzi
Gümüş sûyun bu vâdilerde bî-kadr-ü bahâ kıldı

---

[303] Bkz. (120), Mehmed Süreyya, 373.
[304] Bkz. (58), TİRYAKİ, 419.

Okuû bank-i ezân ile güher-veş Vehbiyâ târih
Bilâl Ağa gel iç zemzem diyüb nâsa salâ kıldı
1211"[305].

Vakıflar tarafından satılan namazgâh alanı, üzerine ev yapılması sonucunda yok olmuştur[306].

Plan ve Mimari Özellikleri: Çeşmeye bitişik olarak inşa edilmiştir[307]. İki ayrı namazgâh alanından oluşmaktadır[308].

Büyük bir hazneye sahip olan çeşmenin cephesi kuzeybatı yöne bakmaktadır. Çeşmenin cephe yüksekliği 4.03 m, genişliği 4.51 m'dir. Cephe üzerinde yüksekliği 2 m, genişliği 1.32 m olan dikdörtgen bir ayna taşı, üst kısmında inşa kitabesi, önünde dışa taşkın bir tekne ve setler yer almaktadır. Çeşme dışbükey bir cepheye sahiptir.

Süsleme Özellikleri: Süslemeler çeşme cephesine mermer üzerine kabartma olarak işlenmiştir. Çeşme ayna taşı yüzeyinde yaprak ve gül motiflerinden oluşan bir kompozisyon bulunmaktadır. Cephe, nişin iki yanında tekne setleri seviyesinden başlayarak cephe boyunca uzanan duvara yapışık üçer sütun ile süslenmiştir. Sütun gövdeleri yivlidir. Çeşme cephesi kitabenin alt ve üst kısmından silmeler ile enine bölümlere ayrılmıştır. Ayna taşı seviyesinde kalan sütunlar iyon başlıklara sahiptir. Ayna taşı yanındaki ilk iki sütun arasında palmetle sonuçlanan kartuşlar, kitabenin iki yanında sütunlar arasında ise simetrik madalyonlar içinde ay ve yıldız motifleri bulunmaktadır.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Çeşme haznesi kesme taştan inşa edilmiştir[309]. Ön cephesi mermer kaplamadır.

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

[305] Bkz. (134), EGEMEN, 218.
[306] Bkz. (69), AYANOĞLU.
[307] Bkz. (144), TANIŞIK, 157.
[308] Bkz. (69), AYANOĞLU.
[309] Bkz. (144), TANIŞIK, 157.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî II**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

TANIŞIK, İ.Hilmi (1945), **İstanbul Çeşmeleri II**, MEB Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2004), "Namazgâhlar", **Geçmişten Günümüze Beyoğlu I**, TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

Katalog No: 44

Yapının Adı: Darü's-saâde Ağası Halid Ağa Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 197-200

Banisi: İnşa kitabesine göre Darü's-saâde Ağası Halid Ağa tarafından yaptırılmıştır. Hazinedarlıktan 1791/92 (H.1206) yılında darü's-saâde ağalığına tayin olmuştur. 1798/99 (H.1213) yılında vefat etmiş ve Eyüp'te Valide Türbesi bahçesine defnedilmiştir[310].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Kadıköy Rasimpaşa Mahallesi'nde, Tıbbiye (Duvardibi) Caddesi üzerinde, köşe başında Abdülmecid Çeşmesi'nin ön tarafında, çeşmenin biraz ilerisinde idi[311].

Tarihçesi: İnşa kitabesine göre 1796/97 (H.1211) yılında yaptırılmıştır[312].

Kitabenin metni:

"Sâhibu'l hayrat darü's-saâdetü'ş-şerife ağası Hazreti Halid Ağa 1211"[313].

Çeşme, kitabesine göre zamanla harap olduğundan Sultan Abdülmecid tarafından yenilenmiştir[314].

Kitabenin metni:

"Çeşme-sâr-ı ma'delet Abdülmecid Hân'ın Hudâ
Feyz-i zâtın kıldı bâdi-i hayât-ı kâinât
Hân Selim-i sâlisin Dârü's-saâde ağası
Hâlid Ağa nâm deryâ-mekremet bir pâk zât
Yapdırup bu çeşmeyi sonra sonra harab olmuş idi
Görüp ol şâh-ı cihân ihyâya kıldı iltifât
Cuybâr-ı şevket u iclâlin ol şâhenşehin
Haşre-dek kılsun Hudâ reşk-âver-i Şatt u Fırât
Cevher-i tarih-i Ziver suyuni bulsa sezâ

---

310 Bkz. (120), Mehmed Süreyya, 565.
311 Bkz. (93), HASKAN, 1001.
312 Bkz. (108), HASKAN, 1035.
313 Bkz. (93), HASKAN, 565
314 Bkz. (108), HASKAN, 1035; Bkz. (143), Mehmed Râ'if, 59.

Kıldı Hân Abdülmecid icrâ güzel 'ayn-ı hayât
1255"[315].

Namazgâh günümüze gelmemiştir. İnşa kitabesi günümüzde Haydar Baba Türbesi'ndedir. Çeşme ise yol düzenlenmesi sırasında kitabe seviyesine kadar toprak altında kalmıştır.

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâhın birkaç yüz kişiyi içine alabilecek büyüklükte, etrafı demir parmaklık ile çevrili bir alan olduğu kaydedilmektedir[316].

İki cepheli, haznesiz çeşmenin cephesi 2.51 m genişliktedir. Çeşmeye ait eski bir fotoğrafta çeşmenin yuvarlak kemerli bir nişi olduğu görülmektedir. Niş üzerindeki dikdörtgen çerçeve içinde yer alan kitabe kazınarak yok edilmiştir[317].

Süsleme Özellikleri: Süslemeler çeşme ön ve arka cephesine mermer üzerine kabartma olarak işlenmiştir. Ön cephe kitabenin iki yanında müzik aleti şeklinde iki motif, arka cephede ortada, kurdele ile bağlanmış meşale, hançer ve yaprak motiflerinden oluşan kompozisyon, bunun iki yanında yine müzik aleti şeklinde iki motif ile süslenmiştr. İki cephede üstte bir silme ile sonlanmaktadır.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Çeşme mermerden inşa edilmiştir.

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

EYİCE, Semavi (1958), "İstanbul-Şam-Bağdad Yolu Üzerindeki Mimari Eserler I (Üsküdar-Bostancıbaşı Derbendi güzergâhı)", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi IX**, 13, Eylül: 81-110.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar III**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

Mehmed Râ'if (1996), **Mir'ât-ı İstanbul I**, Haz. Günay Kut – Hatice Aynur, Çelik Gülersoy Vakfı Yayınları, İstanbul.

---

315 Bkz. (80), ÖZERGİN, 115.
316 Bkz. (143), Mehmed Râ'if, 59.
317 Bkz. (82), EYİCE, 85.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî II**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

ÖZERGİN, M. Kemal (1958), "Üsküdar-Bostancıbaşı Derbendi Güzergâhı Mimari Eserlerinin Kitabeleri", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi IX**, 13, Eylül: 110-132.

TANIŞIK, İ.Hilmi (1945), **İstanbul Çeşmeleri II**, MEB Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

Katalog No: 45

Yapının Adı: Paşalimanı Namazgâhı (Yarımca Baba Namazgâhı, Hüseyin Avni Paşa Çeşmesi Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 201-204

Banisi: Günümüzde var olan çeşme, inşa kitabesine göre Hüseyin Avni Paşa tarafından yaptırılmıştır.

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar Sultantepe Mahallesi'nde sahilin hemen gerisinde, Fethi Paşa Korusu'nun batı tarafında, cadde üzerinde, Silahtar Abdurrahman Ağa Camii'nin güneydoğu tarafından yer almaktadır. Çeşmenin arkasında Yarımca Baba Tekkesi, sağ tarafında Sultan III. Selim'in ambarları ve Nizam-ı Cedid Karakolu vardır. Sağ tarafta tütün deposu olarak kullanılan yerde Hüseyin Avni Paşa'nın ahşap yalısı, yalının yanında bugün de mevcut olan liman vardı[318]. Liman eskiden beri Anadolu'dan gelen büyük baş hayvanların Beşiktaş'taki Deve Meydanı'na gönderildiği yerdi[319].

Tarihçesi: Namazgâhın inşa tarihi bilinmemektedir. Hüseyin Avni Paşa Çeşmesi'nin olduğu yerde Abdurrahman Ağa Camii'nin (1766/67 H.1180) yapılmasından sonra bazı hayır sahipleri tarafından yaptırılmış bir çeşme ve namazgâhtan[320] ve aynı yerde Hayrullah Efendi'nin yaptırmış olduğu 1813 (H.1228) tarihli namazgâh çeşmesinden bahsedilmektedir[321]. Buna göre ilk yapı XVIII. yüzyıl sonunda yaptırılmış olmalıdır. Hüseyin Avni Paşa sahilhanesini yaptırırken aldığı fetva gereğince Yarımca Baba Tekkesi haziresinin tamamına yakın bir kısmını ortadan kaldırarak yerine 1874/75 (H.1291) yılında çeşmesini yaptırmıştır[322].

Çeşme ön cephesinde yedi beyit olarak talik yazı ile yazılmış kitabe bulunmaktadır. Kitabenin satır araları cetvellidir.

Kitabenin metni:

"Çok zeman kalmışdı işbu çeşme-i pür-âb-ü tâb

---

318 Bkz. (108), HASKAN, 1083.
319 Bkz. (93), HASKAN, 1014
320 Bkz. (53), Ayvansarâyî Hüseyin Efendi, 587.
321 Bkz. (92), HASKAN, 511.
322 A.g.e, 59.

Teşne-leb mânend-i atşân-ı kaza-i Kerbelâ
Câmi-i seyf-ü kalem müstecmi'i adl-ü kerem
Sadr-ı a'zam-ı nâmdâş-ı sibt-i Fahr-ül enbiyâ
Menba'-ı mâ-ül hayat himmetin cûş itdirüb
Eyledi mecrâsını lebriz-i âb-ı can-fezâ
İntizâm-ferma-yi mi'mar-ü lûtfiyle dahi
Âb-u tâb-ı sâbıkı itdi dü-bâlâ i'tilâ
Teşnegân içdikce su mü'minler aldıkca vuzû
Eylesünler izdiyâd-ı ömr-ü iclâlin duâ
Nâvdan-ı hâmeden mânend-i âb-ı hoşgüvar
Akıtdı Muhtar iki târîh-i selâmet-intima
Avni Pâşâ eyledi ihyâ şu a'la çeşmeyi
Gel Hüseyin aşkına iç bu çeşmeden âb-ı safâ
1291"[323].

Namazgâh alanı yanındaki evde oturanlar tarafından işgal edilmiştir[324].

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh, çeşmenin üst kısmındaki set üzerinde yer alıyordu[325].

Çeşme dışbükey bir orta kısım ve iki yan kanattan oluşmaktadır. Orta kısmın üzerinde kademeli bir niş, nişin içinde bir musluklu ayna taşı, üst kısmında kitabe yer almaktadır. Niş iki yandan yuvarlak sütunceler ile sınırlanmıştır. Kitabenin üzerinde geniş bir saçak bulunmaktadır. Orta cephe iki yanda iç bükey olarak devam etmekte ve yan kanatlara bağlanmaktadır. Yan kanatlar orta kısıma göre daha alçak olup yüzeyleri beşer tane duvara yapışık sütun ile bölümlere ayrılmıştır. Dışa doğru çıkıntı yaparak birer sütun ile sonlanmaktadır. Çeşmenin biri nişin diğerleri yan kanatların önünde, dışa taşkın onbir teknesi bulunmaktadır. Tekneler sütunların altında bulunan setler ile ayrılmaktadır.

Süsleme Özellikleri: Süslemeler çeşme cephesi üzerinde mermer üzerine kabartma olarak yer almaktadır. Ayna taşı yüzeyinde yaprak motiflerinden volütlerden ve silmelerden

[323] Bkz. (134), EGEMEN, 391-392.
[324] Bkz. (93), HASKAN, 1014.
[325] A.g.e, 1014.

oluşturulmuş bir kompozisyon bulunmaktadır. Nişin iki yanında sütun başları volütlü yapraklar şeklindedir. Çeşme yüzeyi silmeler ile enine bölümlere ayrılmıştır.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Çeşme mermerden inşa edilmiştir.

Seçme Kaynakça: Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi (2001), **Hadîkatü'l Cevâmi**, Haz. Ahmet Nezih Galitekin, İşaret Yayınları, İstanbul.

EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar I**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar III**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

KONYALI, İ. Hakkı (1977), **Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi II**, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Yayınları, İstanbul.

Mehmed Râ'if (1996), **Mir'ât-ı İstanbul I**, Haz. Günay Kut – Hatice Aynur, Çelik Gülersoy Vakfı Yayınları, İstanbul.

TANIŞIK, İ.Hilmi (1945), **İstanbul Çeşmeleri II**, MEB Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

Katalog No: 46

Yapının Adı: Beylerbeyi Camii civarında yer alan Namazgâh.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 205-206

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar Beylerbeyi Mahallesi'nde, Beylerbeyi Camii'nin güneydoğusunda, Beylerbeyi'nden Küplüce'ye giden Çamlıca Caddesi üzerindedir.

Tarihçesi: İnşa tarihi bilinmemektedir. Çeşme üzerinde yer alan süslemeler XVIII. yüzyıl özellikleri göstermektedir.

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh çeşmenin arkasında yer almaktadır. Çeşmenin arka cephesi 1.73 m yükseklikte, 0.7 m genişlikte mihrap olarak düzenlenmiştir. Mihrabın üst kısmında yer alan kitabe kazınmıştır.

İki cepheli çeşmenin yüksekliği 2.86 m, genişliği 2.63 m'dir. Ön cephesi güneybatı yöne bakmaktadır. Üç bölümden oluşan ön cephenin iki yan kanadı arkaya meyilli olarak yerleştirilmiştir. Her bölüm üzerinde birer musluklu ayna taşı ve önlerinde dışa taşkın birer tekne bulunmaktadır. Bu bölümler birbirinden duvara yapışık sütunlar ile ayrılmış, aynı zamanda cephe iki yandan sınırlanmıştır. Sütunların alt kısımlarında, tekne aralarında setler yer almaktadır. Yanlardaki setler çeşmenin arka cephesinde mihrap altına kadar uzanmakta, çeşme cephesi saçak ve başlık ile sonlanmaktadır.

Süsleme Özellikleri: Süslemeler çeşme ayna taşı yüzeylerinde mermer üzerine kabartma olarak işlenmiştir. Mihrap nişinin iç kısmı ve ayna taşları yüzeyi yuvarlak kemer formları, bunların alt kısımları yapraklardan ve volütlerden oluşan kompozisyon ile süslenmiştir. Ayna taşlarının üst kısımlarına ve tekne yüzeylerine kartuşlar, saçak yüzeyine ise bir sıra silme bulunmaktadır. Sütun yüzeyleri yivlidir.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Çeşme mermer kaplamadır. Üzerinde yer alan başlık ise taştır.

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

Katalog No: 47

Yapının Adı: Küçüksu Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: 54

Fotoğraflar: 207-212

Banisi: Çeşme üzerindeki inşa kitabesine göre Sultan III. Selim tarafından yaptırılmıştır[326]. Sultan III. Mustafa'nın oğludur. 1761/62 (H.1175) yılında dünyaya gelmiştir. 1788/89 (H.1203) yılında tahta çıkan III. Selim, 1807/08 (H.1222) yılında tahttan çekilmiş ve 1808/09 (H.1223) yılında vefat etmiştir. Babasının türbesine defnedilmiştir[327].

Mimarı:

Bulunduğu Yer: Beykoz Göksu Mahallesi'nde, Küçüksu İskelesi'nin arkasında, Küçüksu Kasrı'nın kuzey tarafında yer almaktadır.

Göksu ile Küçüksu (Küçük Göksu) çayırlarının ve bunların arasında kalan üç tarafı tepelerle çevrili alan sultanların en gözde hasbahçelerindendir. Zamanla da gözde mesire yerlerinden biri olmuştur. Sultan IV. Murat Kandilli'ye kadar servi ormanları ile kaplı Göksu ile çevresini düzenlettirmiş ve dere boyunca uzanan selvi ağaçlarından dolayı buraya Gümüş Servi adını vermiştir. Sultan I. Mahmut'un burayı çok beğenmesi ile yapılaşma oluşmaya başlamıştır. Sadrazam Divitdar Emin Mehmed Paşa sultan için bir biniş kasrı yaptırmıştır. Sultan I. Abdülmecid zamanında eski ahşap kasır yerine bugünkü kasır yaptırılmıştır[328].

Tarihçesi: Çeşme üzerindeki inşa kitabesine göre 1806/07 (H.1221) yılında yaptırılmıştır. Dört cephe üzerinde dörder sıra olarak talik yazı ile yazılan kitabe her sırada ikişer kartuş içine alınmıştır.

Güneydoğu cephedeki kitabenin metni:

"Nikâtı lafzı şirini çekerken satrı imlâya
Çekildi su doyunca lezzet vasfında kandüter
Çıkup kestirme yoldan rağbet etmez ken bir orduya
Ne namı kırat ile bulmuş suyun nev menbaın kevher

---

326 Bkz. (62), ÖZDAMAR, 240; Bkz. (69), AYANOĞLU.
327 Bkz. (54), Mehmed Süreyya, 39.
328 Nesrin TAŞER, **İstanbul'da Ihlamur ve Küçüksu Kasırları**, 59-60, 63.

Suyunca varmak ister maceramız bundadır şimdi
Olup sahnı çeşmeden servi kâd nazenin bir dilber
Bu dilcu çeşmeye şeyeste katif böyle bir tarih
Küçük su verdi ziri kıtai elmasa zibufer".

Güneybatı cephedeki kitabenin metni:
"Şehinşahı cihan sultan Selim Hâni hümayünfen
Şuaı pertevi iclâline bir zafer yâver
Fezayı sinesi gülzarı masmunu manidir
Cihana gelmemiştir böyle bir şahı süfanperver

Nigâhı mayie eskin'i canbahşı saadettir
Günuzu cevheri etrafının hasret keşı Kayser
Yeri teshireal şimdeğeru sen hefti ekalini
Olunca rayeti ikbaline avni huda rahber".

Kuzeybatı cephedek kitabenin metni:
"Tulûu mihri şandan gün gibi olmahı garranın
Sipihri tali'i mes'udını remzetti şeyh ekber
Bu alemde hubab abı Lütfi olsa ger evzan
Ne mümkündür derahim ola anabahr ile hem ber

Bu cayi dil küşade yadigâr olmak içün herber
Deruni enverinde haylı müddettir olup muzmer
Yapıldı fi sebilillah bu asarı cemil elhak
Ola haşnut razı hidmetinden ruhi peygamber".

Kuzeydoğu cephedeki kitabenin metni:
"Mesubatı ceziin valide sultanı zişana
Hedaya etti ruhi pakine şahı bülendi ahter
Teşama eyleyen züvvar dua ve sahibül hayra
Heman elgâz ve manasın su gibi eylesun ezber

Feramuşettin dilden çeşmei hurşit ile mahı
Bu dilcu menbaı seyr eyleyup çerbi sitem perver
Şehidanı gazasın kerbelaya eyleyup tebşir
Didi rıdvanı cennet işte ma nuşeyle gel Kevser"[329].

Çeşmenin günedoğu ve kuzeybatı cephelerinde Sultan Selim'in tuğrası, diğer cephelerde **"Maaşallahü kân"** yazısı bulunmaktadır[330].

Asıl şekliyle günümüze gelen namazgâhın kıble taşları kaybolmuştur. Namazgâh alanı bir dönem kahvehane olarak da kullanılmıştır[331].

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh, dört kenarından dörder basamaklı merdiven ile çıkılan 12.44 x 22.56 m ölçüsünde dikdörtgen bir set halindedir. Merdivenlerden güneydoğu kenarda yer alan gonca şeklinde olup üzerinde çeşme yer almaktadır. Diğer kenardakiler yarım daire şeklindedir. Çeşmenin iki yanında birer kıble taşı bulunmaktadır. Taşların yerleri set duvarı üzerinde görülmektedir. Dikdörtgen kıble taşları üstte sivri kemer şekli ile sonuçlanmaktadır.

Dört cepheli çeşmenin yüksekliği saçak kısmına kadar 4.52 m, güneydoğu yöne bakan ön cephesinin genişliği 3.79 m, kuzeydoğu cephesi 3.05 m, kuzeybatı cephesi 3.83 m, güneybatı cephesi 3.05 m'dir. Bütün cepheler tekne kısımları hariç aynı şekilde düzenlenmiştir. Cephe yüzeylerinde ortada yuvarlak kemerli niş, niş içinde birer musluklu ayna taşı, üst kısımlarında birer madalyon ve kitabe yer almaktadır. Nişin önünde ön cephede dışa taşkın bir tekne ve teknenin iki yanında set, diğer cephelerde bir ayak üzerinde yer alan oval tekneler bulunmaktadır. Cepheler kitabelerin alt kısımlarından ve tekne seviyesinden yatay silmeler ile bölünmüştür. Çeşme köşelerinde iki silme arasında yuvarlak gövdeli sütunceler yer almaktadır. Çeşmenin üzeri geniş bir saçak ve sekizgen kasnak üzerinde oturan bir büyük kubbe ile örtülüdür. Kubbenin dört tarafında yuvarlak kasnaklar üzerine oturan dört küçük kubbe yer almaktadır.

---

329 Bkz. (69), AYANOĞLU.
330 Bkz. (155), KONYALI, 65.
331 Bkz. (72), TİRYAKİ, 124.

Süsleme Özellikleri: Süslemeler çeşme cephelerine mermer üzerine kabartma olarak işlenmiş ve bütün cepheler aynı şekilde süslenmiştir. Ayna taşları yüzeyine yüksek kabartma olarak işlenmiş süslemeler deniz kabuğu formundadır. Niş bir sıra silme ile şekillendirilmiştir. Cephe yüzeylerinde aşağı kadar inen püskül motifleri bulunmaktadır. Üstte madalyonların etrafı yaprak motifleri ile kitabelerin yan kısımları ise üzerleri yaprak motifi bulunan birer volüt ile süslenmiştir. Kurna ayakları volüt şeklindedir. Sütunce başlıkları yapraklarla bezelidir. Saçağın alt yüzeylerinde yapraklarla oluşturulmuş farklı formlarda süslemeler bulunmaktadır. Saçak kenarları dendanlar ile sonuçlanmaktadır.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Namazgâhın set duvarları kesme taştan, duvarların üst kısmı, merdivenler ve çeşme mermerden inşa edilmiştir. Çatı kurşun kaplamadır.

Seçme Kaynakça:

DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

GÜLERSOY, Çelik (1985), **Küçüksu (Çayır, Çeşme, Kasır)**, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları, İstanbul.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

KONYALI, İ. Hakkı (1977), **Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi II**, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Yayınları, İstanbul.

KUBAN, Doğan (1994), "Küçüksu Çeşmesi", **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi V**, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul, 161.

Mehmed Râ'if (1996), **Mir'ât-ı İstanbul I**, Haz. Günay Kut – Hatice Aynur, Çelik Gülersoy Vakfı Yayınları, İstanbul.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî I**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

ÖZ, Tahsin (1987), **İstanbul Camileri II**, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

TANIŞIK, İ.Hilmi (1945), **İstanbul Çeşmeleri II**, MEB Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, İstanbul.

TAŞER, Nesrin (2008), **İstanbul'da Ihlamur ve Küçüksu Kasırları**, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

Katalog No: 48

Yapının Adı: Topkapı Sarayı Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: 55-56

Fotoğraflar: 213-214

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Topkapı Sarayı ikinci avluda, kapıdan girince sağ tarafta revakların önünde yer almaktadır.

Tarihçesi: Kıble taşı kitabesine göre 1807/08 (H.1222) tarihinde inşa edilmiştir[332]. Kitabe sülüs yazı ile bir sıra olarak yazılmıştır.

Kitabenin metni:

"Küllema dehale aleyha Zekeriyyel mihrab

Sene 1222"[333].

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh yaklaşık 1 m yükseklikte, 0.5 m genişlikte bir duvar ile örülmüş set üzerinde yer almaktadır. Güneydoğuda 9.19 m, kuzeybatıda 9.28 m, güneybatıda 12.8 m, kuzeydoğuda 12.7 m ölçülere sahiptir. Namazgâhın güneydoğu kenarında yüksekliği 1.44 m, genişliği 0.6 m, kalınlığı 0.11 m olan üst kısmı yuvarlak bir şekilde sonuçlanan dikdörtgen bir kıble taşı yer almaktadır. Ön yüzünde yuvarlak kemerli bir niş, nişin üst kısmında kitabe bulunmaktadır.

Süsleme Özellikleri: Süslemeler kıble taşının ön yüzünde olup taş üzerine kabartma olarak işlenmiştir. Niş içinde, tepede bir halkaya üç zincirle tutturulmuş kandil motifi bulunmaktadır. Niş kemerinin üst kısmı, kemer ile kitabe arasında kalan boş alanlar simetrik birer gül dalı, kitabenin üst kısmı ise gül ve yapraklar ile bezenmiştir.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Namazgâh zemini toprak olup duvarları kesme taştan inşa edilmiştir. Kıble taşı mermerdir.

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

---

[332] Uğur DERMAN, "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", 294.

[333] A.g.e, 294.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

Katalog No: 49

Yapının Adı: Saraylı Nevnihal Hatun Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 215-218

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar Selimiye Mahallesi'nde, Selimiye Kışlası'nın doğusunda, Tıbbiye Caddesi üzerinde, Selimiye Anadolu Tarım Meslek Lisesi'nin sol tarafında karşı köşede yer almaktadır.

Tarihçesi: Kıble taşı üzerinde yer alan inşa kitabesine göre 1812/13 (H.1227) tarihinde yaptırılmıştır. Kitabe altı sıra halinde sülüs yazı ile yazılmıştır. Yazı araları cetvellidir.

Kitabenin metni:

"Külle mâ dehale aleyhâ Zekeriyye'l-mihrâb
Şevketlû Efendimizün cariyesi
Merhume ve mağfurleha Saraylı
Nevnihal Hatun'un hayratıdır.
Ruhi şad olmak için
Rızaen Lillâh el-Fatiha
19 Ramazan sene 1227"[334].

Namazgâh harap durumda iken, 1966 yılında onarılmış ve kıble taşının etrafı alçak bir duvarla çevrilmiştir[335]. Namazgâhın yanında bulunan çeşme daha sonra yolun karşı tarafına Selimiye Kışlası'na giden yolun sağına alınmıştır[336].

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâhın planı hakkında bilgi bulunmamaktadır. Günümüze gelen kıble taşının etrafı 6 x 6 m ölçülerinde bir duvar ile çevrilidir. 0.67 m x 2.85 m ölçülerinde bir kaide üzerinde yer alan kıble taşı yukarı doğru genişleyerek üçgen bir şekilde son bulmaktadır. Taşın yüksekliği 1.54 m, alt kısmının genişliği 0.35 m, üst kısmının genişliği 0.47 m, kalınlığı 0.9 m'dir. Ön yüzünün alt kısmında kitabe yer almaktadır.

---

334 Bkz. (108), HASKAN, 1009.
335 A.g.e, 1009.
336 Bkz. (332), DERMAN, 291.

Süsleme Özellikleri: Kıble taşının ön ve arka yüzünde süslemeler kabartma olarak işlenmiştir. Ön yüzde kitabenin üzerine bir istiridye formu, bunun dış yüzeylerinde vazo içinden çıkan birer karanfil motifi işlenmiştir. Üst kısımda yer alan iki firizden alttaki mukarnas, üstteki palmetlerden oluşmaktadır. Süsleme firiz üzerinde rumilerden oluşan kompozisyon ile sonlanmaktadır. Taşın arka yüzüne bir servi motifi işlenmiştir.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Kıble taşı tek parça mermerdir.

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

EYİCE, Semavi (1958), "İstanbul-Şam-Bağdad Yolu Üzerindeki Mimari Eserler I (Üsküdar-Bostancıbaşı Derbendi güzergâhı)", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi IX**, 13, Eylül: 81-110.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

KONYALI, İ. Hakkı (1976), **Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi I**, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Yayınları, İstanbul.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

ÖZDAMAR, Mustafa (2004), "Üsküdar Namazgâhları", **Üsküdar Sempozyumu I, (23-25 Mayıs 2003) I**, İstanbul, 97-105.

ÖZTÜRK, Kadir (2008), **Üsküdar Harem Semtinin Tarihi Gelişimi**, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, M.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Sanatı Anabilim Dalı, İstanbul.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

Katalog No: 50

Yapının Adı: Dolmabahçe Emin Ağa Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 219-221

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Namazgâhın asıl yeri bilinmemektedir. Kıble taşı günümüzde Beyoğlu Ömer Avni Mahallesi'nde Emin Ağa'nın Sebili yanında hazire içinde mezarlar arasındadır. Burada aynı zamanda çeşme, hazire, türbe ve mektep vardı.

Tarihçesi: Kıble taşı üzerinde 1813 (H.1228) tarihi bulunmaktadır. Kitabe bir sıra olarak sülüs yazı ile yazılmıştır.

Kitabenin metni:

"El-mihrâb

Sene 1228".

1959 yılında sahil şeridi açılırken sebil yerinden sökülmüş, yeniden inşası sırasında bazı bölümler iptal edilmiştir[337]. Namazgâh günümüze gelmemiştir.

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâhın planı hakkında bilgi bulunmamaktadır. Kıble taşı yukarı doğru genişleyerek bir başlık ile sonlanmaktadır. Kitabenin alt kısmına kadar toprağa gömülüdür. Yüksekliği 0.47 m, üst kısmının genişliği 0.31 m, kalınlığı ise 0.07 m'dir.

Süsleme Özellikleri: Kıble taşı ön yüzüne kitabenin üst kısmına simetrik "c " kıvrımı, alt kısmına ise ters olarak yerleştirilmiş bir yaprak motifi mermer üzerine kabartma olarak işlenmiştir.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Kıble taşı yekpare mermerdir.

Seçme Kaynakça: TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

[337] Bkz. (72), TİRYAKİ, 69.

Katalog No: 51

Yapının Adı: Münzevi Koca Mehmed Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 222-224

Banisi:

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Eyüp'te Sakızağacı Şehitliği'nin kuzeyinde, Otakçılar Caddesi üzerindedir. Doğusunda Koca Yusuf Efendi Çeşmesi ve Süleyman Subaşı Camii bulunmaktadır. Güneyinde ise bugün mevcut olmayan Münzevi Kışla vardı.

Namazgâhın ve Koca Yusuf Efendi Çeşmesi'nin önünden geçen yolun eskiden Edirne yolu olduğu ve Osmanlı ordularının bu yoldan geçerek sefere gittikleri kaydedilmektedir[338].

Tarihçesi: Kıble taşı üzerinde yer alan kitabeye göre 1814/15 (H.1230) yılında yaptırılmıştır. Kitabe sülüs yazı ile kartuş içine yazılmıştır. Kitabenin üzerinde oval bir madalyon içinde tarih yazılıdır.

Kitabenin metni:

"1230

Küllema dehale aleyha

Zekeriyyel mihrab".

Namazgâh alanı bir dönem kahvehane olarak kullanılmıştır[339]. Kıble taşı 1953 yılında 5 m daha batıya, bugün bulunduğu yerine taşınmıştır[340]. Namazgâhtan günümüze kaldırım üzerinde yer alan üst bölümü kırılmış kıble taşı kalmıştır.

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh ile ilgili bilgi bulunmamaktadır. 0.2 m yüksekliğinde 1.5 x 2.8 m ölçülerinde dikdörtgen bir beton kaide üzerinde bulunan kıble taşının yüksekliği 0.94 m, alt kısmının genişliği 0.29 m, üst kısmının genişliği 0.35 m'dir[341]. Yarım daire formunda bir başlık ile sonuçlanan kıble taşının ön yüzünde yuvarlak kemerli bir niş, nişin üst kısmında kitabe yer almaktadır.

---

[338] Bkz. (225), HASKAN, 295.
[339] Bkz. (69), AYANOĞLU; Bkz. (332), DERMAN, 294.
[340] Bkz. (58), PEKBAŞ, 55.
[341] A.g.e, 55.

Süsleme Özellikleri: Kıble taşı yüzeyinde, niş içinde kabartma olarak işlenmiş zincire asılı kandil motifi bulunmaktadır. Başlığın üst kısmı geniş bir yaprak ile bezenmiştir.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Kıble taşı mermerdir.

Seçme Kaynakça:

DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

HASKAN, M. Nermi (2009), **Eyüp Sultan Tarihi I**, Eyüp Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, İstanbul.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

Katalog No: 52

Yapının Adı: Hüsrev Paşa Namazgâhı (Hasköy Turşucu Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 225-227

Banisi: Çeşme üzerinde yer alan kitabeye göre Sadrazam Hüsrev Paşa tarafından yaptırılmıştır. Abazadır. Çavuşbaşı Said Efendi'nin kölesi olup Küçük Hüseyin Paşa'ya kaptanlığında mühürdar ve kethüda olmuştur. Daha sonra birçok görevde bulunmuş, 1811/12 (H.1226) ve 1822/23 (H.1238) yıllarında iki defa kaptan-ı derya, 1839/40 (H.1255) yılında sadrazam olmuştur. 1854/55 (H.1271) yılında vefat etmiş ve Eyüp'teki türbesine defnedilmiştir[342].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Beyoğlu Piri Paşa Mahallesi'nde, Hasköy Mezarlığı'nın güneybatısında yol üzerinde yer almaktadır.

Tarihçesi: Çeşme kitabesine göre 1818/19 (H.1234) yılında inşa edilmiştir[343]. Banisi Hüsrev Paşa tarafından 1843/44 (H.1259) tarihinde tamir ettirilmiştir. Kitabe sülüs yazı ile üç satır halinde düz yazı olarak yazılmıştır. Yazıların arası cetvellidir.

Kitabenin metni:

"Sadr'ı esbak Devletlû Mehmet Husrev Paşa Hazretlerinin
bundan akdem otuz dört senesi hilâlinde
defa-i ulâ deryâ kapudanlığı hengâmında müceddeden binâ ve
inşâ buyurmuş oldukları işbu çeşme-i latifin
bu defa yine himmet-i hazret-i müşârünileyh ile
vuku bulan tamîri tarihidir.
ketebehu el- Hâc Abdülfettâh an uteka-yı hazret-i müşârünileyh 1259"[344].

Günümüzde namazgâh çeşmesi onarılmış, namazgâhı sofası ise set halinde düzenlenmiştir.

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh çeşmenin arkasında yer almaktadır.

---

342 Bkz. (120), Mehmed Süreyya, 682- 683.
343 Bkz. (62), ÖZDAMAR, 231.
344 Bkz. (144), TANIŞIK, 198.

Büyük bir hazneye sahip olan dört cepheli çeşmenin ön cephesi kuzeybatı yöne bakmaktadır. Bu cephenin yüksekliği 5.65 m, genişliği 7.99 m'dir. Çeşmenin kuzeydoğu cephesi 8.08 m, güneydoğu cephesi 8.02 m, güneybatı cephesi 7.99 m genişliğindedir. Köşeleri pahlanmıştır. Ön cephe üzerinde 2.04 m yüksekliğinde, 0.99 m genişliğinde dikdörtgen bir ayna taşı üzerinde kitabe ve tuğra madalyonu, önünde dışa taşkın tekne ve teknenin iki yanında birer set yer almaktadır. Çeşmenin iki maşrapa nişinden biri ayna taşının üzerinde diğeri üst kısmındadır. Çeşmenin üzeri çatı ile örtülüdür.

Süsleme Özellikleri: Süslemeler çeşme cephesinde mermer üzerine kabartma olarak işlenmiştir. Ayna taşı etrafı bir sıra silme ile çevrilmiştir. Kitabenin alt kısmında bir sıra silme daha bulunmaktadır. Ayna taşı yüzeyi musluk yerini ve maşrapa nişini içine alacak şekilde kare bir çerçeve içine alınmış ve yüzeyi kemer formu ve üst köşeleri birer çiçek motifi ile süslenmiştir. Tuğra madalyonun ise hançeri yapraklar ile çevrilmiştir.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Çeşme kesme taş ve tuğla ile inşa edilmiştir. Niş, tekne, setler, kitabe ve tuğra madalyonu mermerdir.

Seçme Kaynakça:

DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî II**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

TANIŞIK, İ.Hilmi (1945), **İstanbul Çeşmeleri II**, MEB Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2004), "Namazgâhlar", **Geçmişten Günümüze Beyoğlu I**, TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

Katalog No: 53

Yapının Adı: Hacı Mustafa Ağa Namazgâhı (Selimiye Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 228-229

Banisi: Kıble taşı üzerinde yer alan kitabeye göre Hacı Mustafa Ağa tarafından yaptırılmıştır.

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar Selimiye Mahallesi'nde, Büyük Selimiye Camii'nin güneydoğu tarafından geçen cadde üzerinde, sol tarafta park içinde yer almaktadır.

Namazgâhın yanında III. Selim'in Selimiye Kışlasını ve camisini yaptırdığı sırada, 1800 tarihinde inşa edilen, kumaş imalatının yaptırıldığı çatmahane bulunuyordu[345].

Tarihçesi: Kıble taşı kitabesine göre 1823/24 (H.1239) yılında inşa edilmiştir. Dört satır halinde yazılan sülüs kitabenin araları cetvellidir.

Kitabenin metni:

"Küllema dehale aleyha Zekeriyye'l mihrab

1239

Sâhibu'l- hayrat merhum

El-hac Mustafa ağa ruhuna

Fatiha"[346].

Namazgâhtan günümüze sadece kıble taşı gelmiştir.

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâhın, etrafı set duvarları ile çevrili 10.75 x 8 m ölçülerinde bir alan olduğu kaydedilmektedir[347]. Kıble taşı yukarı doğru genişleyerek üstte üçgen bir şekilde son bulmaktadır. Taşın yüksekliği 0.61 m, alt kısmının genişliği 0.23 m, üst kısmının genişliği 0.3 m, kalınlığı 0.5 m'dir. Taşın ön yüzünde kitabe yer almaktadır. Namazgâhın bir de kuyusu vardı. Kuyu günümüzde parkın kuzeydoğu tarafında kaldırım altında kalmıştır.

Süsleme Özellikleri: Süsleme kıble taşı ön yüzünde kitabenin ikinci satırın üst köşelerinde dört köşeli yıldız motiflerinden ibarettir.

---

345 Bkz. (93), HASKAN, 1003.
346 A.g.e, 1003.
347 A.g.e, 1003.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

ÖZDAMAR, Mustafa (2004), "Üsküdar Namazgâhları", **Üsküdar Sempozyumu I, (23-25 Mayıs 2003) I**, İstanbul, 97-105.

ÖZTÜRK, Kadir (2008), **Üsküdar Harem Semtinin Tarihi Gelişimi**, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, M.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Sanatı Anabilim Dalı, İstanbul.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

Katalog No: 54

Yapının Adı: Selami Ali Efendi Namazgâhı (Selami Ali Baba Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 230-232

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar Kısıklı Mahallesi'nde Kısıklı'dan Büyük Çamlıca'ya giden yol üzerinde Selami Ali Efendi Dergâhı'nın haziresinde Selami Ali Efendi Türbesi'nin baş tarafındadır.

Namazgâh, Selami Ali Efendi Tekkesi'nin bulunduğu alanda inşa edilmiştir. Tekkeden günümüze yalnız Selâmi Ali Efendi'nin türbesi, mezarlık ve namazgâhın kıble taşı gelmiştir.

Tarihçesi: Kıble taşı kitabesine göre 1831/32 (H.1247) yılında inşa edilmiştir. Kitabe sülüs yazı ile tek sıra olarak kartuş içine yazılmıştır.

Kitabenin metni:

"Külleme dehale aleyha Zekeriyyel mihrab

1247-Fi 15 ca"[348].

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh hakkında bilgi bulunmamaktadır. Yukarı doğru genişleyen kıble taşı üst kısımda yuvarlak bir şekilde sonlanmaktadır. Kıble taşının yüksekliği 1.14 m, alt kısmının genişliği 0.30 m, üst kısmının genişliği 0.43 m, kalınlığı 0.7 m'dir. Ön yüzünde kitabe yer almaktadır.

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

[348] Bkz. (69), AYANOĞLU.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

ÖZDAMAR, Mustafa (2004), "Üsküdar Namazgâhları", **Üsküdar Sempozyumu I, (23-25 Mayıs 2003) I**, İstanbul, 97-105.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

Katalog No: 55

Yapının Adı: Sultan II. Mahmut Namazgâhı (Bostancı Derbendi Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: 57

Fotoğraflar: 233-237

Banisi: Çeşme üzerindeki inşa kitabesine göre Sultan II. Mahmut tarafından yaptırılmıştır. Sultan I. Abdülhamit'in oğludur. 1784/85 (H.1199) yılında doğmuştur. 1808/09 (H.1223) yılında tahta çıkan II. Mahmut, 1839/40 (H.1255) yılında vefat etmiş ve Çemberlitaş yakınındaki türbesine defnedilmiştir[349].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Kadıköy Bostancı Mahallesi'nde, Bağdat Caddesi üzerinde, taş köprünün yanındaki derbendin (karakol) önünde yer alıyordu[350]. Namazgâh alanı tramvay hattının derbendin etrafından dolanması ile kesilmiştir. Hattın öbür tarafında kalmış olan kıble taşı, burada bulunan otel binasının genişletilmesi sırasında asıl yerinden sökülerek şimdi bulunduğu yere alınmıştır[351]. Çeşme ve kıble taşı günümüzde taş köprünün batı tarafında durmaktadır.

Tarihçesi: Çeşme üzerindeki inşa kitabesine göre 1831/32 (H.1247) yılında yaptırılmıştır. Talik yazı ile yazılmış olan beş beyitlik manzum kitabe Şair Halil İbrahim Rif'at Bey'e aittir[352]. Kitabe beş sıra olarak yazılmış ve yazılar her sırada ikişer kartuş içine alınmıştır.

Kitabenin metni:

"Bâis'i ihyây-ı dehr oldı vücûd-ı devleti
Kıldı âb-ı cûdın icrâ sû besû şâh-ı zaman

Ni'met-i 'adli bütün dünyayı dil-sîr eyledi
Teşnegâna verdi hızr himmeti bir taze cân

Cisr-i derbende husûsa yapdı bu nev çeşmeyi
Nûş edüp âbın du'a etsün o şâha reh-revân

---

[349] Bkz. (54), Mehmed Süreyya, 21.
[350] Bkz. (82), EYİCE, 101.
[351] A.g.e, 101.
[352] Bkz. (80), ÖZERGİN, 129.

Tarhı dil-keş, âbıdır mânende-i âb-ı hayât
Tâk-ı zîbâsı müzeyyen hençü tâk-ı asmân

Cevherin tarih-i dilcû yazdı Rif'at bendesi
Kıldı Hân Mahmud-i 'Adli çeşmeden cûdin revan
Sene 1247"[353].

Kitabede geçen yeni çeşme tabiri nedeni ile burada daha önce namazgâhın ve çeşmenin bulunduğu, Sultan II. Mahmut döneminde bu yapıların yenilendiği düşünülmektedir[354].

Çeşmenin başlığı üzerinde bir kitabe daha bulunmaktadır. Kitabe talik yazı ile iki satır olarak yazılmıştır. Yazı araları cetvellidir.

Kitabenin metni:
"Bânisi Mahmud-ı Adlî Gazi Han
Bendesi bennâ Şeref kıl bir ihsan
1247"[355].

Kıble taşı üzerinde ise mihrab ayeti yer almaktadır. Kartuş içine sülüs yazı ile tek sıra olarak yazılmıştır.

Kitabenin metni:
"Külleme dehale aleyha Zekeriyyel mihrab".

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh çeşmenin arka tarafında[356], çeşmeye bitişik olarak yer almaktadır[357]. Yüksekliği 1.5 m, genişliği 0.5 m, kalınlığı 0.16 m olan dikdörtgen kıble taşı yuvarlak bir şekilde sonlanmaktadır. Ön yüzünde kitabe yer almaktadır.

---

353 A.g.e, 129.
354 Bkz. (82), EYİCE 101; Bkz. (57), YÜCEL, 55.
355 Bkz. (134), EGEMEN, 525.
356 Bkz. (82), EYİCE, 101.
357 Bkz. (144), TANIŞIK, 430.

Çeşme, yüksekliği 2.22 m, genişliği 1.52 m, kalınlığı 0.13 m olan bir ayna taşı ve başlıktan oluşmaktadır. Dışa taşkın üç teknesi olan çeşmenin günümüzde yalnız bir teknesi kalmıştır. Çeşmenin cephesi üzerinde inşa kitabesi, Sultan II. Mahmut'un tuğrası yer almaktadır. Çeşmenin sol tarafında bir platform üzerinde kıble taşı durmaktadır.

Süsleme Özellikleri: Süslemeler kıble taşının ön yüzüne ve çeşmenin cephesine mermer üzerine kabartma olarak işlenmiştir. Kıble taşında kitabenin altında yuvarlak bir kemere zincirle asılı kandil motifi olup iki yanından sütunceler ile sınırlanmıştır. Kitabenin üst kısmında yapraklardan oluşan bir demet bulunmaktadır.

Çeşme cephesinde tuğra madalyonu yüzeyi yapraklar, küçük rozet çiçekler ve bir fiyonk ile bezenmiştir. Madalyonun iki yanında simetrik ay yıldız motifleri bulunmaktadır.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Çeşme ve kıble taşı mermerden inşa edilmiştir.

Seçme Kaynakça:

DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

EYİCE, Semavi (1958), "İstanbul-Şam-Bağdad Yolu Üzerindeki Mimari Eserler I (Üsküdar-Bostancıbaşı Derbendi güzergâhı)", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi IX**, 13, Eylül: 81-110.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

Mehmed Râ'if (1996), **Mir'ât-ı İstanbul I**, Haz. Günay Kut – Hatice Aynur, Çelik Gülersoy Vakfı Yayınları, İstanbul.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî I**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

ÖZERGİN, M. Kemal (1958), "Üsküdar-Bostancıbaşı Derbendi Güzergâhı Mimari Eserlerinin Kitabeleri", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi IX**, 13, Eylül: 110-132.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

TANIŞIK, İ.Hilmi (1945), **İstanbul Çeşmeleri II**, MEB Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

Katalog No: 56

Yapının Adı: Bezmiâlem Valide Sultan Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: 58-62

Fotoğraflar: 238-246

Banisi: Kıble taşı ve çeşme cepheleri üzerinde yer alan inşa kitabelere göre Bezmiâlem Valide Sultan tarafından yaptırılmıştır. Sultan II. Mahmut'un ikinci kadını olan Valide Sultan, Sultan Abdülmecid'in de annesidir. 1839/40 (H.1255) yılında Sultan Abdülmecid zamanında valide sultan olmuştur. 1852/53 (H.1269) yılında vefat etmiş ve eşinin yanına defnedilmiştir[358].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Beşiktaş Vişnezade Mahallesi'nde, akaretlerden Maçka Parkı'na giden cadde üzerinde, caddenin sağ tarafında yer almaktadır.

Tarihçesi: Kıble taşı arka yüzünde yer alan inşa kitabesine göre 1839/40 (H.1255) yılında yaptırılmıştır. Kitabe sülüs yazı ile oval bir madalyon içine yazılmıştır.

Kitabenin metni:

"İsmet lü hazreti Valide Sultanın hayratıdır

1255".

Taşın ön yüzünde sülüs yazı ile oval bir madalyon içine yazılmış mihrab ayeti bulunmaktadır.

Kitabenin metni:

"Külleme dehale aleyha Zekeriyyel mihrab"[359].

Çeşme cepheleri üzerinde de kitabeler bulunmaktadır. Güney ve batı cephesinde yer alan kitabeler talik yazı ile beş beyit olarak yazılmıştır. Satır araları cetvellidir.

Güney cephe üzerinde yer alan kitabe metni:

"Bezmiâlem Valide Sultan-ı âli-şandır

Himmetiye hâmemiz hem-zîb-i unvan eyledi

---

[358] Bkz. (54), Mehmed Süreyya, 9.

[359] Bkz. (58), PEKBAŞ, 63.

Gördü âlem bahr-i gamda teşne-dil kalmışdı çün
Çâr ceybinden o âli bezl-i ihsan eyledi
Sarf idüb zerrin nukuudun hasbeten li-'llah hemân
Mahz-ı cûdundan tâvâret-yâb-ı atşan eyledi
Han Mecîd'in mâder-i ser-tâc-ı yektâgevheri
Pür fütûh rûh-i Mahmud Hânı şâdân eyledi
Şükriyâ târihinî al gel sadâ-yı âbdan
Lûleden bû kevser âbî geldi ceyan eyledi
1255"

Batı cephe üzerinde yer alan kitabe metni:
"Cenâb-ı Vâlide Sultandır elhak menba'-ı eltaf
İder sîrâb-ı ihsan dehri elbet ol kerem-mu'tad
Cihânın âb-ı rûyu hazret-i Abdülmecid Hânâ
Duâ aldırmağ içün eyledi bu çeşmeyi bünyad
İlâhî mâder-i feyz-âveriyle ol şehinşâhı
Zülâl-i ömr-ü ikbal ile sîrab eyle hem kıl şâd
Mücevher tam iki târih bir beyt içre bak çıkdı
O Şâhın çâkeri Ziver bu nazmı idicek inşâd
Revan kılsun Şeh-i âfâka cûy-i nusretin Subhan
1255
Bu semti Vâlide Sultan kıldı âb ile dil-şâd
1255"

Kuzey ve doğu cephelerde sülüs yazı ile yazılmış olan kitabeler alt kısımda tek sıra olarak dikdörtgen bir çerçeve içine, üst kısımda ise oval bir madalyon içine alınmıştır.

Kuzey tarafta yer alan kitabenin metni:
"Kale Aleyhisselam
Hayru'l-mâli mâ unfika fî sebîlillâhi".

Doğu tarafta yer alan kitabenin metni:

“Kalellahu teâlâ

Ve cealnâ mine’l-mâi külle şey’in hay”.

Namazgâh 1985 yılında aslına uygun bir şekilde onarılarak teravih namazlarına açılmıştır[360]. Ancak günümüzde namaz kılınacak durumda değildir.

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh, çeşmenin kuzeybatı tarafında, İki yapı arasından geçen yolun diğer tarafındadır. Yaklaşık 1 m yükseklikte set üzerinde yer alan dikdörtgen namazgâh alanının batı kenarı 24.09 m, doğu kenarı 24.21 m, kuzey kenarı 13.87 m, güney kenarı 13.98 m ölçülere sahiptir. Etrafı yaklaşık 0.5 m genişlikte yassı taşlar ile çevrilidir. Güney ve doğu kenarında iki girişi vardır. Doğu girişte altı basamak bulunmaktadır. Namazgâhın güneydoğu köşesinde 0.74 m x 0.34 m ölçülerinde kaide üzerinde, yüksekliği 1.66 m, alt kısmın genişliği 0.47 m, üst kısmın genişliği 0.5 m, kalınlığı 0.09 m olan kıble taşı yer almaktadır. Taşın ön ve arka yüzünde kitabe yazılıdır. Ön tarafında kaideye bitişik bir de platform bulunmaktadır.

Dört cepheli çeşmenin bütün cepheleri aynı şekilde düzenlenmiş ve aynı ölçülere sahiptir. Çeşmenin cephe genişlikleri 5.37 m’dir. Cephe yüzeylerinde yüksekliği 2.40 m, genişliği 1.57 m olan dikdörtgen birer ayna taşı, üst kısmında ise kitabe bulunmaktadır. Bunlar iki yandan duvara yapışık ikişer sütun ile sınırlanmıştır. Sütunların üst kısmında bütün cepheleri çevreleyen alınlık, alınlık yüzeylerinde ise birer madalyon bulunmaktadır. Güney ve batı cephede olan madalyonların içinde tuğra yazılıdır. Çeşmenin dört cephesi birer tekne ve setler ile çevrilidir. Çeşme cephesi üstte bir saçak ve korkuluk duvarı ile sonlanmaktadır.

Süsleme Özellikleri: Süslemeler kıble taşı yüzeylerine ve çeşme cephelerine mermer üzerine kabartma olarak işlenmiştir.

Kıble taşının ön yüzünde süslemeler üç bölüme ayrılmıştır. Alt kısımda güneş, ay ve yıldız motifinden oluşan süsleme üstten başlayarak yanlara kadar inen bir perde motifi ile çevrelenmiştir. Orta kısımda, altta kurdele ile bağlanmış yapraklardan oluşan motifler kitabe madalyonunu oluşturmaktadır. Madalyonun üst kısmında iki yana sarkan perde motifi ve

[360] Bkz. (62), ÖZDAMAR, 229.

püsküller bulunmaktadır. Süsleme kurdele ile bağlanmış bir vazo içinden çıkan hançeri yapraklardan oluşan bir kompozisyon ile sonlanmaktadır.

Kıble taşının arka yüzünde, kurdele ile bağlanan yaprak demetleri tepede başlık oluşturmakta, alt kısımda ise kitabenin etrafını çevrelemektedir. Kitabenin altında, iki yanda buket halinde gül motifleri yer almaktadır.

Çeşme ayna taşı yüzeyine kurdele ile çapraz bir şekilde bağlanan iki meşale, bunun üzerinde geniş bir yaprak içinden çıkarak çelenk oluşturan yaprak ve çiçeklerden oluşan bitkisel süsleme işlenmiştir. Çelenk üstte rozet çiçek ve yapraktan oluşan bir başlık ve kurdele ile birleştirilmiştir. Çelengin ortasında yapraklardan oluşan bir demet, dışında bitkisel dallar yer almaktadır. Bir rozet çiçek ve iki yanda hançer motifleri ile süslenmiş olan muslukların çevresi dıştan silme ile dikdörtgen bir çerçeve içine alınmıştır. Çerçeve kenarlarında birer küçük rozet çiçek bulunmaktadır. Hançer ve rozet çiçek ile oluşturulan süsleme setlerin ön yüzlerinede işlenmiştir. Tuğra madalyonu yapraklar ile oluşturulmuştur. Madalyonun iki yanında yatay olarak uzanan yapraklardan ve kıvrık dalardan oluşan süsleme yer almaktadır. Sütunların yüzeyi yivlidir. Kitabelerin ve ayna taşlarının etrafı silme ile çevrilidir. Silmeler saçak, tekne ve setlerin yüzeylerinde de yer almaktadır.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Namazgâhın zemini toprak olup kenarları taş levhalar ile çevrilmiştir. Kıble taşı ve kaidesi taştır. Platformda tuğla kullanılmıştır. Çeşme ise mermer kaplamadır.

Seçme Kaynakça:

DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî I**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

TANIŞIK, İ.Hilmi (1945), **İstanbul Çeşmeleri II**, MEB Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

Katalog No: 57

Yapının Adı: II. Mahmut Bendi'ndeki Namazgâh.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 247-253

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Sarıyer'de Belgrad Ormanları içinde yer alan II. Mahmut Bendi'nin kuzeydoğu tarafındadır.

Tarihçesi: 1839 (H.1254/55) yılında su bendinin yapıldığı sırada inşa edildiği düşünülmektedir[361]. Kıble taşı üzerinde mihrap ayeti bulunmaktadır. Kitabe tek sıra olarak sülüs yazı ile yazılmıştır.

Kitabenin metni:

"Küllemâ dehale aleyhâ zekerriyyel mihrâb".

Yakın zamana kadar var olan kıble taşı günümüzde yok olmuştur.

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh çeşme haznesi üzerinde fevkani olarak inşa edilmiştir. Namazgâhın güney kenarı 7.14 m, kuzey kenarı 6.50 m, batı kenarı 6.40 m, doğu kenarı 6.60 m'dir. Etrafı parmaklıklar ile çevrilidir. Yukarı doğru genişleyen kıble taşı başlık ile sonlanmaktadır. Ön cephesinde kitabe yazılıdır.

Çeşme haznenin güney cephesinde hazne duvarına bitişik olarak yer almaktadır. 2.86 m yüksekliğinde ve 1.25 m genişliğinde olan çeşme, iki yandan plastrlar ile sınırlanmış, üstte alınlık ile sonlanan ayna taşı ve dışa taşkın bir tekneden oluşmaktadır. Ayna taşı üzerinde bir musluk bulunmaktadır.

Süsleme Özellikleri: Süslemeler kıble taşı ön yüzünde ve çeşme yüzeyinde bulunmaktadır. Mermer üzerine kabartma olarak işlenen süslemeler kıble taşı başlık kısmında hilal motifi ve güneş kursu şeklindedir. Çeşme yüzeyinde plastrların başlıklarında, kaidelerinde ve alınlık yüzeyinde silmeler bulunmaktadır.

---

[361] Bkz. (72), TİRYAKİ, 156.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Kıble taşı ve çeşme mermerden inşa edilmiştir. Hazne duvarları moloz taşlar ile örülmüştür. Sofanın etrafını çeviren parmaklıklar ise ahşaptır.

Seçme Kaynakça: BALCI, İbrahim (2002), **Sarıyer Suları ve Çeşmeleri**, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

Katalog No: 58

Yapının Adı: Sultan Abdülmecid Namazgâhı (Abdülmecid Çeşmesi Namazgâhı, Yeşilköy Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: 63-65

Fotoğraflar: 254-261

Banisi: Çeşme üzerinde yer alan inşa kitabesine göre Sultan Abdülmecid tarafından yaptırılmıştır. Sultan II. Mahmut'un oğludur. 1822/23 (H.1238) yılında dünyaya gelmiştir. 1839/40 (H.1255) yılında tahta çıkmıştır. 1860/61 (H.1277) yılında vefat etmiş, Yavuz Selim Camii haziresindeki türbesine defnedilmiştir. Hırka-i Şerif Camii'ni, Ortaköy Camii'ni, Dolmabahçe Sarayı'nı, harbiye ve bahriye mekteplerini, Mecidiye adı altındaki kışlaları yaptırmıştır[362].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer:' Bakırköy'de Atatürk Havaalanı'nın güneyinde, cadde üzerinde, köşe başındadır. Namazgâhın güneyinde Surp Stefanos Ermeni Kilisesi, güneydoğusunda Latin Katolik Kilisesi yer almaktadır.

Tarihçesi: Çeşme üzerindeki inşa kitabesine göre 1842/43 (H.1258) yılında yaptırılmıştır. Hattat Mehmed Vuslâti tarafından talik yazı ile yazılmış olan kitabe, Şair Şakir'e aittir. Kitabe altı sıra olarak yazılmış ve yazılar her sırada altışar kartuş içine alınmıştır.

Kitabenin metni:

"Menbâ-ı ayn-i adalet hazret-i zıll-i hüdâ
Yâni hân Abdülmecid şâhenşâh-i iklim-güşâ
Öyle sultân-ı cihan-ârâ ki dâim fikreti
Sûbesû îmâr-ı âlem def-i zulm-i nâbecâ
Seyl-i kahri sürmede hoşak-i şerr-i düşmeni
Cûy-i lûtfû serbeser celbetmede dâîm duâ
Bâğ-ı dehre çün zülâl-i adli verdikçe hayat
Sâyesinde râhat üzre olmada bâyü gedâ
Dâima hayrâta sarfetmekte lûtf-i himmeti
Menbâ-ı cûdan akıttı o pür-ihsân-ı mâ

[362] Bkz. (54), Mehmed Süreyya, 2.

İşte ezcümle Ali pâşâş-ı abd-i hâsına
Emr edüb bu çeşme-i zîbayı kıldı çün binâ
Yani ol zât-ı necîb-i Nâzır-ı Harbiyye kim
Böyle âsâf öyle şâhenşâh-ı devrâna sezâ
Hızr îdüb tevfikini ol âsâfı zîşâna Hak
Ab-ı hayvânı şeh-i devrâna oldu rehnümâ
Vâlid-i Sultan Mahmudun idüb rûhunu şâd
Kevser icrâ eyledi ol pâdişâh-ı kâm-revâ
Katresin nûş eyleyen bulub hayât-ı câvidân
Cüst-ü cû gel eyleme işte budur âb-ı bekâ
Bir içim sû yoğiken bû karyede cârî olur
Sâye-i şâhânede azb-i Fırat oldu atâ
Bahr olur evsâf-ı şâhı eylesem tefsil eğer
Katredir bû hame-i rûy-i siyehden macerâ
Eylesin ikbal-i ömrü şevketin Allah füzûn
Teşnegân bu çeşmeden içtikçe âb-ı canfezâ
Ağlasın cûylar gibi düşmenlerin güldükçe sen
Kec bakanlar devletine jâle-veş olsun hebâ
Neşrolunsun sû gibi âvâz-ı nusret âleme
Leşker-i dîn-i mübîn ettikçe düşmenle vegâ
Şâkirâ evsâf-ı mehdin bû musaffa çeşmenin
Bir beyitde iki tam târihle kıldım edâ
Çeşme-i âb-ı hayâtı yapdı elhak pâdişah
İç hemen sen âbı Hân Abdülmecide kıl duâ
Ketebehu Abdülmüznib Mehmed Vuslati
Sene 1258"[363].

1969 yılında çeşmenin güneybatı ve kuzeybatı duvarına bitişik bir cami inşa edilmiştir[364].

[363] Bkz. (58), PEKBAŞ, 66-67.
[364] A.g.e, 65.

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh çeşme haznesi üzerinde fevkani olarak inşa edilmiştir. Dikdörtgen bir alana sahip olan namazgâhın güneydoğu kenarı 5.97 m, kuzeybatı kenarı 5.89 m, kuzeydoğu kenarı 4.82 m, güneybatı kenarı 4.82 m'dir. Güneydoğu kenarında çeşmenin yükseltilmiş cephesinin arka yüzünde 1.06 m yükseklikte, 0.4 m genişlikte yuvarlak kemerli mihrap nişi yer almaktadır. Namazgâhın kuzeybatı ve güneybatı kenarı cami duvarına bitişiktir. Diğer kısımlar parmaklıklar ile çevrilidir.

Meydan çeşmesi şeklindeki çeşmenin ön cephesi güneydoğu yöne bakmaktadır. 4.41 m yüksekliğinde ve 5.91 m genişliğindeki cephe hazneden daha yüksek tutulmuştur. Cephe yüzeyinde 1.98 m yüksekliğinde, 1.77 m genişliğinde yuvarlak kemerli bir niş yer almaktadır. İnşa kitabesi niş kemerinin üst kısmındadır. Niş ve kitabe iki yandan duvara yapılık sütunlar ile üstte ise dar bir saçak ile çevrilidir. Cephe duvara yapışık sütunlar ile iki yandan sınırlanmıştır. Bu sütunlar üzerinde alınlık kısmı olup cephe saçak ile sonlanmaktadır. Çeşmenin nişin önünde dışa taşkın bir teknesi bulunmaktadır.

Süsleme Özellikleri: Süslemeler çeşme cephesine mermer üzerine kabartma olarak işlenmiştir. Niş kemeri üzerinde bir rozet çiçek, nişin iki yanında yer alan sütunların başlık kısımlarında perde motifi ile küçük bir rozet çiçek ve "S" kıvrımı şeklinde işlenmiş büyük bir yaprak motifi bulunmaktadır. Saçak yüzeyleri, sütun başlıkları ve kaide kısımları silmeler ile şekillendirilmiştir.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Çeşme haznesi kesme taştan inşa edilmiştir. Çeşme cephesi ve mihrap nişi mermerdir.

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî I**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

TANIŞIK, İ.Hilmi (1945), **İstanbul Çeşmeleri II**, MEB Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

Katalog No: 59

Yapının Adı: Tayfur Ağa Namazgâhı (Acıbedem Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: 66

Fotoğraflar: 262-267

Banisi: Çeşme üzerinde yer alan inşa kitabesine göre Sultan Abdülmecid döneminde kızlarağası olan Tayfur Ağa ve onun manevi oğlu, padişahın baş musahibi Besim Ağa tarafından yaptırılmıştır.

Tayfur Ağa sarayda yetişerek hazine-i hümayun vekili olmuştur. 1844/45 (H.1260) yılında darüsaade ağası, 1849/50 (H.1266) yılında şeyhülharem olup o sene sonunda vefat etmiştir[365].

Gençliğinde saray hademelerinden olan Besim Mehmed Ağa daha sonra musahib, sermusahib ve hazine vekili görevlerinde bulunmuştur. 1854/55 (H.1271) yılında darussaâde ağası olmuş o sene azledilmiştir. Nâibülharem, 1868/69 (H.1285) yılında ûlâ sınıf-ı evveli, 1870/71 (H.1287) yılında şeyhülharem olmuştur. 1871/72 (H.1288) yılında vefat etmiştir[366].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar Hasanpaşa Mahallesi'nde Acıbadem Caddesi ile Köftüncü Sokağı'nın birleştiği yerdedir. Namazgâh günümüze gelmemiştir. Daha önce sokağın diğer köşesinde olan çeşme sökülerek şimdiki yerine, parkın içine taşınmıştır. Kıble taşı parkın içinde, çeşmenin sol tarafında durmaktadır.

Tarihçesi: Çeşme inşa kitabesine göre 1844/45 (H.1260) yılında yaptırılmıştır. Kitabe sülüs yazı ile beş sıra halinde yazılmıştır. Yazılar her sırada ikişer kartuş içine alınmıştır.

Kitabenin metni:

"Hazreti Abdülmecid Hânı meâli menkibet
Âli Osman Hânı El-gazinin o şehder erkemi

Yâni kim Darüssade ağası Tayfur Ağa
Ol veliyyün nimetin mesrûri şâdü hurremi

---

[365] Mehmed Süreyya, **Sicill-i Osmanî V**, 1625.
[366] Bkz. (120), Mehmed Süreyya, 369.

Ser musâhib mânevi oğlu Besim Ağa ile
Kıldılar bünyad bu nev çeşmei muhkemi

Hak velîni'meti nusretle kılsın dâimâ
Hızrü İskender gibi âbı hayatın mahremi

Tarihin bende Nazif cevher didim anber gibi
Kıldı irvâ yekkadem baba oğul bu zemzemi[367]
1260".

Kıble taşı üzerine sülüs ile tek sıra olarak mihrap ayeti yazılmıştır[368].

Kitabenin metni:
"Küllemâ dehale aleyhâ Zekeriyyel-mihrab"[369].

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâhın planı hakkında bilgi bulunmamaktadır. Yukarı doğru genişleyen kıble taşının üst kısmı üçgen bir şekilde sonlanmaktadır. Taşın yüksekliği 0.83 m, alt kısmının genişliği 0.27 m, üst kısmının genişliği 0.33 m, kalınlığı 0.1 m'dir. Üzerinde kitabe yazılıdır.

Dört cepheli çeşme 3.54 x 4.7 m ölçülerinde bir hazneye sahiptir. Çeşmenin ön cephesi güneydoğu yöne bakmaktadır. Cephe 4.03 m yüksekliğinde ve 3.54 m genişliğindedir. Üzerinde ortada tek lüleli ayna taşı, taşın üst kısmında inşa kitabesi, önünde ise iki yanda setler bulunan dışa taşkın bir tekne bulunmaktadır. Cephe iki yanda duvara yapışık sütunlar ile sınırlanmıştır. Sütunların üst kısımda alınlık ile devam eden cephe dar bir saçak ve taç ile son bulmaktadır. Taç kısmının ortasında Sultan Abdülmecid'in tuğrasının yer aldığı bir madalyon bulunmaktadır[370]. Tuğra kazınmıştır.

Süsleme Özellikleri: Süslemeler çeşme cephesine taş ve mermer üzerine kabartma olarak işlenmiştir. Tuğra madalyonu yapraklarla bezeli olup madalyon dıştan dikdörtgen bir çerçeve

[367] Bkz. (58), PEKBAŞ, 68.
[368] A.g.e, 68.
[369] Bkz. (69), AYANOĞLU.
[370] Bkz. (58), PEKBAŞ, 68.

içine alınmıştır. Madalyonun üst kısmında bir sıra silmeden sonra yaprak ve kıvrım dallardan oluşan yarım daire şeklinde bir bezeme, taç kısmının iki yanında ise birer güneş kursu bulunmaktadır. Saçak yüzeyi ve sütun kaide ve başlık kısımları silmeler ile şekillendirilmiştir. Ayna taşının yüzeyinde bir sıra silme yer almaktadır.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Kıble taşı mermerdir[371]. Çeşme cephesinde kesme taş, hazne duvarlarında bir sıra kesme taş iki sıra tuğladan oluşan almaşık duvar örgüsü kullanılmıştır. Kitabe, ayna taşı ve tuğra madalyonu mermerdir.

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî II**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî V**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

ÖZDAMAR, Mustafa (2004), "Üsküdar Namazgâhları", **Üsküdar Sempozyumu I, (23-25 Mayıs 2003) I**, İstanbul, 97-105.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

TANIŞIK, İ.Hilmi (1945), **İstanbul Çeşmeleri II**, MEB Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

[371] Bkz. (69), AYANOĞLU.

Katalog No: 60

Yapının Adı: İbrikdar Hüseyin Ağa Namazgâhı (Kapıağası Mevkii Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 268-272

Banisi: Hüseyin Kocacık Ağa tarafından yaptırılmıştır[372].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar Zeynep Kamil Mahallesi'nde, Karacaahmet Mezarlığı'nın yanında, Nuh Kuyusu Caddesi üzerinde, caddenin Balcılar Yokuşu ile kesiştiği yerde, Mihrişah Valide Sultan Çeşmesi'nin sağ tarafında, set üzerinde idi[373]. Namazgâhın güney tarafında su terazisi, batı tarafında Karacaahmet Türbesi, kuzey tarafında Aşçıbaşı Camii yer almaktadır.

Tarihçesi: Namazgâhın inşa tarihi bilinmemektedir. Hüseyin Kocacık Ağa 1845/46 (H.1262) yılında vefat etmiştir. Buna göre namazgâhında bu tarihten daha önce yaptırılmış olabileceği kaydedilmektedir[374].

Plan ve Mimari Özellikleri: Set üzerinde bulunan Hasodalılar İbrikdarı Melâmî Hüseyin Kocacık Ağa'nın mezar taşının aynı zamanda namazgâhın da kıble taşı olduğu kaydedilmektedir. Taşın ön yüzünde yazıları silinmiş bir kitabe yer almaktadır. Yazıların altında 1845/46 (H.1262) tarihi okunurken[375] günümüzde tarih silinmiştir. Taşın üst kısmına oyularak yerleştirilmiş bir kitabe daha bulunmaktadır. Ancak kitabenin üst bölümü kırılmıştır. Setin sol tarafında Kutbü'ül ârifîn Nenesi Dede'ye ve Kutbü'ül ârifîn Selim Dede Sultan'a ait etrafı çevrilmiş iki mezar bulunmaktadır[376]. Namazgâhın kuyusu Valide Sultan Çeşmesi'nin arka tarafında parkın içinde olup üzeri kapatılmıştır.

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

---

372 Bkz. (93), HASKAN, 1006.
373 A.g.e, 1005.
374 A.g.e, 1006
375 A.g.e, 1005-1006.
376 A.g.e, 1005.

Katalog No: 61

Yapının Adı: Hacı Mehmet Efendi Namazgâhı (Tophanelioğlu Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 273-279

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: M. Nermi Haskan namazgâhın Üsküdar'da Bağlarbaşı-Tophanelioğlu Caddesi üzerinde, bu caddenin Kuşbakışı Caddesi ile olan kavşağının sol tarafında, kır kahvesinin önünde yer aldığını, Boğaziçi Köprüsü ve çevre yolu yapımı sırasında Burhaniye Mahallesi'ne nakledildiğini kaydetmektedir. Namazgâhın önünde Tophanelioğlu Meydanı ve bu meydana adını veren 1727/28 (H.1140) tarihli çeşme ve sol tarafında küçük bir çarşının bulunduğunu da belirtmektedir[377]. Günümüzde kıble taşı Burhaniye'deki Abdullah Ağa Çeşmesi'nin sol tarafındadır. Çeşme ise Millet Bahçesi içindedir. Çevre yolu yapılırken Tophanelioğlu Meydanı'ndaki etrafı demir parmaklılar ile çevrili hazirede bulunan Gül Baba kabri de buradan alınarak Abdullah Ağa Çeşmesi yanına getirilmiştir[378].

M. Nermi Haskan Yüzyıllar Boyunca Üsküdar adlı kitabında Mir-alem Çeşmesi'ni anlatırken çeşmenin karşısında bir çınar ağacının gölgesinde bulunan 1870/71 (H.1287) tarihli namazgâh taşının daha önce Fıstıklı Mescit'in avlusuna nakledildiğini, 1969 yılında Boğaziçi Köprüsü ve çevre yolu yapımı sırasında bütün bu alanın yıkılması ile buradan alınarak Burhaniye'deki Abdullah Ağa Çeşmesi'nin sol tarafındaki bahçeye yerleştirildiğini kaydetmektedir[379]. M. Nermi Haskan aynı eserde Burhaniye (Abdullah Ağa) Çeşmesi'ni anlatırken çevre yoluna geldiği için yıktırılan Mir-Alem Çeşmesi'nin kitabesinin Abdullah Ağa Çeşmesi'nin ayna taşı üzerine, Fıstıklı Mescit avlusunda bulunan 1870/71 (H.1287) tarihli namazgâh taşının ise çeşmenin sol tarafındaki küçük bahçeye yerleştirildiğini kaydetmektedir[380]. İ. Hakkı Konyalı ise Üsküdar Tarihi adlı kitabında Fıstıklı Mescit'i anlatırken daha önce çeşmenin önünde namazgâhta iken sonra buraya getirilmiş 1838/39 (H.1254) tarihli kıble taşından bahsetmektedir[381].

---

377 Bkz. (93), HASKAN, 1002.
378 Bkz. (108), HASKAN, 1057.
379 A.g.e, 1122- 1123.
380 A.g.e, 1055-1056.
381 Bkz. (150), KONYALI, 153.

Tarihçesi: Kıble taşı kitabesine göre 1870/71 (H.1287) yılında inşa edilmiştir. Kıble taşı kitabesi sülüs yazı ile tek sıra olarak yazılmıştır.

Kitabenin metni:
"Külle mâ dehale aleyhâ Zekeriyye'l-mihrâb
9 Muharrem 1287"[382].

Çeşme kitabesi sülüs yazı ile iki sıra olarak yazılmıştır. Satır araları cetvellidir.

Kitabenin metni:
"Tophaneli Zadelerin
Ruhlariyçün el-Fatiha
Sene 1140"[383].

Plan ve Mimari Özellikleri: Kıble taşı dikdörtgen olup basık yuvarlak bir üst bölüme sahiptir. Taşın ön yüzünde kitabe yer almaktadır.

Dikdörtgen hazneli dört cepheli çeşmenin ön yüzünde sivri kemerli bir niş, nişin önünde bir tekne ve setler bulunmaktadır. Kitabe niş kemerinin üst kısmındadır.
Süsleme Özellikleri: …
Yapı Malzemesi ve Tekniği: Çeşme kesme taştan inşa edilmiştir. Kitabe ise mermerdir.
Seçme Kaynakça: Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi (2001), **Hadîkatü'l Cevâmi**, Haz. Ahmet Nezih Galitekin, İşaret Yayınları, İstanbul.
DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.
EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.
HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.
HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar III**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.
KONYALI, İ. Hakkı (1976), **Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi I**, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Yayınları, İstanbul.

---

[382] Bkz. (93), HASKAN, 1002.
[383] Bkz. (143), Mehmed Râ'if, 200; Bkz. (134), EGEMEN, 799.

Mehmed Râ'if (1996), **Mir'ât-ı İstanbul I**, Haz. Günay Kut – Hatice Aynur, Çelik Gülersoy Vakfı Yayınları, İstanbul.

TANIŞIK, İ.Hilmi (1945), **İstanbul Çeşmeleri II**, MEB Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

Katalog No: 62

Yapının Adı: Silivrikapı Ayvalık Mezarlığı Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 280-283

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Namazgâhın kıble taşı Zeytinburnu Ayvalık Mezarlığı'nın Seyyit Nizam Caddesi üzerindeki girişinde, Hacı Bayram Harici Çeşmesi'nin yanındadır. 511 pafta, 2982 ada, 1 parselde kayıtlı olan namazgâh alanının yola dahil edildiği, kıble taşının sonradan şimdiki yerine konduğu düşünülmektedir[384].

Tarihçesi: Kıble taşı üzerindeki kitabeye göre 1877/78 (H.1294) yılında inşa edilmiştir[385].Kitabe sülüs yazı ile tek sıra olarak yazılmıştır.

Kitabenin metni:

"Küllemâ dehale aleyhâ zekerriyyel mihrâb

Sene 1193" [386].

Günümüzde kıble taşı sökülerek depoya kaldırılmıştır.

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâhın planı hakkında bilgi bulunmamaktadır. Kıble taşının yüksekliği 1.53 m, alt kısmının genişliği 0.51 m, üst kısmının genişliği 0.58 m'dir[387]. Üst kısmı üçgen bir şekilde son bulmaktadır. İnşa kitabesi taşın ön yüzündedir.

Süsleme Özellikleri: Kıble taşının iki yüzü de süslenmiştir. Süslemeler mermer üzerine kabartma olarak işlenmiştir. Ön yüzde iki yanda burmalı sütunceler ile sınırlanan kıble taşının üst kısmı, mukarnaslı bir sıra friz ve friz üzerinde bulunan kıvrık dallardan oluşan kompozisyon zeminden yüksek tutulan dendanlı taç yüzeyinde bulunmaktadır. Zeminin üst kenarı yan yana dizilen palmetler ile süslenmiştir. Arka yüzde altta mukarnaslı ve rumi palmetli iki sıra friz, üstte servi ağacı ve asma dalından oluşan bitkisel süsleme ve iki yanında burmalı sütunceler bulunmaktadır. Üst kısımda ön yüzde yer alan mukarnas ve taç kısım tekrarlanmıştır. Ancak

---

384 Bkz. (62), ÖZDAMAR, 227.
385 Bkz. (69), AYANOĞLU.
386 A.g.n; Bkz. (62), ÖZDAMAR, 227.
387 Bkz. (72),TİRYAKİ, 49.

taç yüzeyi rumi kompozisyon şeklindedir. Üst kısmın yan yüzeylerine ise meyve tabakları işlenmiştir.

Malzemesi ve Tekniği: Kıble taşı yekpare mermerdir.

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

Katalog No: 63

Yapının Adı: Yıldız Sarayı Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 284-286

Banisi: Kıble taşı üzerinde yer alan kitabeye göre Sultan II. Abdülhamit tarafından yaptırılmıştır.

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Beşiktaş Yıldız Mahallesi'nde, Yıldız Sarayı Hasbahçe içinde, III. Selim Çeşmesi'nin yanındadır.

Tarihçesi: Kıble taşı üzerinde yer alan kitabeye göre 1878 (H.1295) yılında inşa edilmiştir. Kitabe talik yazı ile beş sıra olarak yazılmıştır. Her sıra bir kartuş içine alınmıştır.

Kitabenin metni:

"Hazreti Abdülhamit Han muktedayi muminun
Hıfz ide tahtı hilafetle Hudâyı âlemin
Şu çinemzar üzere herbin bendesi tahmid içün
Vaz edup mihrab kıldı secdegah müslimun
1295 Ketebehu Aziz"[388].

Plan ve Mimari Özellikleri: Sınırları belli olmayan namazgâhın bir kıble taşı bulunmaktadır. Toprak zemin üzerinde yer alan taşın yüksekliği 2.12 m, genişliği 0.88 m, kalınlığı 0.15 m'dir. İki yandan sütunceler ile sınırlanmıştır. Ön yüzünde Sultan II. Abdülhamit'in tuğrasının bulunduğu madalyon ve kitabe yer almaktadır. Üst kısmı orta kısmında kavuk şeklinde bir başlık bulunan yuvarlak bir kemer ile sonlanmaktadır.

Süsleme Özellikleri: Kıble taşı süslemeleri taş üzerine kabartma olarak işlenmiştir. Kitabenin etrafını yapraklardan ve silmeden oluşan bir çerçeve dolanmaktadır. Tuğra madalyonun üst kısmından çıkan yaprak motifileri madalyonun etrafını çeviren kafesli zemine sınır oluşturmaktadır. Sütuncelerin başlık kısımları yapraklar ile bezelidir.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Kıble taşında tek parça taş kullanılmıştır.

---

[388] Bkz. (69), AYANOĞLU.

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

Katalog No: 64

Yapının Adı: Adile Sultan Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 287-293

Banisi: Çeşme üzerinde yer alan inşa kitabesine göre Adile Sultan tarafından babası Sultan II. Mahmut için yaptırılmıştır.

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Ümraniye Aşağı Dudullu Mahallesi'nde, Alemdağ Caddesi üzerinde, Yukarı Dudullu Mezarlığı'nın doğu tarafında yer almaktadır. Cadde, Haydarpaşa-İzmit demiryolunun yapılması ile önemini kaybeden eski Bağdat Yolu'a alternatif olarak kullanılmıştır[389].

Tarihçesi: Namazgâh, çeşme ve namazgâh üzerinde yer alan kitabeye göre 1886/87 (H.1304) yılında yaptırılmıştır. Çeşme ise bu tarihte yeni baştan inşa edilmiştir. Namazgâh üzerindeki kitabe sülüs yazı ile tek sıra halinde yazılmıştır.

Kitabenin metni:

"Külle mâ dehale aleyhâ Zekeriyye'l-mihrâb[390] **1304"**.

Çeşme üzerindeki kitabe talik yazı ile beş sıra halinde yazılmıştır. Satır arası cetvellidir.

Kitabenin metni:

"Aliyye-şan ismet menkıbet Âdile Sultan kim
Elinde câri her sûye su gibi ihsanı bi-payan
Şehid-i Kerbelâ aşkında dilcu çeşme yaptırdı
Nazirin görmemiştir böyle yerde dide-i devran
Dahi zir-i zeminden yeryüzüne eyledi câri
Bu âb-ı hoşgüvarı nûş ide insan ile hayvan
Meram bu âb içen abdest alan bir Fatiha okusun
Revan-ı Hazret-i Mahmuf Hanı eylesün şadan
Kalenden çıkdılar üçler didiler yaz bu tarihi

---

[389] Bkz. (108), HASKAN, 1062.
[390] Bkz. (93), HASKAN, 996.

Revan bu çeşme yaptı Hak yolunda Adile Sultan
1304"[391].

Sağ tarafta hazne duvarı üzerinde yer alan kitabeye göre çeşme ilk olarak 1710/11 (H.1122) yılında yaptırılmıştır. Yaptıran belli değildir. Çeşme 1799/1800 (H.1214) yılında Enderuni Hafız Abdülkerim Ağa tarafından, 1858/59 (H.1275) yılında ise Sultan II. Mahmut'un saray ustalarından Şevknihal Usta tarafından yenilenmiştir. Kitabe talik yazı ile beş sıra olarak yazılmıştır. Yazılar kartuş içine alınmıştır.

Kitabenin metni:
"Gazi Han Mahmud işbu çeşme-i dîrineyi
Gördü akmaz emr idüp tecdid-i bünyad eyledi
Kesilüb sonra der-i Dudullu halk teşne-dil iken
Genc-i dâr Usta yine anları dil-şâd eyledi
Söyledi Fevzî kulu cevher gibi târihîni
Şevknihal Usta nev çeşmesin âdâb eyledi
1275

Sâhibu'l hayrât ve'l-hasenât Enderun-ı
Hümâyun'dan çıkma Hafız Abdülkerim Ağa
1214

Düşdü yek-fikre de tayi' ruham-ı berrak
1122"[392].

Sol tarafta hazne duvarı üzerinde yer alan kitabeye göre 1988 yılında cadde üzerindeki yerinden şimdi bulunduğu yere nakledilerek onarılmıştır[393].
Kitabe günümüz alfabesi ile üç sıra olarak yazılmıştır.

---

[391] Bkz. (108), HASKAN, 1061.
[392] A.g.e, 1061-1062.
[393] A.g.e, 1061-1062.

Kitabenin metni:
"Adile Sultan Çeşmesi
(H. 1304-M. 1886)
Üsküdar Belediyesince cadde üzerindeki
yerinden 1988 yılında nakledilip onarılmıştır".

Alınlık yüzeyinde bir kitabe daha bulunmaktadır. Kitabe oval bir madalyon içine sülüs yazı ile yazılmıştır.

Kitabe metni:
"Ve mine'l-mâi külle şey'in hayy".

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh çeşmenin arkasında hazne üzerinde yer almaktadır. Haznenin yüksekliği yaklaşık olarak 1.8 m'dir. Kare namazgâhın çeşme tarafındaki kenarı 4.17 m, sağ taraftaki kenarı 4.17 m, sol taraftaki kenarı 4.2 m'dir. Yükseltilmiş çeşme cephesinin arka yüzü namazgâhın kıblesidir. Üzerinde kitabe yer almaktadır.

Bir cepheli çeşmenin genişliği 2.25 m, yüksekliği 2.75 m'dir. Güneydoğu yöne bakan cephe üzerinde bir musluklu ayna taşı, üst kısmında inşa kitabesi yer almaktadır. Daha önce hazne duvarı boyunca uzanan dışa taşkın tekne[394] günümüzde sadece çeşme cephesi önünde kalmıştır. Çeşme cephesi üstte saçak ve alınlık ile sonlanmaktadır. Çeşmeye ait eski fotoğraflarda alınlığın iki köşesinde birer vazonun olduğu görülmektedir. Haznenin yan duvarları üzerinde ayna taşları ve dışa taşkın birer tekne bulunmaktadır. Ayna taşları yüzeyinde onarım kitabeleri yazılıdır.
Süsleme Özellikleri: Süslemeler çeşme cephesinde, mermer üzerine kabartma olarak yer almaktadır. Ayna taşı yüzeyinde ayaklı bir kap içinden çıkan servi motifinin iki yanına ikişer sütun, sütunların üzerine ise yarım daire formunda güneş kursu yerleştirlmiştir. Güneş kursu dışta dikdörtgen bir çerçeve içine alınmıştır. Ayna taşı bir sıra silme ile çevrilmiştir. Cephenin yüzeyleri yivlerle şekillendirilmiştir. Saçak yüzeyinde bir sıra silme olup alınlığın üst kenarlarını yapraklardan oluşan bir bordür dolanmaktadır.

[394] Bkz. (144), TANIŞIK, 334.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Çeşme haznesi kesme taştan inşa edilmiştir[395]. Ön cephesinde ve kitabelerde mermer, teknelerde ise taş kullanılmıştır.

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar III**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

KONYALI, İ. Hakkı (1977), **Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi II**, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Yayınları, İstanbul.

TANIŞIK, İ.Hilmi (1945), **İstanbul Çeşmeleri II**, MEB Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

[395] A.g.e, 334.

Katalog No: 65

Yapının Adı: Seyyid Ahmet Deresi Namazgâhı (Seyyid Ahmed Deresi Sokağı Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 294-296

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar Barbaros Mahallesi'nde, Karacaahmet Mezarlığı'nın doğu tarafından geçen Seyyid Ahmet Deresi Sokağı üzerinde, İranlılar Mescidi'ne doğru yürüdüğünde yolun ikiye ayrıldığı yerde ve sağ köşede idi. 1962'de şimdiki yerine[396] Seyyid Ahmet Deresi Sokağı üzerindeki mezarlık girişinden başlayarak Karacaahmet Şehitlik Camii'ne giden yolun başlangıcına nakledilmiştir.

Namazgâh Seyyid Ahmet Deresi etrafında Koruluk Mesiresi olarak anılan ağaçlık saha üzerinde yer almaktadır. Burada ayrıca Adile Sultan'ın bir çeşmesi ve namazgâhı vardı. Bu mesirenin üst tarafında ise Nuhkuyusu Caddesi'ne kadar uzanan Bitli Kehtane (üzerinde bir şey yetişmeyen arazi) Çayırı bulunuyordu[397].

Tarihçesi: Kıble taşı kitabesine göre 1887/88 (H.1305) yılında inşa edilmiştir. Kitabe üç sıra halinde sülüs yazı ile yazılmıştır. Yazı araları cetvellidir.

Kitabenin metni:

"Külleme dehale aleyha

Zekeriyyel mihrab

Sene 1305".

Çeşme üzerinde iki kitabe bulunmaktadır. Bunlardan biri tekne, diğeri ayna taşı üzerindedir. Ayna taşı üzerinde kitabe sülüs yazı ile tek sıra olarak yazılmıştır. Kitabe günümüzde mevcut değildir.

---

[396] Bkz. (93), HASKAN, 1011.

[397] Bkz. (108), HASKAN, 1292-1293.

Kitabenin metni:
"Lailahe illallah"[398].

Tekne üzerinde yer alan kitabe sülüs yazı ile iki sıra olarak yazılmıştır. Yazı araları cetvellidir.

Kitabenin metni:
"Esbak Teke mütesellime Hacı Ahmet Ağa'nın halile-i
Muhteremeleri Şerife Emine Hanım'ın hayratıdır
Sene 1270 fi 29 Muharrem"[399].

Günümüze gelmeyen namazgâhın kıble taşı da yok olmuştur. Namazgâhın çeşmesi nakledildiği yerde durmaktadır.

Plan ve Mimari Özellikleri: Yukarı doğru genişleyerek yuvarlak bir şekilde sonlanan kıble taşının yüksekliği 0.66 m, alt kısmının genişliği 0.26 m, üst kısmının genişliği 0.34 m'dir[400]. Ön yüzünde kitabe yer almaktadır.

Çeşme, bir lüleli ayna taşı ve bunun önünde yer alan dışa taşkın tekneden oluşmaktadır.

Süsleme Özellikleri: Kıble taşı ön yüzünde bulunan kandil motifi mermer üzerine kabartma olarak işlenmiştir. .

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Kıble taşı ve tekne mermerdir.

Seçme Kaynakça: HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar III**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

---

398 Bkz. (72), TİRYAKİ, 151.
399 Bkz. (93), HASKAN, 1011.
400 Bkz. (72), TİRYAKİ, 151.

Katalog No: 66

Yapının Adı: Nafizpaşa Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 297-298

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Namazgâhın kıble taşı Üsküdar Burhaniye Mahallesi'nde Millet Bahçesi'nin kuzey tarafından geçen yol üzerinde, Nafiz Paşa Konağı'nın önünde yer almaktadır.

Tarihçesi: Kıble taşı kitabesine göre 1887/88(H.1305) yılında inşa edilmiştir. Kitabe sülüs yazı ile tek sıra halinde yazılmıştır.

Kitabenin metni:

"Küllemâ dehale aleyhâ zekerriyyel mihrâb

Sene 1305 15 Şaban-ı şerif"[401].

Namazgâhtan günümüze sadece kıble taşı gelmiştir.

Plan ve Mimari Özellikleri: Kıble taşı dikdörtgen olup üst kısımda yuvarlak bir şekilde son bulmaktadır. Taşın yüksekliği 1.05 m, genişliği 0.52 m, kalınlığı 0.12 m'dir. Üst kısmında kitabe, kitabenin altında yuvarlak kemerli niş yer almaktadır.

Süsleme Özellikleri: Kıble taşının ön yüzünde, niş içinde zincire asılı kandil motifi kabartma olarak işlenmiştir.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Kıble taşı tek parça mermerdir.

Seçme Kaynakça: TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

[401] A.g.e, 132.

Katalog No: 67

Yapının Adı: Namazgâhın kaynaklarda geçen bir adı bulunmamaktadır. Bu nedenle Gözcü Baba Haziresi yanında yer alan Namazgâh olarak adlandırma yapılmıştır.

Planlar ve Çizimler: 67-68

Fotoğraflar: 299-301

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Kadıköy Merdivenköy Mahallesi'nde, Gözcü Baba Haziresi'nin yanındadır.

Namazgâh Osmanlı döneminde gözetleme noktası olarak kullanılan tepelerden biri olan Göztepe'de bulunmaktadır[402].

Tarihçesi: Kıble taşı üzerinde yer alan kitabeye göre 1894/95 (H.1312) yılında yaptırılmıştır. Kitabe iki sıra halinde sülüs yazı ile yazılmıştır.

Kitabenin metni:

"Bismillahirrahmanirrahim
Küllemâ dehale aleyhâ zekerriyyel mihrâb
1312".

Plan ve Mimari Özellikleri: Dikdörtgen namazgâhın uzun kenarları 7.7 m, kısa kenarları 4.75 m ölçülerindedir. Namazgâhın batı kenarı hazire duvarına bitişiktir. Diğer kenarları 0.17 m kalınlıkta set duvarı ile çevrilidir. Güney tarafta duvar üzerinde 1.27 m yükseklikte, alt kısmının genişliği 0.54 m, üst kısmının genişliği 0.59 m olan kıble taşı yer almaktadır. Üst kısmı dilimli bir şekilde son bulan kıble taşının ön yüzünde yuvarlak kemerli bir niş, nişin üst kısmında kitabe bulunmaktadır.

Süsleme Özellikleri: Süslemeler kıble taşının ön yüzüne taş üzerine kabartma olarak işlenmiştir. Niş kavsarası istiridye formu ile süslenmiştir. Bunun altında kandil motifi yer almaktadır. Nişin iki yanına bitkisel başlıklı sütunceler işlenmiştir. Dilim yüzeylerinde kıvrım dallar bulunmaktadır.

---

[402] Bkz. (92), HASKAN, 30.

Malzemesi ve Tekniği: Namazgâh set duvarları kesme taş ile inşa edilmiştir. Kıble taşı tek parça taştır.

Seçme Kaynakça: HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar I**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

Katalog No: 68

Yapının Adı: Mehmet Neşat Ağa Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 302-305

Banisi: Çeşme üzerinde yer alan inşa kitabesine göre Mehmet Neşat Ağa tarafından yaptırılmıştır.

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Beşiktaş Ortaköy Mahallesin'de, Neşat Ağa Camii'nin doğusunda, yol üzerinde yer almaktadır.

Tarihçesi: Çeşme üzerinde yer alan inşa kitabesine göre 1905/06 (H.1323) yılında yaptırılmıştır. Kitabe iki satır olarak sülüs yazı ile yazılmıştır. Satır arası cetvellidir.

Kitabenin metni:

"Sahibül hayrat velhasenat Mehmet
Neşat Ağa ruhuna lillah el Fatiha
1323".

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh çeşme haznesi üzerinde fevkani olarak inşa edilmiştir. Namazgâhın sofası 3.76 x 3.59 m ölçülerindedir. Sofa, 0.26 m yükseklikte bir korkuluk duvarı ve demir parmaklıklar ile çevrilidir.

Üç cepheli çeşmenin batı yönüne bakan ön cephesi üzerinde yan yana iki ayna taşı ve dışa taşkın iki tekne bulunmaktadır. Ayna taşları üzerinde inşa kitabesi yer almaktadır.

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Namazgâhın zemini ve korkuluk duvarları, ayna taşları ve tekneler mermerdir. Çeşme yüzeyi mermer ile kaplanmıştır. Köşeleri tuğladır.

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

YÜCEL, Erdem (1972), “İstanbul’un Namazgâhları”, **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

Katalog No: 69

Yapının Adı: Şehitlik Namazgâhı (Karaca Ahmed Mezarlığı Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: 69-70

Fotoğraflar: 306-308

Banisi: Sultan Mehmet Reşat (1909-1918 / H.1326/27-1336/37) tarafından yaptırılmıştır[403]. I. Dünya Savaşı'nda şehit düşen askerlerin cenaze namazı kılındığı için Şehitlik Namazgâhı adı ile anılmaktadır[404].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Karacaahmet Mezarlığı'nda, Şehitlik Camii'nin önünde, meydanda yer almaktadır.

Tarihçesi: Kıble taşı kitabesine göre 1915/16 (H.1334) yılında inşa edilmiştir. Kitabe Üsküdarlı İsmail Hakkı Bey tarafından sülüs yazı ile yazılmıştır[405]. Kitabe orta kısımda üstte yarım daire formlu bir çerçeve içinde, onun altında dikdörtgen çerçeve içinde yer almaktadır.

Kitabenin metni:

"Bismillahirrahmanirrahim"

"Külleme dehale aleyhaZekeriyyel mihrab
Sene 1334
ketebehü Hakkı"[406].

İki yan kanat üzerinde birer kitabe daha bulunmaktadır. Bunlar kare çerçeveler içindedir.

Sağ tarafta yer alan kitabenin metni:

"Allah celle celâlühû"[407].

---

[403] Bkz. (150), KONYALI, 415.
[404] Bkz. (93), HASKAN, 1013.
[405] Bkz. (150), KONYALI, 415.
[406] Bkz. (93), HASKAN, 1012.
[407] A.g.e, 1012.

Sol tarafta yer alan kitabenin metni:
"Muhammed Aleyhisselam"[408].

Namazgâh 1984 yılında yıktırılarak arsasına gasilhane yaptırılmıştır. İki yan kanadı parçalanmış, orta kısmı Şehitlik Camii'nin yanına nakledilmiştir. Daha sona cami ile birlikte restore edilerek ibadete açılmıştır[409].

Plan ve Mimari Özellikleri: On dokuz adım eninde, on yedi adım boyunda olan namazgâha altı basamaklı merdiven ile çıkılıyordu. Etrafını yüksek bir duvar ile çevrili idi[410]. Kıble taşı, 0.17 m yükseklikte, 0.67 x 1.73 m ölçülerinde bir set üzerinde yer alıyordu. Üç bloktan oluşan kıble taşının ön cephesi iç bükey şeklinde idi[411].

Günümüzde kıble taşının genişliği 1.62 m, yüksekliği 2.07 m, kalınlığı 0.19 m'dir. Taşın cephesi düz olup üç bloktan oluşmaktadır. Orta kısmı 0.75 m, yan kanatları 0.43 m genişliktedir. Ön cephesinin üst kısmında kitabeler bulunmaktadır.

Süsleme Özellikleri: Süslemeler kıble taşının ön yüzünde mermer üzerine kabartma olarak yer almaktadır. Taşın orta kısmında oval bir çerçeve içinde zincire asılı bir kandil motifi, çerçevenin iki yanında bitkisel başlıklı yivli birer sütun, çerçevenin üst köşe yüzeylerinde lale motifleri yer almaktadır. Cephenin üst kısmında palmetler ile oluşturulmuş bir firiz bulunmaktadır.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Kıble taşı mermerden inşa edilmiştir.

Seçme Kaynakça: HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

KONYALI, İ. Hakkı (1976), **Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi I**, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Yayınları, İstanbul.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

---

[408] A.g.e, 1012.
[409] A.g.e, 1013.
[410] A.g.e, 1012-1013.
[411] Bkz. (58), PEKBAŞ, 76.

Katalog No: 70

Yapının Adı: Acı Çeşme Namazgâhı (Cebecibaşı Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 309-313

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Eyüp Defterdar Mahallesi'nde, Mısır Tarlası Mezarlığı'nın kuzeyindedir. Namazgâhın güneybatısında Maktül Mustafa Paşa Camii, batısında Hirami Ahmet Paşa Camii yer almaktadır.

Tarihçesi: Namazgâhın inşa tarihi bilinmemektedir. Kıble taşı üzerinde mihrap ayeti yazılıdır. Kitabe iki satır halinde talik yazı ile yazılmıştır. Satır araları cetvellidir.

Kitabenin metni:

"Külleme dehale aleyha

Zekeriyyel mihrab"[412].

1955'te Yenikuşak Sokak ile Meşatlık Sokağı'nın birleştiği yerde bulunan kıble taşı halkın Yahudi Çeşmesi dediği Çoban Çeşmesi yanına atılmıştır. 1974 yılında yapılan bir kanal hafriyatı sırasında toprak altından çıkarılarak yerine dikilmiş ise de daha sonra yok olmuştur[413]. Günümüzde namazgâh alanının bir kısmı üzerine gecekondu inşa edilmiş, açıkta olan diğer kısmının üzeri asfaltla kapatılmıştır. Namazgâhın çeşmesi ise günümüzde yol üzerinde durmaktadır.

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh çeşme arkasında set üzerinde yer almaktadır. Kıble taşının yüksekliği 0.52 m, alt kısmının genişliği 0.24 m, üst kısmının genişliği 0.27 m'dir[414]. Ön yüzünde kitabe yer almaktadır. Çeşme günümüzde namazgâhın set duvarı üzerinde yer alan bir oluk ve bir tekneden ibarettir.

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Namazgâhın günümüze gelen bölümünde kesme taş kullanılmıştır.

---

412 A.g.e, 70; Bkz. (225), HASKAN, 163.
413 Bkz. (225), HASKAN, 163.
414 Bkz. (58), PEKBAŞ, 70.

Seçme Kaynakça: HASKAN, M. Nermi (2009), **Eyüp Sultan Tarihi I**, Eyüp Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, İstanbul.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

Katalog No: 71

Yapının Adı: İbrahim Ağa Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 314-315

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Kadıköy Koşuyolu Mahallesi'nde İbrahim Ağa Camii ve eski karakol binasının karşısında yer alıyordu[415].

Tarihçesi: Namazgâhın inşa tarihi bilinmemektedir. Namazgâh, 1956-57 yıllarında Karayolları İdaresi tarafından toprak altında bırakılarak yok edilmiştir[416]. Namazgâhın kıble taşının Altunizade Caddesi üzerindeki yeşil alana dikilmiş olduğu tespit edilmiştir[417]. Ancak günümüzde bu taş bulunamamıştır.

Plan ve Mimari Özellikleri: İbrahim Ağa Çeşmesi karşısında, karşılıklı iki namazgâh vardı. Biri derenin kenarında diğeri onun karşısında yer alıyordu[418].

Bir cepheli çeşme, İbrahim Ağa Camii'nin hazire duvarına birleşiktir. 2.65 m genişlikteki cephe üzerinde sivri kemerli bir niş içerisinde bir lüle, lülenin üzerinde yazıları tahrip olmuş bir kitabe ve çeşmenin sol tarafında ikinci bir tekne bulunuyordu[419]. Çeşme günümüzde niş kemerine kadar yer seviyesinin altında kalmıştır.

Süsleme Özellikleri: Çeşme niş kemeri üzerinde küçük bir madalyon yer almaktadır.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Çeşme kufeki taşından inşa edilmiştir. Tekne mermerdir[420].

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

EYİCE, Semavi (1958), "İstanbul-Şam-Bağdad Yolu Üzerindeki Mimari Eserler I (Üsküdar-Bostancıbaşı Derbendi güzergâhı)", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi IX**, 13, Eylül: 81-110.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar III**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

---

415 Bkz. (82), EYİCE, 90; Bkz. (69), AYANOĞLU.
416 Bkz. (332), DERMAN, 287.
417 Bkz. (69), AYANOĞLU.
418 A.g.n.
419 Bkz. (82), EYİCE, 90.
420 A.g.e, 90.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

Katalog No: 72

Yapının Adı: Daye Kadın Namazgâhı (Harem İskelesi Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 316

Banisi: Banisinin Sultan III. Selim'in (1789-1807/H.1203/04-1221/22) Dayesi olduğu düşünülmektedir[421].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar'da Ayşe Hatun Namazgâhı'ndan Harem Otogarı'na inen Harem İskele Caddesi üzerinde, meydanda yer almaktadır. Namazgâhın ilerisinde bir su terazisi bulunuyordu[422].

Tarihçesi: Namazgâhın inşa tarihi bilinmemektedir.

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh 4.4 x 6.1 m ölçülerindedir. Namazgâhın yan tarafına Sultan II. Abdülhamit zamanında bir demir çeşme ve küçük bir tekne konmuştur[423]. Namazgâh alanı günümüzde park olarak düzenlenmiş, çeşme ise günümüze gelmemiştir.

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

ÖZTÜRK, Kadir (2008), **Üsküdar Harem Semtinin Tarihi Gelişimi**, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, M.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Sanatı Anabilim Dalı, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

421 Bkz. (93), HASKAN, 1001.
422 A.g.e, 1001.
423 A.g.e, 1001.

Katalog No: 73

Yapının Adı: Tahir Baba Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 317

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar'da Büyük Çamlıca Tepesi'nin batı tarafında Tahir Baba Bektaşi Tekkesi'nin önünde, hazirenin yanında idi[424].

Tarihçesi: Namazgâhın inşa tarihi bilinmemektedir. Tahir Baba, Bektaşi Tekkesi'ni yaklaşık olarak 1790-95 (H.1204/05-1209/10) tarihleri arasından kurdurmuştur. Namazgâh taşının da bu sırada konmuş olabileceği kaydedilmektedir[425].

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh, mezarlığın yan tarafında etrafı bir duvar ile çevrili set halindedir. Namazgâhın etrafında pencere ve kapı söveleri bulunmaktadır[426]. Bugün mevcut olmayan namazgâhın kıble taşı kırılmış olup üzerinde iki kandil kabartması vardır. Bu kıble taşından başka mezarlıklar arasında bir kıble taşı daha bulunmaktadır. Bu taş üzerinde ise mihrab ayeti yazılıdır[427].

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar I**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

---

[424] A.g.e, 1013.
[425] A.g.e, 1013.
[426] Bkz. (92), HASKAN, 504.
[427] Bkz. (93), HASKAN, 1013.

Katalog No: 74

Yapının Adı: Silivrikapı Ayvalık Mezarlığı İmrahor Camii İmamları Sofası Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: 71

Fotoğraflar: 318-321

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Zeytinburnu Mahallesi'nde Silivrikapı Ayvalık Mezarlığı'nda, Seyyit Nizam Caddesi üzerindeki Silivrikapı Ayvalık Mezarlığı Namazgâhı'nın kuzeydoğusundadır.

Tarihçesi: Kıble taşı üzerinde kitabe yazılıdır, ancak inşa tarihi bulunmamaktadır. Kitabe sülüs yazı ile tek sıra olarak yazılmıştır.

Kitabenin metni:

"Küllema dehale aleyha zekeriyyel mihrap"

Tahsin Pekbaş tarafından hazırlanan İstanbul Namazgâhları adlı tezde yapının inşası ile ilgili farklı birkaç ihtimal öne sürülmektedir. Bunlardan biri sofanın bulunduğu yer ve civarı Kozlu Mesiresi olup kalabalık halk gurupları tarafından işgal ediliyordu. Bu guruplardan biri de İmrahor Camii imamları idi. Bu imamlar bu sofayı toplantı ve ibadet yeri olarak kullanıyorlardı. Bu alan sonradan onlar adına mezar haline getirildi. Bir diğeri burada mimarisi meçhul bir namazgâh vardı, şimdiki ayna taşı da bu namazgâha aitti. Daha sonraki tarihlerde bu imamlar öldüler ve buraya gömüldüler. Zamanla namazgâh ta bozuldu. Halktan veya İmrahor Camii imamlarından biri bu sofayı yaptırdı. Onların hatırasına kıble taşı da kıbleyi muhafaza edecek şekilde çeşme haline getirildi. Başka bir ihtimal de ayna taşı üzerine mihrap ayeti yazılarak mezarlığın imamlara ait olduğu belirtilmek istendi[428].

Plan ve Mimari Özellikleri: İmrahor Camii imamlarının kabristanı halinde olan sofa[429], etrafı 0.85 m yükseklikte, 0.5 m kalınlıkta bir duvar ile çevrili 6.65 x 16.8 m ölçülerinde bir alan olup içinde dört mezar ve kuzeybatı yöndeki duvar üzerinde saçak kısmı yok olmuş, 1.2 m yükseklikte[430], 1.05 m genişlikte bir çeşme bulunmaktadır. Çeşme ön cephesinde 0.57 m yükseklikte. 0.9 m genişlikte kıble taşı ve kıble taşının önünde yarısı kırılmış bir tekne yer

[428] Bkz. (58), PEKBAŞ 73-74.
[429] A.g.e, 73.
[430] A.g.e, 73.

almaktadır. Kıble taşı aynı zamanda ayna taşı işlevi görmektedir. Taşın ön yüzünde kitabe yazılıdır. Sofa kıble taşının arkasında bulunmaktadır. Kıble taşı esas alınarak kıbleye dönüldüğü zaman sofa güneydoğu yönde kalmaktadır.

Süsleme Özellikleri: Sofa duvarları üstte bir sıra silme ile çevrilidir. Silme çeşme üzerinde de yer almaktadır.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Namazgâhın duvarları ve çeşme kesme taştan inşa edilmiştir. Ayna taşı mermerdir.

Seçme Kaynakça: PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

Katalog No: 75

Yapının Adı: Murat Çeşmesi Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 322-326

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Silivri Cumhuriyet Mahallesi'nde, Murat Çeşme Mesire alanı içindedir.

Tarihçesi: Namazgâhın inşa tarihi bilinmemektedir. Çeşme üzerinde bulunan kitabe günümüze gelmemiştir.

Kitabenin metni:

"Murat çeşme

Dili müminleri rizaen lillah

Mücevher tam tarih söyledim itmamına tevhid"[431].

Günümüzde namazgâh ve çeşme onarım görüştür. Çeşmenin kemer konsollarından itibaren üst kısmı yıkılmıştır. Namazgâh duvarları ve zemini taş levhalarla kaplanmıştır.

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh çeşmenin arkasında, çeşmeye bitişik 7.17 x 7.08 m ölçülerinde set halindedir. Etrafı parmaklıklar ile çevrilidir. Namazgâha ait eski fotoğraflarda çeşmenin arka cephesinde namazgâhın mihrabının olduğu görülmemektedir. Namazgâh sofasına çeşmenin sol tarafında yer alan üç basamaklı merdiven ile çıkılmaktadır. Günümüzde bu merdivenler yok olmuştur. Güney tarafta parmaklıklar arasında 0.84 m genişliğinde bir giriş açılmıştır.

Bir cepheli çeşmenin genişliği 2.19 m'dir. Cephe üzerinde yuvarlak kemerli niş, nişin içinde üstte kitabe, onun altında sağ tarafta bir maşrapa nişi, altta ise bir oluk yer almaktadır. Çeşmenin bir nişin önünde diğerleri çeşmenin sağ tarafında namazgâh set duvarı önünde olmak üzere üç teknesi bulunmaktadır. Niş önündeki teknenin iki yanında birer set vardır. Çeşmenin üst örtüsü kırık çatı şeklindedir.

Süsleme Özellikleri: …

---

[431] Bkz. (69), AYANOĞLU.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Namazgâh ve çeşme kesme taştan inşa edilmiştir.

Seçme Kaynakça: İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

Katalog No: 76

Yapının Adı: Beylerbeyi Hâtemi Efendi Namazgâhı (Küplüce Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 327-331

Banisi: Hâtemi Efendi tarafından yaptırılmıştır[432].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar Beylerbeyi Mahallesi'nde, Beylerbeyi'nden Küplüce'ye giden Çamlıca Caddesi üzerindedir.

Tarihçesi: Namazgâhın inşa tarihi bilinmemektedir. Kıble taşı üzerinde sülüs yazı ile tek sıra olarak yazılmış kitabe bulunmaktadır.

Kitabenin metni:

"Küllemâ dehale aleyhâ zekerriyyel mihrâb"

Namazgâhtan sadece kıble taşı günümüze gelmiş, mezar taşı zannedilerek etrafı mezar şeklinde çevrilmiştir.

Plan ve Mimari Özellikleri: Yukarı doğru genişleyen kıble taşının üst kısmı üçgen bir şekilde sonuçlanmaktadır. Taşın yüksekliği 0.87 m, altı kısmının genişliği 0.3 m, üst kısmının genişliği 0.36 m'dir. Ön yüzünde kitabe yer almaktadır. Namazgâha ait bir kuyu bileziği varmış[433] ancak günümüzde bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri: Kitabenin altında zincire asılı kandil motifi yer almaktadır.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Kıble taşı yekpare taştır.

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

ÖZDAMAR, Mustafa (2004), "Üsküdar Namazgâhları", **Üsküdar Sempozyumu I, (23-25 Mayıs 2003) I**, İstanbul, 97-105.

[432] Mustafa ÖZDAMAR, "Üsküdar Namazgâhları", 101; Bkz. (62), ÖZDAMAR, 236.
[433] Bkz. (69), AYANOĞLU.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

Katalog No: 77

Yapının Adı: Gümüşsuyu Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 332-335

Banisi: Namazgâhın kim tarafından yaptırıldığı bilinmemektedir. Çeşme İdris Bitlisi'nin eşi Zeynep Hatun tarafından yaptırılmıştır[434].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Eyüp'te, Eyüp Mezarlığı'nın kuzeybatı tarafında, Bülbüldere Caddesi üzerindedir. Namazgâhın güneydoğusunda Zeynep Hatun Mescidi bulunmaktadır.

Fazıl Ayanoğlu notları içinde bulunan bir fotoğrafta bulunan çeşme ve çevresi Gümüşsuyu Namazgâhı olarak kaydedilmiştir. Aynı fotoğraf Yavuz Tiryaki'nin İstanbul'un 100 Namazgâhı adlı kitabında Gümüşsuyu Namazgâhı'nın eski hali olarak gösterilmiştir[435]. Bu fotoğrafta görülen çeşme Rayet Keşan Kalfa Çeşmesi olup Gümüşsuyu Namazgâhı'nın güneydoğusunda İdris Köşkü Caddesi üzerinde yer almaktadır.

Tarihçesi: …

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh çeşmenin arkasında çeşmeye bitişik set üzerinde yer almaktadır. Çeşme namazgâhın kıble tarafındadır.

Bir cepheli çeşme cephesinde sivri kemerli bir niş ve kemer üzerinde iki konsol bulunmaktadır. Günümüzde çeşme niş kemerinin altına kadar yol seviyesinin altında kalmıştır. Namazgâh alanı ise çocuk parkı olarak kullanılmaktadır.

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Çeşme kesme taştan inşa edilmiştir.

Seçme Kaynakça: Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi (2001), **Hadîkatü'l Cevâmi**, Haz. Ahmet Nezih Galitekin, İşaret Yayınları, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2009), **Eyüp Sultan Tarihi I**, Eyüp Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, İstanbul.

KOMAN, M. Mesut (1986), **Eyüp Sultan Loti Kahvesi ve Çevresi**, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, İstanbul.

---

[434] Bkz. (225), HASKAN, 330.

[435] Bkz. (72), TİRYAKİ, 75.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), “Namazgâhlar”, **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul’un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

TURNALI, B. – YÜCEL, E. (1984), ”İstanbul’daki Bazı Tekkelerin Yerlerine Dair Bir Araştırma”, **Vakıflar Dergisi**, 18, 141-163.

Katalog No: 78

Yapının Adı: Topkapı Sarayı Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 336-337

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Topkapı Sarayı'nın birinci avlusunda, Aya İrini Kilisesi'nin önünde yer almaktadır[436].

Tarihçesi: Namazgâhın inşa tarihi bilinmemektedir. Namazgâh alanının kilisenin müze oluşundan sonra yapılan çevre düzenlemeleri sırasında oyun parkı haline getirildiği düşünülmektedir. Zaman içinde bu bölgede yapılan çevre düzenlemeleri sırasında hem park hem de namazgâh moloz yığını haline getirilmiştir. Müze nezaretinde yapılan Ferudun Özgümüş ve ekibinin çalışmaları sonucunda bu eserin geri kazandırıldığı kaydedilmektedir[437].

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh alanı zeminden yaklaşık 1 metre kadar yükseklikte set halindedir. Kıble taşı vardır. Set dışında kuyu bulunmaktadır. Yaklaşık 1.5 x 0.8 m ölçülerinde olan kıble taşı mukarnas kavsaralı bir nişe sahiptir[438].

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Kıble taşı kufeki taşındandır[439].

Seçme Kaynakça: TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

---

[436] Bkz. (72), TİRYAKİ, 169.
[437] A.g.e, 169.
[438] A.g.e, 169.
[439] A.g.e, 169.

Katalog No: 79

Yapının Adı: Üsküdar Himmetzade Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 338

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Asıl yeri bilinmemektedir. Günümüzde Türk İnşaat ve Sanat Eserleri Müzesi'nde bulunmaktadır.

Tarihçesi: İnşa tarihi bilinmemektedir. Kıble taşı ön yüzünde iki sıra olarak sülüs yazı ile yazılmış kitabe bulunmaktadır.

Kitabenin metni:

"Hüve'l Hayyü'l- Bakî

Külleme dehale aleyha Zekeriyyel mihrab"[440].

Plan ve Mimari Özellikleri: Kıble taşının tepesi kırılmıştır. Yüksekliği 0.94 m, alt kısmının genişliği 0.24 m, üst kısmını genişliği 0.33 m'dir. Üst kısmında kitabe yer almaktadır[441].

Süsleme Özellikleri: Kıble taşına ait eski bir fotoğrafta kitabenin ilk satırının palmet başlıkları olan dendan bir çerçeve içine alındığı, kitabenin altında ise hafif izlerden belli olan kaş kemeri formunun bulunduğu görülmektedir.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

[440] Bkz. (58), PEKBAŞ, 77.

[441] A.g.e, 77.

Katalog No: 80

Yapının Adı: Arpa Emini Mustafa Efendi Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 339-341

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Sarıyer'de, Rumeli Hisarı'nın kuzey tarafında, Arpaemini Sokağı üzerindedir. Aynı sokak üzerinde bulunan Defterdar Mustafa Efendi Namazgâhı'ndan da bahsedilmektedir[442]. Günümüzde bu sokak üzerinde köşe başında bir kısmı üzerinde gecekondu yapılmış, diğer kısmı set halinde olan bir alan bulunmaktadır. Bu alan içinde bir mezar, dışında ise bir kuyu vardır.

Tarihçesi: …

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

[442] Bkz. (62), ÖZDAMAR, 232.

Katalog No: 81

Yapının Adı: Çukur Çeşme Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 342-343

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Kadıköy Caddebostan'da, Bağdat Caddesi üzerinde, Caddebostan Plaj Yolu Sokağı'nın karşısında yer almaktadır.

Tarihçesi: Namazgâhın inşa tarihi bilinmemektedir. Çeşme günümüzde onarılmıştır.

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâhın çeşmenin arkasında olduğu ve arkadaki evin bahçesi haline getirildiği, çeşmeye ait üç teknesinin ve bir duvarının bulunduğu kaydedilmektedir. Cadde seviyesinden aşağıda kalan çeşme[443] onarılarak yol seviyesi üzerine çıkarılmıştır. Sütun şeklinde olan çeşmenin yüksekliği 1.63 m, genişliği 0.76 m, kalınlığı 0.25 m'dir. Üst kısmı dar bir saçak ve başlık ile sonuçlanmaktadır. Çeşmenin iki yanında 1.17 m genişliğinde set, önünde ise dışa taşkın üç tekne bulunmaktadır.

Süsleme Özellikleri: Çeşme saçak yüzeyinde ve setlerin üst kısımlarında birer sıra silme bulunmaktadır.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Kufeki taşından inşa edildiği kaydedilmektedir [444]. Günümüzde ise yeni baştan taş malzeme ile inşa edilmiştir.

Seçme Kaynakça: EYİCE, Semavi (1958), "İstanbul-Şam-Bağdad Yolu Üzerindeki Mimari Eserler I (Üsküdar-Bostancıbaşı Derbendi güzergâhı)", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi IX**, 13, Eylül: 81-110.

[443] Bkz. (82), EYİCE, 98.
[444] A.g.e, 98.

Katalog No: 82

Yapının Adı: Rami Mahallesi Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 344-345

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Eyüp Rami Cuma Mahallesi'nde, Rami Kışlası'nın kuzey doğusundadır. Namazgâhın kuyusu Hacı Ali Rıza Paşa Camii'nin Bağlar Caddesi'ne açılan avlu kapısının yanında yer almaktadır.

Tarihçesi: Namazgâhın inşa tarihi bilinmemektedir. Günümüze sadece namazgâh kuyusu gelmiştir. Üzerinde yer alan yazı ve tarih okunmaz haldedir.

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: HASKAN, M. Nermi (2009), **Eyüp Sultan Tarihi I**, Eyüp Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, İstanbul.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

Katalog No: 83

Yapının Adı: Abdüsselam Efendi Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 346-349

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Küçükçekmece Yeni Mahelle'de, Fatih Camii ile Küçükçekmece Tepeüstü Mezarlığı arasında, Küçükçekmece Gölü üzerinde bulunan Mimar Sinan Köprüsü'ne giden yolun üzerinde, Abdüsselam Efendi Camii'nin batı tarafındadır.

Burada Abdüsselam Efendi cami, medrese zaviye ve imaret yaptırmıştır. 1526/27 (H.933) yılında ölmüş ve zaviyesinin yanına gömülmüştür[445]. Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman dönemlerinde Başdefterdar olan Abdüsselam Efendi Küçükçekmece'nin mamur ve bayındır hale gelmesinde önemli rol oynamıştır[446].

Tarihçesi: …

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâhın planı ve mimari özellikleri hakkında bilgi bulunmamaktadır. Günümüze hala mevcut olan bir cepheli çeşme büyük bir hazneye sahiptir. Üst kısmı yıkılmış olan çeşmenin cephe yüksekliği 1.97 m, genişliği 2.99 m'dir. Cephe üzerinde 1.18 m yüksekliğinde, 1.48 m genişliğinde ve 0.80 m derinliğinde bursa kemerli bir niş, içinde bir tekne ve sivri kemerli ayna taşı bulunmaktadır. Ayna taşı yok olmuştur. Sol tarafından bulunan merdivenler ile çeşmenin üzerine çıkılmaktadır.

Süsleme Özellikleri: Çeşme cephesi silmelerle ve yivlerle hareketlendirilmiştir. Tekne ön yüzünde yuvarlak kemerli bir niş şekli bulunmaktadır.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Çeşme kesme taştan inşa edilmiştir.

Seçme Kaynakça: ŞAHİN, Salih, (2010), "Küçükçekmece Tarihi", **Dünden Bugüne Küçükçekmece**, Küçükçekmece Belediye Başkanlığı, İstanbul.

---

[445] Salih ŞAHİN, "Küçükçekmece Tarihi", 40.

[446] A.g.e, 16-17.

Katalog No: 84

Yapının Adı: Çobançeşme Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 350-353

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Küçükçekmece'de Atatürk Havalimanı'nın doğusunda, Çobançeşme Kavşağı'nda, Ayamama Deresi üzerinde bulunan köprünün batısında yol kenarındadır.

Tarihçesi: İnşa tarihi bilinmemektedir. Namazgâh günümüze gelmemiştir. Çeşme ise yol düzenlemeleri sırasında birkaç kez yer değiştirmiştir[447].

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâha ait eski fotoğraflarda çeşmenin arkasında, çeşmeye bitişik set ve çeşmenin sol tarafındaki set duvarı önünde bir kıble taşı görülmektedir.

Dört cepheli dikdörtgen hazneli çeşmenin ön cephesi üzerinde sivri kemerli bir niş, içinde iki maşrapa nişi, önünde ise dışa taşkın bir tekne ve setler bulunmaktadır.

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

[447] Bkz. (72), TİRYAKİ, 60.

Katalog No: 85

Yapının Adı: Halveti Mustafa Efendi Dergâhı Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 354-358

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Kartal Yakacık Çarşı Mahallesi'nde, Halveti Mustafa Efendi Tekkesi yanındadır. Tekke yanında bir de çeşme bulunmaktadır.

Tarihçesi: İnşa tarihi bilinmemektedir. Namazgâh alanı tespit edilememiştir. Kıble taşı günümüzde tekke haziresinde bulunan mezarlardan birine baş taşı olarak konmuştur. Taş orta kısmından iki parçaya ayrılmıştır.

Plan ve Mimari Özellikleri: Kıble taşı yukarı doğru genişleyerek kavisli bir şekilde son bulan bir şekle sahiptir. Taşın yüksekliği 0.9 m, alt kısmının genişliği 0.28 m, üst kısmının genişliği 0.3 me dir.

Süsleme Özellikleri: Ön yüzünde zincire asılı kandil motifi bulunmaktadır.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Kıble taşı tek parça taştır.

Seçme Kaynakça: …

3/2

Kaynaklardan Bilgi Edinilen Ancak Günümüze Ulaşamayan Namazgâhlar

Katalog No: 86

Yapının Adı: Harbi Mescidi.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 359-360

Banisi: (Kıllı) Yusuf Ağa tarafından yaptırılmıştır. Sultan (Fatih) II. Mehmed'in şatırıdır[448].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Sur içinde, Fatih Topkapı Mahallesi'nde Topkapı girişinden sonra sağ tarafta sokak içinde yer almaktadır. Mescidin doğusunda Arabacı Beyazıt Ağa Camii, kuzeyinde cadde üzerinde Surp Nigogoyas Ermeni Kilisesi bulunmaktadır.

Tarihçesi: 1453 (H.857) yılında Sultan (Fatih) II. Mehmet'in İstanbul'u fethettikten sonra şükür secdesine kapandığı yerde inşa edilmiştir. 1509 tarihli depremde tamamen yıkılan namazgâh daha sonra moloz taş temel üzerine ahşap malzeme ile mescit olarak inşa edilmiştir. Mescit, Şeyh Osman Efendi'nin 1816 (H.1231/32) tarihli vakfiyesi ile Rufaî Dergâhı haline getirilmiştir[449]. Yapı, Hüseyîn Ayvansarâyî'nin Hadîkatü'l Cevâmi adlı eserinde Harbi Mescidi adıyla anılmaktadır[450]. Vakıflar arşivinde 1922 tarihli tekkeler listesinde Rufaî Dergâhı olarak yer aldığı kaydedilmektedir. 1960'lı yıllardan itibaren bölgede oluşan yerleşim sonucunda yapı kalıntıları ve hazire üzerinde gecekondu inşa edilmiş, hazirenin büyük bir kısmı otopark ve futbol sahası haline getirilmiştir. Fazıl Ayanoğlu tarafından 1972 yılında Vakıflar Bölge Müdürlüğü'ne verilen rapor ile namazgâh alanının ve banisinin kabrinin yer tespitleri yapılmıştır. Daha sonra mescit ve çevresinde yapılan kazıda mescidin ve son cemaat yerinin temelleri, doğusunda namazgâhın banisinin kabri ve üzerinde tarih yazılı olan tunç kuyu bileziği ortaya çıkarılmıştır. 1975 yılında 5 x 4 m ölçülerinde yeniden inşa edilerek tekrar mescit olarak ibadete açılmıştır[451].

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh, kıble tarafında mihrap duvarı, diğer tarafları alçak bir duvar ile çevrili alan halindedir. Mihrap duvarı üzerinde ahşap bir çatı yer almaktadır[452].

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

---

448 Bkz. (365), Mehmed Süreyya, 1688.
449 S. Faruk GÖNCÜOĞLU, "Harbi Mescidi", 63- 64.
450 Bkz. (53), Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi, 336.
451 Bkz. (459), GÖNCÜOĞLU, 63-64-65.
452 A.g.e, 63.

Seçme Kaynakça: Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi (2001), **Hadîkatü'l Cevâmi**, Haz. Ahmet Nezih Galitekin, İşaret Yayınları, İstanbul.

GÖNCÜOĞLU, S. Faruk (1997), "Harbi Mescidi", **Tarih ve Medeniyet**, 38, Mayıs: 63-65.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî V**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

ÖZ, Tahsin (1962), **İstanbul Camileri I**, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

Katalog No: 87

Yapının Adı: Mahmud Bedreddin Ağa Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 361-362

Banisi: Kıble taşı kitabesine göre Mahmud Bedreddin Ağa tarafından inşa edilmiştir. Sultan (Fatih) II. Mehmet'in çizmecibaşıdır. Sultan II. Bayezid devri sonuna doğru vefat etmiştir[453].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Beyoğlu Ömer Avni Mahallesi'nde, Kabataş İskelesi karşısında bulunuyordu[454]. Günümüzde namazgâh alanı üzerinden yol geçmektedir. Namazgâh alanı çevresinde güneyde Hekimoğlu Ali Paşa Çeşmesi, kuzeyde Ömer Avni Camii ve Koca Yusuf Paşa Sebili yer almaktadır. Namazgâh yanında bulunan Mahmud Bedreddin Ağa'nın mezarı yol üzerinde, bir ağaç altında hala durmaktadır.

Tarihçesi: Kıble taşının ön ve arka yüzünde iki kitabe bulunmaktadır. Taşın arka yüzünde yer alan kitabeye göre 1498/99 (H.904) yılında inşa edilen namazgâha bir de Mahmud Bedreddin Ağa tarafından vakıf kurdurulmuştur. 1872/73 (H.1289) yılında yenilenmiş olan namazgâh günümüze gelmemiştir. Kitabe talik yazı ile beş kartuş içine yazılmıştır.

Kıble taşının arka yüzünde yer alan kitabe metni:

"Cennet mekân firdevs âşiyan Ebûlfetih Sultan
Mehmet Han hazretlerinin çizmeci başısı
Mahmut Bedrettin Ağa'nın dokuz yüz dört
tarihinde vakf etmiş olduğu işbu
Namazgâh arsası bu kerre tamir olunmuştur
Sene 1289"

Kıble taşının ön yüzünde yer alan kitabe metni:

"Küllema dehale aleyha zekeriyyel mihrap"[455].

---

[453] Bkz. (120), Mehmed Süreyya, 361.
[454] Bkz. (69), AYANOĞLU.
[455] A.g.n; Bkz. (62), ÖZDAMAR, 231; (58), TİRYAKİ, 417.

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâhın planı hakkında bilgi bulunmamaktadır. Kıble taşı dikdörtgen olup ön ve arka yüzünde kitabe yazılıdır. Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i Irâkeyn Sultan Süleyman Han'ın İstanbul minyatürlerinde bu alan üzerinde bir namazgâh bulunmaktadır. Bu namazgâhın adı geçen namazgâh olabileceği düşünülmektedir[456]. Burada namazgâh dikdörtgen bir alan halindedir.

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

Evliya Çelebi (1971), **Evliya Çelebi Seya hatnamesi II**, Türkçeleştiren Zururi Danışman, Zururi Danışman Yayınevi, İstanbul.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî II**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

TİRYAKİ, Yavuz (2004), "Namazgâhlar", **Geçmişten Günümüze Beyoğlu I**, TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

[456] Bkz. (72), TİRYAKİ, 109.

Katalog No: 88

Yapının Adı: Zevki Kadın Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 363-365

Banisi: Namazgâhın kim tarafından yaptırıldığı bilinmemektedir. Ancak Evliyâ Çelebi, Seyâhatnamesi'nde İdris Köşkü gezinti yerinden bahsederken Bayramiye Tarikatı şeyhlerinden Şeyh İdris'in bir tekke/tekye yaptırdığını, fakat Sultan Mustafa Han'ın tahta çıkışında bu şeyhin dinsiz diye suçlanarak tekkenin harap edildiğini, hala çınar ağaçlarının, çimenliklerin, namazgâh seddinin, çeşmenin ve havuzun durduğunu kaydetmektedir[457].

İran'da Uzun Hasan karşıtlarının divan hizmetlerinde bulunan İdris Bitlisi, Safevi Devleti'nin ilk yıllarında Anadolu'ya gelerek Osmanlı Devleti'nin hizmetine girmiştir. Sultan II. Bayezit döneminde Arabistan kazaskeri ünvanını almış ve Farsça "Heşt Bihişt" adında bir Osmanlı tarihi yazmıştır. 1520/21 (H.927) yılında vefat etmiştir[458].

M. Mesut Koman, İdris Bitlisi'nin yaptırmış olduğu köşten dolayı İdris Köşkü Mesiresi olarak şöhret olan bu yerin İdris Bitlisi'nin Melami Bayramiye şeyhlerinden Şeyh İdris Muhtefi ile karıştırılması sonucu Sultan I. Mustafa devrinde (1617-1623/H.1025/27-1032/33) tekkenin vakıflarının zaptedildiğini, bundan hareketle Sultan IV. Murat (1623-1640/H.1032/33-1049/50) döneminde tesislerin yıktırılarak Emir Ahuri Ali Ağa ailesinin mezarlığı haline getirildiğini kaydetmektedir[459].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Eyüp'te, Eyüp Mezarlığı'nın batısında kalan İdris Köşkü Mevkii'nde, Piyer Loti Kahvesi arkasındadır. Nahılbent Hasan Ağa Türbesi[460] ve türbenin kuzeyinde yer alan sıbyan mektebi arasında kalan ahşap evlerden birinin arka bahçesinde idi. Burada Mevlevi İskender Dede'ye ait 1588/89 (H.997) tarihli mezar ve bir de kuyu bulunmaktadır.

Tarihçesi: Yapının inşa tarihi bilinmemektedir. İdris Bitlisi 1520/21 (H.927) yılında vefat etmiştir. Namazgâh bu tarihten daha önce inşa edilmiş olmalıdır. 1768/69 (H.1182) yılında

---

457 Evliya Çelebi, **Evliya Çelebi Seyâhatnamesi**, 82.
458 Bkz. (91), Mehmed Süreyya, 792.
459 M. Mesut Koman, **Eyüp Sultan Loti Kahvesi ve Çevresi**, 14.
460 A. Bilgin TURNALI, "İdris Köşkünde Çolak Hasan Tekkesi ve Bâli Baba Sorunu (Piyer Loti-Eyüp)", 165.

Sultan III. Osman'ın III. zevcesi Zevki Kadın tarafından yenilenmiştir[461]. Ahmet Bilgin Turnalı makalesinde kıble taşı üzerinde **"Sahibü'l-hayrat Sultan Osman Efendimizin üçüncü kadını Zevkî Kadın'ın İskender Dede'yi ihyâsıdır…"** yazılı olduğunu buna göre Zevkî Kadın'ın İskender Dede Namazgâhı'nı ihya ettiğini kaydetmekte, aynı zamanda bugün Mevlevi İskender Dede'ye ait olduğu söylenen mezarın namazgâh yeri olduğunu söylemektedir[462]. Namazgâh günümüze gelmemiştir.

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh set halinde olup[463] bir de kıble taşı bulunmaktadır[464]. Kıble taşına ait eski bir fotoğrafta kıble taşının yukarı doğru genişlediği ve bir başlık kısmı ile sonlandığı görülmektedir. Taşın alt tarafında küçük bir mihrap,[465].

Süsleme Özellikleri: Mihrabın ortasında kandil motifi bulunmaktadır[466].

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: Evliya Çelebi (1971), **Evliya Çelebi Seyahatnamesi II**, Türkçeleştiren Zururi Danışman, Zururi Danışman Yayınevi, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2009), **Eyüp Sultan Tarihi I**, Eyüp Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, İstanbul.

KOMAN, M. Mesut (1986), **Eyüp Sultan Loti Kahvesi ve Çevresi**, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, İstanbul.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî III**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

TURNALI, B. – YÜCEL, E. (1984), "İstanbul'daki Bazı Tekkelerin Yerlerine Dair Bir Araştırma", **Vakıflar Dergisi**, 18, 141-163.

TURNALI, A. Bilgin, (2006), "İdris Köşkünde Çolak Hasan Tekkesi ve Bâli Baba Sorunu (Piyer Loti-Eyüp)", **X. Eyüpsultan Sempozyumu Tebliğler (12-14 Mayıs 2006)**, İstanbul, 146-173.

461 Bkz. (459), KOMAN, 14.
462 Bkz. (460), TURNALI, 168-169.
463 Bkz. (457), Evliya Çelebi, 82.
464 B. TURNALI – E. YÜCEL, "İstanbul'daki Bazı Tekkelerin Yerlerine Dair Bir Araştırma", 159.
465 Bkz. (460), TURNALI, 168.
466 A.g.e, 168.

Katalog No: 89

Yapının Adı: Atmeydanı Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 366

Banisi: Irakizade Hasan Efendi tarafından yaptırılmıştır[467]. 1543/44 (H.950) yılında vefat etmiştir. İki kardeşi daha olduğundan üçler adı ile anılmışlardır[468].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Fatih Binbirdirek Mahallesi'nde, Sultanahmet Meydanı'nın sonunda, Üçler Sokak üzerindedir[469].

Tarihçesi: Kıble taşı kitabesine göre 1535/36 (H.942) yılında inşa edilmiştir[470].

Kitabenin metni:

"Olub işte bu hûb Üçler makâmı
Salât-ı hamd ü tebîh ile a'lâ

Nazargâh-ı ibâdullah olubdur
Şerefle dâ'im ide Hakh te'âlâ

Görüb Kandî didi târih
Refî'ü dilgüşâ oldu musallâ
942"

Oğlan Şeyh İsmail Maşuki'nin 1528/29 (H.935) tarihinde, İbni Kemal'in fetvası ile idam edildiği yer, müritlerinden olan Irakizade Hasan Efendi tarafından parmaklıkla çevirerek muhafaza edilmiştir[471]. 1535/36 (H.942) tarihinde burada bir namazgâh, 1551/52 (H.959) tarihinde ise namazgâh alanı üzerinde bir mescit inşa edilmiştir[472]. Üçler Mescidi diye bilinen mescit üzerinde de bir kitabe bulunmaktadır. İki yapıda günümüze gelmemiştir.

---

467 Bkz. (53), Ayvansarâyî Hüseyin Efendi, 75.
468 Bkz. (120), Mehmed Süreyya, 623.
469 Bkz. (69), AYANOĞLU.
470 Bkz. (53), Ayvansarâyî Hüseyin Efendi, 75.
471 Bkz. (69), AYANOĞLU.
472 A.g.n; Tahsin ÖZ, **İstanbul Camileri I**, 149.

Kitabenin metni:

"Rûz-ı îd oldı anınla her şebi Kadr ü Berât
Cây-ı tâ'ati Hasan ibn-i Irâkî eyledi

Kıldı Atmeydânı'nı rûşen ibâdetgâhle
Didi dil târihini ki beyt-i ihyâ-i salât
959"[473].

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi (2001), **Hadîkatü'l Cevâmi**, Haz. Ahmet Nezih Galitekin, İşaret Yayınları, İstanbul.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî II**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

ÖZ, Tahsin (1962), **İstanbul Camileri I**, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

[473] Bkz. (53), Ayvansarâyî Hüseyin Efendi, 75.

Katalog No: 90

Yapının Adı: Doğancılar Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: Çakırcıbaşı Hasan Paşa'nın eseri olduğu sanılmaktadır[474]. Enderunda yetişen Hasan Paşa çakırçıbaşılık görevinden sonra çerağ edilmiştir. Bu sırada İran sefaretine atanmıştır. Döndükten sonra da beylerden olmuştur. 1561/62 (H.969) yılında Sultan II. Selim'in kızı Şah Sultan ile evlenmiş, 1563/64 (H.971)'de Bosna valisi, 1570/71 (H.978)'de Rumeli beylerbeyi, daha sonra kubbe veziri görevlerine getirilmiş, 1573/74 (H.981) yılında vefat etmiştir[475].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar Ahmediye Mahallesi'nde, Doğancılar Meydanı'nda yer almaktadır[476]. Doğancılar Meydanı, bugünkü Doğancılar Parkı veya parkın çevresine denk gelmektedir[477]. Parkın kuzeybatı tarafında yol aşırı Çakırcı Hasan Paşa'nın yaptırdığı cami bulunmaktadır. Namazgâh günümüze gelmemiştir.

Tarihçesi: Yapının inşa tarihi bilinmemektedir. Çakırcı Hasan Paşa 1573/74 (H.981) yılında vefat etmiştir. Buna göre yapı bu tarihte daha önce inşa edilmiş olmalıdır.

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî I**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

ÖZDAMAR, Mustafa (2004), "Üsküdar Namazgâhları", **Üsküdar Sempozyumu I, (23-25 Mayıs 2003) I**, İstanbul, 97-105.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

---

474 Bkz. (93), HASKAN, 1002.
475 Bkz. (120), Mehmed Süreyya, 631.
476 Bkz. (93), HASKAN, 1002.
477 Bkz. (62), ÖZDAMAR, 236; Bkz. (432), ÖZDAMAR, 102.

YÜCEL, Erdem (1972), “İstanbul’un Namazgâhları”, **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

Katalog No: 91

Yapının Adı: Namazgâhın kaynaklarda geçen bir adı bulunmamaktadır. Bu nedenle bulunduğu yerden dolayı 'Balta Limanı'nda yer alan Namazgâh' olarak adlandırma yapılmıştır.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: Sadrazam Hezarpâre Ahmed Paşa tarafından inşa edilmiştir[478].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Balta Limanı'nda bulunuyordu[479].

Tarihçesi: İnşa tarihi bilinmemektedir. Ancak Sadrazam Hezarpâre Ahmed Paşa 1648 (H.1058) yılında öldürülmüştür[480]. Buna göre namazgâhı da bu tarihten önce yaptırmış olmalıdır.

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh çeşme ile birlikte inşa edilmiştir[481].

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi (2001), **Hadîkatü'l Cevâmi**, Haz. Ahmet Nezih Galitekin, İşaret Yayınları, İstanbul.

---

[478] Bkz. (53), Ayvansarâyî Hüseyin Efendi, 537.
[479] A.g.e, 537.
[480] A.g.e, 537.
[481] A.g.e, 537.

Katalog No: 92

Yapının Adı: Kapıağası Yakup Ağa Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 367

Banisi: Kapı Ağası Yakup Ağa tarafından Valide-i Atik civarında ve Kapıağası Mevkii'nde yaptırılan çeşme ve mektebin suyunu temin etmek maksadı ile Libade Mesiresi'ndeki bu namazgâh yakınında bulunan suyu naklettirdiği sırada yaptırılmıştır[482].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar Bulgurlu Köyü civarında, Libade Mesiresi'ndeki kuyunun yanındadır[483].

Tarihçesi: 1678/79 (H.1089) yılında inşa edilmiştir[484]. Kuyunun yakınında bulunan taş üzerinde kitabe yazılıdır.

Kitabenin metni:

"Üsküdarda Vâlide-i atîk civarında Arakiyeci mahallesinde
Bab-üs-saade merhum Cedit Yakup Ağanın çeşme-i
Abının kadîmî miyahı ve memerri bil-külliyye harap ve abı nayab
Olmağıyn müceddeden hafr ile…
Hâlâ bab-üs-saade Ağası nazır-ı vakf saadetlû Mustafa
Ağa ve mütevellisi Elhac Seyyid Mehmet Ağa ve kâtibi Elhac
Mehmet Salih Efendi ve cabisi Mustafa Efendi ve Ser
Bölük Ahmet Ağa marifetleriyle tecdit ve bu mahalle
Vaz-ı hacer kılındı Sene 1180"[485].

Kuyu bileziği üzerinde de bir kitabe bulunmaktadır.

Kitabenin metni:

"Burada nebean eden ve Üsküdarda kapıağası çeşmesine cereyen eden
Suyun tahvil-i mecrasına bazı taraftan tasaddi olunduysa da…

---

[482] Bkz. (93), HASKAN, 1006.
[483] A.g.e, 1006.
[484] A.g.e, 1006.
[485] Bkz. (144), TANIŞIK, 282.

Karariyle mecra-yi kadimine icra' edildiği
Buraya tahrir olundu Sene 1318"[486].

Plan ve Mimari Özellikleri: …
Süsleme Özellikleri: …
Yapı Malzemesi ve Tekniği: …
Seçme Kaynakça: HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.
TANIŞIK, İ. Hilmi (1945), **İstanbul Çeşmeleri II**, MEB Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, İstanbul.
TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

[486] A.g.e, 282.

Katalog No: 93

Yapının Adı: Küçük Çamlıca Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: 72

Fotoğraflar: 368-369

Banisi: Vakıf sicil kayıtlarına göre Sultan IV. Mehmet (1648-1687/H.1057/58-1098/99) tarafından yaptırılmıştır[487]. Sultan I. İbrahim'in oğludur. 1641/42 (H.1051)'de doğmuştur.

1648/49 (H.1058) yılında tahta çıkan Sultan IV. Mehmet 1687/88 (H.1099) yılında tahttan vazgeçmiştir. 1692/93 (H.1104)'de Edirne'de vefat etmiş ve Yeni Camii'de annesinin yanına defnedilmiştir[488].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar, Küçük Çamlıca Mahallesi'nde Küçük Çamlıca Tepesi'nin kuzeybatı tarafında, Küçük Çamlıca Caddesi ve Avcı Kazım Sokağı'nın birleştiği yerde ve küçük bir mesirenin yanında idi. Hemen arkasında yol aşırı Suphi Paşa Korusu bulunmaktadır[489].

Tarihçesi: Sultan IV. Mehmet (1648-1687/H.1057/58-1098/99) döneminde yaptırılmıştır[490].

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh, bir çeşme ve büyük bir havuz önünde bir set üzerinde bulunuyordu. Etrafı bir duvar ile çevrilmişti. Sağ tarafta bir su haznesi vardı[491]. Yavuz Tiryaki'nin 100 Namazgâh adlı kitabında Küçük Çamlıca Namazgâhı'na ait olduğu belirtilen fotoğraf **(Fotoğraf 368)** bu namazgâha ait değildir. Namazgâhın planı ve fotoğraf arasındaki farklılık **(Çizim 72)'**de görülmektedir.

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî I**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

---

487 Bkz. (93), HASKAN, 1007.
488 Bkz. (54), Mehmed Süreyya, 23-24.
489 Bkz. (93), HASKAN, 1007.
490 A.g.e, 1007.
491 A.g.e, 1007.

Katalog No: 94

Yapının Adı: Söğütlü Çeşme Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 370-372

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Kadıköy'de Söğütlü Çeşme denilen yerde idi.

Tarihçesi: Çeşme, mimarisine göre XVI-XVII yüzyıllar arasına tarihlendirilmektedir[492]. Çeşme günümüzde mevcut değildir. Gar inşası nedeniyle yıkılmıştır[493].

Plan ve Mimari Özellikleri: Çeşmenin ön cephesi genişliği 3.1 m, yan cephe genişliği 1.18 m'dir. Cephe üzerinde 1.8 m genişliğinde ve 0.57 m derinliğinde kaş kemerli bir niş, niş içinde ayna taşının iki yanında kaş kemerli birer maşrapa nişi bulunmaktadır. Çeşmenin üzeri geriye doğru meyilli olarak inşa edilmiştir[494]. Çeşme yanında yer alan oldukça yaşlı birkaç çınar ağacından dolayı burada bir namazgâhın olduğu düşünülmektedir[495].

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Çeşme kesme kufeki taşından inşa edilmiştir[496].

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

EYİCE, Semavi (1958), "İstanbul-Şam-Bağdad Yolu Üzerindeki Mimari Eserler I (Üsküdar-Bostancıbaşı Derbendi güzergâhı)", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi IX**, 13, Eylül: 81-110.

ÖZERGİN, M. Kemal (1958), "Üsküdar-Bostancıbaşı Derbendi Güzergâhı Mimari Eserlerinin Kitabeleri", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi IX**, 13, Eylül: 110-132.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış Lisans Tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

---

[492] Bkz. (82), EYİCE, 94.
[493] Bkz. (134), EGEMEN, 759.
[494] Bkz. (82), EYİCE, 93.
[495] A.g.e, 93.
[496] A.g.e, 93.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

Katalog No: 95

Yapının Adı: Kuleli Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: Kaymak Mustafa Paşa tarafından inşa edilmiştir[497]. Vüzerâdan Poçinli İbrahim Paşa'nın oğludur. Bu sebepten Damat İbrahim Paşa'ya akraba olmuştur. 1716/17 (H.1129) yılında mîrahûr-ı sani, kapıcılar kethüdası, 1717/18 (H.1130) yılında vezir rütbesiyle tevkiî, İstanbul kaymakamı 1720/21 (H.1133) yılında kaptan-ı derya görevlerine getirilmiştir. 1730/31 (H.1143) yılında öldürülen Kaymak Mustafa Paşa, dedesi Merzifonlu Mustafa Paşa'nın medresesindeki kabristana defnedilmiştir. Kuleli Bahçe Mescidi'ni yaptırmıştır[498].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Kuleli Hasan Paşa seddindedir[499]. Günümüzde namazgâhın yeri tespit edilememiştir.

Tarihçesi: Kaymak Mustafa Paşa 1730/31 (H.1143) yılında vefat ettiğine göre namazgâhı bu tarihten önce yaptırmış olmalıdır.

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî IV**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

[497] Bkz. (69), AYANOĞLU.
[498] Bkz. (133), Mehmed Süreyya, 1200.
[499] Bkz. (69), AYANOĞLU.

Katalog No: 96

Yapının Adı: Harmanlık Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: Nevşehirli Damat İbrahim Paşa tarafından yaptırılmıştır[500]. Ürgüp'e bağlı Muşkara'da doğmuştur. İzdin voyvodası Ali Ağa'nın oğludur. 1698/99 (H.1110) yılında İstanbul'a gelen İbrahim Paşa birçok görevde bulunmuştur. 1715/16 (H.1128) yılında vezir rütbesiyle rikâb-ı hümâyûn kaymakamı olmuştur. 1716/17 (H.1129) yılında Fatma Sultan ile evlenmiş, 1717/18 (H.1130) yılında ise sadrazam ve serdâr-ı ekrem görevlerine getirilmiştir. 1730/31 (H.1143) yılında öldürülmüştür. Şehzadebaşı'na defnedilmiştir. Şehzadebaşı'nda kütüphanesi, ilerisinde hamamı ve darülhadisi vardır[501].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar'da, Karacaahmet Mezarlığı'nın Nuhkuyusu Caddesi'ne açılan Harmanlık Kapısı'nın sağ tarafında idi. Musalla mevkii adı ile de bilinen bu yer Üsküdar'ın en eski bayram yerlerinden biri olup buraya aynı zamanda Bitlikehtane'de deniyordu. Namazgâhın biraz ilerisinde Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın annesinin, babasının ve diğer aile üyelerinin gömülü olduğu büyük bir hazire vardır[502].

Tarihçesi: Damat İbrahim Paşa 1730/31 (H.1143) yılında öldürülmüştür. Namazgâhı da bu tarihten daha önce yaptırmış olmalıdır. Namazgâh günümüze gelmemiştir. 1930 tarihine kadar var olan namazgâhın kıble taşı bugün mevcut değildir. Buradaki iki Bizans sütun başlığı Harmanlık Kapısı'nın iki yanına yerleştirilmiştir. Granit bir sütun ise Hint Mezarlığı yanındadır[503].

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî III**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

---

[500] Bkz. (93), HASKAN, 1004.
[501] Bkz. (91), Mehmed Süreyya, 779.
[502] Bkz. (93), HASKAN, 1003.
[503] A.g.e, 1004.

Katalog No: 97

Yapının Adı: Süleyman Ağa Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 373

Banisi: Kıble taşı kitabesine göre Süleyman Ağa tarafından yaptırılmıştır. Enderunda yetişmiştir. 1749/50 (H.1163) yılında silahdar-ı şehiyari olan Süleyman Ağa bir süre sonra bu görevden ayrılmıştır. Daha sonrada vefat etmiştir. Bulgurlu'da bir mektep yaptırmıştır[504].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar'da Libade suyuna giden yol üzerinde, Fatma Nazire Hanım Çeşmesi'nin üst tarafındadır[505]. Bu yer günümüzde Bulgurlu Mahallesi'nde, Bulgurlu Caddesi üzerinde, Gaziler otobüs durağı yanındadır[506].

Tarihçesi: Kıble taşı üzerinde yer alan kitabeye göre 1750/51 (H.1164) yılında yaptırılmıştır.

Kitabenin metni:

"İnnehu min Süleymâne ve innehu bismillâhirrahmanirrahîm külle mâ dehale aleyhâ Zekeriyye'l-mihrâb

Sâhibu'l-hayrat ve'l-hasenat Süleyman Ağa Ser Seraciyan-ı hazret-i şehrîyarî[507]

1164"[508].

Çeşme ise üzerinde yer alan kitabeye göre 1892/93 (H.1310) yılında inşa edilmiştir.

Kitabenin metni:

"Ve mine'l-mâi külli şey'in hayyin

Kurena-yı hazret-i şehriyarîden merhûm Mehmed

Besim Bey'in zevcesi Fâtma Nazire Hanım tarafından sevabı rûh-i müşârünileyhe hediye olmak üzere rızâenlillâh müceddeden inşâ edilmiştir[509].

1310"[510].

---

[504] Bkz. (365), Mehmed Süreyya, 1526.
[505] Bkz. (143), Mehmed Râ'if, 79.
[506] Bkz. (108), HASKAN, 1067.
[507] Bkz. (143), Mehmed Râ'if, 79-80.
[508] Bkz. (93), HASKAN, 1011.
[509] Bkz. (143), Mehmed Râ'if, 79.
[510] Bkz. (108), HASKAN, 1067.

Namazgâh günümüze gelmemiştir. Çeşme ise yol seviyesinin yükselmesi ile toprak altında kalmıştır[511].

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh, çeşmenin arkasında set üzerindedir. Kıble taşı üzerinde kitabe yer almaktadır[512]. Çeşmenin yassı ve uzun cephesi önünde bir tekne bulunmaktadır[513].

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Çeşme kesme taştan inşa edilmiştir[514].

Seçme Kaynakça: EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar III**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

Mehmed Râ'if (1996), **Mir'ât-ı İstanbul I**, Haz. Günay Kut – Hatice Aynur, Çelik Gülersoy Vakfı Yayınları, İstanbul.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî V**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

TANIŞIK, İ. Hilmi (1945), **İstanbul Çeşmeleri II**, MEB Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

---

511 A.g.e, 1067.
512 Bkz. (143), Mehmed Râ'if, 79.
513 Bkz. (134), EGEMEN, 221.
514 A.g.e., 221; Bkz. (144), TANIŞIK, 460.

Katalog No: 98

Yapının Adı: Süleyman Ağa Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 374

Banisi: Süleyman Ağa tarafından yaptırılmıştır. Süleyman Ağa 1748/49 (H.1162) yılında silahdar daha sonra Hazine-i şehriyarı olmuştur. 1751/52 (H.1165) yılında vefat etmiş ve Üsküdar'da Tunusbağı'na defnedilmiştir. Bulgurlu'da bir mektep yaptırmıştır[515].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar Karacaahmet Seyyidahmet Deresi'ndeki İranlılara ait tekkenin önünde yer alıyordu[516]. Namazgâh günümüze gelmemiştir.

Tarihçesi: Çeşme kitabesine göre 1751/52 (H.1165) yılında yaptırılmıştır. Kitabenin şairi Manastırlı Sezai Efendi'dir.

Kitabenin tarih beyti:

"Ab mı içti Sezai dedi mu'cem tarih
Ayn-i pakize-i zibe-yi Süleyman Ağa
1165"[517].

Plan ve Mimari Özellikleri: Çeşmeye ait eski bir fotoğraftan namazgâhın çeşmenin arkasında olduğu anlaşılmaktadır. Çeşmenin yanında yer alan merdivenler ile namazgâh seddine çıkılmaktadır. Çeşme ön cephesi üzerinde kaş kemerli bir niş içinde bir oluk ve kitabe, önünde ise dışa taşkın bir tekne ve setler bulunmaktadır.

Süsleme Özellikleri: Çeşme ön cephesinde kilit taşı üzerinde bir madalyon nişin dış yan yüzeylerinde ise birer servi motifi bulunmaktadır. Cephe dıştan bir sıra silme ile çevrilmiştir.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Çeşme kesme taştan inşa edilmiştir. Suyu mermer bir oluktan akmaktadır[518].

Seçme Kaynakça: TANIŞIK, İ.Hilmi (1945), **İstanbul Çeşmeleri II**, MEB Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, İstanbul.

---

[515] Bkz. (144), TANIŞIK, 352.
[516] A.g.e, 352.
[517] A.g.e, 352.
[518] A.g.e, 352.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

Katalog No: 99

Yapının Adı: Pür-Sefa ve Nev-Sefa Hatun Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar Aşçıbaşı Mahallesi'nde Seyyid Ahmet Deresi'nde bulunan bu namazgâh günümüze gelmemiştir[519].

Tarihçesi: 1751/52 (H.1165) yılında inşa edilmiştir[520].

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

ÖZDAMAR, Mustafa (2004), "Üsküdar Namazgâhları", **Üsküdar Sempozyumu I, (23-25 Mayıs 2003) I**, İstanbul, 97-105.

[519] Bkz. (93), HASKAN, 1009.

[520] A.g.e, 1009; Bkz. (62), ÖZDAMAR, 235; Bkz. (432), ÖZDAMAR, 101.

Katalog No: 100

Yapının Adı: Abdülaziz Efendi Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: Çeşme kitabesine göre Abdülaziz Efendi tarafından yaptırılmıştır.

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar Aziz Mahmut Hüdayi Mahallesi'nde Şemsi Paşa Bostan Sokağı ile Hasbahçe Sokağı'nın birleştiği köşede, Hasbahçe Sokağı'nın sol tarafında idi. Ön tarafında Sultan II. Mahmut'un 1813/14 (H.1229) tarihli çeşmesi ve Adliye Camii ile karakolu bulunuyordu. Biraz ileride ise Şerefâbad Kasrı vardı[521]. Güney tarafında Rumi Mehmet Paşa Camii yer almaktadır.

Namazgâhın bulunduğu çevrede Şemsi Paşa, camii ve medrese ile birlikte bir de kasır yaptırmıştır. Padişahların biniş kasrı olarak kullandıkları bu kasır yerine Sultan III. Ahmet devrinde Damat İbrahim Paşa tarafından Şerefabad Kasrı'nı yaptırmıştır. Kasır Sultan Abdülmecid devrinin son yıllarında harap olmaya yüz tutmuş, Şemsi Paşa kıyıları halkın toplandığı bir mesire yerine dönüşmüştür[522].

Tarihçesi: Kıble taşı kitabesine göre 1765/66 (H.1179) yılında inşa edilmiştir[523].

Kitabenin metni:

"Cezire-i Girid'de Hanya Kal'asında
Sultân İbrâhîm'e hatîb olan
Merhûm ve mağfûrü'nleh Abdü'l-azîz
Efendi'nin hayrâtıdır. Rûhiyçün
El- Fâtiha sene 1179"[524].

Sultan İbrahim döneminde (1640-1648/H.1049/50-1057/58) Girit Savaşı'na katılan Abdülaziz Efendi'nin yaşadığı tarih ile inşa tarihi arasında yüz yıldan fazla fark bulunması

[521] Bkz. (108), HASKAN, 1033.
[522] Bkz. (184), EVYAPAN, 46.
[523] Bkz. (93), HASKAN, 995; Bkz. (67), ORMAN, 395.
[524] Bkz. (67), ORMAN, 395

nedeni ile bu tarihin onarım tarihi olabileceği düşünülmektedir[525]. Namazgâh günümüze gelmemiştir.

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh çeşmenin arkasında yer alıyordu. Çeşmenin arka cephesinin mihrap olarak işlevlendirildiği düşünülmektedir[526].

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

EVYAPAN, G. Aslanoğlu (1972), **Eski Türk Bahçeleri ve Özellikle Eski İstanbul Bahçeleri**, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü Yayınları, Ankara.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar III**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

KONYALI, İ. Hakkı (1977), **Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi II**, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Yayınları, İstanbul.

ORMAN, İsmail (2005), "Osmanlı Çeşme Mimarisinde Namazgâhlı Çeşmeler ve Üsküdar'daki Örnekler", **Üsküdar Sempozyumu II, (12-13 Mart 2004) II**, İstanbul, 385-404.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

[525] A.g.e, 395.
[526] A.g.e, 395.

Katalog No: 101

Yapının Adı: Saraçlar Çeşmesi Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 375-376

Banisi: Saraçlar Kâtibi Abdullah Ağa tarafından yaptırılmıştır[527].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar'da, Karacaahmet Türbesi'nden İbrahim Ağa Camii'ne giden eski Bağdat Yolu üzerinde, Seyyid Ahmet Deresi'ne gelmeden geniş düzlüğün kenarında idi[528]. Namazgâhın önünden Seyyid Ahmet Deresi, arkasında bir kahve bulunuyordu. Sol gerisinde ve ilerisinde Haydarpaşa Mezarlığı vardı[529].

Tarihçesi: Çeşme üzerinde yer alan kitabeye göre 1776/77 (H.1190) tarihinde çeşme ile beraber yaptırılmıştır. 1956'da buradan geçirilen karayolunun yapımı sırasında toprak altında kalarak yok olmuştur[530].

Kitabe sepet kulpu şeklinde bir kemer formu içine alınmıştır. Manzum olarak yazılan çeşme kitabesinin şairi, muhtemelen Feyzullah Sermed Efendi (ölm. 1787/88 (H.1202)'dir[531].

Kitabenin Metni:

"Habezzâ nüzhet-fezâ-yı kıt'a-i huld-ı berîn
Kim nâzîr olmaz ana sahn-ı fezâ-yı gülistân[532]
Sâhibü'l-hayr etdi icrâ iki mâ-ı mustaka
Nûş eden bir kâsesin bulur hayât-ı câvîdân
İstirâhat etmeğe bî-tâb olan zuvvâr içün
Doğrısı muhtâc idi bir böyle tarha bu mekân
İsteyen alsun vuzu' kılsun namâz etsün du'â
Eylesün tahsil-i gufrân Hudây-ı muste'ân
Sermedâ tarihin işrâb et utâş-ı ümmete
Suffa-i nâdîde 'ayân fiha tecriyân Sene 1190"[533].

---

[527] Bkz. (332), DERMAN, 287.
[528] Bkz. (93), HASKAN, 1010; Bkz. (82), EYİCE, 89.
[529] Bkz. (108), HASKAN, 1142.
[530] Bkz. (93), HASKAN, 1010; Bkz. (82), EYİCE, 89.
[531] Bkz. (80), ÖZERGİN, 121.
[532] Bkz. (67), ORMAN, 401.

Kıble taşı üzerinde iki farklı kitabeden bahsedilmektedir.

Kıble taşı kitabe metni:

"Küllema dehale aleyha Zekeriyyel mihrab"[534].

Kıble taşı kitabe metni:

"Ey olan zâ'ir-i kubur-ı şerîf
Bu musallâda istirahat kıl
Farz eyle edâ taharetle
Emr-i Mevlâ'ya gel itaat kıl
Teveccüh kıl bu nüzgetgeh makama
Gel ey zâ'ir geçürme vakt-i farzı
İmadü'd-din içün eyle ikame
Tekasül etme isbağ-ı vuzu' kıl"[535].

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh çeşme haznesinin üzerinde idi. Haznenin yüzüne büyük bir ayna taşı, bunun iki yanında birer sütun yerleştirilmiştir. Ayna taşının ön yüzünde kitabe yazılıdır. Çeşmenin biri ayna taşı önünde, diğerleri bunun iki yanında olmak üzere üç teknesi vardı[536].

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Namazgâh duvarlarının ön cephesi kesme taş ve tuğladan inşa edilmiştir. Çeşme ayna taşı yekpare mermerdir[537]. Çeşme haznesi taş ve tuğladan inşa edilmiştir[538].

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

---

[533] Bkz. (80), ÖZERGİN, 120-121.
[534] Bkz. (69), AYANOĞLU.
[535] Bkz. (93), HASKAN, 1010.
[536] Bkz. (82), EYİCE, 89-90; Bkz. (144), TANIŞIK, 374.
[537] Bkz. (82), EYİCE, 89-90; Bkz. (67), ORMAN, 401.
[538] Bkz. (134), EGEMEN, 731; Bkz. (67), ORMAN, 401.

EYİCE, Semavi (1958), "İstanbul-Şam-Bağdad Yolu Üzerindeki Mimari Eserler I (Üsküdar-Bostancıbaşı Derbendi güzergâhı)", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi IX**, 13, Eylül: 81-110.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar III**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

Mehmed Râ'if (1996), **Mir'ât-ı İstanbul I**, Haz. Günay Kut – Hatice Aynur, Çelik Gülersoy Vakfı Yayınları, İstanbul.

ORMAN, İsmail (2005), "Osmanlı Çeşme Mimarisinde Namazgâhlı Çeşmeler ve Üsküdar'daki Örnekler", **Üsküdar Sempozyumu II, (12-13 Mart 2004) II**, İstanbul, 385-404.

ÖZERGİN, M. Kemal (1958), "Üsküdar-Bostancıbaşı Derbendi Güzergâhı Mimari Eserlerinin Kitabeleri", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi IX**, 13, Eylül: 110-132.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

TANIŞIK, İ. Hilmi (1945), **İstanbul Çeşmeleri II**, MEB Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, İstanbul.

Katalog No: 102

Yapının Adı: Alâiyeli Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 377

Banisi: Kıble taşı kitabesine göre Alâiyeli Seyyid Hacı Mehmet tarafından yaptırılmıştır.

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar'da Dolap Başı Tophanelioğlu Caddesi'nde Tophanelioğlu Çeşmesi'nin karşısındadır[539].

Tarihçesi: Kıble taşı kitabesine göre 1776/77 (H.1190) yılında inşa edilmiştir. Kitabe iki sıra olarak yazılmıştır. Yazı araları cetvellidir.

Kitabenin Metni:

"Sahib

ve malik Alâiyeli Es-Seyyid Hacı Mehmed

Mihrab

Sene 1190"[540].

Namazgâh önündeki kuyu ile birlikte Boğaz Köprüsü çevre yolu yapılırken kaldırılmıştır. Çeşme ise Millet Bahçesi'ne taşınmıştır.

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâhın önünde bir kuyu olduğu kaydedilmektedir[541]. Namazgâhın planına ait bilgi bulunmamaktadır. Kıble taşına ait eski bir fotoğrafta taşın yukarı doğru genişleyerek üçgen bir şekilde sonlandığı görülmektedir. Ön yüzünde üstte kitabe, onun altında yuvarlak kemerli bir niş bulunmaktadır.

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

KONYALI, İ. Hakkı (1976), **Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi I**, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Yayınları, İstanbul.

---

539 Bkz. (150), KONYALI, 409.

540 A.g.e, 409; Bkz. (93), HASKAN, 1002.

541 Bkz. (150), KONYALI 409.

YÜCEL, Erdem (1972), “İstanbul’un Namazgâhları”, **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

Katalog No: 103

Yapının Adı: Namazgâhın kaynaklarda geçen bir adı bulunmamaktadır. Bu nedenle bulunduğu mesireden dolayı "Ihlamur Mesiresi'nde yer alan Namazgâh" olarak adlandırılmıştır.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: Sultan I. Abdülhamit'in sadrazamı "Karavezir" lakaplı Seyyid Mehmed Paşa silahdarlık yaptığı dönemde yaptırılmıştır[542].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Ihlamur Mesiresi'nde bulunuyordu.

Tarihçesi: Kıble taşı kitabesine göre 1778/79 (H.1192) yılında inşa edilmiştir.

Kitabenin Metni:

"Seyyid Mehmed silahdâr-ı Şehriyârî

Fi ca sene 1192"[543]

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: TAŞER, Nesrin (2008), **İstanbul'da Ihlamur ve Küçüksu Kasırları**, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

[542] Bkz. (328). TAŞER, 27.
[543] A.g.e, 27.

Katalog No: 104

Yapının Adı: Çubuklu Halil Ağa Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: Vakıf Bostancıbaşı Ağa babasızade Halil Ağa'dır[544]. 1774/75 (H.1188) yılında bostancıbaşı olup 1777/78 (H.1191) yılında bu görevden ayrılmıştır. Sonra kapıcıbaşı olup 1782/83 (H.1197) yılında vefat etmiştir. Haydarpaşa'ya kardeşi Mehmet Emin Ağa'nın yanına defnedilmiştir. Çubuklu Mescidi'ne minber koydurmuştur[545].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Beykoz Çubuklu Gül Bahçesi Meydanı'ndadır. Yakınında Damat İbrahim Paşa Çeşmesi bulunmaktadır[546].

Tarihçesi: 1782/83 (H.1197) yılında vefat eden Halil Ağa, namazgâhı da daha önceki bir tarihte inşa ettirmiş olmalıdır. Namazgâh günümüze gelmemiştir.

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: Mihrabın taç kısmında istiridye kabuğu, altında kandil motifi yer almaktadır[547].

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî II**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

544 Bkz. (69), AYANOĞLU.
545 Bkz. (120), Mehmed Süreyya, 569.
546 Bkz. (69), AYANOĞLU.
547 A.g.n.

Katalog No: 105

Yapının Adı: Osman Ağa Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: Musahib-i Şehriyâri hazine vekili Osman Ağa tarafından yaptırılmıştır[548].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Beşiktaş Maçka'da, Küçük Çiftlik Caddesi üzerinde yer alıyordu[549].

Tarihçesi: 1783/84 (H.1198) yılında yaptırılmıştır. Namazgâh sahası mezarlık haline getirilmiştir[550]. Kıble taşı üzerinde kitabe bulunmaktadır. Kitabe sülüs yazı ile yazılmıştır.

Kitabenin Metni:

"Küllema dehale aleyha zekeriyyel mihrab"[551].

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh sahası duvar ile çevrilidir. Kıble taşı vardır. Üzerinde kitabe yer almaktadır[552].

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Kıble taşı mermerdir[553].

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

---

548 A.g.n.
549 A.g.n.
550 A.g.n.
551 A.g.n.
552 A.g.n.
553 A.g.n.

Katalog No: 106

Yapının Adı: Sütlüce Namazgâhı (Karaağaç Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 378-379

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Beyoğlu Sütlüce Mahallesi'nde, Karaağaç Caddesi yakınlarında yer alıyordu[554].

Tarihçesi: Kıble taşı kitabesine göre 1785/86 (H.1200) yılında inşa edilmiştir.

Kitabe sülüs yazı ile tek sıra olarak yazılmıştır. Yazının etrafı cetvellidir.

Kitabenin Metni:

"Küllema dehale aleyha Zekeriyye'l-mihrab"[555]

1200.

Namazgâh günümüze gelmemiştir. Kırılarak iki parça haline getirilen kıble taşı Karaağaç Mezarlığına taşınmış, 2000 yılında belediye tarafından ortadan kaldırılmıştır[556].

Plan ve Mimari Özellikleri: Yukarı doğru genişleyen kıble taşı, 1.1 m yüksekliğinde, 0.57 m genişliğindedir[557]. Üst kısım yuvarlak bir şekilde sonlanmakta ve ön yüzünde kitabe yer almaktadır.

Süsleme Özellikleri: Kıble taşı yüzeyinde süslemeler mermer üzerine kabartma olarak işlenmiştir. İki yanda sütunceler ile sınırlanan kıble taşının orta kısmında içi boş dikdörtgen kartuşlar bulunmaktadır. Alt kısımda yapraklardan oluşan bir çerçeve içinde inşa tarihi yazılıdır. Kitabenin üst kısmı yapraklar ile bezelidir.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Kıble taşı tek parça mermerden yapılmıştır.

Seçme Kaynakça: GÖNCÜOĞLU, S. Faruk (2005), **Tarihte Hasköy Hasköy Sütlüce ve Halıcıoğlu Semtleri Monografisi**, Sinpaş Kültür Yayınları, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2004), "Namazgâhlar", **Geçmişten Günümüze Beyoğlu I**, TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul.

---

554 Bkz. (58), TİRYAKİ, 419.
555 A.g.e, 419.
556 Bkz. (183), GÖNCÜOĞLU, 94.
557 A.g.e, 94; Bkz. (58), TİRYAKİ, 419.

Katalog No: 107

Yapının Adı: Namazgâhın kaynaklarda geçen bir adı bulunmamaktadır. Bu nedenle bulunduğu yerden dolayı "Defterdar Burnu civarında yer alan Namazgâh" olarak adlandırılmıştır.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: Sultan Abdülhamid döneminde meşâhir-i ricâl-i Devlet-i aliyye'den Selim Efendi tarafından yaptırılmıştır[558].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Defterdar Burnu civarında Selim Efendi Sahilhanesi ve Neşâd-âbâd Sarayı arasında bulunuyordu[559].

Tarihçesi: Sultan Abdülhamid döneminde (1774-1789/H.1187/88-1203/04) inşa edilmiştir.

Plan ve Mimari Özellikleri: Bir sed, bir çeşme ve namazgâh olarak inşa edilmiştir[560].

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi (2001), **Hadîkatü'l Cevâmi**, Haz. Ahmet Nezih Galitekin, İşaret Yayınları, İstanbul.

---

[558] Bkz. (53), Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi, 527.
[559] A.g.e, 527.
[560] A.g.e, 527.

Katalog No: 108

Yapının Adı: Serâsercibaşı Mustafa Ağa Namazgâhı (Şehitlik Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: Serâsercibaşı Hacı Mustafa Ağa tarafından yaptırılmıştır.

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Topkapı Merkez Efendi, Çırpıcı Çayırı'ndadır[561]. Namazgâhın bugünkü yeri tespit edilememiştir.

Tarihçesi: Kıble taşının ön ve arka yüzünde iki kitabe bulunmaktadır. Taşın arka yüzünde yer alan kitabeye göre 1793/94 (H.1208) yılında inşa edilmiştir.

Kıble taşının arka yüzünde yer alan kitabe metni:

"Lâ ilâhe illallah Muhammeden Resûlûllah
Kim itse Mustafayı hayr ile yâd
İki âleme yârab eyle dilşâd
Merhûm ve mağfur el muhtâç ilâ rahmetli
Rabbihil gafûr Serâsercibaşı el- Hac
Mustafa Ağa rûhiçün el Fâtiha
1208 Sene fi L.ll"[562].

Kıble taşının ön yüzünde yer alan kitabe metni:

"Küllemâ dehale aleyhâ zekerriyyel mihrâb
Sâhibül-hayrât rûhiçün Fâtiha"[563].

Plan ve Mimari Özellikleri: Kıble taşının yüksekliği 1.1 m, genişliği 0.43 m'dir. Taşın ön ve arka yüzünde kitabe yer almaktadır[564].

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

---

561 Bkz. (69), AYANOĞLU.
562 A.g.n; Bkz. (62), ÖZDAMAR, 227.
563 Bkz. (69), AYANOĞLU; Bkz. (62), ÖZDAMAR, 227.
564 Bkz. (69), AYANOĞLU.

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

Katalog No: 109

Yapının Adı: Hüseyin Paşa Çeşmesi Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 380

Banisi: Kaptan-ı Derya Hüseyin Paşa tarafından inşa edilmiştir[565]. Giritlidir. 1787 (H.1202) yılında liman reisi, ertesi yıl Rumeli beylerbeyiliği payesiyle kaptan-ı derya olmuştur. 1792 (H.1207) yılında Bender muhafızlığına tayin edilip azledildikten sonra Şam Trablus valisi olmuş ve 1794 (H.1209) yılında vefat etmiştir[566]

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar Hüseyin Paşa Mahallesi'ndedir[567]. Günümüzde bulunduğu yer tespit edilememiştir.

Tarihçesi: Çeşme inşa kitabesine göre 1794/95 (H.1209) yılında inşa edilmiştir.

Kitabenin metni:

"Ol kapudan-ı kerem-inşâ Hüseyn Pâşâ ki Hak
Böyle bir hayrâtı mevkûf eylemiştir nutkunu
Bu Muharremde buna Fâzıl ne târîh-i hasen
Çeşmeden mâ-i zülâli iç Hüseyn'in aşkına
1209"[568].

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh çeşmenin yanında büyücek bir set halindedir[569]. Çeşmenin büyük bir haznesi olup ön cephesinde ayna taşı ve tekne bulunmaktadır.

Süsleme Özellikleri: Çeşme ayna taşı yüzeyi silmelerle üç bölüme ayrılmıştır. Üst bölümde bir madalyon, orta bölümde kitabe, alt bölümde ise perde motifi bulunmaktadır. Kitabe ve alt bölüm iki yanda sütunceler ile sınırlanmıştır.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Çeşme inşasında kesme ve moloz taş kullanılmıştır. Ayna taşı mermerdir.

---

565 Bkz. (143), Mehmed Râif, 268.
566 Bkz. (144), TANIŞIK, 392.
567 Bkz. (143), Mehmed Râif, 268.
568 A.g.e, 268-269.
569 A.g.e, 268.

Seçme Kaynakça: KONYALI, İ. Hakkı (1977), **Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi II**, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Yayınları, İstanbul.

Mehmed Râ'if (1996), **Mir'ât-ı İstanbul I**, Haz. Günay Kut – Hatice Aynur, Çelik Gülersoy Vakfı Yayınları, İstanbul.

TANIŞIK, İ. Hilmi (1945), **İstanbul Çeşmeleri II**, MEB Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

Katalog No: 110

Yapının Adı: Kandilcibaşı Mustafa Efendi Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 381

Banisi: Ser Sirac (Kadilcibaşı) Mustafa Efendiye mal edilmektedir[570].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Zeytinburnu'nda Çörekçi Mezarlığı'nda, Çörekçi Çeşmesi'nin yanında yer alıyordu. Aynı zamanda burada küçük bir hazire bulunuyordu[571]. Namazgâh yeri kaybolmuştur. Kıble taşı 1962 yılında Sâkine Hatun İmareti'nin kenarına dikilmiştir[572]. Günümüzde imarette kıble taşı da yok olmuştur.

Tarihçesi: 1795/96 (H.1210) yılında inşa edilmiştir[573]. Kıble taşı üzerinde kitabe bulunmaktadır. Kitabe üç satır halinde sülüs yazı ile yazılmıştır. Araları cetvellidir.

Kitabenin Metni:

"Küllema dehale aleyha Zekeriyyel mihrab

Sahibü'l hayrat ruhuyçün Fatiha"[574].

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh çeşmenin yanında inşa edilmiştir[575].

Yukarı doğru genişleyen kıble taşının üst kısmı üçgen bir şekilde sonlanmaktadır. Yüksekliği 1.33 m, alt kısmının genişliği 0.23 m, üst kısmının genişliği 0. 41 m'dir[576]. Ön yüzünde kitabe yer almaktadır.

Süsleme Özellikleri: Kitabe üzerinde iki rumi motifi, kitabenin altında zincirle asılı olan kandil motifi bulunmaktadır[577].

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: AKBATU, Şinasi (1966), "Çörekçi Mezarlığı ve Namazgâhı", **İstanbul Ansiklopedisi VIII**, Koçu Yayınları, 4132-4133.

---

570 Bkz. (57), YÜCEL, 57; Şinasi AKBATU, "Çörekçi Mezarlığı ve Namazgâhı", 4133.
571 Bkz. (57), YÜCEL, 57.
572 A.g.e, 57.
573 A.g.e, 57; Bkz. (570), AKBATU, 4133.
574 Bkz. (58), PEKBAŞ, 47.
575 Bkz. (57), YÜCEL, 57.
576 Bkz. (58), PEKBAŞ, 47.
577 A.g.e, 47.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

Katalog No: 111

Yapının Adı: Kadınlar Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: Rabia Şerbin Kadın tarafından inşa edilmiştir[578].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Büyük Piyale Mahallesi, Okmeydanı Caddesi üzerinde yer alıyordu[579].

Tarihçesi: 1798/99 (H.1213) yılında inşa edilmiştir [580]. Namazgâh günümüze gelmemiştir.

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

TİRYAKİ, Yavuz (2004), "Namazgâhlar", **Geçmişten Günümüze Beyoğlu I**, TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul.

[578] Bkz. (62), ÖZDAMAR, 231; Bk. (58), TİRYAKİ, 418.
[579] Bkz. (62), ÖZDAMAR, 231.
[580] A.g.e, 231; Bkz. (58), TİRYAKİ, 418.

Katalog No: 112

Yapının Adı: Benlizâde Ahmed Râşid Efendi Çeşmesi Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 382-383

Banisi: Benlizâde Ahmed Râşid Efendi tarafından yaptırılmıştır[581]. Yenişehir müderrisi iken 1769 yılında Mısır, 1799 yılında Mekke Mollası olmuş, 1804 yılında İstanbul, 1813 yılında Anadolu payesi olmuş,1816 (H.1231) yılında emekli olmuş ve vefat etmiştir. Kabri Fatih'te Benlizâde Ahmed Râşid Efendi Sebili'nin yanındadır[582].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar Kısıklı Mahallesi'nde, Büyük Çamlıca'da, Büyük Çamlıca Namazgâhı'nın da bulunduğu çeşmeli alan üzerindedir.

Tarihçesi: 1800/01 (H.1215) yılında yaptırılmıştır[583]. Çeşme üzerinde talik yazı ile yazılmış kitabe bulunmaktadır.

Kitabenin Metni:

"Maşallahü kân
Sahib-ül Hayrat vel-hasenat
Sabıka Mekke-i Mükerreme kadısı
Benlizade Ahmet Reşit Efendi
1215
Harrerehu Zade-i Benlizade
Mustafa Şemsettin
Gufire lehuma"[584].

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâhın planı ve mimari özellikleri hakkında bilgi bulunmamaktadır. Çeşme hazneli olup ön yüzünde, üzerinde kitabe yazılı olan ayna taşı yer almaktadır[585].

Süsleme Özellikleri: …

---

581 Bkz. (53), Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi, 665.
582 Bkz. (108), HASKAN, 1052-1053.
583 Bkz. (53), Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi, 665.
584 Bkz. (144), TANIŞIK, 400.
585 A.g.e, 400.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Çeşme haznesi taş ve tuğla ile inşa edilmiştir.

Seçme Kaynakça: Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi (2001), **Hadîkatü'l Cevâmi**, Haz. Ahmet Nezih Galitekin, İşaret Yayınları, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar III**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

TANIŞIK, İ. Hilmi (1945), **İstanbul Çeşmeleri II**, MEB Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, İstanbul.

Katalog No: 113

Yapının Adı: Çukurbostan Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 384

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Fatih Seyyid Ömer Mahallesi'nde, Vezir Caddesi ile Altımermer Caddesi'nin birleştiği yerde bulunan yaşlı bir ağaçtan ve kuyudan dolayı namazgâh alanının burası olduğu düşünülmektedir. Kıble taşı Seyyid Ömer Camii avlusunda, iki musalla taşının arasında bulunmuştur. Günümüzde kıble taşı yok olmuştur. Namazgâhın eski yerine birkaç adım mesafede 1622/23 (H.1032) tarihinde Abbas Ağa'nın yaptırdığı bir çeşme vardır[586].

Tarihçesi: Kıble taşı kitabesine göre 1802/03 (H.1217) yılında inşa edilmiştir.

Kitabe sülüs yazı ile yazılmıştır.

Kitabenin metni:

"El Fatiha
İnnahu 'abdu'l 'âşî atâk hu
Curmî mukırr yâ rab bu mihrâb da
Kılınan namâzı kabul bir hur eti
Nabiyyi'l-muhtar yâ rab
1217"[587].

Plan ve Mimari Özellikleri: Kıble taşının yüksekliği 0.9 m, alt kısmını genişliği 0.28 m, üst kısmının genişliği 0.40 m'dir. Üzerinde kitabe yer almaktadır[588].

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

---

586 Bkz. (58), PEKBAŞ, 48.
587 A.g.e, 48.
588 A.g.e, 48.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

Katalog No: 114

Yapının Adı: Namazgâhın kaynaklarda geçen bir adı bulunmamaktadır. Bu nedenle yakınında yer alan dereden dolayı "Göksu Deresi'nin doğusunda yer alan Namazgâh" olarak adlandırma yapılmıştır.

Planlar ve Çizimler: 73-74

Fotoğraflar: …

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Beykoz Göztepe Mahallesi'nde, Göksu Deresi'nin doğu tarafında Sultan II. Mahmud zamanında inşası tasarlanan bir köşkü taşımak üzere yapılmış olan sete gitmeden yolun sağ tarafında yer alıyordu[589].

Tarihçesi: Namazgâhın inşa tarihi bilinmemektedir. Çeşmeden kalan parçalar değerlendirilerek Sultan III. Selim dönemine (1789-1807/H.1203/04-1221/22) ait olabileceği kaydedilmektedir[590].

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh çeşmenin arkasında çeşmeden ayrı olarak inşa edilmiştir.

Çeşme dört cepheli olup dikdörtgen bir haznesi bulunmaktadır. Haznenin bütün cepheleri önünde dışa taşkın birer tekne vardır. Ön cephedeki tekne etrafı muntazam taşlar ile çevrili bir kanal ile Göksu Deresi'ne ulaşmaktadır. Eskiden yaklaşık 10 m uzunluğunda olan kanalın son bölümü yok olmuştur[591].

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: ELDEM, S. Hakkı, (1976), **Türk Bahçeleri**, Kültür Bakanlığı, Ankara.

---

589 Bkz. (55), ELDEM, 7.
590 A.g.e, 7.
591 A.g.e, 7.

Katalog No: 115

Yapının Adı: Arif Efendi Namazgâhı (Kadıköy Merdivenköy Uzunçayır Yolu Namazgâhı, Çobançeşmesi Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 385

Banisi: İstablı Amire kâtiblerinden Arif Efendi tarafından yaptırılmıştır[592].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Merdivenköy Üsküdar Caddesi üzerinde Emin Bey Köprüsü yanında yer alıyordu. Namazgâhın yanında yer alan köprü yıkılmıştır[593]. Namazgâhın bugünkü yeri tespit edilememiştir.

Tarihçesi: Kıble taşı kitabesine göre 1817/18 (H.1233) yılında inşa edilmiştir.

Kitabe sülüs yazı ile on satır olarak yazılmıştır. Satır araları cetvellidir. Kitabenin ilk sırası ve altta tarih kısmı daire içine alınmıştır.

Kitabenin Metni:

"Küllema dehale aleyha zekeriyyel mihrap
Cihanın kutlu hem sultanı Han Mahmudu adlinin
Vüfur himmetile subesu hayr olmada peyda
Bir adna bendesi Arif Efendi kâtibi ahur
Füyuz naziresiyle eyledi bu maberi ihya
Nükudi vüsını suresine sarf eyleyüb bu şek
Bu cari hayr ile mermerde namın eyledi ibka
Muvaffak almamışdı bir ehat erbabı himmetten
Ne müstahkem eser yaptırdı ecrin hakide ita
Kemal erbabına tarihi mülhem oldu bu hayrın
Bu hayri eyledi Arif Efendi bi bel inşa
Sene 1233"[594].

---

[592] Bkz. (62), ÖZDAMAR, 234.
[593] Bkz. (69), AYANOĞLU.
[594] A.g.n.

Plan ve Mimari Özellikleri: Kıble taşı dikdörtgen olup üst kısmı yuvarlak bir şekilde sonlanmaktadır. Ön yüzünde kitabe yer almaktadır.

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Kıble taşı yekpare mermerdir[595].

Seçme Kaynakça: İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

[595] A.g.n.

Katalog No: 116

Yapının Adı: Hamdullah Paşa Namazgâhı (Çengelköyü Rasathane Yolu Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 386

Banisi: Hamdullah Paşa tarafından yaptırılmıştır[596]. Safranbolulu Ali Ağa'nın oğludur. Çengelköy'de doğmuş, 1809/10 (H.1224) yılında Bostancıbaşı, Başbakıkulu, 1815/16 (H.1231) yılında Sipahilerağası, Kaptan-ı Derya, 1822/23 (H.1238)'de sadrazam olmuştur. 1822/23 (H.1238)'de ölmüştür[597].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Çengelköy Rasathane yolu üzerinde yer almaktadır. Ev sahipleri tarafından namazgâh alanı işgal edilerek üzerinde gecekondu yapılmıştır[598]. Günümüzde yeri tespit edilememiştir.

Tarihçesi: Hamdullah Paşa 1822/23 (H.1238) yılında ölmüştür. Buna göre namazgâhı da daha önceki bir tarihte yaptırmış olmalıdır.

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

ÖZDAMAR, Mustafa (2004), "Üsküdar Namazgâhları", **Üsküdar Sempozyumu I, (23-25 Mayıs 2003) I**, İstanbul, 97-105.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

---

596 Bkz. (57), YÜCEL, 59.
597 Bkz. (69), AYANOĞLU.
598 A.g.n.

Katalog No: 117

Yapının Adı: Ahmet Efendi Namazgâhı (Sığınaklı Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: 72

Fotoğraflar: 387

Banisi: Çeşme inşa kitabesine göre Hacı Ahmed Efendi tarafından yaptırılmıştır.

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar Nakkaştepe'de, eski karakolun[599] ve çöp iskelesinin karşısında[600] Gazhane Sokağı'ı ile Cemil Molla Camii arasında Nakkaştepe Mezarlığı'nın kenarında idi[601].

Tarihçesi: Çeşme inşa kitabesine göre 1823/24 (H.1239) yılında yaptırılmıştır. Kitabe köşeleri yuvarlatılmış kartuş içine yazılmıştır. İki sütun üç satır olarak yazılan kitabe Gaziantepli Aynî Hasan Efendi'ye aittir[602].

Kitabenin Metni:

"Namdaş-ı fahr-i aba zair-i beyt-i harem
Ayn-ı ihlas ile oldu hayr ü cudun mazharı
Fi sebilillah bu çeşmeyi bünyad idüb
Su be su seyrab ü mesrur etdi teşnedili
Ayniya ıtşana bir bir söyledim tarihi taca
Al iç icra eyledi Ahmed Efendi kevseri
1239"[603].

İnşa kitabesinin üst kısmında bir kitabe daha bulunmaktadır. Kitabe beyzi bir madalyon içindedir.

Kitabenin metni:

"Ve mine-l mai külli şey'in hay"[604].

---

599 Bkz. (143), Mehmed Râ'if, 247; Bkz. (155), KONYALI, 8-9; Bkz. (69), AYANOĞLU.
600 Bkz. (144), TANIŞIK, 416.
601 Bkz. (67), ORMAN, 403.
602 A.g.e, 403; Bkz. (134), EGEMEN, 67.
603 Bkz. (143), Mehmed Râ'if, 247; Bkz. (69), AYANOĞLU.
604 Bkz. (69), AYANOĞLU.

1940'lı yıllarda kullanılmaz durumda olan yapı günümüze gelmemiştir. Ancak 1968 yılına kadar mevcut olduğu bilinmektedir[605].

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh çeşme haznesi üzerinde fevkani olarak inşa edilmiştir.

Tek yüzlü çeşmenin cephesi üzerinde yuvarlak kemerli sağır bir niş içinde ayna taşı, ayna taşının üst kısmında inşa kitabesi yer almaktadır. Ayna taşı iki yanda plastrlar ile üst kısmında konsol ile sınırlanmıştır. Konsolun üzerinde yarım daire formlu alınlık içinde kitabe yazılı olan madalyon bulunmaktadır. Çeşmenin dışa taşkın üç teknesi vardır. İki yandan plastrlar ile sınırlanan cephe, üstte korniş ile sonlanmaktadır.

Çeşmenin iki yanında çıkmalar bulunmaktadır. Bu çıkmalara yay kemerli kapılar ile girilmektedir. Sağ taraftakinden merdiven ile namazgâha çıkılmaktadır. Sol taraftaki ise küçük bir oda olup fırtınalı havalarda yolcuların sığınması için yapılmıştır[606]. Bu bölümlerde üstte korniş ile sonlanmaktadır.

Süsleme Özellikleri: Nişin etrafı silme ile çevrilmiştir. Korniş ve konsol yüzeyinde de birer sıra silme bulunmaktadır.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Çeşmenin cephesi kufeki taşından, çeşme kısmı mermerden inşa edilmiştir[607]. Namazgâh merdiveni taştır[608].

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar III**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

KONYALI, İ. Hakkı (1977), **Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi II**, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Yayınları, İstanbul.

Mehmed Râ'if (1996), **Mir'ât-ı İstanbul I**, Haz. Günay Kut – Hatice Aynur, Çelik Gülersoy Vakfı Yayınları, İstanbul.

---

[605] Bkz. (67), ORMAN, 404.
[606] A.g.e, 403; Bkz. (69), AYANOĞLU.
[607] Bkz. (69), AYANOĞLU.
[608] Bkz. (108), HASKAN, 1040.

ORMAN, İsmail (2005), "Osmanlı Çeşme Mimarisinde Namazgâhlı Çeşmeler ve Üsküdar'daki Örnekler", **Üsküdar Sempozyumu II, (12-13 Mart 2004) II**, İstanbul, 385-404.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi**, XX, 221-248.

ÖZDAMAR, Mustafa (2004), "Üsküdar Namazgâhları", **Üsküdar Sempozyumu I, (23-25 Mayıs 2003) I**, İstanbul, 97-105.

TANIŞIK, İ.Hilmi (1945), **İstanbul Çeşmeleri II**, MEB Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

Katalog No: 118

Yapının Adı: İçerenköyü Meşelibağ Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: Kıble taşı kitabesine göre Ethem Ağa tarafından yaptırılmıştır.

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Bostancı- Yalı yolu İçerenköy Caddesinde Meşelibağ ve Ankara tünelinin sağ tarafındadır[609]. Bugünkü yeri tespit edilememiştir.

Tarihçesi: Kıble taşı kitabesine göre 1824/25 (H.1240) yılında inşa edilmiştir.

Kitabenin metni:

"Küllema dehale aleyha Zekeriyyel mihrab

Erenköylü İmamzade

Ethem Ağa'nın hayratıdır

Sene 1240"[610].

Plan ve Mimari Özellikleri: Kıble taşının yüksekliği 0.66 m, genişliği 0.32 m'dir. Üzerinde kitabe yer almaktadır. Namazgâhın dolaplı bir kuyusu vardı[611].

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

---

[609] Bkz. (69), AYANOĞLU.

[610] A.g.n.

[611] A.g.n.

Katalog No: 119

Yapının Adı: Abdülgani Ağa Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: Abdülgani Ağa tarafından yaptırılmıştır[612]. Sultan Abdülmecid'in annesi Bezm-i Âlem Valide Sultan'ın baş ağasıdır. 1852/53 (H.1269) yılında hazine vekili olmuştur. 1859/60 (H.1276) yılında vefat etmiştir[613].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Namazgâh Üsküdar Zeynep Kamil Mahallesi'nde Nuh Kuyusu Caddesi'nde, eski karakol binasının sağ tarafında Seyyid Ahmet Deresi'ne giden yolun sol köşesinde idi[614].

Tarihçesi: 1845 (H.1261) yılında inşa edilmiştir[615]. Tekne üzerinde bir kitabe bulunmaktadır. Kitabe beş satır halinde olup Şair Fâik tarafından hazırlanmıştır[616].

Kitabenin Metni:

"Valide Sultân şeh-i Abdülmecîd Hân'a müdâm
Ömr-i Nûh ihsân ede necl-i şehâna Kirdgâr

Kim ser-ağa-yi eser-cuyi anun Abdülganî
Sıdk u ihlâs ile icrâ-yı 'atâyâya bihâr

Cûş edip tûfân-ı rahm u şefkati cûlar gibi
Eyledi bu çeşme-i râ'nâ binâ ol kâmkâr

Nâ'il-i ecr ü mesûbât eyleyip zât-ı Hudâ
Bir içen def'-i 'ataş edip kala bu yâdigâr

Harf-i menkût-ile Fâ'ik söyledim târîh-i tâm
Cümle dehre Kevser-i cennet bu mâ-i çeşmesâr 1261"[617].

---

612 Bkz. (62), ÖZDAMAR, 235; Bkz. (432), ÖZDAMAR, 101.
613 Bkz. (108), HASKAN, 1034.
614 A.g.e, 1034.
615 Bkz. (62), ÖZDAMAR, 235; Bkz. (432), ÖZDAMAR, 101.
616 Bkz. (108), HASKAN, 1034.

Namazgâhın kıble taşı kaybolmuştur. Kuyunun teknesi Üsküdar'da Hakimiyet-i Milliye Caddesi üzerindeki Kara Davut Paşa Camii avlusuna nakledilmiştir. Kuyu ise kapatılmıştır[618].

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh kuyu yanında yer alıyordu. Kuyunun önünde kapaklı bir tekne, tekne üzerinde dört musluk, bunun üzerinde ise kitabe vardı[619].

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Kuyu teknesi yekpare mermerdir[620].

Seçme Kaynakça: HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar III**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

ÖZDAMAR, Mustafa (2004), "Üsküdar Namazgâhları", **Üsküdar Sempozyumu I, (23-25 Mayıs 2003) I**, İstanbul, 97-105.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgahı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgahları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

---

617 A.g.e, 1034.
618 A.g.e, 1034.
619 A.g.e, 1034.
620 A.g.e, 1034..

Katalog No: 120

Yapının Adı: Talimhane Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: Kıble taşı kitabesine göre Süleyman Ağa tarafından inşa edilmiştir.

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Kuleli'nin üstünde, Sultan Mahmud Talimhanesi'nin yol aşırı karşısındadır. Namazgâh kıble taşı İbrahim Hakkı Konyalı tarafından 29 Mayıs 1975 tarihinde, 1905/06 (H.1323) yılında Topal Ahmed Ağa'nın yaptırdığı kuyunun bileziği üzerinde bulunarak yerine konması sağlanmıştır[621]. Günümüzde namazgâhın yeri tespit edilememiştir.

Tarihçesi: Kıble taşı kitabesine göre 1850/51 (H.1267) yılında inşa edilmiştir.

Kitabenin Metni:

"Haz-el mihrab sahib-ül hayrât paşalı oğlu Süleyman Ağa eseridir

Sene 1267"[622].

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: KONYALI, İ. Hakkı (1976), **Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi I**, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Yayınları, İstanbul.

---

[621] Bkz. (150), KONYALI, 415.

[622] A.g.e, 415.

Katalog No: 121

Yapının Adı: Çobançeşme Namazgâhı (Haramidere Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 388

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Küçükçekmece'yi geçip Haramidere'ye yaklaşırken yolun tahminen 50 m sağ içerisinde olduğu kaydedilmektedir[623]. Namazgâhın bugünkü yeri tespit edilememiştir.

Tarihçesi: 1851/52 (H.1268) yılında inşa edilmiştir[624].

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh çeşmesine ait eski bir fotoğrafta çeşmenin arkasında bir set olduğu görülmektedir. Çeşmenin ön cephesi üzerinde bir lüle ve iki maşrapa nişi, önünde ise iki tekne bulunmaktadır.

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

---

623 Bkz. (332), DERMAN, 293.

624 A.g.e, 293; Bkz. (72), TİRYAKİ, 62.

Katalog No: 122

Yapının Adı: Emetullah Hâtun Namazgâhı (Ayvansaray Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: Emetullah Hâtun tarafından yaptırılmıştır[625].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Fatih Ayvansaray Mahallesi'nde Hz. Cabir Camii ve Hasan Ağa Çeşmesi karşısında Arslan İskelesi denilen yerde idi[626].

Tarihçesi: 1852/53 (H.1269) yılında inşa edilmiştir[627]. Namazgâh günümüze gelememiştir. Namazgâhın bulunduğu alan park olarak düzenlenmiştir.

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

---

625 Bkz. (69), AYANOĞLU.
626 A.g.n.
627 A.g.n.

Katalog No: 123

Yapının Adı: Mahmut Rüştü Namazgâhı (Merdivenköy, Nazenin Sokağı Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 389-390

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Kadıköy Merdivenköy Mahallesi'nde, Merdivenköy Mezarlığı'nın güneyinde Nazenin Sokağı üzerinde idi[628]. Namazgâh günümüze gelmemiştir.

Tarihçesi: Kıble taşı kitabesine göre 1859/60 (H.1276) yılında inşa edilmiştir[629]. Kitabe sülüs yazı ile üç sıra olarak yazılmıştır. Kitabenin ilk sırası kandil motifinin üst kısmında, iki sırası alt kısmında yer almaktadır. Yazı araları cetvellidir.

Kitabenin metni:

"Küllema dehale aleyhâ Zekeriyyel mihrab

Ahmet Fevzi Paşa mahdumu

Mahmut Rüştü

Beyin ruhu için Fatiha

Sene 1276"[630] .

Plan ve Mimari Özellikleri: Kıble taşı dikdörtgen bir şekilde olup ön cephesi tümsektir. Cephe üzerinde kitabe yer almaktadır.

Süsleme Özellikleri: Kıble taşı ön yüzünde tepede büyük bir yaprak motifi, onun altında kandil kabartması yer almaktadır. Taşın iki yanında yaprak motifinden başlayarak aşağı kadar inen silme bulunmaktadır.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Kıble taşı mermerdir[631].

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

---

[628] A.g.n.
[629] A.g.n.
[630] A.g.n.
[631] A.g.n.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

Katalog No: 124

Yapının Adı: Bostancıbaşı Namazgâhı (Alemdağ Caddesi Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 391-392

Banisi: Namazgâh, vakıf sicil kayıtlarına göre Bostancıbaşı Abdullah Ağa tarafından yaptırılmıştır[632]. Abdullah Ağa, Sultan III. Murat'ın bostancıbaşılarındandır. 1591/92 (H.1000) tarihinde vefat etmiş, bu mescidin haziresine defnedilmiştir[633].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar Bulgurlu Mahallesi'nde Alemdağ Caddesi üzerinde, Çakaldağı Mezarlığı'nın doğusunda, köşe başında yer almaktadır.

Tarihçesi: Kıble taşı kitabesine göre 1860/61 (H.1277) yılında inşa edilmiştir. Taşın üzerindeki iki satırlık kitabe harap olduğu için okunamadığı, yalnız altındaki 1277 tarihi okunabildiği kaydedilmektedir[634]. Namazgâh sonradan Sultan II. Abdülhamit'in harem ağası Cavid Ağa tarafından tamir ettirilmiştir[635] ya da namazgâh alanının yanına sonradan Cavit Ağa tarafından cami yaptırılmıştır. Başka bir ifadeye göre Cavit Ağa namazgâhın kıble taşının olduğu yere caminin mihrabını yaptırmış, kıble taşını da caminin dışına diktirmiştir[636]. Daha sonraki dönemlerde cami avlusunda duran kıble taşı günümüze gelmemiştir.

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh on bir adım eninde, on yedi adım boyunda bir alana sahipti. Beş basamaklı merdiven ile çıkılan namazgâhın etrafı korkuluk ile çevrili idi[637]. Kıble taşının yüksekliği 0.88 m, alt kısmının genişliği 0.36 m, üst kısmının genişliği 0.42 m'dir[638]. Kuyusu cami kapısı önündedir[639]. Kuyuda günümüzde mevcut değildir.

Süsleme Özellikleri: Kıble taşının ön yüzünde kandil motifi bulunmaktadır.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

---

632 Bkz. (93), HASKAN, 996.
633 Bkz. (143), Mehmed Râ'if, 79.
634 Bkz. (93), HASKAN, 996.
635 A.g.e, 996.
636 Bkz. (69), AYANOĞLU.
637 Bkz. (93), HASKAN, 996.
638 Bkz. (58), PEKBAŞ, 61.
639 Bkz. (93), HASKAN, 996.

Mehmed Râ'if (1996), **Mir'ât-ı İstanbul I**, Haz. Günay Kut – Hatice Aynur, Çelik Gülersoy Vakfı Yayınları, İstanbul.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

ÖZDAMAR, Mustafa (2004), "Üsküdar Namazgâhları", **Üsküdar Sempozyumu I, (23-25 Mayıs 2003) I**, İstanbul, 97-105.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

Katalog No: 125

Yapının Adı: Çengelköyü Bekar Caddesi Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 393-394

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar Güzeltepe Mahallesi'nde, Namazgâh Caddesi ve Büyük Namazgâh Caddesi'nin kesiştiği yerde, Güzeltepe Muhtarlığı'nın yanında yer almaktadır.

Tarihçesi: Kıble taşı kitabesine göre 1860/61 (H.1277) yılında inşa edilmiştir. Yazı araları cetvellidir[640].

Kitabenin Metni:

"Sahibül hayrat

Küllema dehale aleyha

Zekeriyyel mihrab

1277"[641].

Namazgâh alanı günümüzde çocuk parkı olarak kullanılmaktadır.

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâhın kıble taşı vardı. Yukarı doğru genişleyen kıble taşının üst kısmı kavisli olarak sonlanmaktadır. Taşın yüksekliği 0.63 m, alt kısmının genişliği 0.27 m, ortasının genişliği 0.33 m'dir[642]. Üzerinde kitabe yer almaktadır. Namazgâh alanında bir de çeşme bulunuyordu[643].

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Kıble taşı mermerdir.

Seçme Kaynakça: İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

ÖZDAMAR, Mustafa (2004), "Üsküdar Namazgâhları", **Üsküdar Sempozyumu I, (23-25 Mayıs 2003) I**, İstanbul, 97-105.

640 Bkz. (58), PEKBAŞ, 71.
641 A.g.e, 71.
642 A.g.e, 71.
643 Bkz. (69), AYANOĞLU.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

Katalog No: 126

Yapının Adı: Hüseyin Hayri Paşa Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: Hacı Hüseyin Hayri Paşa tarafından inşa edilmiştir[644]. 1853/54 (H.1270) yılında vefat eden Şumnulu Hacı Hasan Ağa'nın oğludur. Askerlikte livâlığa kadar yükselerek daha sonra emekli olmuştur. 1880/81 (H.1298) yılında vefat etmiş ve Üsküdar Duvardibi'ne defnedilmiştir. Orada bir sebil yaptırmıştır[645].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Vakıf sicil kayıtlarına göre İbrahim Ağa Mahallesi'nde, Ayrılık Çeşmesi Sokağı üzerinde, Ayrılık Çeşmesi'nin arkasında yer alıyordu[646]. Günümüze gelmemiştir.

Tarihçesi: 1865/66 (H.1282) yılında inşa edilmiştir[647].

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî III**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

644 Bkz. (93), HASKAN, 1004.
645 Bkz. (91), Mehmed Süreyya, 709.
646 Bkz. (93), HASKAN, 1004.
647 A.g.e, 1004.

Katalog No: 127

Yapının Adı: Şumnulu Hacı Ali Efendi Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 395-398

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Londra Asfaltı'nın karşısında Hazinedar Çiftliği Osmaniye Mezarlığı yanında[648], İlyaszade Sokağı üzerinde yer alıyordu[649].

Tarihçesi: Kıble taşı kitabesine göre 1866/67 (H.1283) yılında inşa edilmiştir. Kitabe sülüs yazı ile dört sıra halinde yazılmıştır. Yazı araları cetvellidir.

Kitabenin Metni:

"Küllemâ dehale aleyhâ zekerriyyel mihrâb 1283

Tarikat-ı aliye-i nakşibendiyyeden eş şeyh

El hac Şumnuvi Ali Efendinin hayratıdır"[650]**.**

Daha önce yolun diğer tarafında olan namazgâh yol açılırken mezarlığın yanına nakledilmiştir[651]. Günümüze gelmemiştir.

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh çeşmenin arka tarafında yer almaktadır[652]. Dikdörtgen şeklinde olan kıble taşı çeşmenin arka duvarına yerleştirilmiştir. Taşın ön yüzünde kitabe yer almaktadır.

Çeşmenin cephesinde bursa kemerli bir niş, nişin içerisinde iki maşrapa nişi yer almaktadır. Çeşmenin bir tanesi niş önünde, bir tanesi çeşmenin sağ tarafında, üç tanesi çeşmenin sol tarafında set önünde olmak üzere beş teknesi bulunmaktadır.

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Çeşme kesme taştan inşa edilmiştir.

---

[648] Bkz. (69), AYANOĞLU.
[649] Bkz. (62), ÖZDAMAR, 227.
[650] A.g.e, 227; Bkz. (69), AYANOĞLU.
[651] Bkz. (69), AYANOĞLU.
[652] A.g.n.

Seçme Kaynakça: İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

Katalog No: 128

Yapının Adı: Yağlıkçı Ayazma Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: Yağlıkçı Halil Ağa tarafından inşa edilmiştir[653].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar Altunizade Mahallesi'nde, Altunizade İsmail Paşa Camii'nin ilerisinde, Küçük Çamlıca'ya giden caddenin üzerinde idi. Namazgâhın karşısında Ömer Bey Çeşmesi bulunuyordu[654].

Tarihçesi: Namazgâh kıble taşı kitabesine göre 1874/75 (H.1291) yılında inşa edilmiştir[655].

Kitabenin Metni:

"Küllema dehale aleyha Zekeriyyel mihrab

Sene 1291"[656].

Çeşme ise kitabesine göre Halil Efendi adında bir hayır sahibi tarafından yaptırılmıştır. Daha sonra hazinedar Ömer Bey tarafından 1858/59 (H.1275) yılında yenilenmiştir[657]. Çeşme kitabesi talik yazı ile altı satır olarak yazılmıştır[658].

Kitabenin Metni:

"İde Hak Hâzin-i Şah-ı cihanı dâim âlemde

Nesim-i bag-ı lûtfundan muattar her dimağ olsun

Halil Efendi olmuşdu bu hayre bânı evvel

Ana şimdi Ömer Bey oldu sânı yüzü ağ olsun

Değil bu çeşme yolları bu tenezzüh-gâhı da yapdı

Her kârında Hakk'ın ana tevfîki çerağ olsun

Hüda günden güne şemşîr-i ikbâlin ide keskin

Hemîşe cevher-i "nasruı min-Allah" ana zağ olsun

---

653 Bkz. (93), HASKAN, 1014; Bkz. (62), ÖZDAMAR, 234-235.
654 Bkz. (93), HASKAN, 1014.
655 A.g.e, 1014.
656 A.g.e, 1014.
657 Bkz. (155), KONYALI, 76-77.
658 A.g.e, 76.

Didim tecdidini Galib iki târih-i cevherbâr
Kırâat iden ebnâ-i sebîl gamdan ırağ olsun
Bu yağlıkçı Ayazması nasıl rânâ cedîd oldu
Ferah-fezâ böyle bir mevkii Ömer Bey yapdı sağ olsun
1275"[659].

Boğaziçi Köprüsü ve çevre yolu yapılırken yol seviyesinin yükselmesi ile Küçük Çamlıca Caddesi ile birlikte namazgâh ve çeşme çukurda kalmıştır. Çevre yolu yapılana kadar, Küçük Çamlıca Caddesi bu çeşme ile namazgâh arasından geçiyordu[660]. Günümüzde namazgâh da çeşme de mevcut değildir.

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh çeşmenin karşısında inşa edilmiştir. Namazgâh alanının etrafı bir duvar ile çevrili olup bir kapısı bulunuyordu. Kıble taşı üzerinde kitabe yazılıdır[661].

Çeşmenin eyvan şeklinde kemeri içinde ayna taşı, ayna taşı üzerinde kitabe vardı[662].

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Çeşme granit taşından inşa edilmiştir[663].

Seçme Kaynakça:

DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar III**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

KONYALI, İ. Hakkı (1976), **Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi I**, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Yayınları, İstanbul.

KONYALI, İ. Hakkı (1977), **Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi II**, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Yayınları, İstanbul.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

---

659 Bkz. (108), HASKAN, 1136.
660 Bkz. (93), HASKAN, 1014.
661 A.g.e, 1014.
662 Bkz. (108), HASKAN, 1136.
663 A.g.e, 1136.

ÖZDAMAR, Mustafa (2004), "Üsküdar Namazgâhları", **Üsküdar Sempozyumu I, (23-25 Mayıs 2003) I**, İstanbul, 97-105.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

Katalog No: 129

Yapının Adı: Baba Nakkaş Namazgâhı (Uryanîzâde Ahmed Esad Efendi Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler:

Resimler:

Banisi:

Mimarı:

Bulunduğu Yer: Üsküdar Kuzguncuk Mahallesi'nde, Nakkaş Baba Mezarlığı'nda Uryanîzâdeler Sofası yanında yer almaktadır[664].

Tarihçesi: 1888 (H.1305/06) yılında yaptırılmıştır[665]. Namazgâh günümüze gelmemiştir.

Plan ve Mimari Özellikleri: Kıble taşı üzerinde mihrab ayeti yazılıdır[666].

Süsleme Özellikleri: Kıble taşı üzerinde zincire asılı kandil kabartması bulunmaktadır[667].

Yapı Malzemesi ve Tekniği:

Seçme Kaynakça: HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

---

[664] Bkz. (93), HASKAN, 890.
[665] A.g.e, 890.
[666] A.g.e, 890.
[667] A.g.e, 890.

Katalog No: 130

Yapının Adı: Sultan Abdülmecid Namazgâhı (Yılanlı Ayazma Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Topkapı Davutpaşa Caddesi üzerinde Yılanlı Ayazma'da eski veteriner tesislerinin bulunduğu yerde askeri karakolun karşısındadır. Namazgâhın kitabeli çeşme taşının yerinden alınıp karakolun bahçesine dikilmiş olduğu kaydedilmektedir[668]. Namazgâhın bugünkü yeri tespit edilememiştir.

Tarihçesi: Çeşme üzerinde Sultan Abdülmecid'in tuğrası ve kitabe yer almaktadır.

Çeşme kitabe metni:

"Zülâl-i cûd u lûtf-ı Hazret-i Abdülmecîd Hânın
Çimenzâr-ı riyâz-ı mülki itdi sûbesû ihyâ
Senâb-ı feyzinin her katresi bir çeşme-i hayvan
Yem-i ihsânının bir nebzesidir lücce-i deryâ
Çarağı hâssı sihr-i ifhamı seraker-i zîşan
Ki hemmâm-ı Muhammed âsaf-ı Ekrem Ali Paşa
Suyu buldurdu cündün şehriyâr-ı dil âsafa elhak
Bu havz u çeşmeyi yaptırdı Hâkan-ı kerem fermâ
Sezâ her nevci bir mir'âtı cem dererse bu havzın
Revâ bu çeşmesâr ayn-ı hayâta etse istiğnâ
Görüp meh pârelendi reşkşle envâc-ı pürtâbın
Becâ her mevci havzın dinse bir evc-i bedrâra
Hemîşe ta ki deryâlar ola mevc mevc cûş itsun
Yem-i zehhâr-ı şan ü şevket-i şâh-ı cihan pîrâ
Görünce âb-ı cevher-tâbın enseb evc-i tahsine
Dü târîh eyledim takdîm Nâfi'neyyirim âsâ
...Şâh-ı din yaptırdı dilârâ

---

[668] Bkz. (69), AYANOĞLU.

Süleymân-ı zaman yaptırdı bu havz u çeşmeyi a'la
1264"[669].

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

[669] A.g.n.

Katalog No: 131

Yapının Adı: Tabaklar Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: Namazgâhın varlığının devamı için Atik Valide Sultan Külliyesi baniyesi Nurbânu Sultan tarafında vakıf tesis edildiği[670] Eski Eserler'de bir dosyada ise Şeyhülislâm Mehmed Said Efendi tarafından inşa edildiğinin yazılı olduğu kaydedilmektedir[671].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar Valide-i Atik Mahallesi'nde, Toptaşı Caddesi üzerinde Sokullu Mehmet Paşa İlköğretim Okulu'nun bahçesi içinde kalan Acıçeşme (Kaymakam Emin Bey Çeşmesi)'nin yanında idi[672]. Namazgâhın yakınında Tabaklar Deresi kenarında Nurbânu Valide Sultan'ın Toptaşı Camii'ne vakıf olarak yaptırdığı iki adet debbağhane (deri işleme atölyesi) bulunuyordu[673]. Namazgâh günümüze gelmemiştir.

Tarihçesi: Namazgâhın inşa tarihi bilinmemektedir. Çeşme, kitabesine göre 1854/55 (H.1271) tarihlinde Topçu Kaymakamı Emin Bey tarafından yenilenmiştir [674].

Çeşme inşa kitabesi metni:

"Kâimmakâm-ı asker-i topî Emin Beğ'in
Hayr-ı celîle zâtını kılmış Hudâ delîl
Tecdîd edüb bu çeşmeyi bezl-i nukûd ile
Rûh-u Hüseynî eyledi siyrâb-ı Selsebîl
Mihrî bu resme eyledim işrâb-ı târîhin
Mânend-i Kevser akdı nev-âyet-i bî-adîl
1271"[675].

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Çeşme kesme taştan inşa edilmiştir[676]

---

[670] Bkz. (93), HASKAN, 1013; Bkz. (62), ÖZDAMAR, 237; Bkz. (432), ÖZDAMAR, 103.
[671] Bkz. (93), HASKAN, 1013.
[672] Bkz. (134), EGEMEN, 265.
[673] Bkz. (93), HASKAN, 1013.
[674] Bkz. (108), HASKAN, 1099.
[675] A.g.e, 1099.

Seçme Kaynakça: EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar III**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

KONYALI, İ. Hakkı (1977), **Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi II**, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Yayınları, İstanbul.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

ÖZDAMAR, Mustafa (2004), "Üsküdar Namazgâhları", **Üsküdar Sempozyumu I, (23-25 Mayıs 2003) I**, İstanbul, 97-105.

[676] A.g.e, 1099.

Katalog No: 132

Yapının Adı: Köftüncü Mehmet Ağa Namazgâhı (Acıbadem Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 399

Banisi: Köftüncü Hacı Mehmet Ağa tarafından yaptırılmıştır[677].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Acıbadem'de, Feridun Paşa Camii'nin kıble tarafında[678], Köfüncü Sokağı üzerinde yer alıyordu[679].

Tarihçesi: Namazgâhın inşa tarihi bilinmemektedir. Yanında yer alan çeşme, 1846/47 (H.1263) tarihinde Darüs-saâde Ağası Mustafa Tayfur Ağa tarafından tamir ettirilirken namazgâhta yeni baştan düzenlenmiştir[680]. 1917/18 (H.1336) yılında ise Ahmet Bey tarafından eşi Ayşe Zekiye Hanım adına tamir ettirilmiştir[681].

Çeşme onarım kitabesi metni:

"Darüssaadet-üş şerîfe Ağası Mustafa Tayfur Ağa
İşbu Köftüncü El-hac Mehmed Ağa nâm sâhib-ül-hayrin
Çeşme-i feyz eserin müceddeden ta'mir ve termimine muvaffak olmuştur
Sene 1263"[682].

Çeşme onarım kitabesi metni:

"İşbu çeşme Harbiye Nezâreti Mektubcusu Ali Rıza Bey halilesi merhume Ayşe Zekiye Hanım namına tecdid ve ta'mir edilmişitir
1336 Şâban-ül muazzam"[683].

Her iki eserde 1956 yılında Ankara yolu açılırken ortadan kaldırılmıştır[684].

Plan ve Mimari Özellikleri: Dört cepheli çeşme kare bir hazneye sahiptir. Ön cephe üzerinde kitabeler ve ayna taşı, ayna taşı önünde dışa taşkın bir tekne ve teknenin iki yanında setler

677 Bkz. (93), HASKAN, 1006.
678 Bkz. (134), EGEMEN, 549.
679 Bkz. (93), HASKAN, 1006.
680 A.g.e, 1006.
681 Bkz. (72), TİRYAKİ, 115.
682 Bkz. (134), EGEMEN, 549.
683 A.g.e, 549.
684 Bkz. (93), HASKAN, 1006.

bulunmaktadır. Ön cephe üstte orta kısmında bir tuğra madalyonu bulunan alınlık ile sonlanmaktadır[685].

Süsleme Özellikleri: Tuğra madalyonunun etrafı ışın demeti ile süslenmiştir[686].

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Çeşme haznesi kufeki taşından inşa edilmiştir. Tekne set taşları ve ayna taşı mermerdir[687].

Seçme Kaynakça: EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

ÖZDAMAR, Mustafa (2004), "Üsküdar Namazgâhları", **Üsküdar Sempozyumu I, (23-25 Mayıs 2003) I**, İstanbul, 97-105.

TANIŞIK, İ. Hilmi (1945), **İstanbul Çeşmeleri II**, MEB Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

685 Bkz. (72), TİRYAKİ, 115.
686 A.g.e, 115.
687 A.g.e, 115.

Katalog No: 133

Yapının Adı: Mihrimah Sultan Kuyu Başı Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: Sultan (Kanuni) I. Süleyman'ın kızı Mihrimah Sultan tarafından vakıf tesis edilmiştir[688].

Rüstem Paşa ile evli olan Mihrimah Sultan 1556/57 (H.964) veya 1557/58 (H.965) yılında vefat etmiştir[689].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Kadıköy Feneryolu Mahallesi'nde Fahrettin Kerim Gökay Caddesi ile Kuyubaşı Sokağı'nın köşesindedir.

Tarihçesi: Namazgâhın inşa tarihi bilinmemektedir. Eskiden Kızıltoprak'ta ikamet eden müslümanların yazın sıcak günlerine rastlayan ramazanlarda teravih namazlarını bu namazgâhta kıldıkları kaydedilmektedir[690]. 1917 yılında, namazgâhın bitişiğindeki köşk ve tarlanın sahibi namazgâh alanını bahçesine katmıştır[691].

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî I**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

---

688 Bkz. (69), AYANOĞLU.
689 Bkz. (54), Mehmed Süreyya, 25-26.
690 Bkz. (69), AYANOĞLU.
691 Bkz. (62), ÖZDAMAR, 233.

Katalog No: 134

Yapının Adı: Küçükyalı Çınardibi Namazgâhı (Küçükyalı Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 400

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Maltepe'de Bağdat Caddesi ile Başı Büyük Sokağı'nın birleştiği sol köşede meşhur çınarın bulunduğu, Çınardibi denen yerde idi[692].

Tarihçesi: İnşa tarihi bilinmemektedir. Kıble taşı üzerinde talik yazı ile iki sıra olarak yazılmış bir kitabe bulunmaktadır.

Kitabenin Metni:

"Külleme dehale aleyha Zekeriyyel

mihrab".

Halk arasında Sultan (Fatih) II. Mehmet'in Uzun Hasan ile savaşa gittiği esnada namaz kıldığı yer olarak bilinmektedir. 1962 yılına kadar var olan iki büyük çınar ağacı ve kıble taşı yolu daralttığı bahanesi ile –aslında benzin istasyonu yaptırmak maksadı ile- ortadan kaldırılmıştır[693] kıble taşı bir marangoz atölyesine nakledilmiştir[694]. Anıtlar Koruma Derneği tarafından Bağdat Caddesi ile Başakcı Sokağı'nın birleştiği yere mermer masa üzerine konmuştur[695]. Ancak günümüze gelmemiştir.

Plan ve Mimari Özellikleri: Anıtlar Koruma Derneği tarafından bir masa üzerine yerleştirilmiş olan kıble taşı yukarı doğru genişleyerek üstte yuvarlak bir şekilde sonlanmaktadır. Taşın alt kısmının genişliği 0.265 m, üst kısmının genişliği 0.285 m, yüksekliği 0.68 m'dir. Taşın ön yüzünde kitabe yer almaktadır[696].

Süsleme Özellikleri: Kıble taşının ön yüzünde fiyonklu bir zincirle yazı altındaki cetvele asılı kandil motifi bulunmaktadır.

---

692 Bkz. (69), AYANOĞLU.
693 Bkz. (332), DERMAN, 289-290.
694 Bkz. (69), AYANOĞLU.
695 Bkz. (58), PEKBAŞ, 80.
696 A.g.e, 80.

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Kıble taşı mermerdir[697].

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

[697] A.g.e, 80.

Katalog No: 135

Yapının Adı: Ahmet Efendi Namazgâhı (Millet Bahçesi Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 401

Banisi: Ahmet Efendi tarafından yaptırılmıştır[698].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar Kısıklı Mahallesi'nde, Kısıklı Caddesi üzerinde, Millet Bahçesi karşısında, Ramiz Paşa Çıkmaz Sokağı'nın sol köşesinde yer alıyordu[699].

Tarihçesi: İnşa tarihi bilinmemektedir. Namazgâh günümüzde mevcut değildir.

Plan ve Mimari Özellikleri: Etrafı alçak bir duvar ile çevrili olan namazgâha 3-4 basamaklı bir merdiven ile çıkılıyordu. Merdivenin karşısına gelen sol köşede kıble taşı, sağ tarafında ise kitabesiz çeşme yer alıyordu. Çeşmenin önünde geniş bir tekne bulunuyordu[700]. Kıble taşının yüksekliği 0.98 m, alt kısmının genişliği 0.31 m, üst kısmının genişliği 0. 41 m'dir[701]. Üst kısmı yuvarlak bir şekilde sonlanmaktadır.

Süsleme Özellikleri: Kıble taşı üzerinde zincire asılı kandil motifi, üst kısmında bir yaprak motifi bulunmaktadır[702]. Taşın üzerinde ve başlık yerinde kitabe kısmı boş bırakılmıştır[703].

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Namazgâhın duvarları kesme taştan inşa edilmiştir[704].

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar III**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

ÖZDAMAR, Mustafa (2004), "Üsküdar Namazgâhları", **Üsküdar Sempozyumu I, (23-25 Mayıs 2003) I**, İstanbul, 97-105.

---

698 Bkz. (57), YÜCEL, 59.
699 Bkz. (108), HASKAN, 1039.
700 A.g.e, 1039.
701 Bkz. (58), PEKBAŞ, 62.
702 A.g.e, 62.
703 Bkz. (69), AYANOĞLU.
704 Bkz. (108), HASKAN, 1039.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

Katalog No: 136

Yapının Adı: Ihlamur (Kürt Hasan Ağa) Çeşmesi Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Çeşme Kadıköy Zühtü Paşa Mahallesi'nde, Bağdat Caddesi üzerinde Zühtü Paşa Camii'nin kıble tarafında, apartmanın önünde yer alıyordu[705].

Tarihçesi: Çeşme, 1763/64 (H.1177) yılında Kürt Hasan Ağa'nın ölümünden sonra inşa edilmiştir[706].

Çeşme kitabesi metni:

"Sâhib'ü-hayrât ve'l-hasenât Kadı kariyesi
sâkinlerinden merhum ve mağfur Kürt Hasan Ağa
21 B. Sene 1177"[707].

1955 yılında çeşmenin arkasında yapılan apartmanın sahibi tarafından yıktırılmıştır. Kitabesi kaybolmuştur[708]. Çeşmenin yanında bir namazgâh olup olmadığı tespit edilememiştir. Ancak eski haritalarda burada çınar ağaçlarının gösterilmesi ile burada bir namazgâhın var olabileceği düşünülmektedir[709].

Plan ve Mimari Özellikleri: Çeşmenin klasik üslupta bir kemeri, bunun içinde aynataşı ve iki yanında birer maşrapa nişi bulunmaktadır[710]. Tonoz kemer üzerinde kitabe yer almaktadır[711].

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Hazne duvarında almaşık duvar örgüsü kullanılmıştır[712].

Seçme Kaynakça: EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

---

[705] Bkz. (82), EYİCE, 96.
[706] Bkz. (80), ÖZERGİN, 124.
[707] A.g.e, 124.
[708] Bkz. (82), EYİCE, 96.
[709] A.g.e, 96.
[710] A.g.e, 96.
[711] Bkz. (134), EGEMEN, 338.
[712] A.g.e, 338.

EYİCE, Semavi (1958), "İstanbul-Şam-Bağdad Yolu Üzerindeki Mimari Eserler I (Üsküdar-Bostancıbaşı Derbendi güzergâhı)", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi IX**, 13, Eylül: 81-110.

ÖZERGİN, M. Kemal (1958), "Üsküdar-Bostancıbaşı Derbendi Güzergâhı Mimari Eserlerinin Kitabeleri", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi IX**, 13, Eylül: 110-132.

TANIŞIK, İ. Hilmi (1945), **İstanbul Çeşmeleri II**, MEB Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, İstanbul.

Katalog No: 137

Yapının Adı: Beylerbeyi Bostan Sokak Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar Beylerbeyi Mahallesi, Beybostanı Caddesi ile Eskiçınar Sokak'ın birleştiği yerde bulunuyordu[713].

Tarihçesi: Vakıflar İdaresi tarafından kiraya verilen namazgâh alanı üzerine kiracı tarafından bina yapılarak namazgâhın asıl şeklinin değiştirdiği kaydedilmektedir[714]. Namazgâh günümüze gelmemiştir.

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

ÖZDAMAR, Mustafa (2004), "Üsküdar Namazgâhları", **Üsküdar Sempozyumu I, (23-25 Mayıs 2003) I**, İstanbul, 97-105.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

[713] Bkz. (69), AYANOĞLU.

[714] A.g.n.

Katalog No: 138

Yapının Adı: Şaşkın Bakkal Namazgâhı (Çınardibi Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Kadıköy Suadiye ve Caddebostan mahalleleri arasında Bağdat Caddesi üzerinde köşe başında Çınar Dibi denilen yerde idi.

Tarihçesi: Namazgâh günümüze gelmemiştir. Bu semtte oturanların ifadesine göre çınarın yanında bir çeşme ve kıble taşı vardı. Bu mevkii Vakıflar idaresi tarafından sinema olarak kiraya verildikten sonra çeşme ve kıble taşı yok olmuştur[715]. Daha sonra namazgâh alanı üzerine halk tarafından bir cami yaptırılmıştır[716]

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

EYİCE, Semavi (1958), "İstanbul-Şam-Bağdad Yolu Üzerindeki Mimari Eserler I (Üsküdar-Bostancıbaşı Derbendi güzergâhı)", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi IX**, 13, Eylül: 81-110.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

[715] Bkz. (82), EYİCE, 99.
[716] Bkz. (62), ÖZDAMAR, 234.

Katalog No: 139

Yapının Adı: Eğri Kapı Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Eyüp Defterdar Mahallesi'nde, Eğrikapı dışında, Savaklar Caddesi üzerinde yer alıyordu[717]. Namazgâh günümüze gelmemiştir.

Tarihçesi: İnşa tarihi bilinmemektedir. Kıble taşı üzerinde kitabe bulunmaktadır. Kitabe talik yazı ile yazılmıştır.

Kitabenin metni:

"Küllema dehale aleyhâ Zekeriyyel mihrab"[718].

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh sofa halindedir. Kıble taşı üzerinde kitabe yer almaktadır[719].

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Namazgâh sofası kesme taştan inşa edilmiştir[720].

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

---

[717] A.g.e, 226.
[718] Bkz. (69), AYANOĞLU.
[719] A.g.n.
[720] A.g.n.

Katalog No: 140

Yapının Adı: Mühürdar Ahmet Efendi Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: Mühürdar Ahmet Efendi tarafında inşa edilmiştir[721].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Kadıköy İskele Caddesi, Tönbekici Sokağı'nın başındadır[722].

Tarihçesi: Namazgâh alanının bir kısmı üzerine bina yapılmış, diğer kısmını belediye yola dönüştürmüştür[723].

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

---

721 Bkz. (57), YÜCEL, 60.
722 Bkz. (69), AYANOĞLU.
723 A.g.n.

Katalog No: 141

Yapının Adı: Sarı Hüsnü Namazgâhı (İçerenköy Meşelibağ Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Kadıköy Bostancı- Yalı yolu İçerenköy Caddesinde Ankara asfaltı, tünelin sağında idi[724]. Günümüzde yeri tespit edilememiştir.

Tarihçesi: Namazgâh yeri banisinin çocuklarından olan Hatice Köşkeno'nun kavalalara sattığı ve kıble taşını da kapısına eşik yaptığı kaydedilmektedir[725].

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

[724] A.g.n.
[725] A.g.n.

Katalog No: 142

Yapının Adı: Erenköyü Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: Ethem Efendi tarafında inşa edilmiştir[726].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Erenköy Ethem Efendi Sokağı'ndadır[727].

Tarihçesi: Namazgâhın kıble taşı yok olmuştur. Kırık musluklu bir su teknesi vardır[728]. Günümüzde tekne de yok olmuştur.

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

---

[726] Bkz. (57), YÜCEL, 59.
[727] Bkz. (69), AYANOĞLU.
[728] A.g.n.

Katalog No: 143

Yapının Adı: Çengelköyü Bekar Deresi Yolunda Küçük Namazgâh.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Çengelköyü Küçük Namazgâh Caddesi (Bekar Deresi Yolu), Bekarderesi Büyük Namazgâh (Çengelköyü Bekar Caddesi Namazgâhı)'ın yanındadır[729].

Tarihçesi: Namazgâh günümüze gelmemiştir.

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

ÖZDAMAR, Mustafa (2004), "Üsküdar Namazgâhları", **Üsküdar Sempozyumu I, (23-25 Mayıs 2003) I**, İstanbul, 97-105.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

[729] A.g.n.

Katalog No: 144

Yapının Adı: At Pazarı Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar Valide-i Atik Mahallesi'nde, Toptaşı Caddesi üzerinde, bugün mevcut olmayan Sulu Han'ın karşısında idi. Bu hanın kapısının yanında Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın eşi Fatma Sultan'ın 1728/29 (H.1141) tarihli çeşmesi vardı. Yıkılmış olan bu çeşmenin kitabesi Yeni Camii avlusundadır[730]. Namazgâhın yakınında (günümüzde Eski Toptaşı caddesi ile Büyük Selimpaşa Caddesi'nin birleştiği yerde) ise Kızlar Ağası el-hac Mehmet Ağa'nın 1589/90 (H.998) tarihinde yaptırmış olduğu çeşmesi, mektebi ve Kemerli Camii bulunuyordu. Bu yapılardan bugün sadece çeşme mevcuttur[731].

Tarihçesi: …

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

[730] Bkz. (93), HASKAN, 996-997.
[731] A.g.e, 997.

Katalog No: 145

Yapının Adı: Haydar Paşa Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 402

Banisi: Sultan III. Mustafa'nın (1757-1774 / H.1170/71-1187/88) cebeci ocağı memuru Ömer Efendi'nin ruhu için oğlu Mehmet Efendi tarafından yaptırılmıştır[732].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Haydarpaşa istasyon köprüsünün önünde idi. Namazgâhın yanında, taşında yalnız "Haydar Baba" yazılı bir türbe vardır. Türbe onarılmıştır. Namazgâh ise yok olmuştur[733].

Padişah bahçelerinden olan Haydarpaşa Yavuz Sultan Selim zamanında (1508-1520 H.913/14-926/27) tanzim edilmiştir[734].

Tarihçesi: …

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar III**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

KONYALI, İ. Hakkı (1976), **Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi I**, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Yayınları, İstanbul.

Mehmed Râ'if (1996), **Mir'ât-ı İstanbul I**, Haz. Günay Kut – Hatice Aynur, Çelik Gülersoy Vakfı Yayınları, İstanbul.

ÖZ, Tahsin (1987), **İstanbul Camileri II**, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

732 Bkz. (143), Mehmed Râ'if, 61; Bkz. (150), KONYALI, 410.
733 Bkz. (150), KONYALI, 410.
734 Bkz. (108), HASKAN, 1285.

Katalog No: 146

Yapının Adı: İçerenköy Ali Gazi Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 403-405

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Ataşehir İçerenköy Mahallesi'nde, Ali Gazi Türbesi yanındadır[735]. Namazgâhın güneydoğu tarafında Ali Gazi Camii yer almaktadır. Namazgâh üzerinde Ali Gazi'ye ait iki mezar taşı olup bunlardan biri yuvarlak, diğeri düzdür. Taşlar üzerindeki kitabeler birbirinin aynıdır. Kitabeler sülüs yazı ile yazılmıştır[736].

Kitabenin metni:

"Yahu Fitihi Erenköyü

Ali Gazi Sultan

Aleyirrahmete

Velgufran tarihi

Beldetün tayyibetün"[737].

İki mezar taşı da günümüzde var olup yuvarlak olan mezar taşının üst bölümü kırılmıştır. Kırılan bölüm ve diğeri mezar üzerinde durmaktadır.

Namazgâhın bulunduğu alan Osmanlı döneminde gözetleme noktası olarak kullanılmıştır[738].

Tarihçesi: …

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar I**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

---

[735] Bkz. (69), AYANOĞLU.
[736] A.g.n.
[737] A.g.n.
[738] Bkz. (92), HASKAN, 30.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

Katalog No: 147

Yapının Adı: Çeşm-i Afet Kadın Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: Çeşm-i Afet Kadın tarafından yaptırılmıştır[739].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Vakıf sicil kayıtlarına göre Üsküdar Selimiye Mahallesi, Haydarpaşa Caddesi üzerinde idi[740].

Tarihçesi: Günümüze gelmemiştir.

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

ÖZDAMAR, Mustafa (2004), "Üsküdar Namazgâhları", **Üsküdar Sempozyumu I, (23-25 Mayıs 2003) I**, İstanbul, 97-105.

ÖZTÜRK, Kadir (2008), **Üsküdar Harem Semtinin Tarihi Gelişimi**, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, M.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Sanatı Anabilim Dalı, İstanbul.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

---

739 Bkz. (57), YÜCEL, 59.

740 Bkz. (93), HASKAN, 1001.

Katalog No: 148

Yapının Adı: Harmanlık Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar Valide-i Atik Mahallesi'nde Toptaşı Caddesi ile Kasım Ağa Sokağı'nın birleştiği yerde, sokağın sağ köşesinde idi[741]. Namazgâhın yol aşırı karşısında Kapıağası Yakup Ağa'nın 1678/79 (H.1089) tarihli çeşmesi ve mektebi bulunmaktadır. Bunların sol tarafında Arakiyeci Mehmet Ağa'nın yaptırmış olduğu, bugün mevcut olmayan Takkeci Mescidi bulunuyordu[742]. Mescidin içinde tesis edilmiş Arif Dede Efendi Tekkesi'de günümüze gelmemiştir[743].

Tarihçesi: 1935 tarihinde var olan namazgâh ve kıble taşı günümüze gelmemiştir[744]. Namazgâhın Moravî Şeyh Yahya Efendi tarafından açtırılan bir de kuyusu vardır[745]. Kuyunun ne zaman açıldığı bilinmemektedir. Ancak Şeyh Yahya Efendi'nin 1770 (H.1184) tarihinde vefat ettiğine göre kuyunun da 1760-70/H.1173/74-1183/84 yılları arasında açılmış olabileceği kaydedilmektedir[746]. Kuyu günümüzde gelmemiştir.

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar I**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

---

741 A.g.e, 1004.
742 A.g.e, 1004.
743 Bkz. (92), HASKAN, 413.
744 Bkz. (93), HASKAN, 1004.
745 A.g.e, 1004.
746 Bkz. (92), HASKAN, 413.

Katalog No: 149

Yapının Adı: Mustafa Yaver Efendi Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: Mustafa Yaver Efendi tarafından yaptırılmıştır[747].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Vakıf sicil kayıtlarına göre Aşçıbaşı Mahallesi, Duvardibi Mevkii'inde idi[748]. Bugün mevcut değildir.

Tarihçesi: …

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi**, XX, 221-248.

ÖZDAMAR, Mustafa (2004), "Üsküdar Namazgâhları", **Üsküdar Sempozyumu I, (23-25 Mayıs 2003) I**, İstanbul, 97-105.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

[747] Bkz. (57), YÜCEL, 60.
[748] Bkz. (93), HASKAN, 1008.

Katalog No: 150

Yapının Adı: Sadeddin Bey Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: Sadeddin Bey tarafından yaptırılmıştır[749].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Vakıf sicil kayıtlarına göre Aşçıbaşı Mahallesi, Miskinler Tekkesi civarında[750], Bağdat Yolu üzerinde bulunuyordu[751].

Tarihçesi: …

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

ÖZDAMAR, Mustafa (2004), "Üsküdar Namazgâhları", **Üsküdar Sempozyumu I, (23-25 Mayıs 2003) I**, İstanbul, 97-105.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

[749] Bkz. (57), YÜCEL, 60.
[750] Bkz. (62), ÖZDAMAR, 235; Bkz. (432), ÖZDAMAR, 101.
[751] Bkz. (93), HASKAN, 1009.

Katalog No: 151

Yapının Adı: Osman Ağa Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: Osman Ağa tarafından yaptırılmıştır[752].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Haydarpaşa sahasında idi. Günümüze gelmemiştir[753].

Tarihçesi: …

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

[752] Bkz. (57), YÜCEL, 60.
[753] Bkz. (93), HASKAN, 1008.

Katalog No: 152

Yapının Adı: Molla Aliyyülfenari Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Rumeli Hisarı Kaleağası Sokağı üzerindedir[754].

Tarihçesi: …

Plan ve Mimari Özellikleri: Kıble taşı bulunmayan namazgâhın bir çeşmesinin olduğu, kuyusunun ise kapatıldığı kaydedilmektedir[755]. Namazgâh günümüze gelmemiştir.

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

[754] Bkz. (62), ÖZDAMAR, 232.
[755] Bkz. (69), AYANOĞLU.

Katalog No: 153

Yapının Adı: Kâtib-i Serbevvâbîn Hüseyin Efendi Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Caddesi üzerinde yer almaktadır[756].

Tarihçesi: Namazgâh günümüze gelmemiştir.

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

TİRYAKİ, Yavuz (2004), "Namazgâhlar", **Geçmişten Günümüze Beyoğlu I**, TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

[756] Bkz. (58), TİRYAKİ, 417.

Katalog No: 154

Yapının Adı: Saka Baba Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Eyüp'te Yusuf Efendi Çiftliği Sokağı üzerinde, Saka Baba Türbesi yanındadır[757]. Namazgâhın kuzeydoğusunda Servi Mahallesi Namazgâhı yer almaktadır. Namazgâh günümüze gelmemiştir.

Tarihçesi: …

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

[757] Bkz. (69), AYANOĞLU.

Katalog No: 155

Yapının Adı: Darülhadis Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Vefa'da Katip Çelebi Caddesi'nde eski vefa karakolunun alt tarafında büyük ve suyu akan çeşmenin yanında yer alıyordu[758].

Tarihçesi: Namazgâh günümüze gelmemiştir. Kıble taşı yanındaki apartman yapılırken yok edilmiştir[759].

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

[758] A.g.n.
[759] A.g.n.

Katalog No: 156

Yapının Adı: Hafız İbrahim Paşa Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: Topçu Kumandanı Hafız İbrahim Paşa tarafından yaptırılmıştır[760].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar Küçük Çamlıca Mahallesi'nde Üçpınar Sokağı'nda idi[761].

Tarihçesi: …

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî III**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

ÖZDAMAR, Mustafa (2004), "Üsküdar Namazgâhları", **Üsküdar Sempozyumu I, (23-25 Mayıs 2003) I**, İstanbul, 97-105.

[760] Bkz. (93), HASKAN, 1003.

[761] A.g.e, 1003; Bkz. (62), ÖZDAMAR, 236; Bkz. (432), ÖZDAMAR, 102.

Katalog No: 157

Yapının Adı: Kozyatağı Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Kozyatağı'ndadır. Namazgâhın bulunduğu cadde üzerinde kahveci, tütüncü, bakkal, dükkan ve kapalı bir yer olduğu kaydedilmektedir[762]. Namazgâh günümüze gelmemiştir. Namazgâhın bulunduğu alan Abdülhalim Camii'nin yakınları olmalıdır.

Tarihçesi: Namazgâhın inşa tarihi bilinmemektedir. Kıble taşı kitabesine göre namazgâh 1835/36 (H.1251) yılında onarılmıştır.

Kitabenin metni:

"Erenköylü Seyyid Osman Ağanın tamiridir

1251"[763].

Namazgâh yeri büyük ağaçlarla örtülü olup gazino olarak kullanılmıştır. Gazino sahasının kenarında duran kıble taşı[764] günümüze gelmemiştir.

Plan ve Mimari Özellikleri: Kıble taşının yüksekliği 0.39 m genişliği 0.25 m'dir. Üzerinde kitabe yer almaktadır[765].

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

762 Bkz. (69), AYANOĞLU.
763 A.g.n.
764 A.g.n.
765 A.g.n.

Katalog No: 158

Yapının Adı: Ruzmançeci İbrahim Efendi Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: Ruzmançeci İbrahim Efendi tarafından yaptırılmıştır[766].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Beyoğlu Hacı Hüsrev Mahallesi'nde Tahtaköprü Sokağı üzerindedir[767]. Günümüzde namazgâhın yeri tespit edilememiştir.

Tarihçesi:

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

TİRYAKİ, Yavuz (2004), "Namazgâhlar", **Geçmişten Günümüze Beyoğlu I**, TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

[766] Bkz. (62), ÖZDAMAR, 231

[767] A.g.e, 231.

Katalog No: 159

Yapının Adı: Adile Sultan Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Altunizade Mahallesi Koşuyolu üzerindedir[768].

Tarihçesi: …

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

ÖZDAMAR, Mustafa (2004), "Üsküdar Namazgâhları", **Üsküdar Sempozyumu I, (23-25 Mayıs 2003) I**, İstanbul, 97-105.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

[768] A.g.e, 235.

Katalog No: 160

Yapının Adı: Yusuf Paşa Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: 406

Banisi: Sultan İbrahim'in silahdarı Yusuf Paşa tarafından yaptırılmıştır[769].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Kağıthane Köyü Camii'nin karşısındadır[770].

Tarihçesi: İnşa tarihi bilinmemektedir. Sultan III. Mustafa (1757-1774/H.1170/71-1187/88) tarafından ve 1794/95 (H.1209) yılında Mihrişah Valide tarafından tamir ettirilmiştir. Kitabe İzmir Mollası Arif Mehmed Efendi'ye aittir[771].

Kitabenin Metni:

"Cenabı Han İbrahim silahdarı Yusuf Paşa
İdüp icra-ı ma' bu çeşmeyi kılmışdı abad
Mürur-ı reftiyle ta'mire muhtac oldu imişdi
Harab oldukda bu def'a yeniden eyledi ma'mur
Selim Han-ı cihanın validesi Mihrişah unvan
Zihi hayrat-ı dilcudur ki (Arif) söyledim tarih
Bu ra'na çeşmesarı yapdı vala Valide Sultan[772]
1209"[773].

Plan ve Mimari Özellikleri: Çeşmeye ait eski bir fotoğrafta namazgâhın çeşmenin arkasında, çeşmeye bitişik set üzerinde yer aldığı görülmektedir. Çeşme ön cephesinde niş içinde ayna taşının iki yanında birer maşrapa nişi ve bunların üst kısmında kitabe, önünde ise dışa taşkın bir tekne ve setler bulunmaktadır.

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

---

769 Bkz. (71), TANIŞIK, 194.
770 A.g.e, 194.
771 A.g.e, 194.
772 Bkz. (62), ÖZDAMAR, 229.
773 Bkz. (71), TANIŞIK, 194.

Seçme Kaynakça: İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

TANIŞIK, İ. Hilmi (1943), **İstanbul Çeşmeleri I**, T.C. Maarif Vekilliği Antikite ve Müzeler Müdürlüğü, İstanbul.

Katalog No: 161

Yapının Adı: Adile Sultan Namazgâhı (Koruluk Mevkii Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler:

Fotoğraflar:

Banisi:

Mimarı:

Bulunduğu Yer: Vakıf sicil kayıtlarına göre Atunizade, İsmail Paşa Mahallesi'nde ve Koruluk Mevkii'nde[774], Mütevelli Çeşmesi Sokağı'na 100 m mesafede İbni Sina Caddesi ile Katip Salih Sokağı'nın birleştiği yerde olduğu kaydedilmektedir[775].

Tarihçesi: Namazgâhın inşa tarihi bilinmemektedir. M. Nermi Haksan Adile Sultan Namazgâhı'nı anlatırken Adile Sultan'ın 1845 (H.1260/62) yılında evlendirilip Validebağı Kasrı'na geldiği, buna göre namazgâh da bu tarihten sonra yaptırmış olabileceğini[776], Mütevelli Çeşmesi'ni anlatırken ise namazgâh ve çeşmenin Adile Sultan mütevellisi tarafından yaptırılmış olabileceğini kaydetmektedir[777]. Dere kenarında yer alan kıble taşı günümüze gelmediği, çeşmenin ise hala mevcut olduğu kaydedilmektedir[778]. Çeşme de günümüzde mevcut değildir.

Plan ve Mimari Özellikleri: Namazgâh çeşme ile birlikte inşa edilmiştir.

Süsleme Özellikleri:

Yapı Malzemesi ve Tekniği:

Seçme Kaynakça: HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar III**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

---

774 Bkz. (93), HASKAN, 995.
775 Bkz. (108), HASKAN, 1129.
776 Bkz. (93), HASKAN, 996.
777 Bkz. (108), HASKAN, 1129.
778 Bkz. (93), HASKAN, 995.

Katalog No: 162

Yapının Adı: Vahab Ağa Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Kadıköy İçerenköy Bakkalköy Üsküdar Caddesi'ndedir[779]

Tarihçesi: …

Plan ve Mimari Özellikleri: Hayrat-ı Şerife uzmanlarına göre namazgâhın tahminen 20 arşın (15.1548 m) uzunluğunda 10 arşın (7.5774 M) eninde olduğu, halihazır duvar ve duvarın üzerinde demir parmaklık ile çevrildiği ve derununda bir adet muattal kuyu ile oldukça büyük bir dişbudak ağacı bulunduğu kaydedilmektedir [780].

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

[779] (62), ÖZDAMAR, 233.
[780] (62), ÖZDMAR, 233.

Katalog No: 163

Yapının Adı: Sultan Mahmut Namazgâhı (Fazlı Paşa Namazgâhı).

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: Sultan Mahmut tarafından yaptırılmıştır[781]

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Topkapı'da Davutpaşa Caddesi ile Fazlı Paşa Sokağı'nın birleştiği köşeye, Bektaşi Tekkesi'nin yanına yaptırılmıştır[782]. Günümüze gelmemiştir.

Tarihçesi: …

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: Namazgâh duvarı kesme taştan inşa edilmiştir[783].

Seçme Kaynakça: İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

781 Bkz. (69), AYANOĞLU.
782 A.g.n.
783 A.g.n.

Katalog No: 164

Yapının Adı: Karacaahmet Mezarlığı Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Karacaahmet Mezarlığı'nın içinde çatıl ve fevkani bir bina olarak bulunmaktadır[784].

Tarihçesi: Namazgâh kapısı üzerinde bulunan tuğranın altındaki kayda göre 1917/18 (H.1336) yılında namazgâhın üzerinin örtülmüş olduğu ve İstanbul Belediyesi tarafından kullanıldığı belirtilmektedir[785].

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

[784] A.g.n.
[785] A.g.n.

Katalog No: 165

Yapının Adı: Kayışdağı Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Üsküdar'da Kayışdağı Mevkii'indedir. Kayışdağı suyu bu namazgâhın içinden akmaktadır. Kıble taşı olmayan namazgâhın üzerinde 20 çınar, 7 ıhlamur ağacı bulunuyordu[786].

Tarihçesi: …

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

[786] A.g.n.

Katalog No: 166

Yapının Adı: İbrahim Ağa Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Kadıköy Koşuyolu Mahallesi'nde İbrahim Ağa Çeşmesi ve İbrahim Ağa Deresi sokaklarının köşesindedir[787].

Tarihçesi: Ortasında ulu bir çınar ağacı ve kıble taşı ile duran namazgâh, üzerine ev yapılarak yok edilmiştir[788].

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

[787] A.g.n.
[788] A.g.n.

Katalog No: 167

Yapının Adı: Aşıklar Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Beyoğlu Tepebaşı Beşir Fuat Sokağı eski Derya Meydanı'ndadır. Batı tarafında üzerine karakol yapılan mezarlık mahalli, doğuda Zabiti Bektaşiyan İsmail Paşa (Aynalı) Çeşmesi, güneyde Deve Bağırtan diğer adı ile Deve Sokağı, kuzeyde Aşıklar ve Kabristan sokakları ve karakol bulunmaktadır. Namazgâhın ortadan kaldırılmasından sonra iki tarafı aynalı ve kitabeli çeşme de yok edilmiştir[789]. Namazgâhın yeri günümüzde tespit edilememiştir.

Tarihçesi: …

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

[789] A.g.n.

Katalog No: 168

Yapının Adı: Namazgâhın kaynaklarda geçen bir adı bulunmamaktadır. Bu nedenle bulunduğu yerden dolayı "Eyüp Büyük İskele Meydanı'nda yer alan Namazgâh" olarak adlandırılmıştır.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Eyüp Büyük İskele Meydanı'ndadır[790].

Tarihçesi: Namazgâhın inşa tarihi bilinmemektedir. Namazgâh alanı üzerinde 1819 (H.1235) yılında vefat eden Gürciyyü'l-asl el-Hâcc Mahmud Ağa tarafından mescit inşa edilmiştir. Günümüzde mescit Hacı Mahmut Ağa ve Kaptanpaşa Camii olarak anılmaktadır.

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi (2001), **Hadîkatü'l Cevâmi**, Haz. Ahmet Nezih Galitekin, İşaret Yayınları, İstanbul.

[790] Bkz. (53), Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi, 360-361.

Katalog No: 169

Yapının Adı: Namazgâhın kaynaklarda geçen bir adı bulunmamaktadır. Bu nedenle bulunduğu yerden dolayı "Çivici Limanı'nda yer alan Namazgâh" olarak adlandırılmıştır.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: …

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Çivici Limanı'nda bulunuyordu[791].

Tarihçesi: Namazgâhın inşa tarihi bilinmemektedir. Mehmet Çavuş adlı bir kişi tarafından üzeri çatı ile örtülmüştür. 1740/41 (H.1153) yılında İzârî el-Hâcc Mehmed Efendi tarafından namazgâh üzerinde kagir olarak fevkani bir bina inşa edilmiştir[792]. Çivici Limanı Mescidi olarak anılan bu mescit günümüze gelmemiştir.

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi (2001), **Hadîkatü'l Cevâmi**, Haz. Ahmet Nezih Galitekin, İşaret Yayınları, İstanbul.

[791] A.g.e, 478.
[792] A.g.e, 478.

Katalog No: 170

Yapının Adı: Ali Ağa Namazgâhı.

Planlar ve Çizimler: …

Fotoğraflar: …

Banisi: Hazinadar Ali Ağa tarafından yaptırılmıştır[793].

Mimarı: …

Bulunduğu Yer: Karacaahmet Mezarlığı civarındaki Tazıcılar Ocağı ve Zağarcılar Ocağı arasında, eski Baytar Mektebi'nin bulunduğu yere yakın yol üzerinde idi[794]. Günümüze gelmemiştir.

Tarihçesi:

Plan ve Mimari Özellikleri: …

Süsleme Özellikleri: …

Yapı Malzemesi ve Tekniği: …

Seçme Kaynakça: Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi (2001), **Hadîkatü'l Cevâmi**, Haz. Ahmet Nezih Galitekin, İşaret Yayınları, İstanbul.

KONYALI, İ. Hakkı (1976), **Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi I**, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Yayınları, İstanbul.

[793] A.g.e, 635; Bkz. (150), KONYALI, 409.
[794] Bkz. (150), KONYALI, 409.

3/3

Kaynaklardan Sadece Adını Öğrenebildiğimiz Namazgâhlar

Aşıklar Namazgâhı.

Selimiye Hastahanesi (Haydarpaşa Hastahanesi) Namazgâhı.

Edirnekapı Atik Ali Paşa Mahallesi'nde 1815 (H.1217) yılında Lâtif Ağa tarafından vakfedilen namazgâh.

Fatih Seyyid Ömer Mahallesi Küçükhamam Caddesi'nde 1802 (H.1217) tarihli Seyyid Seyfullah ve Seyfeddin tarafından vakfedilen namazgâh.

Fatih Seyyid Ömer Mahallesi Sülusi Meydanı'nda 1836 (H.1252) yılında Ziştovi Ali Paşa tarafından vakfedilen namazgâh.

Fatih Fatma Sultan Mahallesi Arpaemini Köprü Sokağı'nda Halil Ağa Namazgâhı.

Eğrikapı haricinde Cebecibaşı Mahallesi Savaklar Caddesi'nde namazgâh ve aynı mahallede yer alan iki namazgâh.

Eyüp Zeynep Sultan Mahallesi Karyağdı Caddesi'nde Hazreti Halid Namazgâhı.

Eyüp Rami Cuma Mahallesi'nde Altunizade Bağyolu Sokağı'nda Sultan Bayezid Namazgâhı.

Zeytinburnu Takkeci Mevkii'nde Sultan 2. Mahmut Namazgâhı.

Zeytinburnu Merkez Efendi Mahallesi eski Çırpıcı yolunda Hacı Emin Ağa Namazgâhı.

Zeytinburnu Merkez Efendi Mahallesi'nde Balıklı Çırpıcı yolunda Hacı Salih Ağa Namazgâhı.

Zeytinburnu Merkez Efendi Mahallesi Çörekçi Seyyid Nizam Yolu'nda namazgâh.

Eminönü Demirtaş Mahallesi Deveoğlu İpçiler ve Kunduracılar caddelerinde namazgâh.

Eminönü Küçükayasofya Mahallesi Çatladıkapı Caddesi'nde Hanım Kadın Namazgâhı.

Kağıthane Kasrı selamlık dairesi karşısında namazgâh.

Kağıthane Caddesi üzerinde Kilerci Ustası Hatice Usta Namazgâhı.

Beşiktaş Nişantaşı Teşvikiye Hacı Emin Efendi Sokağı'nda 1778 (H.1192) tarihli Sultan I. Abdülhamit'in Başkapı Çuhadarı Hüseyin Ağa Namazgâhı.

Beşiktaş Asariye Mahallesi Fıstıklı Sokak'ta Sultan II. Mahmud Namazgâhı.

Beşiktaş Vişnezade Mahallesi Setbaşı Sokağı ve meydanın birleştiği yerde namazgâh.

Beşiktaş Cihannüma Mahallesi Serencebey Yokuşu'nda namazgâh.

Beyoğlu Kabataş Ömer Avni Mahallesi Dolmabahçe Caddesi'nde namazgâh.

Fındıklı Molla Çelebi Mahallesi Dolmabahçe Caddesi'nde Katib-i Serbevvabın Hüseyin Efendi Namazgâhı.

Sarıyer Rumelikavağı Kavaklıdere Sokağı'nda Sultan II. Mahmud Namazgâhı camiye dönüştürülmüştür.

Kartal Kuruçeşme Ayazma Yolu Bağdat Caddesi'nde 1849 (H.1266) tarihli Saray Odabaşısı Mehmed Ağa tarafından vakfedilmiş namazgâh.

Kadıköy Cafer Ağa Mahallesi Mühürdar Sokağı'nda Mühürdar Ahmet Ağa tarafından yaptırılan namazgâh.

Kadıköy Cafer Ağa Mahallesi Çıkmaz Baki Sokağı'nda Mehmed Efendi tarafından yaptırılan namazgâh.

Kadıköy Göztepe Mehmed Efendi Mahallesi Bağdat Caddesi'nde namazgâh.

Kadıköy Hasanpaşa Mahallesi Uzunçayır Caddesinde namazgâh.

Hasanpaşa Mahallesi'nde Arablar Mezarlığı Namazgâhı.

İçerenköy Kayışdağı Mevkii'nde namazgâh.

İçerenköy Bostancı Köprüsü karşısında namazgâh.

İçerenköy Üsküdar Caddesi'nde Nefise Hatun Namazgâhı.

Kızıltoprak Tuğlacıbaşı Hasan Mustafa Efendi Mahallesi Ömer Efendi Çeşmesi Ceddesi'nde namazgâh. 150 arşın.

Kızıltoprak Tuğlacıbaşı Hasan Mustafa Efendi Mahallesi Erenköy Caddesi'nde su terazisinde namazgâh.

Kozyatağı'nda namazgâh.

Sahrayıcedid Mahallesi Bağdat Caddesi'nde namazgâh.

Zühtüpaşa Mahallesi Bağdat Caddesi'nde namazgâh.

Üsküdar Abdullah Ağa Mahallesi İstavrroz Caddesi Çadırcı Ahmed Ağa Namazgâhı.

Üsküdar Abdullah Ağa Mahallesi Bostandere Dutdibi Mevkii'nde namazgâh.

Üsküdar Abdullah Ağa Mahallesi Araba Caddesi'nde Safvet Ağa Namazgâhı.

Altunizade Mahallesi Koruluk Mevkii'nde namazgâh.

Altunizade Mahallesi Küçükçamlıca Caddesi'nde Kapı Ağası Osman Ağa Namazgâhı.

Üsküdar Arakiyeci Hacı Mehmed Mahallesi Seyyid Ahmed Deresi Sokağı üzerinde 1805 (H.1220) tarihli namazgâh.

Üsküdar Bulgurlu Küçük Çamlıca Caddesi'nde 1602 tarihli Sultan Mehmed Namazgâhı.

Çamlıca Caddesi'nde Abdullah Ağa Namazgâhı.

Kazasker Ahmed Efendi Mahallesi Harmanlık Sokak ile Karacaahmet Mezarlığı arasında namazgâh.

Kısıklı Caddesi'nde namazgâh.

Selimiye Mahallesi Selimiye Meydanı Harem Ağası Ahmed Ağa Namazgâhı.

Beykoz Göksu Caddesi'nde namazgâh.

Beykoz Göksu Çayırı orta yerde namazgâh.

Beykoz Kanlıca Çubuklu Caddesi'nde Sultan III. Mustafa Namazgâhı.

Beykoz Kanlıca Haydarpaşa Caddesi'nde Sultan III. Selim Namazgâhı.

Beykoz İncirköy Beykoz Yolu'nda Bezm-i Alem Valide Sultan Namazgâhı.

Beykoz Şahinkaya Caddesi üzerinde namazgâh.

Beykoz Yalıköy Çayır Caddesi'nde namazgâh.

Beykoz Paşabahçe Reşadiye Köyiçi Mevkii'nde Sultan Mustafa Namazgâhı.

Dolmabahçe İskelesi'ne yakın bir yerde bulunan namazgâh.

4. KARŞILAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME

4. 1. Mimari Özelliklerine Göre Namazgâhlar

4. 1. 1. Çeşme Üzerinde İnşa Edilen (Fevkani) Namazgâhlar

Büyük Çamlıca Namazgâhı 1660/61 (H.1071)
Saraçlar Çeşmesi Namazgâhı 1776/77 (H.1190)
Esma Sultan Namazgâhı 1779/80 (H.1193)
Kadınlar Çeşmesi Namazgâhı 1786/87 (H.1201)
Ahmet Efendi Namazgâhı 1823/24 (H.1239)
II. Mahmut Bendi'ndeki Namazgâh 1839 (H.1254/55) yılında su bendinin yapıldığı sırada inşa edildiği düşünülmektedir
Sultan Abdülmecid Namazgâhı 1842/43 (H.1258)
Adile Sultan Namazgâhı 1886/87 (H.1304)
Mehmet Neşat Ağa Namazgâhı 1905/06 (H.1323)

Namazgâhlar büyük hazneli çeşmeler ve meydan çeşmeleri üzerindedir. Sultan Abdülmecid Namazgâhı, Adile Sultan Namazgâhı ve II. Mahmut Bendi'ndeki Namazgâh yükseltilmiş çeşme ön cepheleri ile diğer örneklerden ayrılmaktadır. Sultan Abdülmecid Namazgâhı ve II. Mahmut Bendi'ndeki Namazgâh'ın çeşme cephesi hazne genişliği ile aynı iken Adile Sultan Namazgâhı'nda hazne, cephenin iki yanından yanlara doğru taşmaktadır. Bu cepheler aynı zamanda namazgâhların kıble yönünü belirlemektedir. Saraçlar Çeşmesi Namazgâhı'nda ise çeşme ayna taşı cepheye göre daha yüksek tutulmuştur.

Ahmet Efendi Namazgâhı haznenin iki yanında yer alan odalar ile fevkani namazgâhlar ve İstanbul Namazgâhları içinde farklı bir örnek olarak yer almaktadır.

4. 1. 2. Çeşme ile Bitişik Olarak İnşa Edilen Namazgâhlar

Kazlı Çeşme Namazgâhı 1546/47 (H.953)

Hacı Bayram Namazgâhı 1548/49 (H.955)

Darü's-saâde Ağası Mehmed Ağa Namazgâhı 1586/87 (H.995)

Vezir Mehmet Paşa Namazgâhı 1589/90 (H.998)

Kuyulu Namazgâhı 1598/99 (H.1007

Ayrılık Çeşmesi Namazgâhı 1600/1601 (H.1009)

Sadrazam Mehmet Paşa Namazgâhı 1617/18 (H.1027)

Mahpeyker Valide Sultan Namazgâhı 1644/45 (H.1054)

Musahip Ali Ağa Çeşmesi Namazgâhı 1653/54 (H.1064)

Çubuklu Namazgâhı 1720/21 (H.1133)

İbnül Emin Ahmet Ağa Namazgâhı 1721/22 (H.1134)

La'li Mustafa Efendi Namazgâhı 1735/36 (H.1148)

Süleyman Ağa Namazgâhı 1751/52 (H.1165)

Beykoz Orta Çeşme Namazgâhı 1752/53 (H.1166)

Umuryeri Namazgâhı 1762/63 (H.1176) yılından önce yaptırılmış olmalıdır.

Veli Efendi Çayırı Yeşiltepe Namazgâhı 1768 (H.1181/82)

Ömer Efendi Namazgâhı 1772/73 (H.1186)

Lâdikli Ahmet Ağa Namazgâhı 1793/94 (H.1208)

Ayşe Hatun Namazgâhı (Duvardibi Namazgâhı) 1794/95 (H.1209)

Bilâl Ağa Namazgâhı 1796/97 (H.1211)

Beylerbeyi Camii civarında yer alan Namazgâh XVIII. yüzyıl

Küçüksu Namazgâhı 1806/07 (H.1221)

Sultan II. Mahmut Namazgâhı 1831/32 (H.1247)

Şumnulu Hacı Ali Efendi Namazgâhı 1866/67 (H.1283)

Acı Çeşme Namazgâhı

Murat Çeşmesi Namazgâhı

Gümüşsuyu Namazgâhı

Çobançeşme Namazgâhı

Çobançeşme Namazgâhı (Haramidere Namazgâhı)

Yusuf Paşa Namazgâhı

Çeşmenin yanında ya da arkasında çeşmeye bitişik set üzerinde inşa edilen bu namazgâhların hazneli, haznesiz ve sütun çeşmeli örnekleri bulunmaktadır.

4. 1. 2. 1. Hazneli Çeşmeli Namazgâhlar

Kazlı Çeşme Namazgâhı 1546/47 (H.953)
Hacı Bayram Namazgâhı 1548/49 (H.955)
Darü's-saâde Ağası Mehmed Ağa Namazgâhı 1586/87 (H.995)
Vezir Mehmet Paşa Namazgâhı 1589/90 (H.998)
Kuyulu Namazgâhı 1598/99 (H.1007
Ayrılık Çeşmesi Namazgâhı 1600/1601 (H.1009)
Sadrazam Mehmet Paşa Namazgâhı 1617/18 (H.1027)
Mahpeyker Valide Sultan Namazgâhı 1644/45 (H.1054)
Musahip Ali Ağa Çeşmesi Namazgâhı 1653/54 (H.1064)
Çubuklu Namazgâhı 1720/21 (H.1133)
İbnül Emin Ahmet Ağa Namazgâhı 1721/22 (H.1134)
La'li Mustafa Efendi Namazgâhı 1735/36 (H.1148)
Süleyman Ağa Namazgâhı 1751/52 (H.1165)
Veli Efendi Çayırı Yeşiltepe Namazgâhı 1768 (H.1181/82)
Lâdikli Ahmet Ağa Namazgâhı 1793/94 (H.1208)
Bilâl Ağa Namazgâhı 1796/97 (H.1211)
Beylerbeyi Camii civarında yer alan Namazgâh XVIII. yüzyıl
Küçüksu Namazgâhı 1806/07 (H.1221)
Şumnulu Hacı Ali Efendi Namazgâhı 1866/67 (H.1283)
Murat Çeşmesi Namazgâhı
Çobançeşme Namazgâhı
Çobançeşme Namazgâhı (Haramidere Namazgâhı)
Yusuf Paşa Namazgâhı

Çoğunluğu dikdörtgen hazneli çeşmelere sahip bu namazgâhlar genel olarak alçak bir set üzerinde yer almaktadır. Namazgâhın kıble yönünde yer alan çeşmelerin birçoğu üzerinde

mihrap nişi bulunmaktadır. Vezir Mehmet Paşa Namazgâhı, Murat Çeşmesi Namazgâhı, Hacı Bayram Namazgâhı, Kuyulu Namazgâhı ve Beylerbeyi Camii civarında yer alan Namazgâh mihrap nişi bulunan namazgâhlardır. Şumnulu Hacı Ali Efendi Namazgâhı'nda ise çeşme arka cephesine yerleştirilmiş kıble taşı bulunmaktadır.

Sadrazam Mehmet Paşa Namazgâhı ve Musahip Ali Ağa Çeşmesi Namazgâhı'nda namazgâh, çeşme kemer seviyesine kadar yükselen set üzerindedir.

Küçüksu Namazgâhı enine dikdörtgen bir plana sahiptir. Dört cepheli meydan çeşmesi şeklindeki çeşme namazgâhın güneydoğu kenarında set üzerindedir.

İbnül Emin Ahmet Ağa Namazgâhı ve La'li Mustafa Efendi Namazgâhı çeşme yanında çeşme ile bir bütün oluşturacak şekilde planlanmıştır. Her iki namazgâh da çeşme haznesi yanında çeşme cephesinin devamı şekilde düzenlenmiş set üzerinde yer almaktadır. Çeşmenin kuzeybatı yönünde bulunan İbnül Emin Ahmet Ağa Namazgâhı'nın kıble yönü hazne duvarına açılan mihrap nişi ile çeşmenin güneydoğu yönünde olan La'li Mustafa Efendi Namazgâhı'nda ise kıble yönü kıble taşı ile belirlenmiştir.

4. 1. 2. 2. Haznesiz Çeşmeli Namazgâhlar

Sultan II. Mahmut Namazgâhı 1831/32 (H.1247)
Acı Çeşme Namazgâhı

Namazgâhlarda çeşmeler haznesiz olarak inşa edilmiştir. Sultan II. Mahmut Namazgâhı çeşmesinde ayna taşı bulunmaktadır.

4. 1. 2. 3. Sütun Çeşmeli Namazgâhlar

Beykoz Orta Çeşme Namazgâhı 1752/53 (H.1166)
Umuryeri Namazgâhı 1762/63 (H.1176) yılından önce yaptırılmış olmalıdır.

Ömer Efendi Namazgâhı 1772/73 (H.1186)
Ayşe Hatun Namazgâhı (Duvardibi Namazgâhı) 1794/95 (H.1209)

Ayşe Hatun Namazgâhı'nın çeşme arka cephesine oyulmuş mihrap nişi, Ömer Efendi Namazgâhı'nın ise kıble taşı bulunmaktadır. Bu namazgâhın ayrıca bir de kuyusu vardır. Beykoz Orta Çeşme Namazgâhı'nda çeşmenin arka cephesi üzerinde bulunan kemer formu kıble yönünü göstermektedir.

4. 1. 3. Çeşmeden Ayrı Olarak İnşa Edilen Namazgâhlar

Çatal Çeşme Namazgâhı 1550/51 (H.957)
III. Ahmet Namazgâhı 1704/05 (H.1116)
Beykoz Terazili Çeşme Namazgâhı 1749/50 (H.1163)
Pir Mustafapaşazade Mehmet Bey Namazgâhı 1763/64 (H.1177)
Selamiçeşme Namazgâhı 1780 (H.1194)
Göksu Deresi'nin doğusunda yer alan Namazgâh. Sultan III. Selim dönemine (1789-1807/H.1203/04-1221/22) ait olabileceği kaydedilmektedir
Münzevi Koca Mehmet Namazgâhı 1814/15 (H.1230)
Bezmialem Valide Sultan Namazgâhı 1839/40 (H.1255)
Yıldız Sarayı Namazgâhı 1878 (H.1295)
Tayfur Ağa Namazgâhı

Hazneli çeşmeli ve sütun çeşmeli örnekleri bulunmaktadır. Kıble yönü kıble taşı ile belirlenmiştir.

4. 1. 3. 1. Hazneli Çeşmeli Namazgâhlar

Çatal Çeşme Namazgâhı 1550/51 (H.957)
III. Ahmet Namazgâhı 1704/05 (H.1116)
Pir Mustafapaşazade Mehmet Bey Namazgâhı 1763/64 (H.1177)

Göksu Deresi'nin doğusunda yer alan Namazgâh. Sultan III. Selim dönemine (1789-1807/H.1203/04-1221/22) ait olabileceği kaydedilmektedir
Münzevi Koca Mehmet Namazgâhı 1814/15 (H.1230)
Bezmialem Valide Sultan Namazgâhı 1839/40 (H.1255)
Tayfur Ağa Namazgâhı 1844/45 (H.1260)
Yıldız Sarayı Namazgâhı 1878 (H.1295)

Pir Mustafapaşazade Mehmet Bey Namazgâhı, Çatal Çeşme Namazgâhı, III. Ahmet Namazgâhı ve Göksu Deresi'nin doğusunda yer alan Namazgâh dikdörtgen hazneli çeşmelere sahiptir. Pir Mustafapaşazade Mehmet Bey Namazgâhı'nda çeşmenin iki yanında iki ayrı sofa bulunmaktadır.

Münzevi Koca Mehmed Namazgâhı, Tayfur Ağa Namazgâhı, Yıldız Sarayı Namazgâhı ve Bezmialem Valide Sultan Namazgâhı meydan çeşmeleri yanında inşa edilmiştir.

4. 1. 3. 2. Sütun Çeşmeli Namazgâhlar

Beykoz Terazili Çeşme Namazgâhı 1749/50 (H.1163)
Selamiçeşme Namazgâhı 1780 (H.1194)

Sütun şeklinde çeşmelere sahip iki namazgâhın da kıble taşı bulunmaktadır.

4. 1. 4. Gruplandırılamayan Çeşmeli Namazgâhlar

Küçük Çamlıca Namazgâhı (IV Mehmet Namazgâhı) 1653/54 (H.1064)
Küçük Çamlıca Namazgâhı (1648-1687/H.1057/58-1098/99)
Silivrikapı Ayvalık Mezarlığı İmrahor Camii İmamları Sofası Namazgâhı

Silivrikapı Ayvalık Mezarlığı İmrahor Camii İmamları Sofası Namazgâhı'nda etrafı sınırlanmış bir namazgâh alanı bulunmazken yapı çeşme ve çeşmeye bitişik mezar sofasından oluşmaktadır. Haznesiz çeşmenin ayna taşı aynı zamanda kıble taşı olarak kullanılmıştır. Mezar sofası kıble yönüne inşa edilmiştir.

Küçük Çamlıca Namazgâhı (IV Mehmet Namazgâhı)'nda çeşme namazgâh alanı içinde yer almaktadır. Çeşme dört cepheli olup dikdörtgen bir hazneye sahiptir.

Küçük Çamlıca Namazgâhı, bitişik olarak inşa edilmiş çeşme, havuz ve namazgâh seddinden oluşmaktadır. Çeşmenin haznesi bu yapılardan ayrı olarak yer almaktadır.

4. 1. 5. Kuyu Yanında İnşa Edilen Namazgâhlar

Derviş İbrahim Namazgâhı 1761/62 (H.1175)
Ayşe Hatun Namazgâhı 1767/68 (H.1181)
Alâiyeli Namazgâhı 1776/77 (H.1190)
Topkapı Sarayı Namazgâhı 1807/08 (H.1222)
Hacı Mustafa Ağa Namazgâhı 1823/24 (H.1239)
İçerenköyü Meşelibağ Namazgâhı 1824/25 (H.1240)
Abdülgani Ağa Namazgâhı 1845 (H.1261)
İbrikdar Hüseyin Ağa Namazgâhı 1845/46 (H.1262)
Bostancıbaşı Namazgâhı 1860/61 (H.1277)
Beylerbeyi Hâtemi Efendi Namazgâhı
Topkapı Sarayı Namazgâhı
Arpa Emini Mustafa Efendi Namazgâhı
Rami Mahallesi Namazgâhı
Molla Aliyyülfenari Namazgâhı
Vahab Ağa Namazgâhı

Namazgâhların kıble yönü kıble taşı ile belirlenmiştir. İbrikdar Hüseyin Ağa Namazgâhı kıble taşı aynı zamanda mezar taşıdır.

4. 2. Mihrap ve Minber Özelliklerine Göre Namazgâhlar

4. 2. 1. Mihraplı ve Minberli Namazgâhlar

Anadolu Hisarı Toplarönü Namazgâhı (1444–1481/H.848-886)
Okmeydanı Namazgâhı (1444–1481/H.848-886)

Namazgâhlar vakit namazları dışında cuma ve bayram namazlarının da kılınabilmesi için mihraplı ve minberli olarak inşa edilmiştir.

Çanakkale Gelibolu Azebler Namazgâhı
Bursa Umurbey Namazgâhı
Malatya Namazgâhı
Eskişehir Sivrihisar Şeyh Mehmed Namazgâhı
Diyarbakır Namazgâhı
Zonguldak Safranbolu Namazgâhı
Konya Musalla Namazgâhı

İstanbul dışında bulunan mihraplı ve minberli namazgâh örnekleridir. Bu namazgâhlar mihrap nişinin ve minberin yer aldığı bir kıble duvarına sahiptir. Anadolu Hisarı Toplarönü Namazgâhı'nda minber ve mihrap kıble duvarından ayrı birer yapı olarak yer almaktadır. Okmeydanı Namazgâhı'nda ise minber ayrı bir yapı olup mihrab ile ilgili bilgi bulunmamaktadır.

Malatya Namazgâhı, Eskişehir Sivrihisar Şeyh Mehmed Namazgâhı, Diyarbakır Namazgâhı ve Zonguldak Safranbolu Namazgâhı'nda bir minber, Çanakkale Gelibolu Azebler Namazgâhı ve Bursa Umurbey Namazgâhı'nda iki minber bulunmaktadır. Bunlar kıble duvarının iki yanındadır. Konya Musalla Namazgâhı ise mihrabın iki yanında bulunan ve mihrabın üst kısmına çıkmayı sağlayan merdivenleri ile diğerlerinden farklıdır.

4. 2. 2. Mihraplı Namazgâhlar

Vezir Mehmet Paşa Namazgâhı 1589/90 (H.998)
İbnül Emin Ahmet Ağa Namazgâhı 1721/22 (H.1134)
Ayşe Hatun Namazgâhı (Duvardibi Namazgâhı) 1794/95 (H.1209)
Beylerbeyi Camii civarında yer alan Namazgâh XVIII. yüzyıl
Sultan Abdülmecid Namazgâhı 1842/43 (H.1258)
Murat Çeşmesi Namazgâhı
Hacı Bayram Namazgâhı
Kuyulu Namazgâhı

Namazgâh alanlarında kıble yönünü belirlemek üzere kıble taşları ya da mihrap nişleri bulunmaktadır. Özellikle çeşmeye bitişik ve çeşmenin kıble yönünde yer aldığı örneklerde mihrap nişleri görülmektedir.

Vezir Mehmet Paşa Namazgâhı, Murat Çeşmesi Namazgâhı, Hacı Bayram Namazgâhı, Kuyulu Namazgâhı, Beylerbeyi Camii civarında yer alan Namazgâh, Ayşe Hatun Namazgâhı (Duvardibi Namazgâhı)'nda mihrap nişi çeşmenin arka cepheleri üzerindedir. Sultan Abdülmecid Namazgâhı'nda mihrap çeşmenin yükseltilmiş cephesinin arka yüzündedir. İbnül Emin Ahmet Ağa Namazgâhı'nda ise mihrap nişi çeşmenin kuzeybatı yöne bakan yan cephesi üzerindedir.

4. 2. 3. Kıble Taşlı Namazgâhlar

Mahmud Bedreddin Ağa Namazgâhı 1498/99 (H.904)
Zevki Kadın Namazgâhı 1520/21 (H.927) yılında ya da daha önce inşa edilmiş olmalıdır.
Hüseyin Usta Namazgâhı 1578/79 (H.986)
Küçük Çamlıca Namazgâhı (IV Mehmet Namazgâhı) 1653/54 (H.1064)
Merdivenköyü Mama Çeşmesi Namazgâhı 1658/59 (H.1069)
Büyük Çamlıca Namazgâhı 1660/61 (H.1071)
Mihrişah Valide Sultan Namazgâhı 1702/03 (H.1114)

III. Ahmet Namazgâhı 1704/05 (H.1116)

Çubuklu Namazgâhı 1720/21 (H.1133)

La'li Mustafa Efendi Namazgâhı 1735/36 (H.1148)

İshak Ağa Namazgâhı 1749/50 (H.1163)

Beykoz Terazili Çeşme Namazgâhı 1749/50 (H.1163)

Derviş İbrahim Namazgâhı 1761/62 (H.1175)

Pir Mustafapaşazade Mehmet Bey Namazgâhı 1763/64 (H.1177)

Abdülaziz Efendi Namazgâhı 1765/66 (H.1179)

Ayşe Hatun Namazgâhı 1767/68 (H.1181)

Ömer Efendi Namazgâhı 1772/73 (H.1186)

Saraçlar Çeşmesi Namazgâhı 1776/77 (H.1190)

Alâiyeli Namazgâhı 1776/77 (H.1190)

Ihlamur Mesiresi'nde yer alan Namazgâh 1778/79 (H.1192)

Selamiçeşme Namazgâhı 1780 (H.1194)

Çubuklu Halil Ağa Namazgâhı 1782/83 (H.1197) yılında ya da daha önce inşa edilmiş olmalıdır.

Osman Ağa Namazgâhı 1783/84 (H.1198)

Sütlüce Namazgâhı 1785/86 (H.1200)

Kadınlar Çeşmesi Namazgâhı 1786/87 (H.1201)

Serâsercibaşı Mustafa Ağa Namazgâhı 1793/94 (H.1208)

Kandilcibaşı Mustafa Efendi Namazgâhı 1795/96 (H.1210)

Çukurbostan Namazgâhı 1802/03 (H.1217)

Küçüksu Namazgâhı 1806/07 (H.1221)

Topkapı Sarayı Namazgâhı 1807/08 (H.1222)

Saraylı Nevnihal Hatun Namazgâhı 1812/13 (H.1227)

Dolmabahçe Emin Ağa Namazgâhı 1813 (H.1228)

Münzevi Koca Mehmed Namazgâhı 1814/15 (H.1230)

Arif Efendi Namazgâhı 1817/18 (H.1233)

Hacı Mustafa Ağa Namazgâhı 1823/24 (H.1239)

Ahmet Efendi Namazgâhı 1823/24 (H.1239)

İçerenköyü Meşelibağ Namazgâhı 1824/25 (H.1240)

Selami Ali Efendi Namazgâhı 1831/32 (H.1247)

Sultan II. Mahmut Namazgâhı 1831/32 (H.1247)

Bezmialem Valide Sultan Namazgâhı 1839/40 (H.1255)

II. Mahmut Bendi'ndeki Namazgâh 1839 (H.1254/55) yılında su bendinin yapıldığı sırada inşa edildiği düşünülmektedir

Tayfur Ağa Namazgâhı 1844/45 (H.1260)

Abdülgani Ağa Namazgâhı 1845 (H.1261)

İbrikdar Hüseyin Ağa Namazgâhı 1845/46 (H.1262) tarihi ya da daha öncesi.

Talimhane Namazgâhı 1850/51 (H.1267)

Mahmut Rüştü Namazgâhı 1859/60 (H.1276)

Bostancıbaşı Namazgâhı 1860/61 (H.1277)

Çengelköyü Bekar Caddesi Namazgâhı 1860/61 (H.1277)

Şumnulu Hacı Ali Efendi Namazgâhı 1866/67 (H.1283)

Hacı Mehmet Efendi Namazgâhı 1870/71 (H.1287)

Yağlıkçı Ayazma Namazgâhı 1874/75 (H.1291)

Silivrikapı Ayvalık Mezarlığı Namazgâhı 1877/78 (H.1294)

Yıldız Sarayı Namazgâhı 1878 (H.1295)

Seyyid Ahmet Deresi Namazgâhı 1887/88 (H.1305)

Nafiz Paşa Namazgâhı 1887/88(H.1305)

Baba Nakkaş Namazgâhı 1888 (H.1305/06)

Gözcü Baba Haziresi yanında yer alan Namazgâh 1894/95 (H.1312)

Şehitlik Namazgâhı 1915/16 (H.1334)

Acı Çeşme Namazgâhı

Tahir Baba Namazgâhı

Silivrikapı Ayvalık Mezarlığı İmrahor Camii İmamları Sofası Namazgâhı

Beylerbeyi Hâtemi Efendi Namazgâhı

Topkapı Sarayı Namazgâhı

Üsküdar Himmetzade Namazgâhı

Halveti Mustafa Efendi Dergâhı Namazgâhı

Küçükyalı Çınardibi Namazgâhı

Şaşkın Bakkal Namazgâhı

Eğri Kapı Namazgâhı

Sarı Hüsnü Namazgâhı

Erenköyü Namazgâhı
Harmanlık Namazgâhı
Kozyatağı Namazgâhı
Adile Sultan Namazgâhı (Koruluk Mevkii Namazgâhı)
Hüseyin Usta Namazgâhı
Ahmet Efendi Namazgâhı (Millet Bahçesi Namazgâhı)

Namazgâhların büyük bir kısmında kıble yönü kıble taşı ile belirlenmiştir. Kıble taşı daha çok çeşmeden ayrı olarak inşa edilen namazgâhlar ve kuyu yanında inşa edilen namazgâhlarda görülmektedir.

Büyük bir kısmı yassı olan kıble taşlarının sütun şeklinde örnekleri de bulunmaktadır. Kıble taşlarının üst kısımları farklı şekillerde olup bazı örneklerin ön yüzlerine nişler oyulmuştur.

Kıble taşları şekilleri ile mezar taşlarına benzemektedir. Benzerlik özellikle de kadın mezar taşlarında görülmektedir. Kadın ve erkek mezar taşları üst kısımları ile birbirinden ayrılmaktadır. Erkek mezar taşlarında genel olarak kavuk, fes gibi ölen kişinin statüsüne göre şekillenmiş başlıklar bulunurken kadın mezar taşları farklı şekillerde sonuçlanmaktadır. Kavuk, kıble taşlarında yaygın olarak kullanılan bir başlık türü değildir. Yıldız Sarayı Namazgâhı kıble taşı kavuk şeklinde başlığa sahip tek örnektir. Kıble taşları üzerinde bulunan nişler ve mihrap ayetinin yazılı olduğu kitabeler kıble taşını mezar taşından ayırmaktadır. Niş yaygın olmamakla birlikte mezar taşlarında da görülmektedir.

4. 2. 3. 1. Yassı Kıble Taşları

4. 2. 3. 1. 1. Dekoratif Tepelikli Kıble Taşları

Zevki Kadın Namazgâhı 1520/21 (H.927) yılında ya da daha önce inşa edilmiş olmalıdır.
Kadınlar Çeşmesi Namazgâhı 1786/87 (H.1201)
Dolmabahçe Emin Ağa Namazgâhı 1813 (H.1228)

Münzevi Koca Mehmed Namazgâhı 1814/15 (H.1230)
II. Mahmut Bendi'ndeki Namazgâh 1839 (H.1254/55) yılında su bendinin yapıldığı sırada inşa edildiği düşünülmektedir
Yıldız Sarayı Namazgâhı 1878 (H.1295)

Bu namazgâhlarda kıble taşları inşa edildikleri dönemin üslubuna uygun olarak süslenmiş dekoratif tepeliklere sahiptir.

4. 2. 3. 1. 2. Üst Kısmı Düz Kıble Taşları

Mahmud Bedreddin Ağa Namazgâhı 1498/99 (H.904)
Küçük Çamlıca Namazgâhı (IV Mehmet Namazgâhı) 1653/54 (H.1064)
Büyük Çamlıca Namazgâhı 1660/61 (H.1071)
Ömer Efendi Namazgâhı 1772/73 (H.1186)
Şehitlik Namazgâhı 1915/16 (H.1334)
Tahir Baba Namazgâhı,
Silivrikapı Ayvalık Mezarlığı İmrahor Camii İmamları Sofası Namazgâhı

Bu namazgâhlar dikdörtgen kıble taşlarına sahiptir. Büyük Çamlıca Namazgâhı kıble taşının üst köşeleri yuvarlatılmıştır. Şehitlik Namazgâhı kıble taşı diğerlerinden farklı olarak üç bloktan oluşmaktadır.

4. 2. 3. 1. 3. Üst Kısmı Yuvarlak Kıble Taşları

Hüseyin Usta Namazgâhı 1578/79 (H.986)
Mihrişah Valide Sultan Namazgâhı 1702/03 (H.1114)
III. Ahmet Namazgâhı 1704/05 (H.1116)
Çubuklu Namazgâhı 1720/21 (H.1133)
Topkapı Sarayı Namazgâhı 1807/08 (H.1222)
Arif Efendi Namazgâhı 1817/18 (H.1233)

Selami Ali Efendi Namazgâhı 1831/32 (H.1247)
Sultan II. Mahmut Namazgâhı 1831/32 (H.1247)
Bostancıbaşı Namazgâhı 1860/61 (H.1277)
Çengelköyü Bekar Caddesi Namazgâhı 1860/61 (H.1277)
Hacı Mehmet Efendi Namazgâhı 1870/71 (H.1287)
Seyyid Ahmet Deresi Namazgâhı 1887/88 (H.1305)
Nafiz Paşa Namazgâhı 1887/88(H.1305)
Küçükyalı Çınardibi Namazgâhı
Ahmet Efendi Namazgâhı (Millet Bahçesi Namazgâhı)
Halveti Mustafa Efendi Dergâhı Namazgâhı

III. Ahmet Namazgâhı, Topkapı Sarayı Namazgâhı, II. Mahmut Namazgâhı, Nafizpaşa Namazgâhı, Hacı Mehmet Efendi Namazgâhı ve Arif Efendi Namazgâhı kıble taşları dikdörtgen alt bölüme, Selami Ali Efendi Namazgâhı, Bostancıbaşı Namazgâhı, Çubuklu Namazgâhı, Küçükyalı Çınardibi Namazgâhı ve Ahmet Efendi Namazgâhı (Millet Bahçesi Namazgâhı) kıble taşları yukarı doğru genişleyen bir alt bölüme sahiptir.

Hüseyin Usta Namazgâhı, Mihrişah Valide Sultan Namazgâhı, Çengelköyü Bekar Caddesi Namazgâhı ve Halveti Mustafa Efendi Dergâhı Namazgâhı'nda yukarı doğru genişleyen kıble taşlarının üst bölümleri yuvarlak olarak başlayıp kavisli olarak sivrilen bir şekle sahiptir.

4. 2. 3. 1. 4. Üst Kısmı Üçgen Kıble Taşları

Merdivenköyü Mama Çeşmesi Namazgâhı 1658/59 (H.1069)
Beykoz Terazili Çeşme Namazgâhı 1749/50 (H.1163)
Ayşe Hatun Namazgâhı 1767/68 (H.1181)
Selamiçeşme Namazgâhı 1780 (H.1194)
Kandilcibaşı Mustafa Efendi Namazgâhı 1795/96 (H.1210)
Saraylı Nevnihal Hatun Namazgâhı 1812/13 (H.1227)
Hacı Mustafa Ağa Namazgâhı 1823/24 (H.1239)

Tayfur Ağa Namazgâhı 1844/45 (H.1260)
Silivrikapı Ayvalık Mezarlığı Namazgâhı 1877/78 (H.1294)
Acı Çeşme Namazgâhı
Beylerbeyi Hâtemi Efendi Namazgâhı

Bu namazgâhlarda kıble taşları yukarı doğru genişleyerek üçgen bir şeklinde son bulmaktadır.

4. 2. 3. 1. 5. Üst Kısmı Dendanlı Kıble Taşları

La'li Mustafa Efendi Namazgâhı 1735/36 (H.1148)

Kıble taşı dikdörtgen alt bölüm ve dendanlı bir üst bölümden oluşmaktadır.

4. 2. 3. 1. 6. Üst Kısmı Dilimli Kıble Taşları

Pir Mustafapaşazade Mehmet Bey Namazgâhı 1763/64 (H.1177)
Gözcü Baba Haziresi yanında yer alan Namazgâh 1894/95 (H.1312)

Kıble taşları dilimli başlığa sahiptir. Pir Mustafapaşazade Mehmet Bey Namazgâhı kıble taşının alt bölümü yukarı doğru genişlerken Gözcü Baba Haziresi yanında yer alan Namazgâh'ın kıble taşı alt bölümü dikdörtgen şeklindedir.

4. 2. 3. 1. 7. Üst Kısmı Dekoratif Bezemeli Kıble Taşları

Sütlüce Namazgâhı 1785/86 (H.1200)
Bezmialem Valide Sultan Namazgâhı 1839/40 (H.1255)

Süslemede kullanılan motiflerin kıble taşlarının üst bölümlerine şekil verdiği görülmektedir.

4. 2. 3. 2. Sütun Şeklinde Olan Kıble Taşları

Derviş İbrahim Namazgâhı 1761/62 (H.1175)
İshak Ağa Namazgâhı 1749/50 (H.1163)

Kıble taşları sütun şeklindedir. Kuyubaşı Namazgâhı kıble taşında başlık bulunmaktadır.

4. 2. 4. Kıble Taşı Bulunmayan Namazgâhlar

Esma Sultan Namazgâhı 1779/80 (H.1193)

Bu namazgâhta kıble taşı bulunmamaktadır. Bu şekilde olan namazgâhlarda kıble yönü merdivenin aksı olarak belirlenmiştir.

4. 3. Süsleme Özelliklerine Göre Namazgâhlar

Namazgâh üzerinde süslemeler genel olarak kıble taşı ve çeşme yüzeyindedir. Bazı örneklerde namazgâh set duvarlarının da silmeler ile süslendiği görülmektedir. Ayşe Hatun Namazgâhı mihrap nişinde süsleme bulunan tek örnektir. Kıble taşlarında süslemeler daha çok ön yüzdedir. Bazı örneklerde ise her iki yüzeyde süslenmiştir. Süslemenin yoğun olarak kullanıldığı yer ise taşın üst kısmıdır. Bu kısımlarda süsleme rumi palmet ya da bitkisel kompozisyon şeklindedir. Ön yüzde ve alt kısımda kandil motifi ya da kitabe yer alırken kitabe ya da niş etrafında kalan boş alanlarda frizler ve motifler kullanılmıştır.

Çeşmelerde bir cephe ya da bütün cepheler genel olarak yapının inşa edildiği dönemin süsleme özelliklerini yansıtan motifler ve kompozisyonlar ile süslenmiştir. Süsleme ayna taşında ya da bütün cephe yüzeyindedir.

Kıble taşlarında bilinen en erken örneklerde genel olarak süsleme bulunmaz. Süsleme bulunan ilk örnek Merdivenköyü Mama Çeşmesi Namazgâhı kıble taşıdır. Burada süsleme basit bir rumi kompozisyon şeklindedir. XVIII. yüzyıl ile birlikte kıble taşlarının büyük çoğunluğunun dönemin süsleme özelliklerine uygun şekilde süslendiği görülmektedir.

Lale Devri'nde inşa edilen III. Ahmet Namazgâhı ve Çubuklu Namazgâhı çeşmeleri ağırlıklı olarak naturalist üslupta bitkisel motiflerle bezelidir. Çubuklu Namazgâhı kıble taşında kandil motifi ile birlikte istiridye formu kullanılmıştır. Bu dönemin sonunda inşa edilen La'li Mustafa Efendi Namazgâhı kıble taşında ise rumi kompozisyonlar ve mukarnas friz ile klasik dönem süsleme özellikleri devam etmektedir.

Osmanlı sanatında 1740'lara kadar etkisini gösteren Lale Devri Üslubu bu tarihten sonra yerini Barok Üsluba bırakmıştır[795]. Barok üslubun etkisi ile süslemede "S" ve "C" kıvrımları, volütlü hatlar, deniz kabuğu ve geniş yapraklar, çiçek demeti, rozet, çiçekli vazo, meyve doldurulmuş ayaklı kap motiflerinin kullanıldığı görülmektedir.

Derviş İbrahim Namazgâhı, Pir Mustafapaşazade Mehmet Bey Namazgâhı, Ayşe Hatun Namazgâhı, Ömer Efendi Namazgâhı, Esma Sultan Namazgâhı, Selamiçeşme Namazgâhı, Sütlüce Namazgâhı, Kadınlar Çeşmesi Namazgâhı, Ayşe Hatun Namazgâhı (Duvardibi Namazgâhı) ve Küçüksu Namazgâhı bu dönemde inşa edilmiştir.

Derviş İbrahim Namazgâhı, Pir Mustafapaşazade Mehmet Bey Namazgâhı kıble taşında kandil motifi ile istiridye formu, Ayşe Hatun Namazgâhı kıble taşında ise istiridye formu rumi kompozisyon ve bitkisel motifler ile birlikte kullanılmıştır. Yüzyılın ikinci yarısından sonra inşa edilen örneklerde geniş yaprakların "S" ve "C" kıvrımlarının, sütunların kullanıldığı görülmektedir. Ömer Efendi Namazgâhı kıble taşının üst kısmında yapraklardan oluşturulan

[795] Ayhan DOĞRUYOL, **İstanbul Çeşmelerindeki Süslemeler**, 14.

bir bordür bulunmaktadır. Çeşme sütun başlıkları ise yaprak şeklindedir. Kadınlar Çeşmesi Namazgâhı kıble taşında yaprak ve "C" kıvrımlarından oluşan süsleme bulunurken çeşme ayna taşında sütun ve geniş yapraklardan oluşan kompozisyon kullanılmıştır. Esma Sultan Namazgâh Çeşmesi ayna taşında geniş yaprakların oluşturduğu kompozisyon şeklindedir.

Selamiçeşme Namazgâhı kıble taşında kitabe dışında kalan yüzeyler ve Ayşe Hatun Namazgâh (Duvardibi Namazgâhı) Çeşmesi rokoko bezemeler ile yoğun bir şekilde süslenmiştir. Küçüksu Namazgâh Çeşmesi'nde Rokoko ve Ampir Üslup özellikleri görülmektedir.

Münzevi Koca Mehmed Namazgâhı kıble taşı tepelik kısmı geniş bir yaprak motifi ile bezelidir. Topkapı Sarayı Namazgâhı ve Nevnihal Hatun Namazgâhı kıble taşlarında naturalist bitkisel motifler görülmektedir. Nevnihal Hatun Namazgâhı kıble taşlarında bitkisel motifler ile birlikte rumi kompozisyon ve mukarnas friz kullanılmıştır.

II. Mahmut'un tahta çıkışı ile birlikte mimaride olduğu gibi süslemede de hakim olan Ampir Üslubunda kılıç, kalkan, silah, arma, ışık saçan güneş, ay, yıldız gibi motifler yaygın olarak kullanılmıştır. II. Mahmut Namazgâhı, Bezmialem Valide Sultan Namazgâhı, II. Mahmut Bendi'ndeki Namazgâh, Yeşilköy Namazgâhı ve Tayfur Ağa Namazgâhı Ampir Üslubunun görüldüğü örneklerdir. Çeşme süslemesinde ortak özellik cephe yüzeylerinin plastırlar ile sınırlanmış olmasıdır.

Bezmialem Valide Sultan Namazgâhı kıble taşı süslemelerinde görülen vazo içinde yaprak demeti, ışık saçan güneş, ay yıldız ve perde motifleri, çeşme süslemesinde görülen çelenkler, meşaleler ve hançer motifleri ile Ampir Üslubu yansıtmaktadır. II. Mahmut Namazgâhı'nda Ampir Üslubu kıble taşında yaprak demeti ve iki yanda sütun, çeşme üzerinde ise simetrik birer ay yıldız motif şeklindedir. II. Mahmut Bendi'ndeki Namazgâhın kıble taşında ise süsleme ay, yıldız ve ışık saçan güneş motifinden oluşmaktadır.

Süsleme olarak dönem üslubunu yansıtmaları ile birlikte kıble taşları ve mezar taşları arasında süslemede kullanılan motifler, kompozisyonlar ve bunların kullanıldığı alanlar bakımından benzer örnekler bulunmaktadır. Kıble taşında hem sembolik hem de süsleme

olarak yer alan kandil motifi aynı şekilde mezar taşlarında da kullanılmıştır. Bunlar daha çok ayak taşları üzerindedir **(Fotoğraf 407-408)**.

İstanbul'daki Osmanlı mezar taşlarında en erken 1725/26 (H.1138) en geç 1922/23 (H.1341) tarihli örnekler arasında bir değerlendirme yapılmıştır. Bu değerlendirmede bitkisel süslemelerin en erken örneklerde ayak taşlarında kullanıldığı görülmüştür. Bunlar servi, gül, hurma ya da üzerine asma sarılmış olan servi ağacıdır[796]. Bu süslemelerden özellikle servi ağacı 1812/13 (H.1227) tarihli Saraylı Nevnihal Hatun Namazgâhı **(Fotoğraf 218)** ve 1877/78 (H.1294) tarihli Silivrikapı Ayvalık Mezarlığı Namazgâhı kıble taşları arka yüzünde kullanılmıştır **(Fotoğraf 282)**. Silivrikapı Ayvalık Mezarlığı Namazgâhı kıble taşında asma ile sarılmış servi ağacı şeklindedir. Mezar taşlarında bitkisel motiflerin yer aldığı başka bir alan da kadın baş taşlarının başlık bölümüdür. XVI. yüzyıl sonu XVII. yüzyıl başına ait, üst kısmı düz, kavisli ya da sivri olan İstanbul'daki en eski örneklerde tepe bölümünün süslenmesi yönünde bir eğilim görülmüştür. XVIII. yüzyıldan itibaren bu süslemelerin taşın dışına taşarak başlık bölümünü oluşturmuştur[797] **(Fotoğraf 409-410)**. Kıble taşlarında bu şekilde süslenmiş ilk örnek 1772/73 (H.1186) tarihli Ömer Efendi Namazgâhı kıble taşıdır **(Fotoğraf 146)**. Üst kısmı düz olan taşın kitabesi üzerinde bitkisel bezemeler bulunmaktadır. Süslemenin tepe bölümünü oluşturduğu en belirgin örnek ise 1839/40 (H.1255) tarihli Bezmialem Valide Sultan Namazgâhı kıble taşıdır **(Fotoğraf 239)**.

Bitkisel motifler mezar taşlarında kitabe etrafında kalan boş alanları süslemek için de kullanılmıştır. Bunlar simetrik olarak yerleştirilmiş tek yaprak ve çiçek motifleridir **(Fotoğraf 411-412)**. Kıble taşlarında bu şekilde süsleme Topkapı Sarayı **(Fotoğraf 214)**, Saraylı Nevnihal Hatun **(Fotoğraf 216)** ve Şehitlik Namazgâhı'nda bulunmaktadır **(Fotoğraf 307-308)**. XVIII. yüzyılın ikinci yarısında kadın mezar taşlarında çok rastlanan meyve tabağı motifi ayak ve baş taşı süslemelerinde ayrıca lahit taşlarında kullanılmıştır **(Fotoğraf 413)**. Genel olarak meyve tabağı yazıların üzerindedir[798]. Kıble taşlarında yaygın olarak kullanılan bir motif olmamakla birlikte Silivrikapı Ayvalık Mezarlığı Namazgâhı kıble taşı üst kısmında yan yüzeylerde bulunmaktadır **(Fotoğraf 282)**. Rumi palmet kompozisyonlar mezar taşlarında

[796] Hans Peter LAQUEUS, **Hüve'l-Baki**, 129-130.
[797] A.g.e, 133.
[798] A.g.e, 130-131-132.

olduğu gibi kıble taşlarınında da başlık yüzeyini ve kitabenin etrafında boş kalan alanları süslemektedir **(Fotoğraf 100-414)**.

4. 4. Konumlarına Göre Namazgâhlar

4. 4. 1. Yola Bağlı Namazgâhlar

Osmanlı Döneminde İstanbul'da şehir içinde ve dışında ulaşımın sağlandığı yollar üzerinde birçok namazgâh inşa edilmiştir. Bunlar daha çok İstanbul'u Anadolu'ya ve Rumeli'ye bağlayan kervan yolları üzerindedir.

Harbi Mescidi 1453 (H.857)
Hacı Bayram Namazgâhı 1548/49 (H.955)
Çatal Çeşme Namazgâhı 1550/51 (H.957)
Doğancılar Namazgâhı 1573/74 (H.981) yılında daha önce inşa edilmiş olmalıdır.
Vezir Mehmet Paşa Namazgâhı 1589/90 (H.998)
Ayrılık Çeşmesi Namazgâhı 1600/1601 (H.1009)
Sadrazam Mehmet Paşa Namazgâhı 1617/18 (H.1027)
Mahpeyker Valide Sultan Namazgâhı 1644/45 (H.1054)
Söğütlü Çeşme Namazgâhı XVI-XVII yüzyıllar arasına tarihlendirilmektedir.
İbnül Emin Ahmet Ağa Namazgâhı 1721/22 (H.1134)
Harmanlık Namazgâhı 1730/31 (H.1143) yılından önce yaptırılmış olmalıdır.
La'li Mustafa Efendi Namazgâhı 1735/36 (H.1148)
Süleyman Ağa Namazgâhı 1750/51 (H.1164)
Derviş İbrahim Namazgâhı 1761/62 (H.1175)
Ayşe Hatun Namazgâhı 1767/68 (H.1181)
Ömer Efendi Namazgâhı 1772/73 (H.1186)
Saraçlar Çeşmesi Namazgâhı 1776/77 (H.1190)
Selamiçeşme Namazgâhı 1780 (H.1194)
Lâdikli Ahmet Ağa Namazgâhı 1793/94 (H.1208)
Ayşe Hatun Namazgâhı (Duvardibi Namazgâhı) 1794/95 (H.1209)

Darü's-saâde Ağası Halid Ağa Namazgâhı 1796/97 (H.1211)

Beylerbeyi Camii civarında yer alan Namazgâh XVIII. yüzyıl

Çukurbostan Namazgâhı 1802/03 (H.1217)

Saraylı Nevnihal Hatun Namazgâhı 1812/13 (H.1227)

Münzevi Koca Mehmet Namazgâhı 1814/15 (H.1230)

Hamdullah Paşa Namazgâhı 1822/23 (H.1238) tarihten daha önce yaptırmış olmalıdır.

Sultan II. Mahmut Namazgâhı 1831/32 (H.1247)

Tayfur Ağa Namazgâhı 1844/45 (H.1260)

İbrikdar Hüseyin Ağa Namazgâhı 1845/46 (H.1262) yılından daha önce inşa edilmiş olmalıdır.

Bostancıbaşı Namazgâhı 1860/61 (H.1277)

Çengelköyü Bekar Caddesi Namazgâhı 1860/61 (H.1277)

Hüseyin Hayri Paşa Namazgâhı 1865/66 (H.1282)

Yağlıkçı Ayazma Namazgâhı 1874/75 (H.1291)

Silivrikapı Ayvalık Mezarlığı Namazgâhı 1877/78 (H.1294)

Adile Sultan Namazgâhı 1886/87 (H.1304)

Nafiz Paşa Namazgâhı 1887/88(H.1305)

Şehitlik Namazgâhı 1915/16 (H.1334)

İbrahim Ağa Namazgâhı

Daye Kadın Namazgâhı

Murat Çeşmesi Namazgâhı

Beylerbeyi Hatemi Efendi Namazgâhı

Çukur Çeşme Namazgâhı

Abdüsselam Efendi Namazgâhı

Çobançeşme Namazgâhı

Mihrimah Sultan Kuyu Başı Namazgâhı

Küçükyalı Çınardibi Namazgâhı

Ahmet Efendi Namazgâhı (Millet Bahçesi Namazgâhı)

Ihlamur (Kürt Hasan Ağa) Çeşmesi Namazgâhı

Şaşkın Bakkal Namazgâhı

Erenköyü Namazgâhı

Çengelköyü Bekar Deresi Yolunda Küçük Namazgâh

Çeşm-i Afet Kadın Namazgâhı

Harmanlık Namazgâhı
Sadeddin Bey Namazgâhı
Kozyatağı Namazgâhı
Abdülgani Ağa Namazgâhı
Tabaklar Namazgâhı
Köftüncü Mehmet Ağa Namazgâhı
Eğri Kapı Namazgâhı
Sultan Mahmut Namazgâhı

Anadolu Yakası'nda Bağdat Yolu olarak adlandırılan kervan yolu Üsküdar iskelesinden başlayarak, Karacaahmet Mezarlığı'ndan geçen ana ve tali yollar ile Ayrılık Çeşmesi'ne ulaşmakta ve buradan sonra tek kol olarak devam etmektedir.

Üsküdar İskelesi'ni Bağdat Caddesi'ne bağlayan Gündoğumu (eski Menzilhane Yokuşu) Caddesi üzerinde İbnül Emin ahmet Ağa Namazgâhı, Dr. Eyüp Aksoy Caddesi üzerinde Sadeddin Bey Namazgâhı, Saraçlar Çeşmesi Namazgâhı, İbrahim Ağa Namazgâhı, Tıbbiye Caddesi'ni ve Dr. Eyüp Aksoy Caddesi bağlayan yol üzerinde Karacaahmet Mezarığı'na bitişik Ayşe Hatun Namazgâhı (Duvardibi Namazgâhı), Tunusbağı Caddesi üzerinde Doğancılar Namazgâhı, Tıbbiye Caddesi üzerinde Ayşe Hatun Namazgâhı, Saraylı Nevnihal Hatun Namazgâhı, Darü's-saâde Ağası Halid Ağa Namazgâhı, Lâdikli Ahmet Ağa Namazgâhı inşa edilmiştir. Bu yollar Ayrılık Çeşmesi'nde Bağdat Caddesi'ne bağlanmaktadır. Burada Hüseyin Hayri Paşa Namazgâhı ve Ayrılık Çeşmesi Namazgâhı bulunmaktadır. Bağdat Caddesi üzerinde Söğütlü Çeşme Namazgâhı, Ömer Efendi Namazgâhı, Ihlamur (Kürt Hasan Ağa) Çeşmesi Namazgâhı, Selamiçeşme Namazgâhı, Çukur Çeşme Namazgâhı, Çatal Çeşme Namazgâhı, Sultan II. Mahmut Namazgâhı, Şaşkın Bakkal Namazgâhı, Küçükyalı Çınardibi Namazgâhı bulunuyordu.

Anadolu Yakası'nda diğer yollar üzerinde namazgâhlar inşa edilmiştir. Bağdat Caddesi'nden Söğütlü Çeşme'den sonra ayrılan ve Sahrayı Cedid'e giden yol üzerinde Mihrimah Sultan Kuyu Başı Namazgâhı, yolun devamında Kozyatağı'nda Kozyatağı Namazgâhı, Sahrayı Cedid'den Caddebostan'a inen yol üzerinde Erenköyü Namazgâhı bulunuyordu.

Karacaahmet Mezarlığı'ndan başlayan ve Bağlarbaşı Tophanelioğlu Caddesi'ne bağlanan Nuhkuyusu Caddesi üzerinde İbrikdar Hüseyin Ağa Namazgâhı, Harmanlık Namazgâhı, Abdülgani Ağa Namazgâhı, Millet Parkı çevresinde Nafiz Paşa Namazgâhı, Ahmet Efendi Namazgâhı (Millet Bahçesi Namazgâhı) inşa edilmiştir. Alemdağ Caddesi üzerinde Bostancıbaşı Namazgâhı ve Adile Sultan Namazgâhı bulunmaktadır.

Karacaahmet Mezarlığı Harmanlık Kapısı'ndan başlayarak Uzunçayır'a kadar giden yol üzerinde mezarlık içinde Şehitlik Namazgâhı, yolun devamı olan Köftüncü Sokak üzerinde Tayfur Ağa Namazgâhı ve Köftüncü Mehmet Ağa Namazgâhı inşa edilmiştir. Bağlarbaşı Tophanelioğlu Caddesi'nden ayrılan ve Küçük Çamlıca'ya giden yolun üzerinde Yağlıkçı Ayazma Namazgâhı bulunuyordu. Harem İskelesi'nden Tıbbiye Caddesi'ne bağlanan Harem İskelesi Caddesi üzerinde Daye Kadın Namazgâhı, Beylerbeyi Küplüce yolu üzerinde Beylerbeyi Camii civarında yer alan Namazgâh ve Beylerbeyi Hatemi Efendi Namazgâhı bulunmaktadır. Eski Toptaşı Caddesi üzerinde Harmanlık Namazgâhı, Tabaklar Namazgâhı, Bulgurlu Hanım Seti Mesiresi'nde, Libade Mesiresi'ne giden yol üzerinde Süleyman Ağa Namazgâhı, Çengelköy Bekar Deresi Yolu'nda Çengelköyü Bekar Caddesi Namazgâhı ve Çengelköyü Bekar Deresi Yolunda Küçük Namazgâh, Çengelköy Rasathane yolu üzerinde Hamdullah Paşa Namazgâhı inşa edilmiştir.

Edirnekapı'dan başlayan ve Eski Edirne Asfaltı'na bağlanan Rami Kışla Caddesi üzerinde Sadrazam Mehmet Paşa Namazgâhı, Edirnekapı'dan başlayan, Mısır Tarlası Mezarlığı içinden geçen ve Münzevi Kışla Caddesi'ne bağlanan Fethi Çelebi Caddesi üzerinde La'li Mustafa Efendi Namazgâhı, Eğrikapı'dan Topçular'a giden Otakçılar Caddesi üzerinde Münzevi Koca Mehmet Namazgâhı yer almaktadır.

Topkapı'dan başlayan, Avrupa Yakası'nda sefere çıkan Osmanlı askerinin toplanma sahası olan Davutpaşa'dan geçen ve Küçükçekmece Köprüsü'ne oradan da Büyükçekmece Köprüsü'ne ulaşan yolun Topkapı Davutpaşa arasında, Davutpaşa Caddesi üzerinde Sultan Mahmut Namazgâhı, Mahpeyker Valide Sultan Namazgâhı, Atatürk Havalimanı doğusunda Çobançeşme Kavşağı üzerinde Çobançeşme Namazgâhı, Küçükçekmece Köprüsü'ne gelmeden önce Abdüsselam Efendi Namazgâhı inşa edilmiştir.

Silivrikapı'dan başlayan Seyit Nizam Caddesi üzerinde Hacı Bayram Namazgâhı, Silivrikapı Ayvalık Mezarlığı Namazgâhı bulunmaktadır. Kara surları dışında, surlara paralel olarak giden ve sur kapılarını birbirine bağlayan yol üzerinde Eğri Kapı dışında Eğri Kapı Namazgâhı, Eğri Kapı ve Edirne Kapı arasında Derviş İbrahim Namazgâhı, Sulukule Kapı dışında Vezir Mehmet Paşa Namazgâhı inşa edilmiştir. Silivri'de kervan yolu üzerinde bulunan Murat Çeşme Mesire Yeri'nde Murat Çeşmesi Namazgâhı yer almaktadır.

Sur içinde, Vezir Caddesi üzerinde Çukurbostan Namazgâhı, Topkapı Caddesi üzerinde Harbi Mescidi inşa edilmiştir.

4. 4. 2. Bahçelerde ve Mesire Yerlerinde İnşa Edilen Namazgâhlar

Osmanlı döneminde saray bahçeleri haricinde İstanbul'un çeşitli yerlerinde düzenlenmiş hasbahçe denilen saraya ait bahçeler bulunuyordu. 1458 (H.862/63) yılında Sultan (Fatih) II. Mehmed tarafından Tokad Bahçesi'nin inşa edilmesinden sonra özellikle Boğaziçi'nde birçok bahçe düzenlenmiştir. Bu bahçeler günlük ziyarete mahsus oldukları gibi köşk veya saray binalarına bağlı da olabiliyordu. Şehir civarında çayırlıklar ve mesire yerleri, şehir içinde ise baştanbaşa ağaçlıklı meydan, bağ ve bostanlar bulunuyordu[799]. Bu alanlar Lale Devri ile birlikte halk tarafından da rağbet edilen yerler olmuştur. Halka açık ilk bahçe 1870 (H.1286/87) yılında Millet Bahçesi adı altında Kısıklı'da kurulmuştur[800]. Daha sonra halk ve millet bahçeleri gibi adlarla anılan bahçe açılmıştır. II. Meşrutiyet'in (1908/H.1325/26) ilanından sonra ise bazı köşk ve kasır bahçeleri halka açık parklara dönüştürülmüştür[801].

Saray bahçeleri de dahil olmak üzere bir çok bahçe ve mesire alanı üzerinde namazgâh inşa edilmiştir.

Zevki Kadın Namazgâhı 1520/21 (H.927) yılında ya da daha önce inşa edilmiş olmalıdır.
Küçük Çamlıca Namazgâhı (IV. Mehmet Namazgâhı) 1653/54 (H.1064)

---

[799] Bkz. (55), ELDEM, 366.
[800] Bkz. (173), OCAK, 16.
[801] A.g.e, 4.

Büyük Çamlıca Namazgâhı 1660/61 (H.1071)

Kapıağası Yakup Ağa Namazgâhı 1678/79 (H.1089)

Küçük Çamlıca Namazgâhı (1648-1687/H.1057/58-1098/99)

Mihrişah Valide Sultan Namazgâhı 1702/03 (H.1114)

III. Ahmet Namazgâhı 1704/05 (H.1116)

Çubuklu Namazgâhı 1720/21 (H.1133)

Kuleli Namazgâhı 1730/31 (H.1143) tarihinden daha önce yaptırmış olmalıdır.

İshak Ağa Namazgâhı 1749/50 (H.1163)

Beykoz Terazili Çeşme Namazgâhı 1749/50 (H.1163)

Pür-Sefa ve Nev-Sefa Hatun Namazgâhı 1751/52 (H.1165)

Beykoz Orta Çeşme Namazgâhı 1752/53 (H.1166)

Servi Mahallesi Namazgâhı 1752/53 (H.1166)

Pir Mustafapaşazade Mehmet Bey Namazgâhı 1763/64 (H.1177)

Veli Efendi Çayırı Yeşiltepe Namazgâhı 1768 (H.1181/82)

Şeyhülislam Mirzazâde Mehmet Said Efendi Namazgâhı 1774/75 (H.1188) tarihinden daha önce yaptırmış olmalıdır.

Ihlamur Mesiresi'nde yer alan Namazgâh 1778/79 (H.1192)

Çubuklu Halil Ağa Namazgâhı 1782/83 (H.1197) tarihinden daha önce yaptırmış olmalıdır.

Sütlüce Namazgâhı 1785/86 (H.1200)

Kadınlar Çeşmesi Namazgâhı 1786/87 (H.1201)

Silahdar Ağa Namazgâhı 1791/92 (H.1206)

Serâsercibaşı Mustafa Ağa Namazgâhı 1793/94 (H.1208)

Kadınlar Namazgâhı 1798/99 (H.1213)

Benlizâde Ahmed Râşid Efendi Çeşmesi Namazgâhı 1800/01 (H.1215)

Küçüksu Namazgâhı 1806/07 (H.1221)

Topkapı Sarayı Namazgâhları 1807/08 (H.1222)

Göksu Deresi'nin doğusunda yer alan Namazgâh. Sultan III. Selim dönemine (1789-1807/H.1203/04-1221/22) ait olabileceği kaydedilmektedir

Hüsrev Paşa Namazgâhı 1818/19 (H.1234)

II. Mahmut Bendi'ndeki Namazgâh 1839 (H.1254/55) yılında su bendinin yapıldığı sırada inşa edildiği düşünülmektedir.

Sultan Abdülmecid Namazgâhı 1842/43 (H.1258)

Yıldız Sarayı Namazgâhı 1878 (H.1295)
Seyyid Ahmet Deresi Namazgâhı 1887/88 (H.1305)
Mehmet Neşat Ağa Namazgâhı 1905/06 (H.1323)
Acı Çeşme Namazgâhı
Silivrikapı Ayvalık Mezarlığı İmrahor Camii İmamları Sofası Namazgâhı
Gümüşsuyu Namazgâhı
Topkapı Sarayı Namazgâhı
Rami Mahallesi Namazgâhı
Beylerbeyi Bostan Sokak Namazgâhı
Adile Sultan Namazgâhı (Koruluk Mevkii Namazgâhı)
Haydar Paşa Namazgâhı
Osman Ağa Namazgâhı
Kadınlar Namazgâhı

Saray bahçelerinde inşa edilen ve bilinen üç namazgâh bulunmaktadır. Bunlardan ikisi Topkapı Sarayı'nın birinci ve ikinci avlusunda bulunan Topkapı Sarayı Namazgâhları'dır. Diğer namazgâh ise Yıldız Sarayı hasbahçe içinde bulunan Yıldız Sarayı Namazgâhı'dır.

Fatih devrinde de mesire alanı olduğu söylenmekle[802] birlikte bazı köşklerin ve kasırların yapılması ile XVII. yüzyılda sayfiye yeri olarak kullanılmaya başlayan Büyük ve Küçük Çamlıca'da Büyük Çamlıca Namazgâhı, Küçük Çamlıca Namazgâhı, IV. Mehmet Namazgâhı ve Benlizâde Ahmed Râşid Efendi tarafından inşa edilen namazgâhlar bulunmaktadır.

Bulgurlu'da Libade Mesiresi'nde Kapıağası Yakup Ağa Namazgâhı, İstavroz Bahçesi'nde Beylerbeyi Bostan Sokak Namazgâhı, Koruluk Mevkii diye anılan mesire yerinde Adile Sultan Namazgâhı[803], Seyyid Ahmet Deresi Namazgâhı, Pür-Sefa ve Nev-Sefa Hatun Namazgâhı bulunuyordu. Adile Sultan'ın Mısırlı Prenses Nevcivan Hanım Köşkü'nün karşısında küçük mesiregâhta bir namazgâhı daha vardı[804]. Sultan Tepesi'nde Şeyhülislam

802 Bkz. (108), HASKAN, 1284.
803 A.g.e, 1293.
804 Bkz. (93), HASKAN, 995-96.

Mirzazâde Mehmet Said Efendi Namazgâhı inşa edilmiştir. Kuleli'de Kaymak Mustafa Paşa tarafından inşa edilen Kuleli Namazgâhı bulunuyordu.

Göksu Mesiresi hasbahçelerden olup zamanla halkın gözde mesire yerlerinden biri olmuştur. Bu mesirede iki namazgâh bulunmaktadır. Sultan III. Selim tarafından yaptırılan Küçüksu Namazgâhı ve Sultan II. Mahmut zamanında inşası tasarlanan ancak daha sonra inşasından vazgeçilen köşkün temellerine giderken yol üzerinde yer alan namazgâh.

Osmanlı padişahlarının av yeri olarak kullandıkları Çubuklu Mesiresi Sultan III. Ahmed zamanında (1703-1730/H.1114/15-1142/43) imar edilmiştir. Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın buraya büyük bir havuz ve çeşme yaptırması ile Feyzabad ismini almıştır. Halk tarafından rağbet gören bu mesirede Çubuklu Namazgâhı ve Çubuklu Halil Ağa Namazgâhı bulunmaktadır.

Sultan (Kanuni) I. Süleyman tarafından yaptırılan Sultaniye Bahçesi'nde Pir Mustafapaşazade Mehmet Bey Namazgâhı, Beykoz Çayırı'nda Beykoz Terazili Çeşme Namazgâhı ve Beykoz Orta Çeşme Namazgâhı, Otağtepe'de Mihrişah Valide Sultan Namazgâhı, padişah bahçelerinden olan Haydarpaşa Çayırı'nda Haydar Paşa Namazgâhı, Osman Ağa Namazgâhı inşa edilmiştir.

Ihlamur Mesiresi'nde Sultan I. Abdülhamit'in sadrazamı "Karavezir" lakaplı Seyyid Mehmed Paşa silahdarlık yaptığı dönemde (1775-1779/H.1188/89-1192/93) bir namazgâh yaptırmıştır[805]. Ortaköy'de Mehmet Neşat Ağa Namazgâhı bulunmaktadır.

Sultan III. Selim'in silahdarı Seyyid Abdullah Ağa tarafından Fil Köprüsü yanında, Alibey Köyü Deresi'nin kenarında menzil yeri olarak 1791/92 (H.1206) yılında inşa edilen alanda çeşme ile birlikte bir de namazgâh bulunuyordu.

[805] Bkz. (328), TAŞER, 27.

Kireçburnu'nda Hasan Ağa Bahçesi diye anılan yer Sultan I. Mahmut devrinde Gümrükçü İshak Ağa'nın eline geçmiş ve onun tarafından düzenlenmiştir[806]. İshak Ağa burada cami, çeşme ve namazgâh (İshak Ağa Namazgâhı) yaptırmıştır.

Hasköy bahçesi iken sonradan bitişiğindeki tersaneden dolayı Tersane Bahçesi adını alan bahçede var olan kasrı onartarak bazı eklemeler yaptıran Sultan III. Ahmet[807] kasrın karşısında bir de çeşme ve namazgâh yaptırmıştır. Hasköy'de Hüsrev Paşa Namazgâhı, Defterdarzade İbrahim Paşa'dan sonra padişahlara geçerek hasbahçe olan Karaağaç Hasbahçesi'nde ise Sütlüce Namazgâhı, spor ve mesire alanı olan Okmeydanı'nda Kadınlar Çeşmesi Namazgâhı ve Kadınlar Namazgâhı bulunuyordu.

Gümüşsuyu Mesiresi'nde Gümüşsuyu Namazgâhı, İdris Köşkü Gezinti Yeri'nde Zevki Kadın Namazgâhı inşa edilmiştir.

Edirnekapı Surları dışından Rami Kışlası'nın bulunduğu yere kadar Otakçılar, Otak Meydanı, Nişancı, Topçular ve Rami Çiftlik bahçeleri sıralanmaktadır. Bu bahçelerden eskiden İstanbul'un en güzel ve halka açık bahçeleri olarak bahsedilmektedir[808]. Acı Çeşme Namazgâhı, Rami Mahallesi Namazgâhı ve Servi Mahallesi Namazgâhı bu alanlar üzerinde yer alıyordu. Kozlu Mesiresi'nde Silivrikapı Ayvalık Mezarlığı İmrahor Camii İmamları Sofası Namazgâhı, Çırpıcı Çayırı'nda Serâsercibaşı Mustafa Ağa Namazgâhı, Veliefendi Çayırı'nda Veli Efendi Çayırı Yeşiltepe Namazgâhı, Sarıyer Belgrad Ormanı içinde, Bendler Mesiresi'nde, II. Mahmut Bendi yanında inşa edilen bir namazgâh bulunmaktadır.

XIX. yüzyılın ikinci yarısına kadar zaman zaman mesirelerine gelinen bir köy olan Yeşilköy'de Sultan Abdülmecid 1842/43 (H.1258)'de çeşme ve namazgâh yaptırmıştır.

---

806 Bkz. (184), EVYAPAN, 36.
807 A.g.e, 48-49.
808 Bkz. (55), ELDEM, 366.

4. 4. 3. Meydanlarda İnşa Edilen Namazgâhlar

4. 4. 3. 1. Kent Meydanlarında İnşa Edilen Namazgâhlar

Atmeydanı Namazgâhı 1535/36 (H.942)
Abdülaziz Efendi Namazgâhı 1765/66 (H.1179)
Alâiyeli Namazgâhı 1776/77 (H.1190)
Bezmiâlem Valide Sultan Namazgâhı 1839/40 (H.1255)
Hacı Mehmet Efendi Namazgâhı 1870/71 (H.1287)
At Pazarı Namazgâhı
Darülhadis Namazgâhı

Fatih Binbirdirek Mahallesi'nde Atmeydanı'nda Atmeydanı Namazgâhı, Üsküdar Toptaşı Caddesi üzerinde, At Pazarı Meydanı'nda At Pazarı Namazgâhı, Tophanelioğlu Meydanı'nda Hacı Mehmet Efendi Namazgâhı ve Alâiyeli Namazgâhı, Şemsi Paşa Meydanı'nda Abdülaziz Efendi Namazgâhı, Vefa Meydanı'nda Darülhadis Namazgâhı, Maçka Meydanı'nda Bezmiâlem Valide Sultan Namazgâhı inşa edilmiştir.

4. 4. 3. 2. İskele Meydanlarında İnşa Edilen Namazgâhlar

Fatih Sultan Mehmed Namazgâhı XV. yüzyılın ikinci yarısı
Balta Limanı'nda yer alan Namazgâh 1648 (H.1058) yılından önce inşa edilmiş olmalıdır.
Beylerbeyi İskele Namazgâhı (1757-1774 / H.1170/71-1187/88)
Esma Sultan Namazgâhı 1779/80 (H.1193)
Paşalimanı Namazgâhı XVIII. yüzyıl sonu
Ahmet Efendi Namazgâhı 1823/24 (H.1239)
Emetullah Hâtun Namazgâhı 1852/53 (H.1269)
Eyüp Büyük İskele Meydanı'nda yer alan Namazgâh
Çivici Limanı'nda yer alan Namazgâh

Salacak İskelesi'nde Fatih Namazgâhı, Beylerbeyi İskelesi'nde Beylerbeyi İskele Namazgâhı, Anadolu'dan getirilen büyükbaş hayvanların Beşiktaş'a geçirildiği iskele olan Öküzlimanı (Paşalimanı) İskelesi'nde Paşalimanı Namazgâhı, Çöp İskelesi karşısında Ahmet Efendi Namazgâhı inşa edilmiştir. Fatih'te Ayvansaray Mahallesi'nde Arslan İskelesi denilen yerde Emetullah Hâtun Namazgâhı bulunuyordu. Kadırga Limanı'nda Esma Sultan Namazgâhı inşa edilmiştir. Balta Limanı'nda Sadrazam Hezarpâre Ahmed Paşa tarafından inşa edilen bir namazgâh, Eyüp Büyük İskele Meydanı'nda ve Çivici Limanı'nda birer namazgâh bulunuyordu.

4. 4. 4. Ticari Doku İçinde İnşa Edilen Namazgâhlar

Kazlı Çeşme Namazgâhı 1546/47 (H.953)
Hacı Mustafa Ağa Namazgâhı 1823/24 (H.1239)

Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethettikten sonra Zeytinburnu'nda kurdurduğu tabakhanelerin yanında, yol üzerinde Kazlı Çeşme Namazgâhı bulunuyordu. Sultan III. Selim'in Selimiye Camii civarında yaptırdığı kumaş tezgahlarının bulunduğu alanda Hacı Mustafa Ağa Namazgâhı yaptırılmıştır.

4. 4. 5. Tekkelerle Bağlantılı Olarak İnşa Edilen Namazgâhlar

Mahmud Bedreddin Ağa Namazgâhı 1498/99 (H.904)
Hacı Evhaddin Namazgâhı 1585 (H.993)
Darü's-saâde Ağası Mehmed Ağa Namazgâhı 1586/87 (H.995)
Kuyulu Namazgâhı 1598/99 (H.1007
Merdivenköyü Mama Çeşmesi Namazgâhı 1658/59 (H.1069)
Süleyman Ağa Namazgâhı 1751/52 (H.1165)
Bilâl Ağa Namazgâhı 1796/97 (H.1211)
Selami Ali Efendi Namazgâhı 1831/32 (H.1247)
Mahmut Rüştü Namazgâhı 1859/60 (H.1276)
Gözcü Baba Haziresi yanında yer alan Namazgâh 1894/95 (H.1312)

Tahir Baba Namazgâhı
Halveti Mustafa Efendi Dergâhı Namazgâhı
Ali Gazi Namazgâhı

İstanbul Namazgâhları içinde tekke yanında inşa edilen namazgâhlar bulunmaktadır. Ayşe Sultan Celvetî Tekkesi yanında Kuyulu Namazgâhı, Tahir Baba Bektaşi Tekkesi yanında Tahir Baba Namazgâhı, Çizmeciler Tekkesi'nde Mahmud Bedreddin Ağa Namazgâhı, Selami Ali Efendi Tekkesi'nde Selami Ali Efendi Namazgâhı, Halveti Mustafa Efendi Tekkesi yanında Halveti Mustafa Efendi Dergâhı Namazgâhı inşa edilmiştir. Bedevi Tekesi yanında Darü's-saâde Ağası Mehmed Ağa Namazgâhı, Seyid Ahmet Deresi'nde İranlılara ait tekkenin önünde ise Süleyman Ağa Namazgâhı bulunuyordu.

Osmanlı Devleti'nde gözetleme noktalarında kurulan dergâhlar yanında da namazgâhlar inşa edilmiştir. Osmanlı Devleti yabancı ülkelerden Ahîler aracılığı ile haber alıyordu. Sultan Orhan Merdivenköyü Şahkulu Bektaşi Tekkesi'nin olduğu yerde bulunan Bizans av köşkünü Ahî Dergâhı haline getirmiştir. Bu dergâhın şeyhlerine gözcü baba deniyordu ve bu şeyhlere Bizans'ı gözetleme görevi verilmiştir. Ahî Dergâhı teşkilatı bu görevi kademeli olarak yerine getiriyordu. İlk gözetleme noktası Tophanelioğlu mevkiinde idi. Buradaki görevi Gül Baba yerine getiriyordu. İkinci gözetleme noktası Göztepe'deki Gözcü Baba haziresinin bulunduğu tepe idi. Üçüncü nokta ise İçerenköy'de bulunan Ali Baba Türbesi'nin bulunduğu yerdi[809]. Bu yerlerin çevresinde farklı dönemlerde yapılmış namazgâhlar bulunmaktadır. Ali Baba Türbesi yanında yer alan İçerenköy Ali Gazi Namazgâhı, Gözcü Baba Haziresi yanında bulunan namazgâh, Şahkulu Bektaşi Tekkesi çevresinde Merdivenköyü Mama Çeşmesi Namazgâhı ve Mahmut Rüştü Namazgâhı inşa edilmiştir.

Bazı namazgâhlar ise tekkenin de içinde bulunduğu külliye dahilinde inşa edilmiştir. Hacı Evhaddin Namazgâhı cami, tekke, hamam, iki çeşme ve hazireden oluşan külliye yanında, Bilâl Ağa Namazgâhı Karabaş Tekkesi yanında inşa edilmiştir. Tekke namazgâh ve mektep yapıları ile birlikte küçük bir külliye oluşturmaktadır.

---

809 Bkz. (92), HASKAN, 29-30.

4. 4. 6. Askeri Alanlarda İnşa Edilen Namazgâhlar

Okmeydanı Namazgâhı (1444–1481/H.848-886)
Anadolu Hisarı Toplarönü Namazgâhı (1444–1481/H.848-886)

Ordunun toplandığı askeri alanlarda diğer namazgâhlara göre daha büyük bir alanı kaplayan minberli namazgâhlar inşa edilmiştir. Bunlardan biri İstanbul'un fethi sırasında padişahın otağını kurduğu yerde inşa edilen Okmeydanı Namazgâhı, diğeri Anadolu Hisarı önünde inşa edilen Anadolu Hisarı Toplarönü Namazgâhı'dır. Bu tür bir namazgâha İstanbul dışında yer alan bir örnek ise Gelibolu Azebler Namazgâhı'dır. Bu namazgâh Çanakkale Boğazı'nın girişinde ve boğaza hakim bir tepe üzerinde kurulmuş, sefere çıkan donanmaya ait azeblerin namaz kılıp dua ettikleri bir yer bilinmektedir.

5. SONUÇ

Namazgâhlar şehir dışında cami, mescid gibi diğer dini yapıların bulunmadığı yerlerde ibadet etmek ve dinlenmek için inşa edilmiştir.

Etrafı duvarla çevrili bir alan ya da birkaç basamak ile çıkılan set halinde olan namazgâhlar kuyu ya da çeşme yanında inşa edilmiştir. Namazgâhlarda genel olarak bir sofa birkaç örneğinde ise iki sofa bulunmaktadır. Çeşme ile birlikte inşa edilen namazgâhlar çeşmeden ayrı ya da çeşmeye bitişik olarak yer almaktadır. Dikdörtgen hazneli çeşmelerle birlikte XVIII. yüzyılda Barok Dönemin etkisi ile ortaya çıkan meydan çeşmeleri ve sütun çeşmeler namazgâh mimarisinde de görülmektedir. Büyük hazneli meydan çeşmeleri ile birlikte bu dönemden itibaren fevkani namazgâhlar inşa edilmiştir. Namazgâhlarda kıble yönünü belirlemek amacı ile kıble taşı ya da mihrap bulunmaktadır. Kıble taşı burada aynı zamanda sütre (perde) vazifesi görmektedir.

Namazgâh süslemeleri kıble taşı ve çeşme cephesinde yer almakta, süslemede kullanılan motifler ve kompozisyonlar genel olarak dönem üslubunu yansıtmaktadır. Kıble taşlarında süslemeler daha çok taşın üst kısmında bulunurken alt kısımda mihrap ayeti ve kandil motifinin birlikte ya da yalnız kullanıldığı, bazı kıble taşlarında ise nişler bulunduğu görülmektedir. Büyük bir kısmı yassı şekilli olan kıble taşları şekil ve süslemeleri ile mezar taşlarına benzemektedir. Her iki taşta da birbirine yakın örnekler bulunmaktadır.

Namazgâh inşasında yapı malzemesi olarak taş, mermer ve tuğla kullanılmıştır. Namazgâh set duvarlarında kesme ya da moloz taş, kıble taşlarında tek parça taş ya da mermer, çeşme inşasında ise kesme taş, moloz taş ve tuğla kullanılırken bazı örneklerde cepheler mermer ile kaplanmıştır.

İstanbul genelinde 228 namazgâh tespit edilebilmiş ve bunlardan sadece 85 tanesi günümüze gelmiştir. 85 tanesi hakkında çok az bilgi bulunurken, 58 tanesinin ise sadece adı bilinmektedir. Namazgâhların büyük bir kısmı yapılaşma ve yol açma nedeni ile yok olmuştur. Günümüze gelen namazgâhların bir kısmı asıl şekli ile varlığını korumaktadır. Bir kısmının

sadece çeşmesi ve kıble taşı, bir kısmının ise ya çeşmesi ya da kıble taşı günümüze gelebilmiştir. Kıble taşlarının tahrip olmadan bu güne gelmesinde mezar taşı zannedilmesinin büyü payı olup etrafı mezar şeklinde çevrilen kıble taşları bulunmaktadır. Bazı namazgâhlar ise camilere ya da parklara dönüştürülmüştür. İstanbul namazgâhlarının daha çok Üsküdar'da yoğunlaştığı görülmektedir. Bunda Üsküdar'ın Anadolu'ya giden menzil yolunun başlangıç noktasında olması ve mesire yerlerinin çokluğu etkili olmuştur. Günümüze gelen namazgâhların çoğu yine Üsküdar'da bulunmaktadır.

Bugün var olan namazgâhların bir kısmı onarılmış, bir kısım namazgâh kazılarla gün ışığına çıkarılmış olsa da günümüzde namazgâhlar genel olarak işlevini kaybetmiştir. Var olan namazgâhların çoğu da çevre sakinleri tarafından çöplük ya da depo olarak kullanılarak zarar görmektedir.

6. FOTOĞRAFLAR

Fotoğraf 1: Okmeydanı Namazgâhı minberinin eski hali.
(http://turkokculugu.com/okmeydani/menzil-taslari-fotograf-albumu/, 00.35, 28.01.2014)

Fotoğraf 2: Okmeydanı Namazgâhı'nın günümüzdeki görünümü.

Fotoğraf 3: Okmeydanı Namazgâhı minberinin günümüzdeki görünümü.

Fotoğraf 4: Okmeydanı Namazgâhı minber alınlığı.

Fotoğraf 5: Okmeydanı Namazgâhı'nın onarımdan sonraki görünümü.

Fotoğraf 6: Okmeydanı Namazgâhı'nın onarımdan sonraki görünümü.

Fotoğraf 7: Anadolu Hisarı Toplarönü Namazgâhı. (İ. Fazıl Aynoğlu)

Fotoğraf 8: Anadolu Hisarı Toplarönü Namazgâhı.

Fotoğraf 9: Anadolu Hisarı Toplarönü Namazgâhı mihrabı ve minberi.

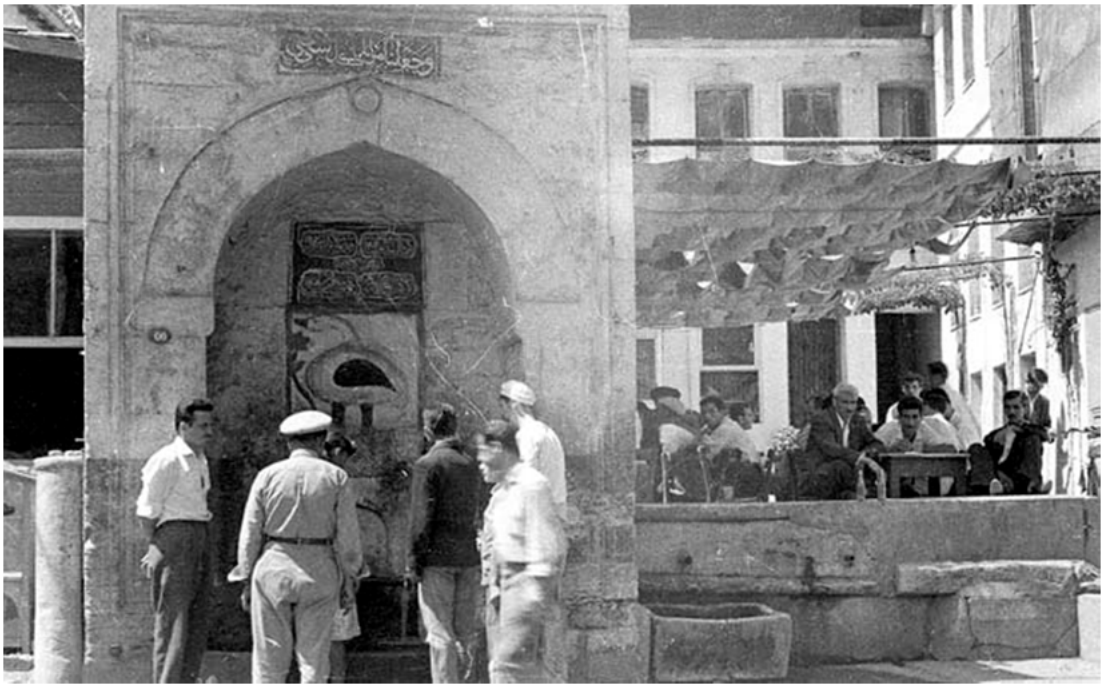
Fotoğraf 10: Anadolu Hisarı Toplarönü Namazgâhı kuyusu.

Fotoğraf 11: Fatih Sultan Mehmed Namazgâhı. (İsmail Orman)

Fotoğraf 12: Fatih Sultan Mehmed Namazgâhı çeşmesi.

Fotoğraf 13: Kazlı Çeşme Namazgâhı. (Yavuz Tiryaki)

Fotoğraf 14: Kazlı Çeşme Namazgâhı. Çeşme üzerindeki kaz figürünün çalınmadan önceki görünümü. (Zeytinburnu Belediyesi)

Fotoğraf 15: Kazlı Çeşme Namazgâhı'nın günümüzdeki görünümü.

Fotoğraf 16: Kazlı Çeşme Namazgâhı inşa kitabesi.

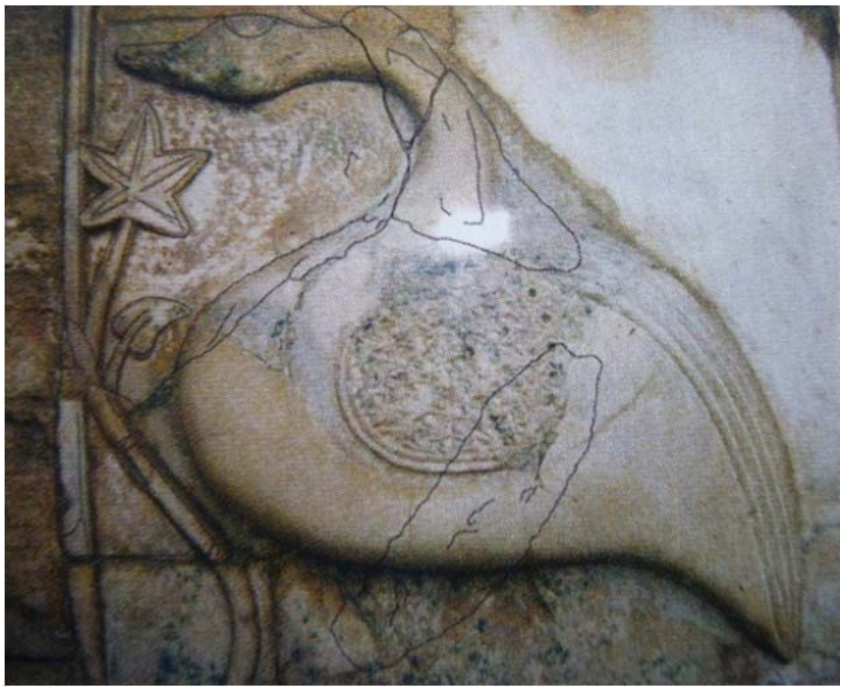

Fotoğraf 17: Kazlı Çeşme Namazgâhı'nın niş kemeri üzerinde bulunan kitabesi.

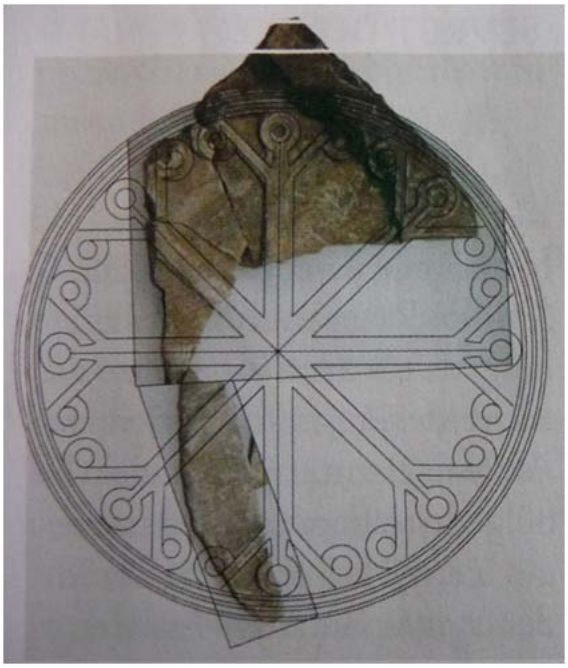
Fotoğraf 18: Kazlı Çeşme Namazgâhı çeşmesi.

Fotoğraf 19: Kazlı Çeşme nişi içinde yer alan kaz figürünün onarımdan sonraki görünümü.

Fotoğraf 20: Kazlı Çeşme nişi içinde yer alan kaz figürünün orijinal hali. (NTV Tarih Dergisi)

Fotoğraf 21: Kazlı Çeşme nişi içinde yer alan kaz figürünün arkasında bulunan haç (kristogram) motifi. (NTV Tarih Dergisi)

Fotoğraf 22: Hacı Bayram Namazgâhı kazıdan sonraki görünümü.

Fotoğraf 23: Hacı Bayram Namazgâhı inşa kitabesi.

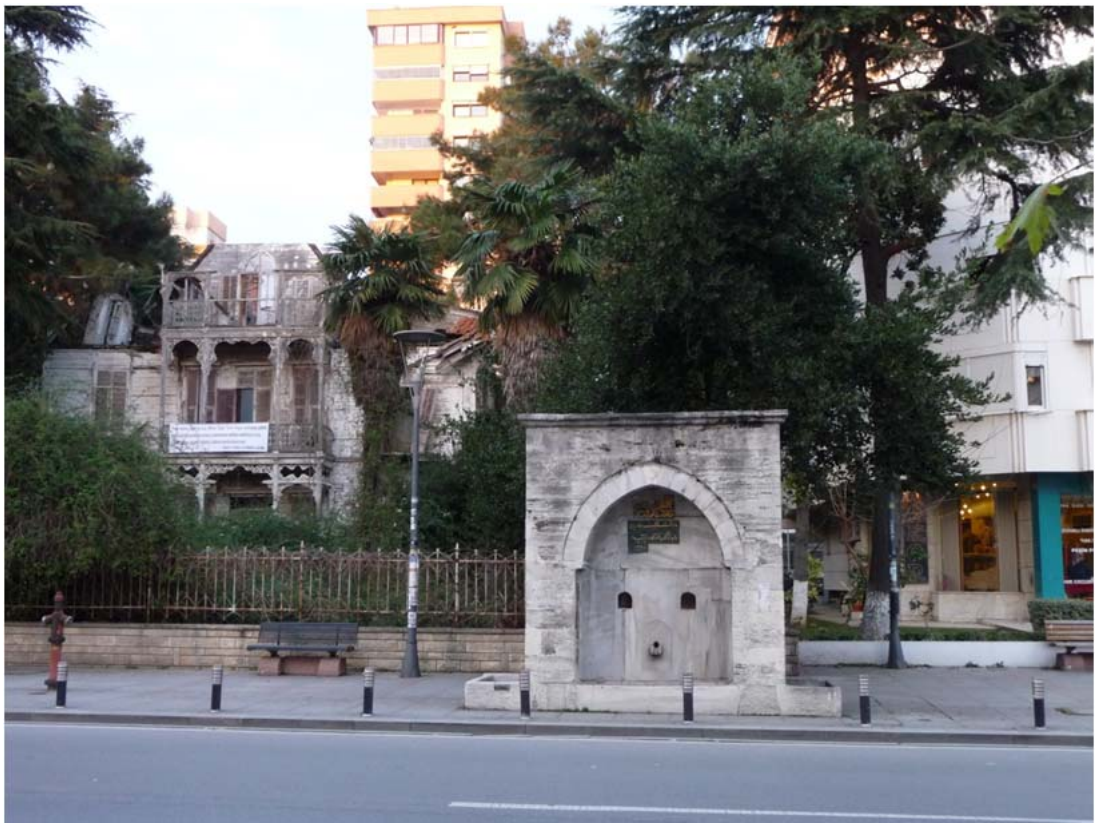
Fotoğraf 24: Hacı Bayram Namazgâhı mihrap yeri.

Fotoğraf 25: Hacı Bayram Namazgâhı çeşmesi ve Silivrikapı Ayvalık Mezarlığı Namazgâhı kıble taşı.

Fotoğraf 26: Çatal Çeşme Namazgâhı çeşmesi. 1940'lı yılların başında çeşmenin yeri değiştirilmeden önce. (Kadıköy Çeşmeleri)

Fotoğraf 27: Çatal Çeşme ön cephesi.

Fotoğraf 28: Çatal Çeşme Namazgâhı inşa ve onarım kitabesi.

Fotoğraf 29: Çatal Çeşme yan cephesi.

Fotoğraf 30: Çatal Çeşme arka cephesi.

Fotoğraf 31: Hüseyin Usta Namazgâhı kıble taşı.

Fotoğraf 32: Hacı Evhad Namazgâhı çeşmesi.

Fotoğraf 33: Hacı Evhad Çeşmesi onarım kitabesi.

Fotoğraf 34: Darü's-saâde Ağası Mehmed Ağa Namazgâhı.
(http://www.envanter.gov.tr/anit/index/detay/13586, 18.10, 27.01.2014)

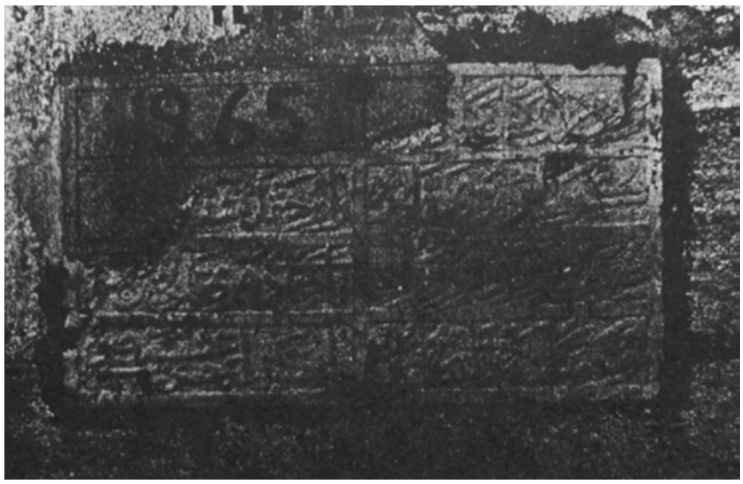
Fotoğraf 35: Darü's-saâde Ağası Mehmed Ağa Namazgâhı çeşmesi.

Fotoğraf 36: Darü's-saâde Ağası Mehmed Ağa Çeşmesi inşa kitabesi.

Fotoğraf 37: Vezir Mehmet Paşa Namazgâhı. (Yılmaz Önge)

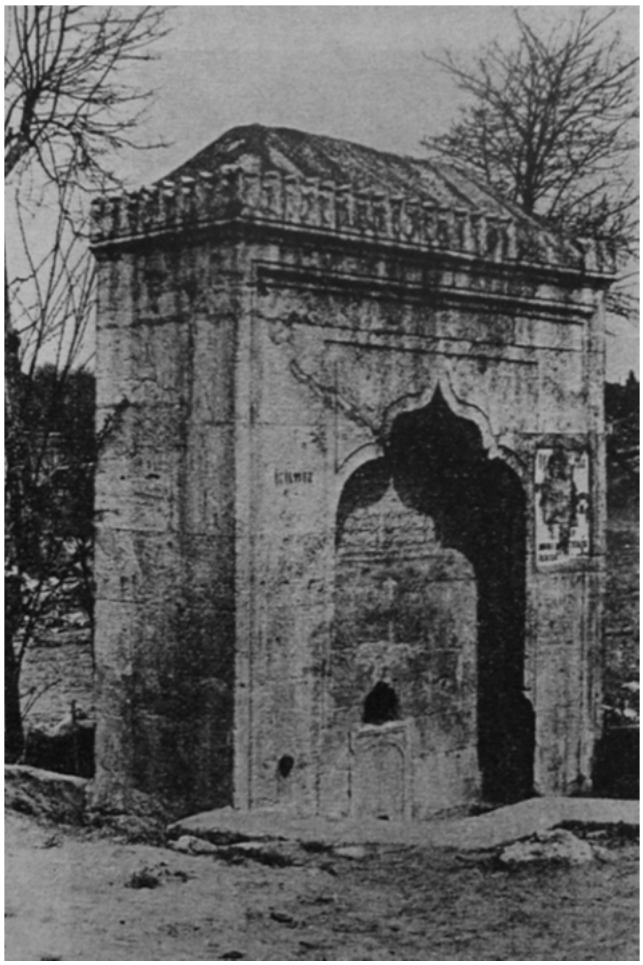
Fotoğraf 38: Vezir Mehmet Paşa Namazgâhı inşa kitabesi. (Yılmaz Önge)

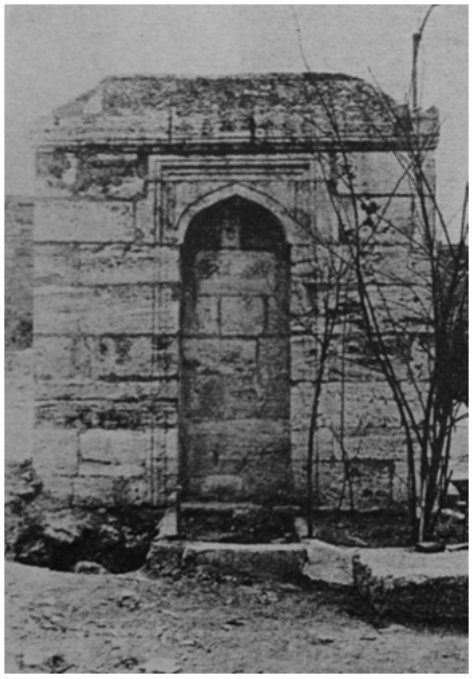
Fotoğraf 39: Vezir Mehmet Paşa Namazgâhı ilk onarım kitabesi.
(Yılmaz Önge)

Fotoğraf 40: Vezir Mehmet Paşa Namazgâhı ikinci onarım kitabesi. (Yılmaz Önge)

Fotoğraf 41: Vezir Mehmet Paşa Namazgâhı çeşmesi. (Yılmaz Önge)

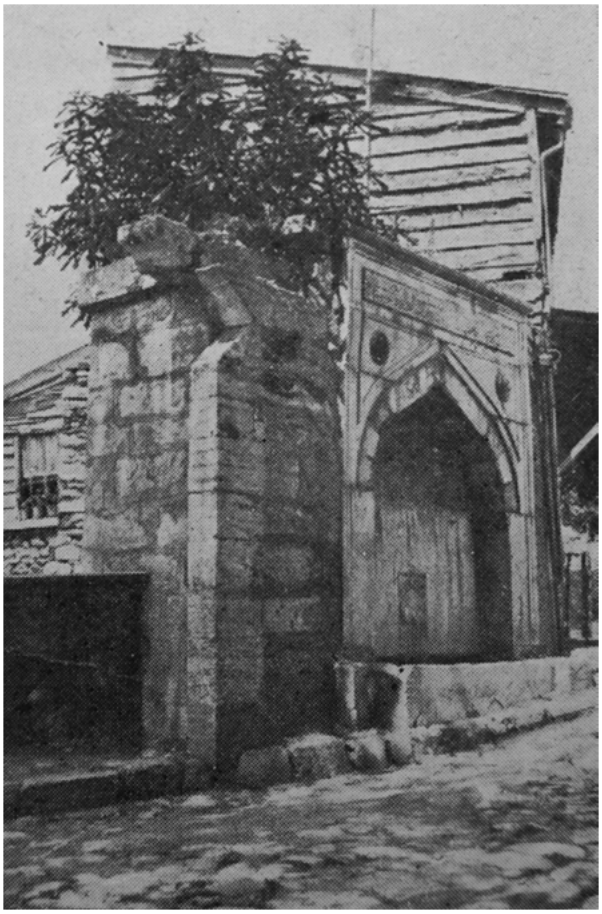
Fotoğraf 42: Vezir Mehmet Paşa Namazgâhı mihrap nişi. (Yılmaz Önge)

Fotoğraf 43: Vezir Mehmet Paşa Namazgâhı çeşmesi. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 44: Vezir Mehmet Paşa Çeşmesi'nin sökülen taşları.
(http://mobil.iski.gov.tr/tarihicesmedetay.asp?id=906, 16.15, 22.01.2014)

Fotoğraf 45: Kuyulu Namazgâhı çeşmesi. (İ. Hilmi Tanışık)

Fotoğraf 46: Kuyulu Namazgâh alanı ve çeşmesi.

Fotoğraf 47: Kuyulu Namazgâhı çeşme arka cephesi.

Fotoğraf 48: Kuyulu Namazgâhı çeşme inşa kitabesi.

Fotoğraf 49: Ayrılık Çeşmesi Namazgâhı. Kazıdan sonraki görünümü.
(Kadıköy Çeşmeleri)

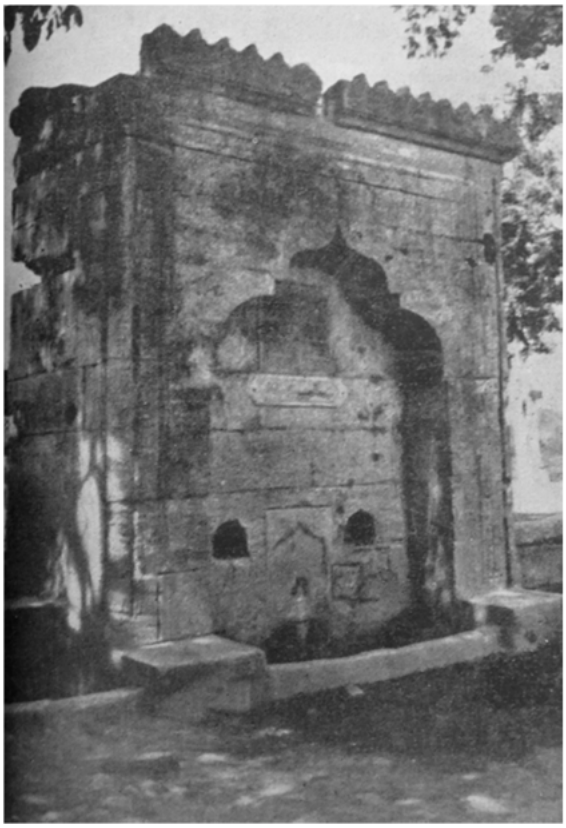
Fotoğraf 50: Ayrılık Çeşmesi Namazgâhı. Kazıdan sonraki görünümü.

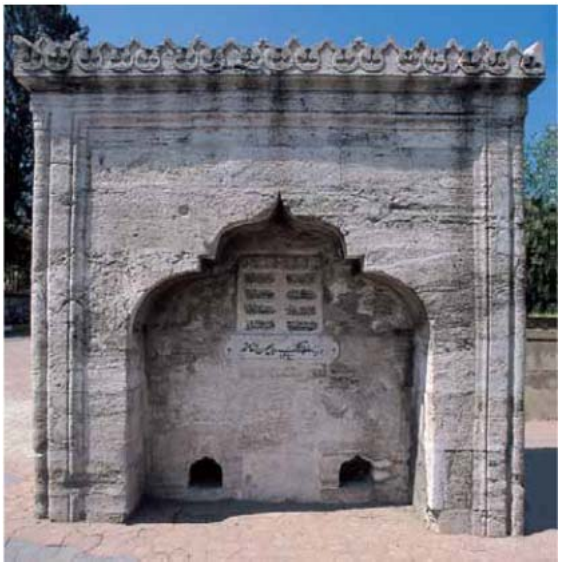

Fotoğraf 51: Ayrılık Çeşmesi Namazgâhı. Kazıdan sonraki görünümü.

Fotoğraf 52: Ayrılık Çeşmesi onarım kitabeleri.

Fotoğraf 53: Ayrılık Çeşmesi. (İ. Hilmi Tanışık)

Fotoğraf 54: Ayrılık Çeşmesi. Kazı yapılmadan önceki görünümü.
(M. Nermi Haskan)

Fotoğraf 55: Sadrazam Mehmet Paşa Namazgâhı.

Fotoğraf 56: Sadrazam Mehmet Paşa Namazgâhı inşa kitabesi.

Fotoğraf 57: Sadrazam Mehmet Paşa Namazgâhı yan cephesi.

Fotoğraf 58: Mahpeyker Valide Sultan Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 59: Mahpeyker Valide Sultan Namazgâhı günümüzdeki görünümü.

Fotoğraf 60: Mahpeyker Valide Sultan Namazgâhı çeşmesinin günümüzdeki görünümü.

Fotoğraf 61: Mahpeyker Valide Sultan Namazgâhı inşa kitabesi.

Fotoğraf 62: Mahpeyker Valide Sultan Namazgâhı çeşmesinin nişi içinde yer alan müsenna besmele yazı.

Fotoğraf 63: Mahpeyker Valide Sultan Namazgâhı çeşme süslemesi.

Fotoğraf 64: Küçük Çamlıca Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 65: Küçük Çamlıca Namazgâhı kıble taşı. (İ. Fazıl Aynoğlu)

Resim 66: Küçük Çamlıca Namazgâhı çeşmesi.

Fotoğraf 67: Küçük Çamlıca Namazgâh inşa kitabesi.

Fotoğraf 68: Musahip Ali Ağa Çeşmesi Namazgâhı.
(http://www.envanter.gov.tr/anit/index/galeri/13001?page=1, 18. 44, 27.01.2014)

Fotoğraf 69: Musahip Ali Ağa Çeşmesi Namazgâhı.
(http://www.envanter.gov.tr/anit/index/galeri/13001?page=2, 18. 45, 27.01.2014)

Fotoğraf 70: Merdivenköyü Mama Çeşmesi Namazgâhı kıble taşı.

Fotoğraf 71: Merdivenköyü Mama Çeşmesi.

Fotoğraf 72: Merdivenköyü Mama Çeşmesi.

Fotoğraf 73: Büyük Çamlıca Namazgâhı.

Fotoğraf 74: Büyük Çamlıca Namazgâhı çeşmesi.

Fotoğraf 75: Büyük Çamlıca Namazgâhı kıble taşı.

Fotoğraf 76: Büyük Çamlıca Namazgâhı. Çeşme üzerinde yer alan inşa kitabesi.

Fotoğraf 77: Büyük Çamlıca Namazgâhı onarım kitabesi.

Fotoğraf 78: Mihrişah Valide Sultan Namazgâhı kıble taşı. (Yavuz Tiryaki)

Fotoğraf 79: Mihrişah Valide Sultan Namazgâhı kıble taşı. (Yavuz Tiryaki)

Fotoğraf 80: Mihrişah Valide Sultan Namazgâhı'nın onarımdan sonraki görünümü.

Fotoğraf 81: Mihrişah Valide Sultan Namazgâhı. Onarımda inşa edilen çeşme.

Fotoğraf 82: III. Ahmet Namazgâhı ve Çeşmesi. (S. Faruk Göncüoğlu)

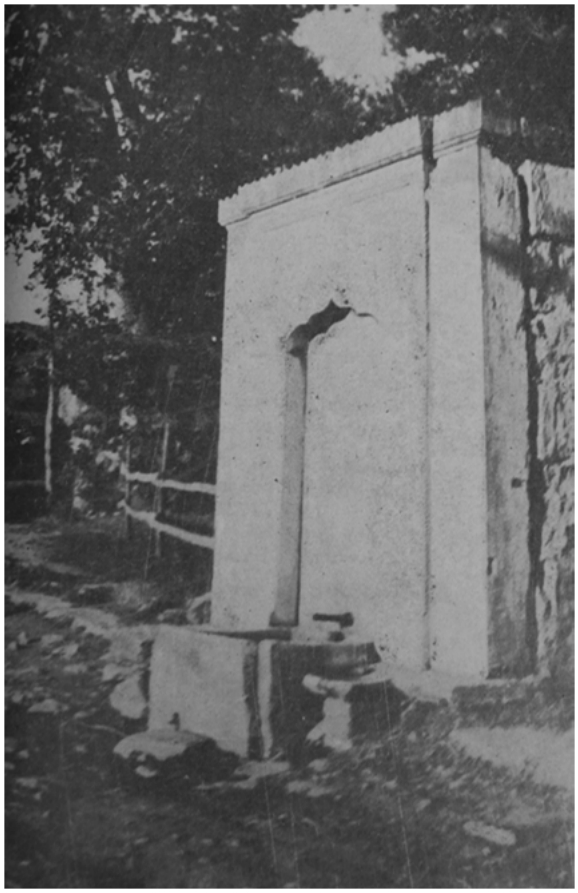
Fotoğraf 83: III. Ahmet Namazgâhı kıble taşı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 84: III. Ahmet Namazgâhı çeşmesinin günümüzdeki görünümü.

Fotoğraf 85: III. Ahmet Çeşmesi inşa kitabesi.

Fotoğraf 86: Çubuklu Namazgâhı ve Çeşmesi. (İ. Hilmi Tanışık)

Fotoğraf 87: Çubuklu Namazgâhı kıble taşı.

Fotoğraf 88: Çubuklu Namazgâhı çeşmesi.

Fotoğraf 89: Çubuklu Namazgâhı inşa kitabesi.

Fotoğraf 90: Çubuklu Namazgâh. Çeşmesi nişinin sağ yanında bulunan inşa kitabesi.

Fotoğraf 91: Çubuklu Namazgâh. Çeşmesi nişinin sol yanında bulunan inşa kitabesi.

Fotoğraf 92: Çubuklu Namazgâhı kıble taşının günümüzde bulunduğu alan.

Fotoğraf 93: İbnül Emin Ahmet Ağa Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 94: İbnül Emin Ahmet Ağa Namazgâhı.

Fotoğraf 95: İbnül Emin Ahmet Ağa Namazgâhı mihrabı.

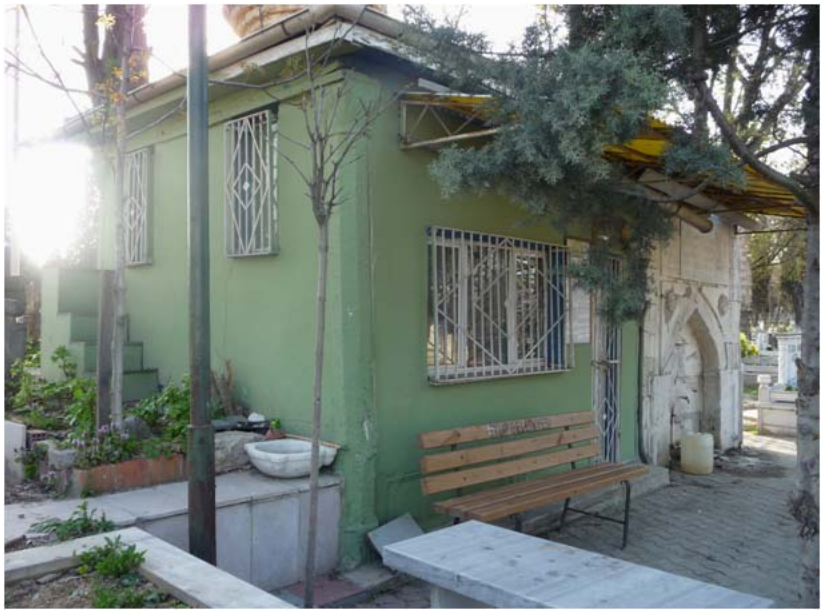
Fotoğraf 96: İbnül Emin Ahmet Ağa Namazgâhı inşa kitabesi.

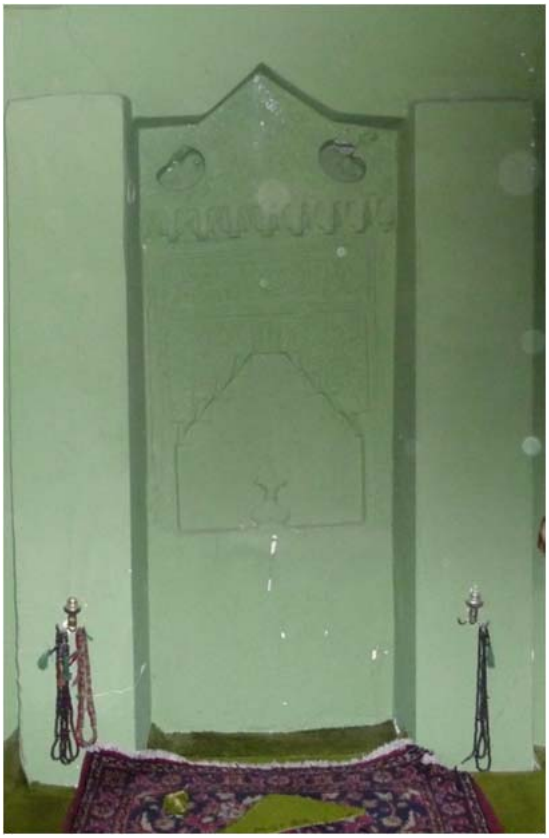
Fotoğraf 97: Ali Paşa Namazgâhı çeşmesi.

Fotoğraf 98: La'li Mustafa Efendi Namazgâhı.

Fotoğraf 99: La'li Mustafa Efendi Namazgâhı.

Fotoğraf 100: La'li Mustafa Efendi Namazgâhı kıble taşı.

Fotoğraf 101: La'li Mustafa Efendi Namazgâhı. Çeşmesi'nin kuzeybatı cephesinde yer alan inşa kitabesi.

Fotoğraf 102: La'li Mustafa Efendi Namazgâhı. Çeşmesinin kuzeydoğu cephesinde yer alan inşa kitabesi.

Fotoğraf 103: La'li Mustafa Efendi Çeşmesi'nin kuzeydoğu cephesi.

Fotoğraf 104: La'li Mustafa Efendi Çeşmesi'nin kuzeybatı cephesi.

Fotoğraf 105: İshak Ağa Namazgâhı.

Fotoğraf 106: İshak Ağa Namazgâhı.

Fotoğraf 107: İshak Ağa Namazgâhı kıble taşı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 108: Beykoz Terazili Çeşme. (İ. Hilmi Tanışık)

Fotoğraf 109: Beykoz Terazili Çeşme Namazgâhı kıble taşı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 110: Beykoz Terazili Çeşme Namazgâhı inşa kitabesi.

Fotoğraf 111: Beykoz Terazili Çeşme.

Fotoğraf 112: Beykoz Terazili Çeşme.

Fotoğraf 113: Beykoz Orta Çeşme Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 114: Beykoz Orta Çeşme Namazgâhı mihrabı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 115: Beykoz Orta Çeşme Namazgâhı inşa kitabesi.

Fotoğraf 116: Beykoz Orta Çeşme Namazgâhı. Günümdeki görünümü.

Fotoğraf 117: Beykoz Orta Çeşme Namazgâhı mihrabı.

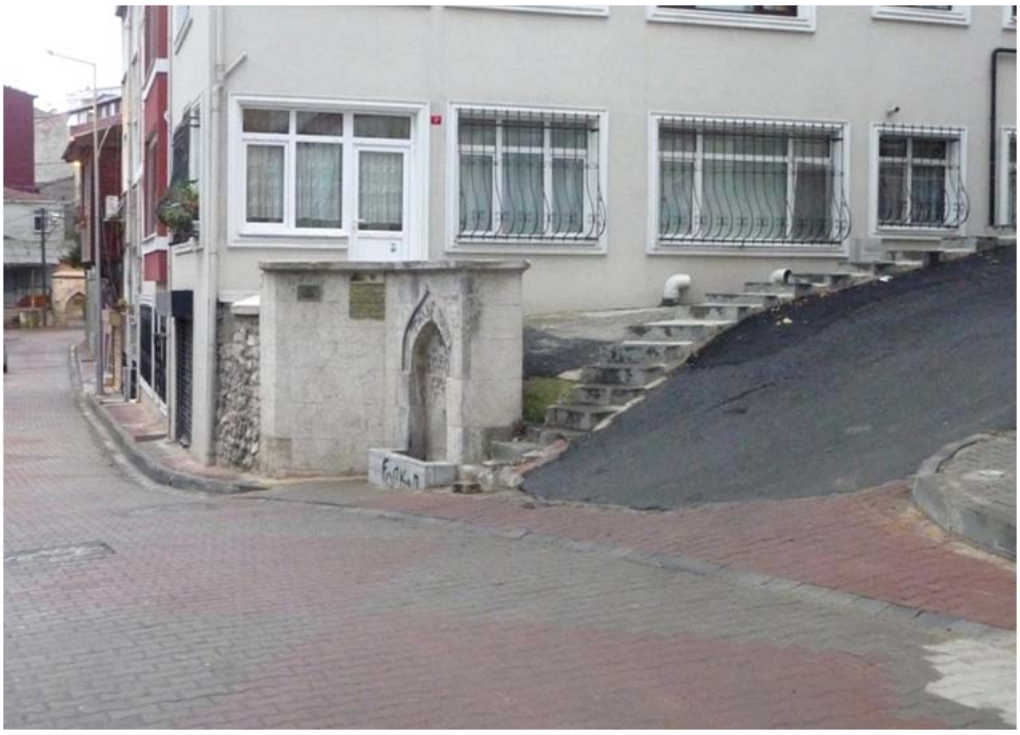

Fotoğraf 118: Beykoz Orta Çeşme'nin ön cephesi.

Fotoğraf 119: Beykoz Orta Çeşme Namazgâhı mihrap süslemesi.

Fotoğraf 120: Umuryeri Namazgâhı. (Yavuz Tiryaki)

Fotoğraf 121: Servi Mahallesi Namazgâhı çeşmesi.

Fotoğraf 122: Servi Mahallesi Namazgâhı. Çeşme inşa kitabesi.

Fotoğraf 123: Servi Mahallesi Namazgâhı çeşmesi.

Fotoğraf 124: Derviş İbrahim Namazgâhı kıble taşı.

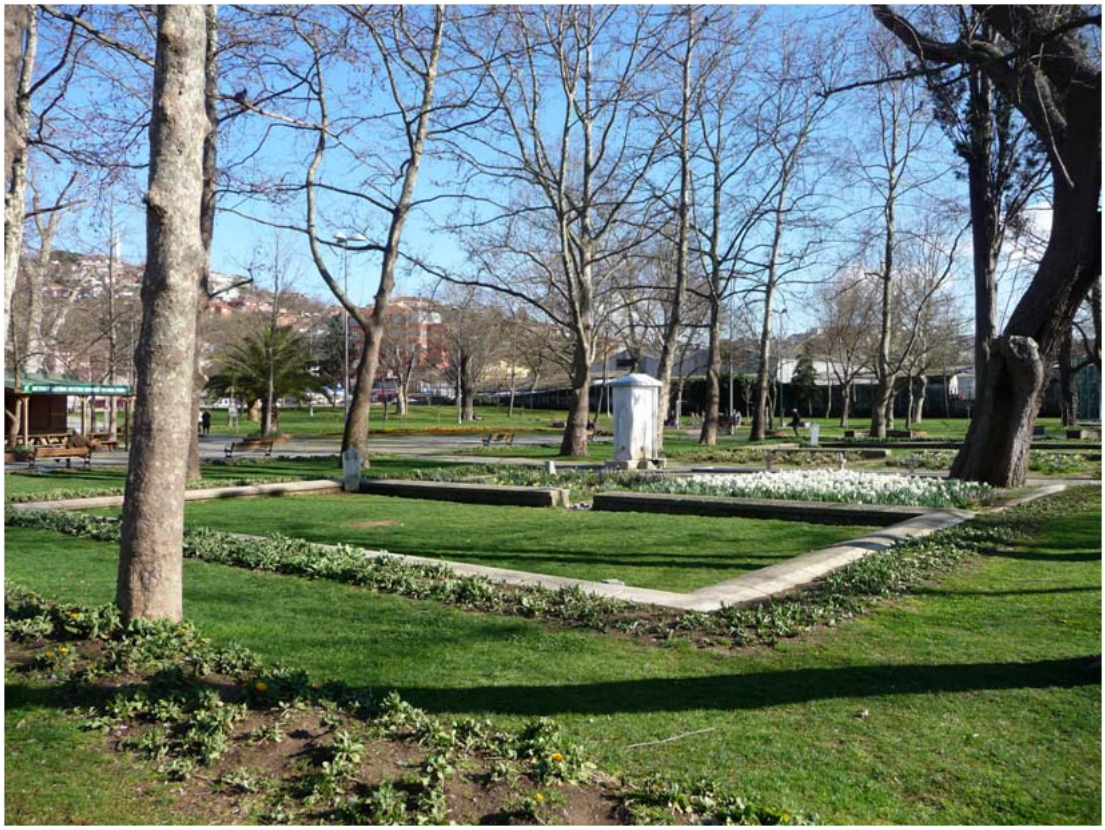
Fotoğraf 125: Derviş İbrahim Namazgâhı inşa kitabesi.

Fotoğraf 126: Derviş İbrahim Namazgâhı kıble taşı yanında yer alan Derviş İbrahim ve Derviş Mehmed'e ait mezar taşları.

Fotoğraf 127: Derviş İbrahim Namazgâhı ve Emin Baba Tekkesi.

Fotoğraf 128: Pir Mustafapaşazade Mehmet Bey Namazgâhı.

Fotoğraf 129: Pir Mustafapaşazade Mehmet Bey Namazgâhı.

Fotoğraf 130: Pir Mustafapaşazade Mehmet Bey Namazgâhı. Çeşme inşa kitabesi.

Fotoğraf 131: Pir Mustafapaşazade Mehmet Bey Çeşmesi'nin sağ tarafında kalan namazgâha ait kıble taşı.

Fotoğraf 132: Pir Mustafapaşazade Mehmet Bey Çeşmesi'nin sol tarafında kalan namazgâha ait kıble taşı.

Fotoğraf 133: Pir Mustafapaşazade Mehmet Bey Namazgâhı çeşmesi

Fotoğraf 134: Ayşe Hatun Namazgâhı.

Fotoğraf 135: Ayşe Hatun Namazgâhı kıble taşı ön yüzü.

Fotoğraf 136: Ayşe Hatun Namazgâhı kıble taşı arka yüzü.

Fotoğraf 137: Veli Efendi Çayırı Yeşiltepe Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 138: Veli Efendi Çayırı Yeşiltepe Namazgâh alanının kazı sonrası görünümü.

Fotoğraf 139: Veli Efendi Çayırı Yeşiltepe Namazgâhı. Çeşme ön cephesi.

Fotoğraf 140: Veli Efendi Çayırı Yeşiltepe Namazgâhı. Çeşme arka cephesi.

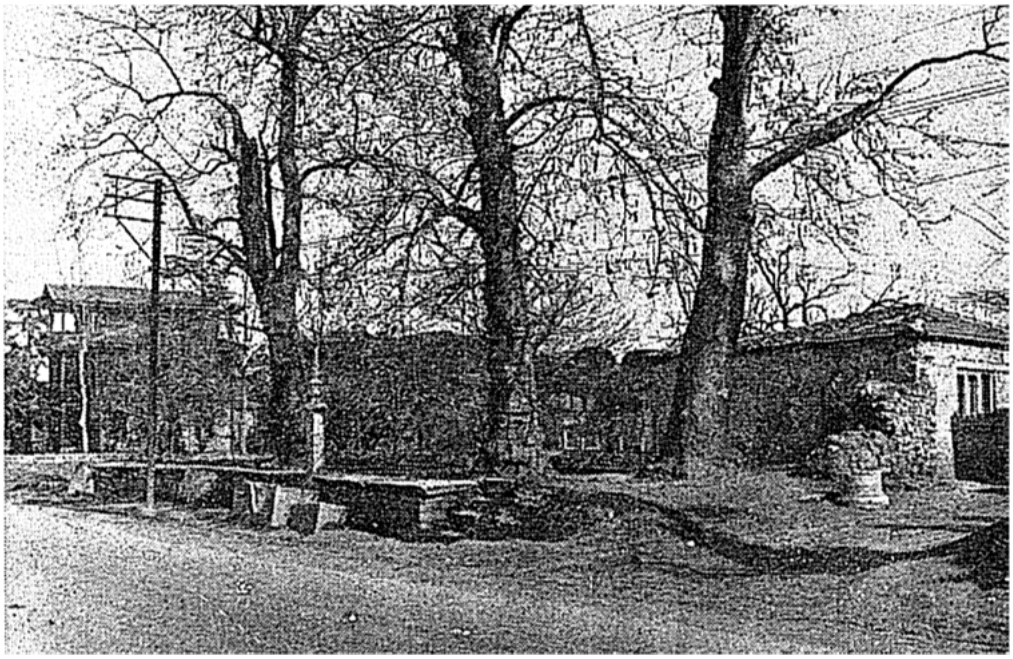
Fotoğraf 141: Veli Efendi Çayırı Yeşiltepe Namazgâhı. Çeşme arka cephesi.

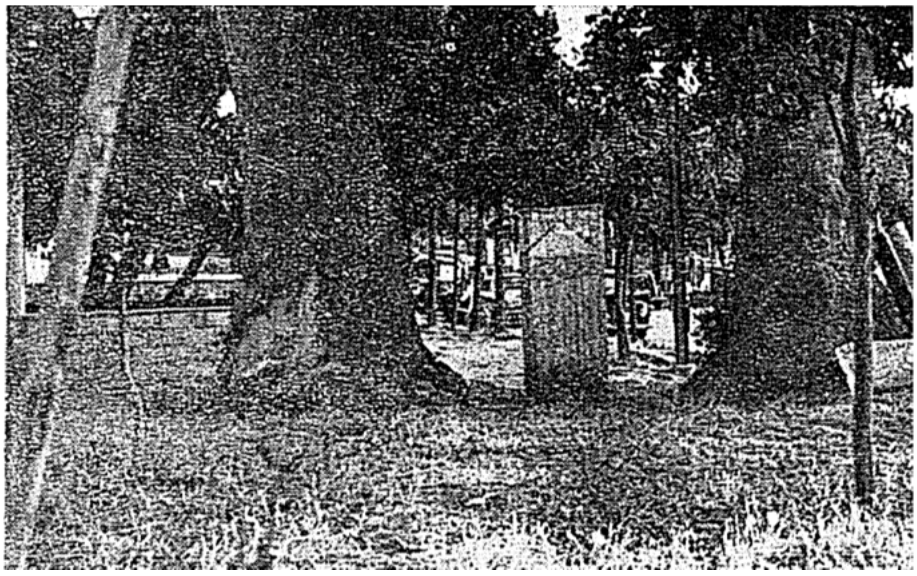
Fotoğraf 142: Veli Efendi Çayırı Yeşiltepe Namazgâhı. Kazı sonrası namazgâh alanının görünümü.

Fotoğraf 143: Veli Efendi Çayırı Yeşiltepe Namazgâhı. Kazı sonrası namazgâh alanının görünümü.

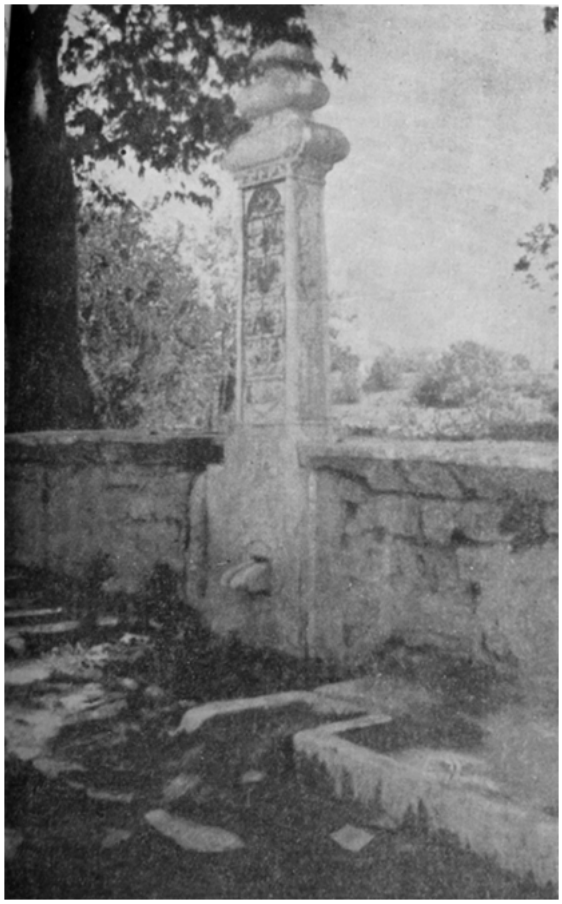
Fotoğraf 144: Ömer Efendi Namazgâhı'nın 1957 yılındaki hali. (Semavi Eyice)

Fotoğraf 145: Ömer Efendi Namazgâhı kıble taşı. (Semavi Eyice)

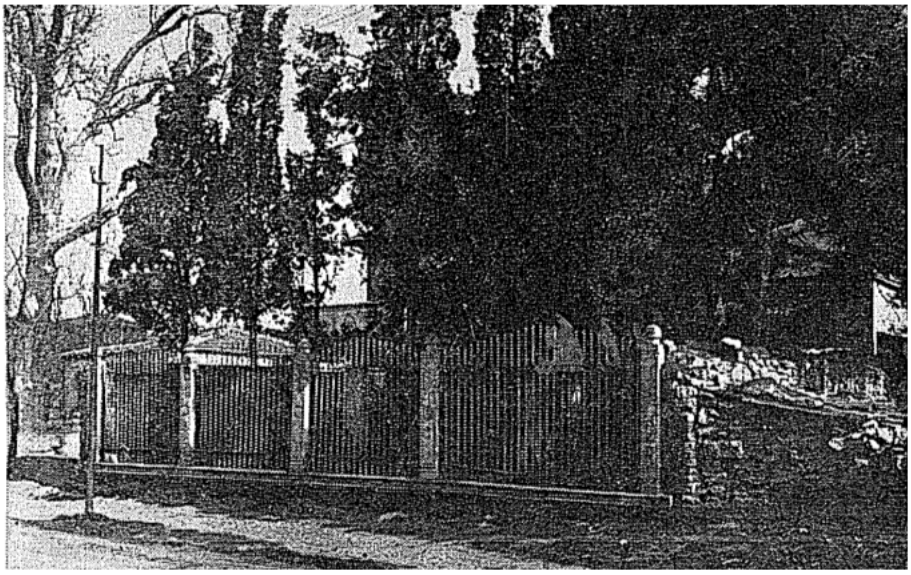
Fotoğraf 146: Ömer Efendi Namazgâhı kıble taşı. (Yavuz Tiryaki)

Fotoğraf 147: Ömer Efendi Namazgâhı. (İ. Hilmi Tanışık)

Fotoğraf 148: Ömer Efendi Namazgâhı çeşmesi 1957. (Semavi Eyice)

Fotoğraf 149: Ömer Efendi Namazgâhı yanındaki hazire 1957. (Semavi Eyice)

Fotoğraf 150: Ömer Efendi Çeşmesi'nin günümüzdeki görünümü.

Fotoğraf 151: Ömer Efendi Çeşmesi'nin arka cephesi.

Fotoğraf 152: Şeyhülislam Mirzazâde Mehmet Said Efendi Namazgâhı çeşmesi.

Fotoğraf 153: Beylerbeyi İskele Namazgâhı.

Fotoğraf 154: Beylerbeyi İskele Namazgâhı.

Fotoğraf 155: Beylerbeyi İskele Namazgâh alanının yanında bulunan II. Mahmut Çeşmesi.

Fotoğraf 156: II. Mahmut Çeşmesi'nin güneydoğu cephesi üzerinde bulunan inşa kitabesi.

Fotoğraf 157: II. Mahmut Çeşmesi'nin kuzeydoğu cephesi üzerinde bulunan inşa kitabesi.

Fotoğraf 158: II. Mahmut Çeşmesi'nin kuzeybatı cephesi üzerinde bulunan inşa kitabesi.

Fotoğraf 159: II. Mahmut Çeşmesi'nin güneybatı cephesi üzerinde bulunan inşa kitabesi.

Fotoğraf 160: Esma Sultan Namazgâh çeşmesinin güneybatı ve kuzeybatı cephesi.

Fotoğraf 161: Esma Sultan Namazgâhı.

Fotoğraf 162: Esma Sultan Namazgâhı.

Fotoğraf 163: Esma Sultan Namazgâh çeşmesi kuzeydoğu cephesi.

Fotoğraf 164: Esma Sultan Namazgâh çeşmesi güneybatı cephesinde yer alan inşa kitabesi.

Fotoğraf 165: Esma Sultan Namazgâh çeşmesi kuzeydoğu cephesinde yer alan inşa kitabesi.

Fotoğraf 166: Esma Sultan Namazgâh çeşmesi kuzeydoğu ve güneydoğu cephesi.

Fotoğraf 167: Selamiçeşme Namazgâhı çeşmesi. (İ. Hilmi Tanışık)

Fotoğraf 168: Selamiçeşme Namazgâhı çeşmesi.

Fotoğraf 169: Selamiçeşme Namazgâhı kıble taşı.

Fotoğraf 170: Selamiçeşme Namazgâhı kıble taşı. (İ.Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 171: Selamiçeşme Namazgâhı çeşme onarım kitabesi.

Fotoğraf 172: Selamiçeşme Namazgâhı çeşme arka cephesi.

Fotoğraf 173: Kadınlar Çeşmesi Namazgâhı. (http://www.haberimport.com/foto-galeri/acik-hava-mescitleri-namazgahlar-3428-p4.htm, 18. 55, 27.01.2014)

Fotoğraf 174: Kadınlar Çeşmesi ön cephesi.

Fotoğraf 175: Kadınlar Çeşmesi Namazgâhı inşa kitabesi.

Fotoğraf 176: Kadınlar Çeşmesi Namazgâhı kıble taşı.

Fotoğraf 177: Kadınlar Çeşmesi Namazgâhı.

Fotoğraf 178: Kadınlar Çeşmesi Namazgâhı.

Fotoğraf 179: Silahdar Ağa Namazgâhı çeşmesi.

Fotoğraf 180: Silahdar Ağa Namazgâhı çeşmesi inşa kitabesi.

Fotoğraf 181: Silahdar Ağa Namazgâhı çeşmesi.

Fotoğraf 182: Lâdikli Ahmet Ağa Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 183: Lâdikli Ahmet Ağa Namazgâhı. (Kadıköy Çeşmeleri)

Fotoğraf 184: Lâdikli Ahmet Ağa Namazgâhı çeşmesi. (Yavuz Tiryaki)

Fotoğraf 185: Lâdikli Ahmet Ağa Namazgâhı. Günümdeki görünümü.

Fotoğraf 186: Lâdikli Ahmet Ağa Namazgâhı çeşmesi.

Fotoğraf 187: Lâdikli Ahmet Ağa Namazgâhı kıble taşı.

Fotoğraf 188: Ayşe Hatun Namazgâhı.

Fotoğraf 189: Ayşe Hatun Namazgâhı çeşmesi.

Fotoğraf 190: Ayşe Hatun Namazgâhı inşa kitabesi.

Fotoğraf 191: Ayşe Hatun Namazgâhı çeşmesi üzerindeki tuğra kitabe.

Fotoğraf 192: Ayşe Hatun Namazgâhı.

Fotoğraf 193: Ayşe Hatun Namazgâh mihrabı.

Fotoğraf 194: Ayşe Hatun Namazgâh mihrabı. (İsmail Orman)

Fotoğraf 195: Bilal Ağa Namazgâhı çeşmesi.

Fotoğraf 196: Bilal Ağa Namazgâhı inşa kitabesi.

Fotoğraf 197: Darü's-saâde Ağası Halid Ağa Namazgâhı'nın bulunduğu alan.

Fotoğraf 198: Darü's-saâde Ağası Halid Ağa Namazgâhı çeşme ön cephesi.

Fotoğraf 199: Darü's-saâde Ağası Halid Ağa Namazgâhı çeşme arka cephesi.

Fotoğraf 200: Darü's-saâde Ağası Halid Ağa Namazgâh çeşme.
(M. Nermi Haskan)

Fotoğraf 201: Hüseyin Avni Paşa Çeşmesi.

Fotoğraf 202: Hüseyin Avni Paşa Çeşmesi inşa kitabesi.

Fotoğraf 203: Hüseyin Avni Paşa Çeşmesi ön cephesi.

Fotoğraf 204: Hüseyin Avni Paşa Çeşmesi ön cephesi.

Fotoğraf 205: Beylerbeyi Camii civarında yer alan Namazgâh.

Fotoğraf 206: Beylerbeyi Camii civarında yer alan Namazgâh'ın mihrabı.

Fotoğraf 207: Küçüksu Namazgâhı. (S. Hakkı Eldem)

Fotoğraf 208: Küçüksu Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 209: Küçüksu Namazgâhı.

Fotoğraf 210: Küçüksu Namazgâh Çeşmesi güneydoğu ve güneybatı cephesi.

Fotoğraf 211: Küçüksu Namazgâh Çeşmesi kuzeydoğu cephesi.

Fotoğraf 212: Küçüksu Namazgâh Çeşmesi kuzeybatı cephesi.

Fotoğraf 213: Topkapı Sarayı Namazgâhı.

Fotoğraf 214: Topkapı Sarayı Namazgâhı kıble taşı.

Fotoğraf 215: Saraylı Nevnihal Hatun Namazgâhı.

Fotoğraf 216: Saraylı Nevnihal Hatun Namazgâhı kıble taşı ön yüzü.

Fotoğraf 217: Saraylı Nevnihal Hatun Namazgâhı inşa kitabesi.

Fotoğraf 218: Saraylı Nevnihal Hatun Namazgâh kıble taşı arka yüzü.

Fotoğraf 219: Dolmabahçe Emin Ağa Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

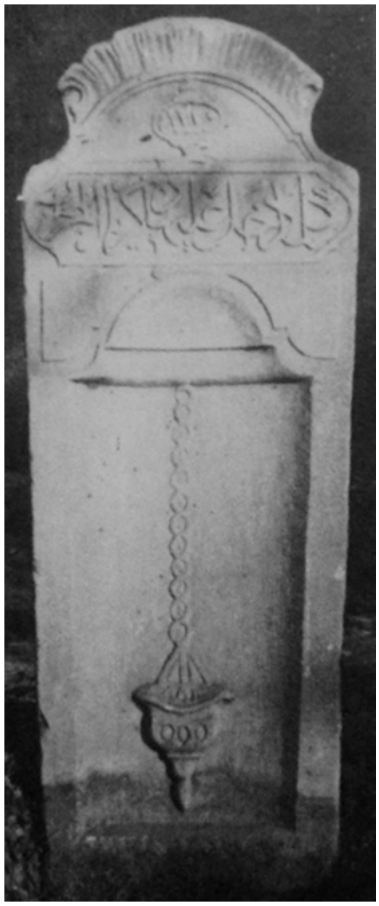
Fotoğraf 220: Dolmabahçe Emin Ağa Namazgâhı kıble taşı.

Fotoğraf 221: Dolmabahçe Emin Ağa Namazgâhı kıble taşı.

Fotoğraf 222: Münzevi Koca Mehmed Namazgâhı kıble taşı.

Fotoğraf 223: Münzevi Koca Mehmed Namazgâhı kıble taşı. (Yavuz Tiryaki)

Fotoğraf 224: Münzevi Koca Mehmed Namazgâhı kıble taşı.

Fotoğraf 225: Hüsrev Paşa Namazgâhı çeşmesi ön cephesi.

Fotoğraf 226: Hüsrev Paşa Namazgâhı inşa kitabesi.

Fotoğraf 227: Hüsrev Paşa Namazgâhı çeşmesi arka cephesi.

Fotoğraf 228: Hacı Mustafa Ağa Namazgâhı.

Fotoğraf 229: Hacı Mustafa Ağa Namazgâhı kıble taşı.

Fotoğraf 230: Selami Ali Efendi Namazgâhı.

Fotoğraf 231: Selami Ali Efendi Namazgâhı kıble taşı.

Fotoğraf 232: Selami Ali Efendi Türbesi.

Fotoğraf 233: Sultan II. Mahmut Namazgâhı.

Fotoğraf 234: Sultan II. Mahmut Namazgâh inşa kitabesi.

Fotoğraf 235: Sultan II. Mahmut Namazgâhı kitabesi.

Fotoğraf 236: Sultan II. Mahmut Namazgâhı kıble taşı.

Fotoğraf 237: Bostancı Köprüsü.

Fotoğraf 238: Bezmiâlem Valide Sultan Namazgâhı.

Fotoğraf 239: Bezmiâlem Valide Sultan Namazgâhı kıble taşı ön yüzü.

Fotoğraf 240: Bezmiâlem Valide Sultan Namazgâhı kıble taşı arka yüzü.

Fotoğraf 241: Bezmiâlem Valide Sultan Namazgâhı çeşmesi.

Fotoğraf 242: Bezmiâlem Valide Sultan Namazgâhı çeşme güney cephesi üzerinde yer alan inşa kitabesi.

Fotoğraf 243: Bezmiâlem Valide Sultan Namazgâhı çeşme batı cephesi üzerinde yer alan inşa kitabesi.

Fotoğraf 244: Bezmiâlem Valide Sultan Namazgâhı çeşme doğu cephesi üzerinde yer alan kitabe.

Fotoğraf 245: Bezmiâlem Valide Sultan Namazgâhı çeşme kuzey cephesi üzerinde yer alan kitabe.

Fotoğraf 246: Bezmiâlem Valide Sultan Namazgâhı.

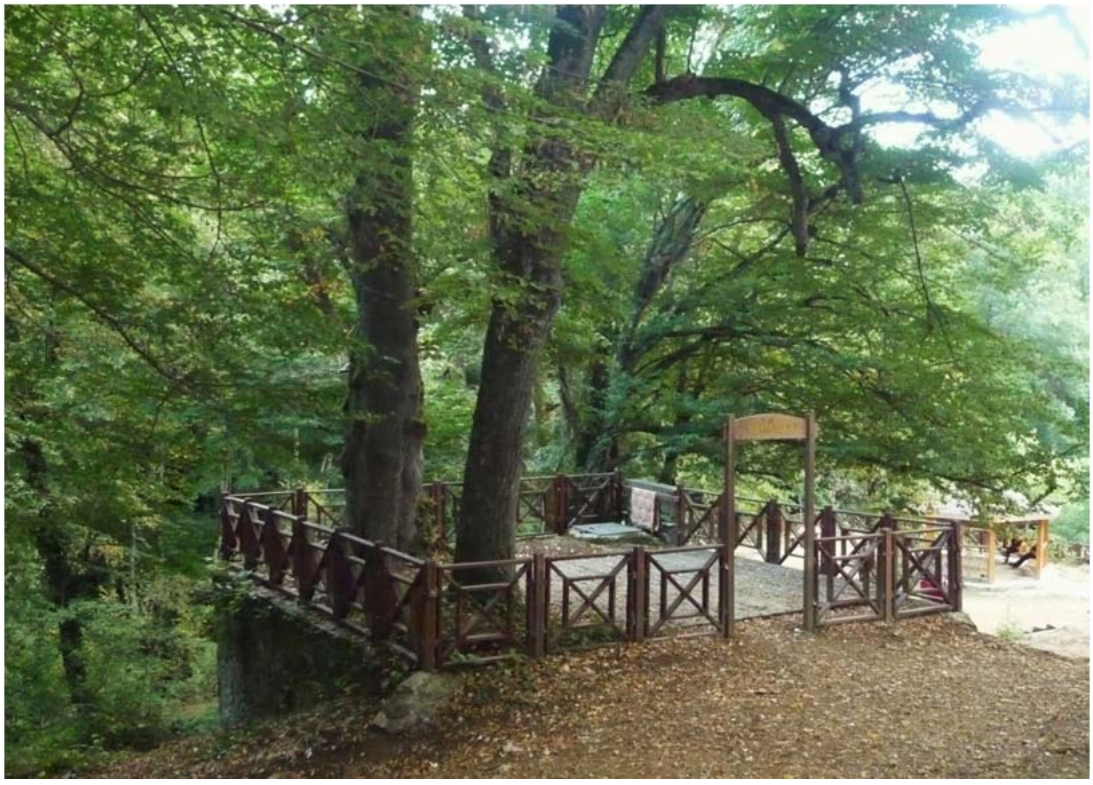
Fotoğraf 247: II. Mahmut Bendi'ndeki Namazgâh. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 248: II. Mahmut Bendi'ndeki Namazgâh. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 249: II. Mahmut Bendi'ndeki Namazgâhın kıble taşı.
(İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 250: II. Mahmut Bendi'ndeki Namazgâh.

Fotoğraf 251: II. Mahmut Bendi'ndeki Namazgâh.

Fotoğraf 252: II. Mahmut Bendi'ndeki Namazgâh.

Fotoğraf 253: II. Mahmut Bendi'ndeki Namazgâh.

Fotoğraf 254: Sultan Abdülmecid Namazgâhı. (http://www.yesilkoyum.com/YESILKOY_HAKKINDA/TARiHi_dosyalar/cesme2.JPG, 17.47, 27.01.2014)

Fotoğraf 255: Sultan Abdülmecid Namazgâhı. (http://www.yesilkoyum.com/YESILKOY_HAKKINDA/TARiHi_dosyalar/cesme3.jpg, 17.46, 27.01.2014)

Fotoğraf 256: Sultan Abdülmecid Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 257: Sultan Abdülmecid Namazgâhı çeşme güneydoğu ve kuzeydoğu cephesi.

Fotoğraf 258: Sultan Abdülmecid Namazgâhı inşa kitabesi.

Fotoğraf 259: Sultan Abdülmecid Namazgâhı.

Fotoğraf 260: Sultan Abdülmecid Namazgâhı mihrap nişi.

Fotoğraf 261: Sultan Abdülmecid Namazgâh Çeşmesi ön cephesi.

Fotoğraf 262: Tayfur Ağa Namazgâhı kıble taşı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 263: Tayfur Ağa Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 264: Tayfur Ağa Namazgâhı çeşmesi ve kıble taşı.

Fotoğraf 265: Tayfur Ağa Namazgâhı inşa kitabesi.

Fotoğraf 266: Tayfur Ağa Namazgâhı kıble taşı.

Fotoğraf 267: Tayfur Ağa Namazgâhı çeşmesi.

Fotoğraf 268: İbrikdar Hüseyin Ağa Namazgâhı.

Fotoğraf 269: İbrikdar Hüseyin Ağa Namazgâhı kıble taşı olan Hasodalılar İbrikdarı Melâmî Hüseyin Kocacık Ağa'nın mezar taşı.

Fotoğraf 270: İbrikdar Hüseyin Ağa Namazgâhı kıble taşı üzerinde bulunan kitabe.

Fotoğraf 271: İbrikdar Hüseyin Ağa Namazgâhı kuyusunun bulunduğu alan.

Fotoğraf 272: İbrikdar Hüseyin Ağa Namazgâhı yanında bullunan Kutbü'ül ârifîn Nenesi Dede'ye ve Kutbü'ül ârifîn Selim Dede Sultan'a ait mezarlar.

Fotoğraf 273: Hacı Mehmet Efendi Namazgâhı kıble taşı.

Fotoğraf 274: Hacı Mehmet Efendi Namazgâhı ve Alaiyeli Namazgâhı'na ait kıble taşları. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 275: Hacı Mehmet Efendi Namazgâhı kıble taşı.

Fotoğraf 276: Abdullah Ağa Çeşmesi.

Fotoğraf 277: Abdullah Ağa Çeşmesi ayna taşı üzerinde yer alan Mir-Alem Çeşmesi kitabesi.

Fotoğraf 278: Tophanelioğlu Çeşmesi.

Fotoğraf 279: Tophanelioğlu Çeşmesi inşa kitabesi.

Fotoğraf 280: Silivrikapı Ayvalık Mezarlığı Namazgâhı kıble taşı.

Fotoğraf 281: Silivrikapı Ayvalık Mezarlığı Namazgâhı kıble taşı ön yüzü.

Fotoğraf 282: Silivrikapı Ayvalık Mezarlığı Namazgâhı kıble taşı arka yüzü.

Fotoğraf 283: Silivrikapı Ayvalık Mezarlığı Namazgâhı kıble taşı. (Zeytinburnu Belediyesi)

Fotoğraf 284: Yıldız Sarayı Namazgâhı ve III. Selim Çeşmesi.

Fotoğraf 285: Yıldız Sarayı Namazgâhı kıble taşı.

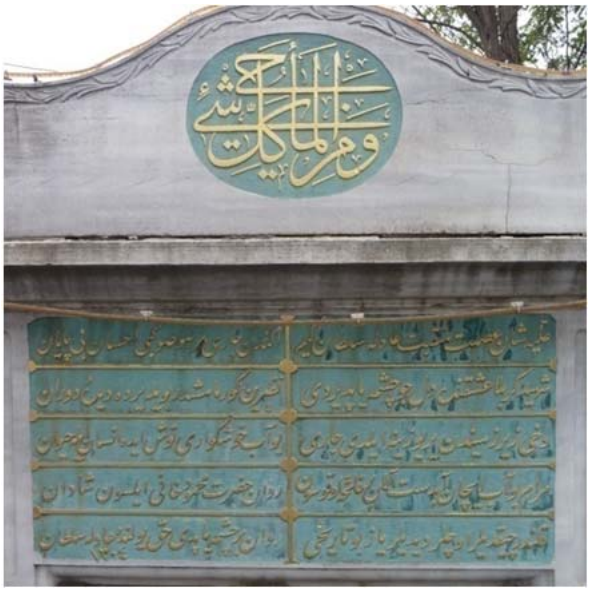
Fotoğraf 286: III. Selim Çeşmesi.

Fotoğraf 287: Adile Sultan Namazgâhı.

Fotoğraf 288: Adile Sultan Namazgâhı.

Fotoğraf 289: Adile Sultan Namazgâhı çeşme ön cephesi üzerinde yer alan inşa kitabesi

Fotoğraf 290: Adile Sultan Namazgâhı onarım kitabesi.

Fotoğraf 291: Adile Sultan Namazgâhı onarım kitabesi.

Fotoğraf 292: Adile Sultan Namazgâhı çeşme arka cephesi üzerinde yer mihrap kitabesi.

Fotoğraf 293: Adile Sultan Namazgâhı çeşmesi.

Fotoğraf 294: Seyyid Ahmet Deresi Namazgâhı kıble taşı. (M. Nermi Haskan)

Fotoğraf 295: Seyyid Ahmet Deresi Namazgâhı çeşmesi. (M. Nermi Haskan)

Fotoğraf 296: Seyyid Ahmet Deresi Namazgâhı çeşmesi.

Fotoğraf 297: Nafizpaşa Namazgâhı kıble taşı.

Fotoğraf 298: Nafizpaşa Namazgâhı kıble taşı ve Nafizpaşa Konağı.

Fotoğraf 299: Gözcü Baba Haziresi yanında yer alan Namazgâh.

Fotoğraf 300: Gözcü Baba Haziresi yanında yer alan Namazgâh'ın kıble taşı.

Fotoğraf 301: Gözcü Baba Haziresi yanında yer alan Namazgâh.

Fotoğraf 302: Mehmet Neşat Ağa Namazgâhı çeşmesi.

Fotoğraf 303: Mehmet Neşat Ağa Namazgâhı.

Fotoğraf 304: Mehmet Neşat Ağa Namazgâhı inşa kitabesi.

Fotoğraf 305: Mehmet Neşat Ağa Namazgâhı çeşmesi.

Fotoğraf 306: Şehitlik Namazgâhı.

Fotoğraf 307: Şehitlik Namazgâhı kıble taşı. (M. Nermi Haskan)

Fotoğraf 308: Şehitlik Namazgâhı kıble taşı.

Fotoğraf 309: Acı Çeşme Namazgâhı kıble taşı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 310: Acı Çeşme Namazgâhı kıble taşı ve Çoban Çeşmesi.
(İ. Fazıl Ayanoğlu)

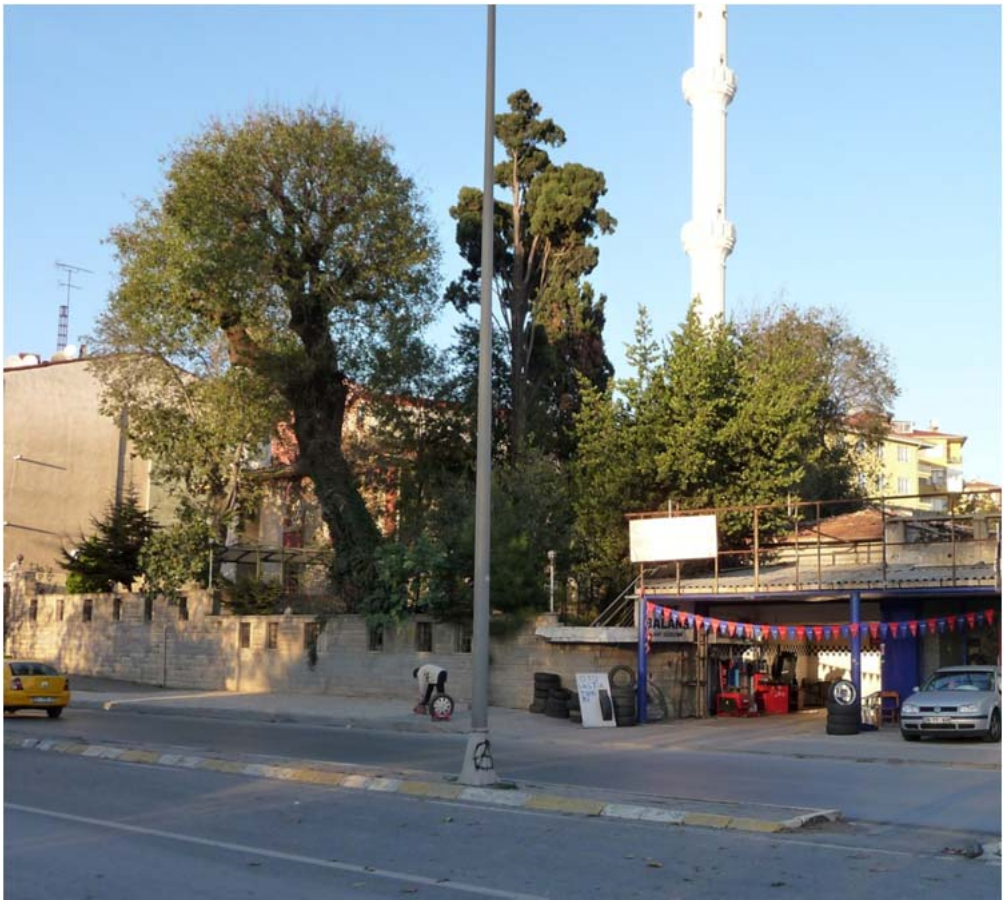
Fotoğraf 311: Çoban Çeşmesi.
(http://www.suvakfi.org.tr/detay.asp?id=735&menu=%E7e%FEmeler, 22.53, 25.01.2014)

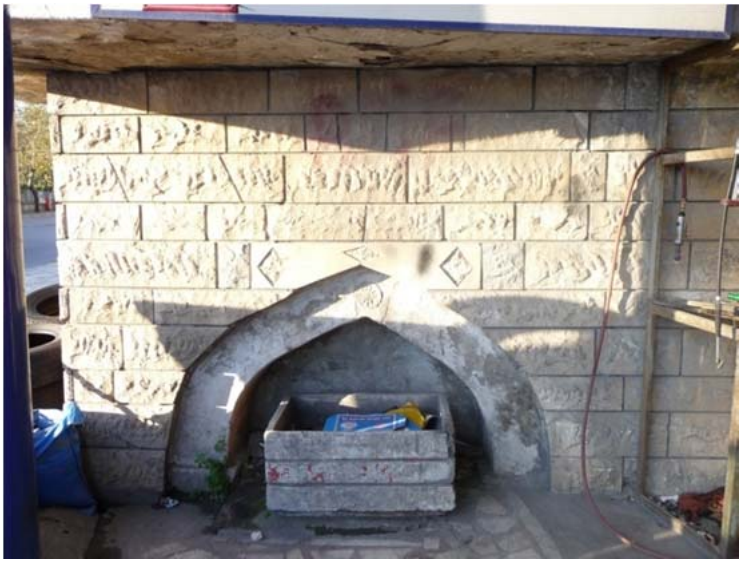
Fotoğraf 312: Acı Çeşme Namazgâhı'nı günümüzdeki görünümü.

Fotoğraf 313: Acı Çeşme Namazgâhı'nın günümüzdeki görünümü.

Fotoğraf 314: İbrahim Ağa Camii ve Çeşmesi.

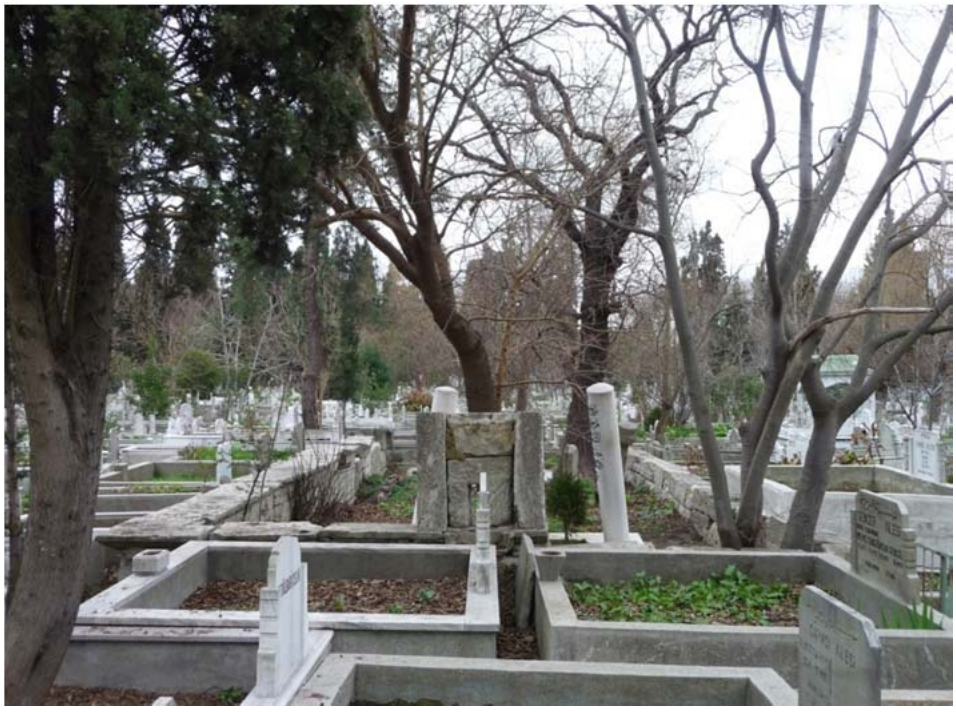
Fotoğraf 315: İbrahim Ağa Çeşmesi.

Fotoğraf 316: Daye Kadın Namazgâhı. Günümüzdeki görünümü.

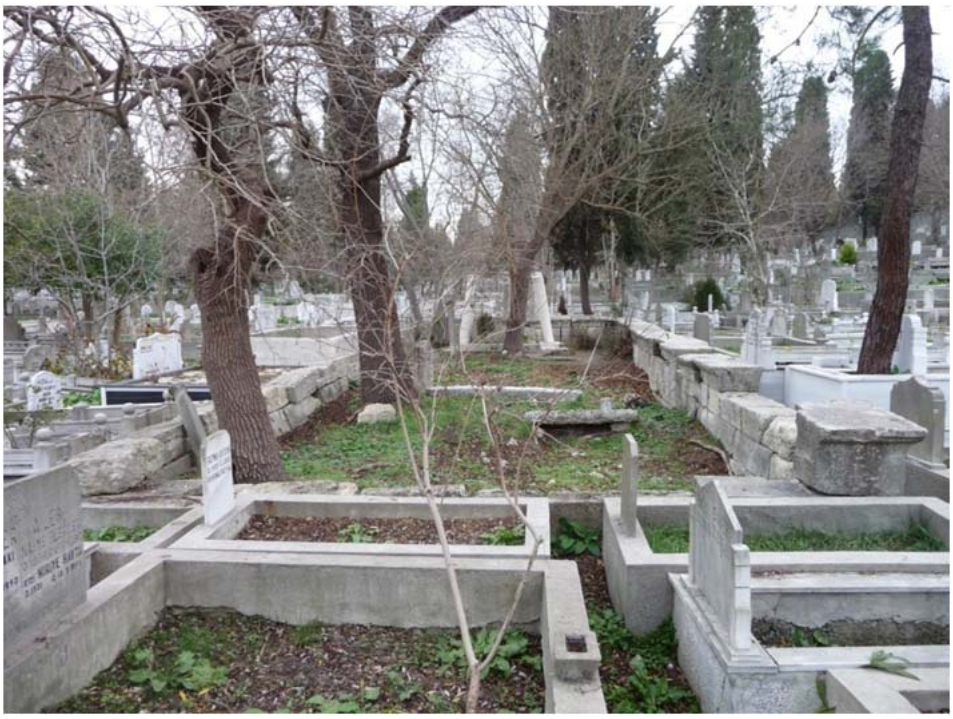
Fotoğraf 317: Tahir Baba Namazgâhı kıble taşı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

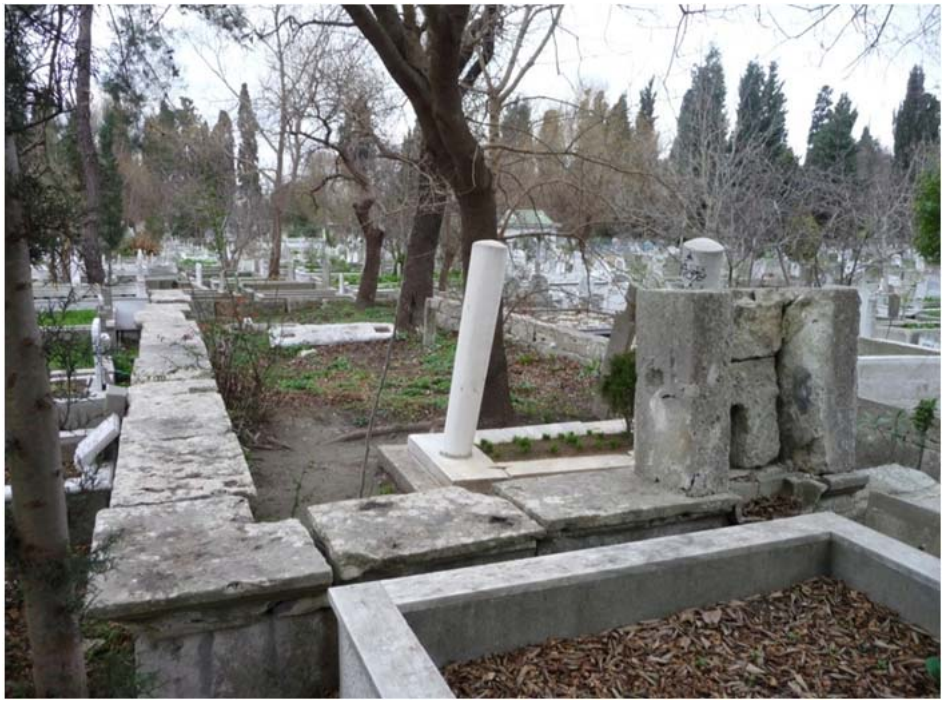
Fotoğraf 318: Silivrikapı Ayvalık Mezarlığı İmrahor Camii İmamları Sofası Namazgâhı.

Fotoğraf 319: Silivrikapı Ayvalık Mezarlığı İmrahor Camii İmamları Sofası Namazgâhı kıble taşı.

Fotoğraf 320: Silivrikapı Ayvalık Mezarlığı İmrahor Camii İmamları Sofası Namazgâhı.

Fotoğraf 321: Silivrikapı Ayvalık Mezarlığı İmrahor Camii İmamları Sofası Namazgâhı.

Fotoğraf 322: Murat Çeşmesi Namazgâhı. (İ Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 323: Murat Çeşmesi Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 324: Murat Çeşmesi Namazgâhı. Günümüzdeki görünümü.

Fotoğraf 325: Murat Çeşmesi Namazgâhı.

Fotoğraf 326: Murat Çeşmesi Namazgâhı.

Fotoğraf 327: Beylerbeyi Hâtemi Efendi Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 328: Beylerbeyi Hâtemi Efendi Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 329: Beylerbeyi Hâtemi Efendi Namazgâhı kuyu bileziği.
(İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 330: Beylerbeyi Hâtemi Efendi Namazgâhı.

Fotoğraf 331: Beylerbeyi Hâtemi Efendi Namazgâhı kıble taşı.

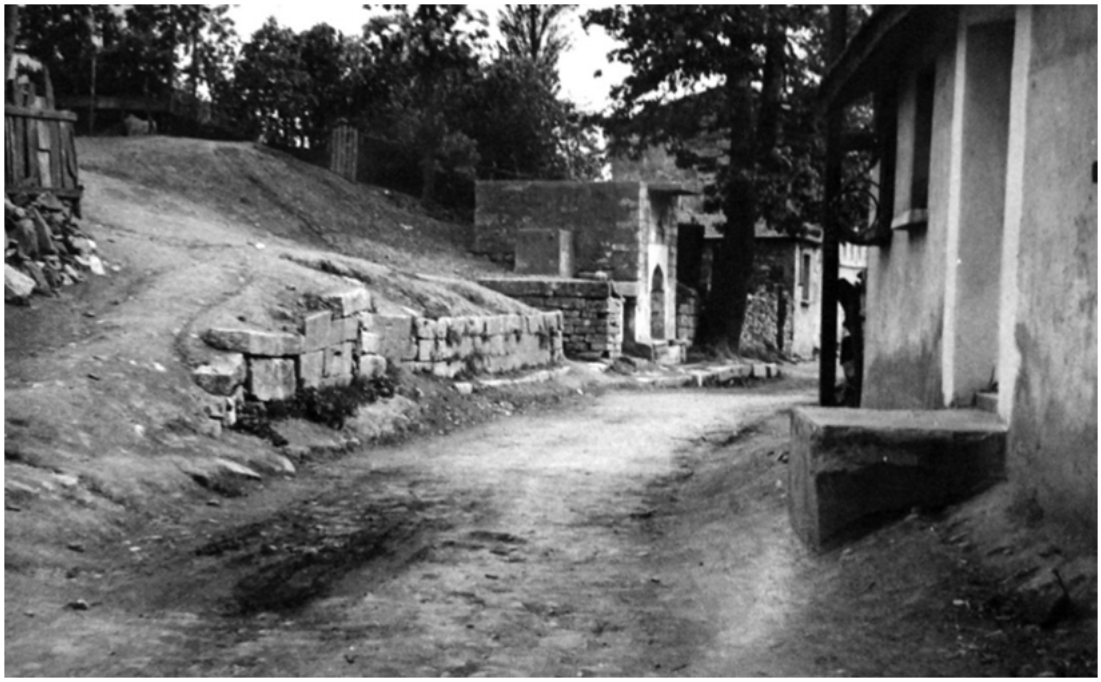
Fotoğraf 332: Gümüşsuyu Namazgâhı. Günümüzde park olarak kullanılan namazgâh alanı.

Fotoğraf 333: Gümüşsuyu Namazgâh çeşmesinin günümüzdeki görünümü.

Fotoğraf 334: Râyetkeşan Kalfa Çeşmesi'nin günümüzdeki görünümü.
(http://www.pierrelotitepesi.com/konum.asp?pg=doku, 23.01, 25.01.2014)

Fotoğraf 335: Râyetkeşan Kalfa Çeşmesi. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 336: Topkapı Sarayı Namazgâhı. (Yavuz Tiryaki)

Fotoğraf 337: Topkapı Sarayı Namazgâhı. (Yavuz Tiryaki)

Fotoğraf 338: Üsküdar Himmetzade Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

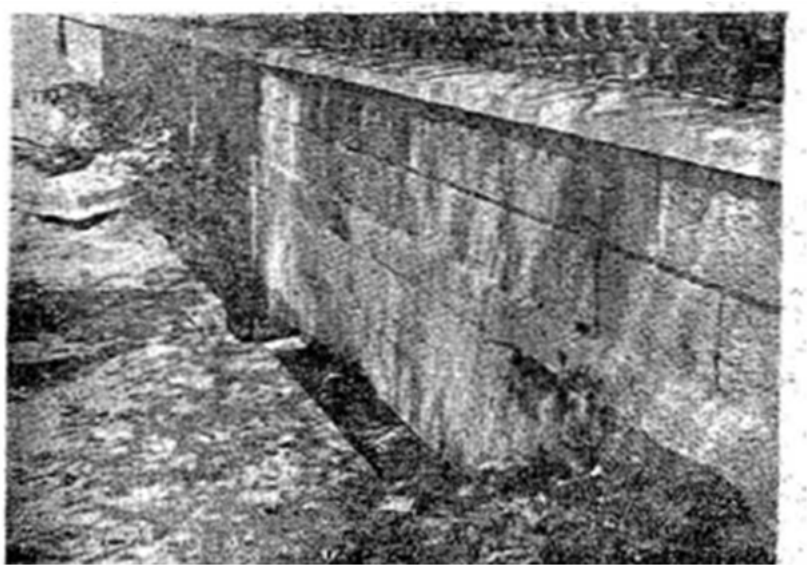
Fotoğraf 339: Arpaemini Sokağı üzerinde bulunan set.

Fotoğraf 340: Arpaemini Sokağı üzerinde bulunan mezar.

Fotoğraf 341: Arpaemini Sokağı üzerinde bulunan kuyu.

Fotoğraf 342: Çukur Çeşme Namazgâhı. (Semavi Eyice)

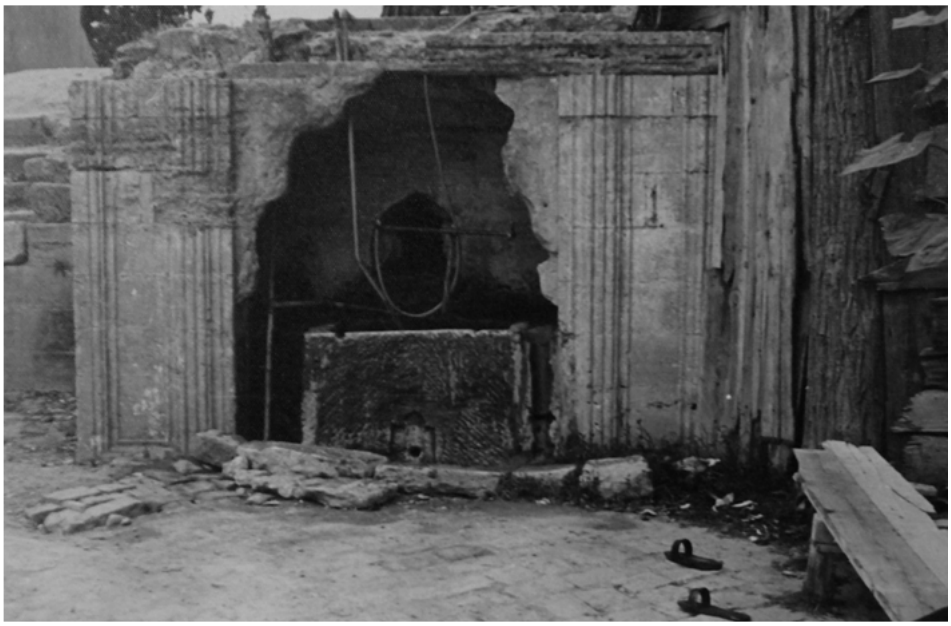

Fotoğraf 343: Onarım sonrası Çukur Çeşme.

Fotoğraf 344: Rami Mahallesi Namazgâhı.

Fotoğraf 345: Rami Mahallesi Namazgâh kuyusu.

Fotoğraf 346: Abdüsselam Efendi Namazgâhı çeşmesi. (İ.Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 347: Abdüsselam Efendi Namazgâhı çeşmesi.

Fotoğraf 348: Abdüsselam Efendi Namazgâhı çeşmesi.

Fotoğraf 349: Abdüsselam Efendi Namazgâhı.

Fotoğraf 350: Çobançeşme Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 351: Çobançeşme Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 352: Çobançeşme Namazgâhı. (Yavuz Tiryaki)

Fotoğraf 353: Çobançeşme yanında yer alan köprü. (Yavuz Tiryaki)

Fotoğraf 354: Halveti Mustafa Efendi Dergâhı Namazgâhı kıble taşı.
(İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 355: Halveti Mustafa Efendi Dergâhı Namazgâhı kıble taşı.

Fotoğraf 356: Halveti Mustafa Efendi Dergâhı haziresinde bulunan mezarlar ve kıble taşı.

Fotoğraf 357: Halveti Mustafa Efendi Dergâhı yanında bulunan çeşme.

Fotoğraf 358: Halveti Mustafa Efendi Dergâhı yanında bulunan çeşme ve hazire.

Fotoğraf 359: Harbi Mescidi.

Fotoğraf 360: Harbi Mescidi üzerinde bulunan kitabe.

Fotoğraf 361: Mahmud Bedreddin Ağa Namazgâhı kıble taşı.
(İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 362: Mahmud Bedreddin Ağa Namazgâhı'na ait olduğu düşünülen namazgâh çizimi.
(Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i Irâkeyn Sultan Süleyman Han)

Fotoğraf 363: Zevki Kadın Namazgâhı kıble taşı. (Ahmet Bilgin Turnalı)

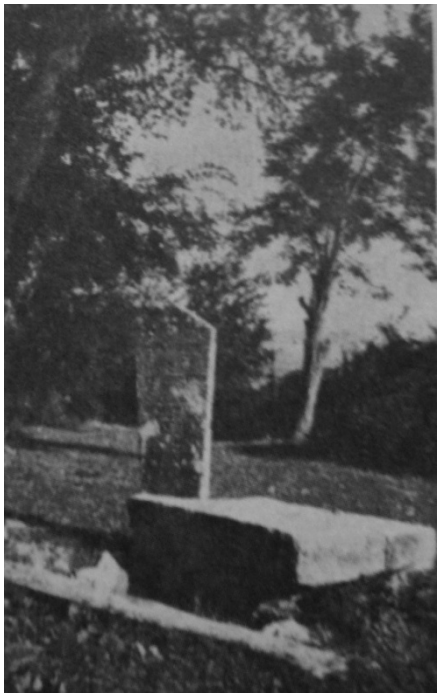
Fotoğraf 364: Zevki Kadın Namazgâhı çevresinde yer alan Mevlevi İskender Dede mezarı ve kuyu.

Fotoğraf 365: Zevki Kadın Namazgâhı çevresinde yer alan kuyu.

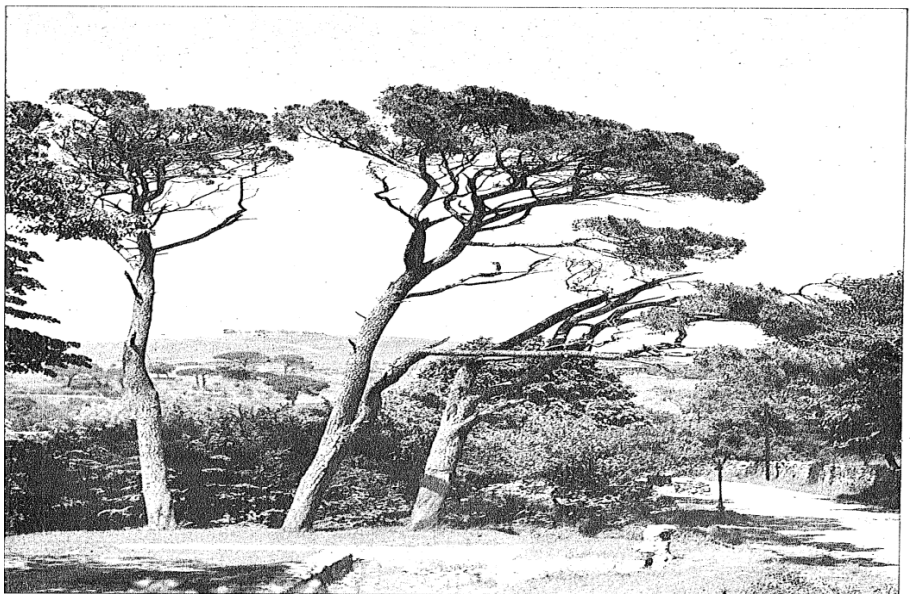
Fotoğraf 366: Atmeydanı Namazgâhı.
(Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i Irâkeyn Sultan Süleyman Han)

Fotoğraf 367: Kapıağası Yakup Ağa Namazgâhı. (İ. Hilmi Tanışık)

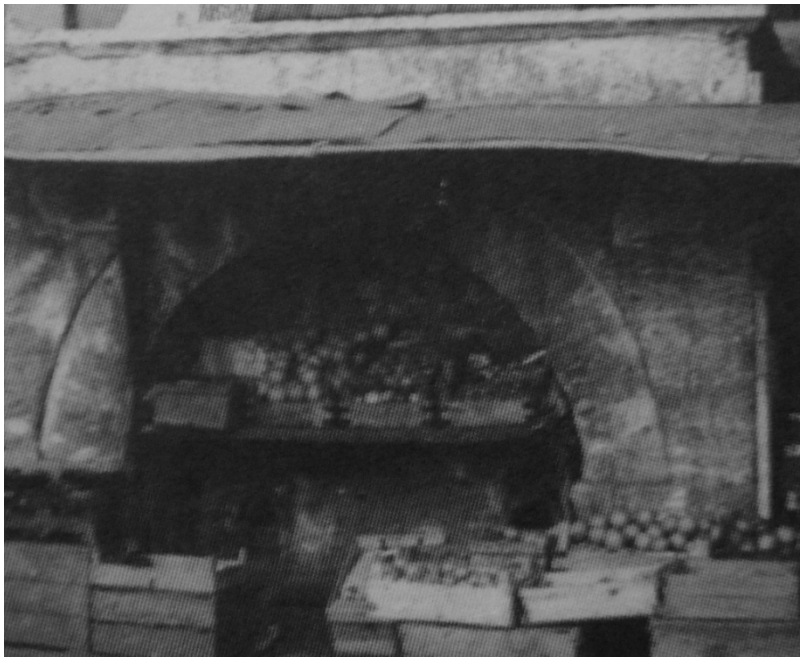
Fotoğraf 368: Küçük Çamlıca Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 369: Küçük Çamlıca Namazgâhı. (S. Hakkı Eldem)

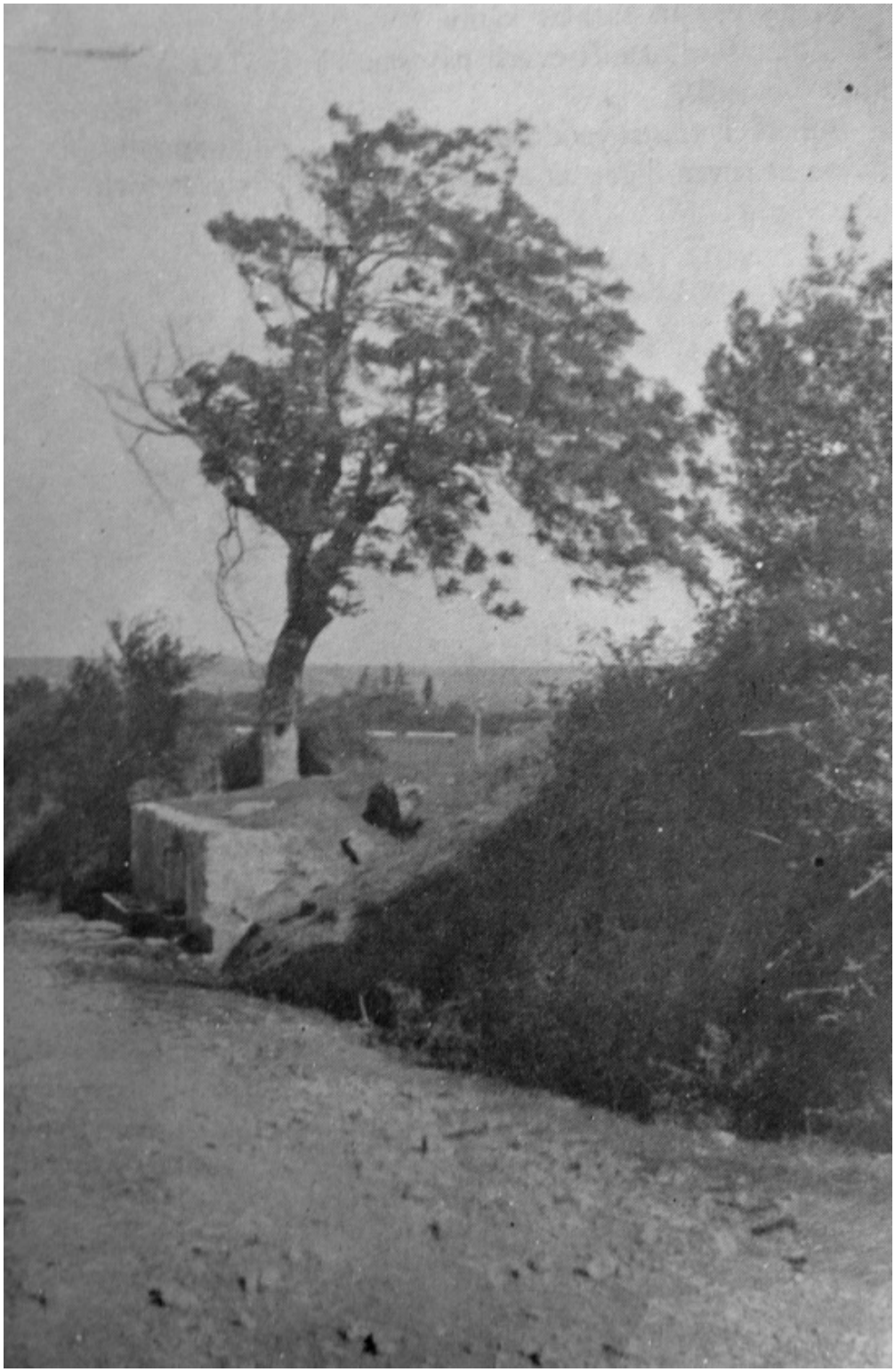
Fotoğraf 370: Söğütlü Çeşme Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

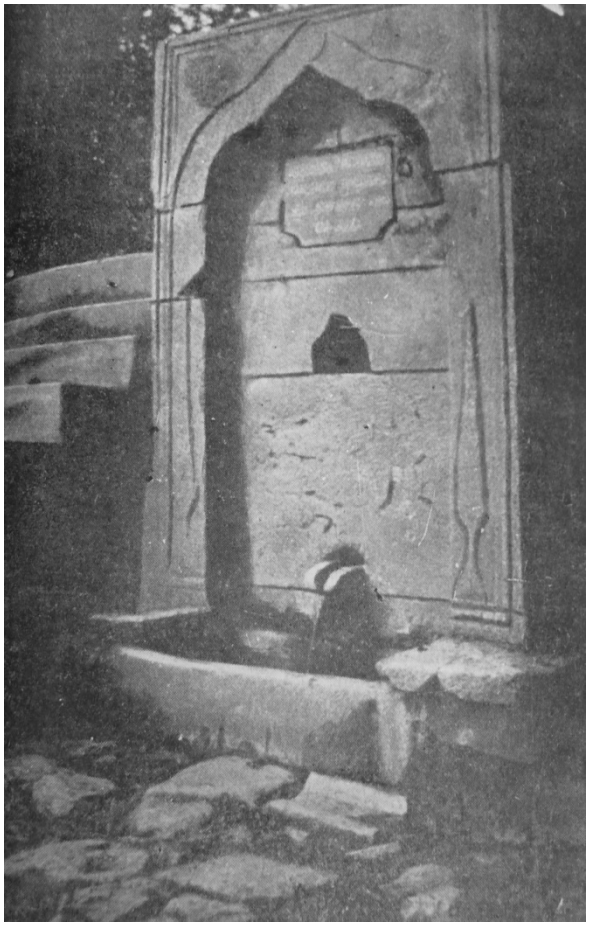
Fotoğraf 371: Söğütlü Çeşme. (Yavuz Tiryaki)

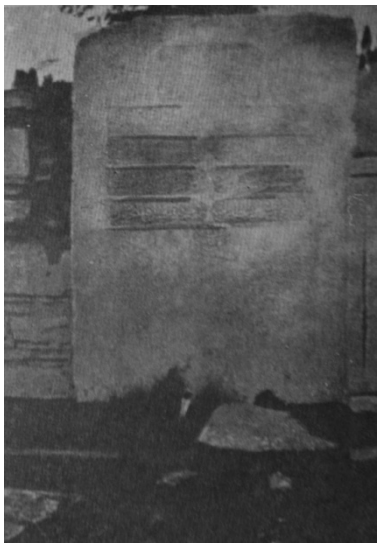
Fotoğraf 372: Söğütlü Çeşme Namazgâh Çeşmesi. (Affan Egemen)

Fotoğraf 373: Süleyman Ağa Namazgâhı. (İ. Hilmi Tanışık)

Fotoğraf 374: Süleyman Ağa Namazgâhı. (İ. Hilmi Tanışık)

Fotoğraf 375: Saraçlar Çeşmesi Namazgâhı (İ. Hilmi Tanışık).

Fotoğraf 376: Saraçlar Çeşmesi Namazgâhı.
(Leonardo De Mango'nun tablosunda Saraçlar Çeşmesi)

Fotoğraf 377: Alâiyeli Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 378: Sütlüce Namazgâhı kıble taşı. (Süleyman Faruk Göncüoğlu)

Fotoğraf 379: Sütlüce Namazgâhı kıble taşı. (Süleyman Faruk Göncüoğlu)

Fotoğraf 380: Hüseyin Paşa Çeşmesi Namazgâhı.
(http://www.uskudar.bel.tr/tr-tr/hizmet/rehber/sayfalar/Rehber-Detay-Icerik.aspx?GuideID=10&SubID=46&ContentID=18601, 23.09, 25.01.2014)

Fotoğraf 381: Kandilcibaşı Mustafa Efendi Namazgâhı kıble taşı.
(Yavuz Tiryaki)

Fotoğraf 382: Benlizâde Ahmed Râşid Efendi Çeşmesi Namazgâhı. Çeşme ayna taşı.
(http://mobil.iski.gov.tr/tarihicesmedetay.asp?id=71, 23. 17, 25. 01. 2014)

Fotoğraf 383: Benlizâde Ahmed Râşid Efendi Çeşmesi.
(İ. Hilmi Tanışık)

Fotoğraf 384: Çukurbostan Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 385: Arif Efendi Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 386: Hamdullah Paşa Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 387: Ahmet Efendi Namazgâhı. (Yavuz Tiryaki)

Fotoğraf 388: Çobançeşme Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

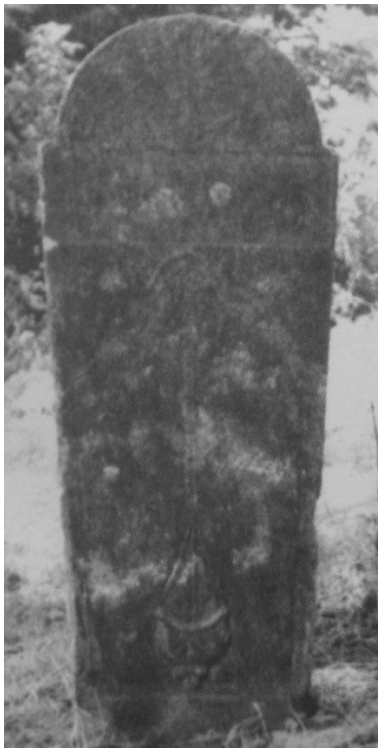
Fotoğraf 389: Mahmut Rüştü Namazgâhı.
(İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 390: Mahmut Rüştü Namazgâhı.
(İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 391: Bostancıbaşı Namazgâhı.

Fotoğraf 392: Bostancıbaşı Namazgâhı kıble taşı. (Yavuz Tiryaki)

Fotoğraf 393: Çengelköyü Bekar Caddesi Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 394: Çengelköyü Bekar Caddesi Namazgâhı.

Fotoğraf 395: Şumnulu Hacı Ali Efendi Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

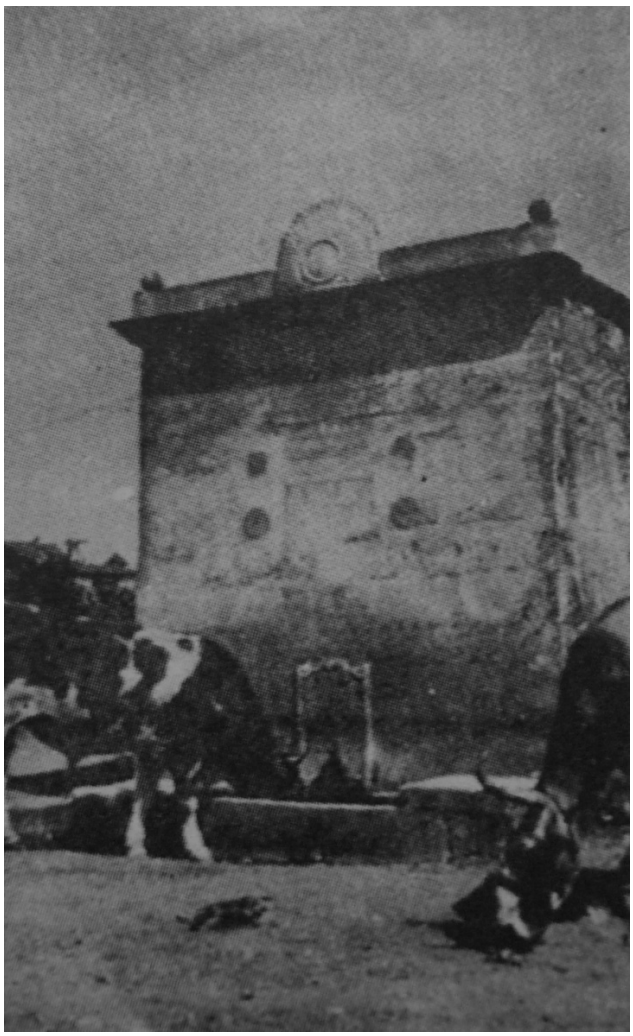
Fotoğraf 396: Şumnulu Hacı Ali Efendi Namazgâhı kıble taşı.
(İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 397: Şumnulu Hacı Ali Efendi Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

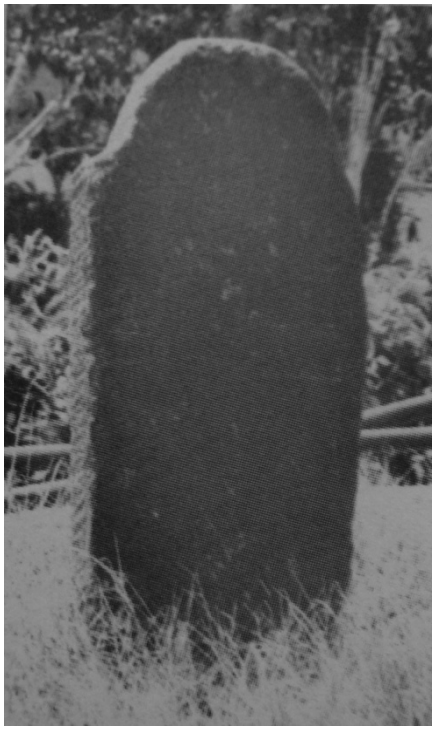
Fotoğraf 398: Şumnulu Hacı Ali Efendi Namazgâhı. (İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 399: Köftüncü Mehmet Ağa Namazgâhı. (İ. Hilmi Tanışık)

Fotoğraf 400: Küçükyalı Çınardibi Namazgâhı kıble taşı.
(İ. Fazıl Ayanoğlu)

Fotoğraf 401: Ahmet Efendi Namazgâhı kıble taşı. (Yavuz Tiryaki)

Fotoğraf 402: Haydarpaşa Namazgâhı yanında bulunan Haydar Paşa Türbesi.

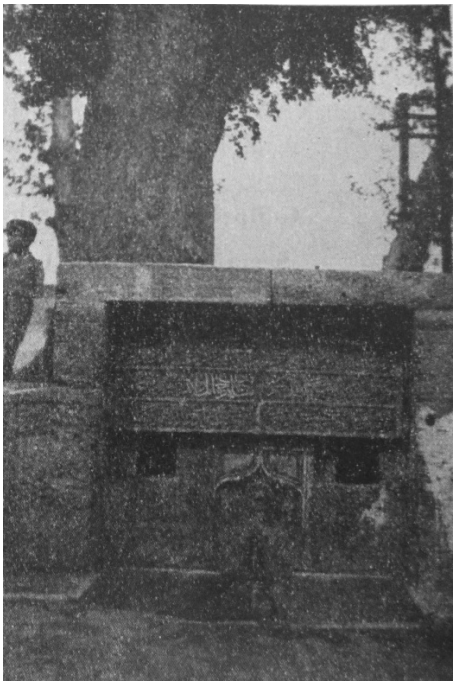
Fotoğraf 403: İçerenköy Ali Gazi Namazgâhı yanında yer alan Ali Gazi Türbesi.

Fotoğraf 404: İçerenköy Ali Gazi Türbesi mezar taşları.

Fotoğraf 405: İçerenköy Ali Gazi Türbesi.

Fotoğraf 406: Yusuf Paşa Namazgâhı. (İ. Hilmi Tanışık)

Fotoğraf 407: Edirnekapı Mezarlığı'nda yer alan 1791 (H.1206) tarihli erkek mezarına ait ayak taşı. (Murat Çerkez)

Fotoğraf 408: Eyüp Camii haziresinde yer alan 1811 (H.1226) tarihli erkek mezarına ait ayak taşı. (Murat Çerkez)

Fotoğraf 409: Merkez Efendi Mezarlığı'nda yer alan 1241 (H.1825/26) kadın mezar taşı. (Süleyman Berk)

Fotoğraf 410: Karacaahmet Mezarlığı'nda yer alan 1835/36 (H. 1251) kadın mezar taşı. (M. Nermi Haskan)

Fotoğraf 411: Çamlık Mezarlığı'nda yer alan 1782/83 (H.1197) tarihli kadın mezar taşı. (Süleyman Berk)

Fotoğraf 412: Ayvalık Mezarlığında yer alan 1771/72 (H.1185) tarihli kadın mezar taşı. (Süleyman Berk)

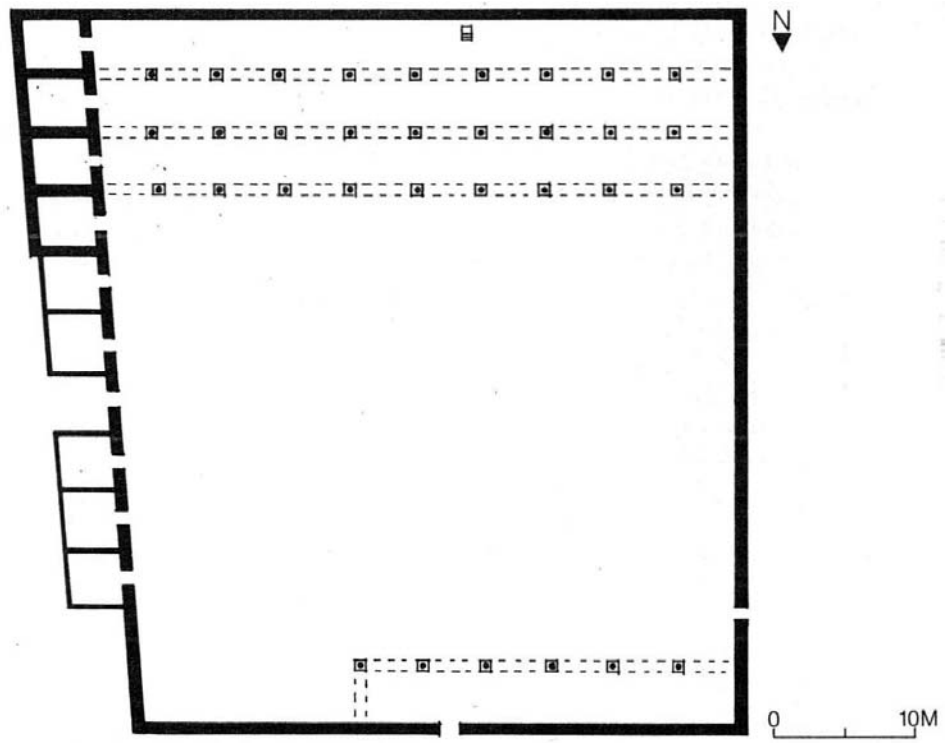

Fotoğraf 413: Silivrikapı Mezarlığı'nda yer alan 1805/06 (H.1220) kadın mezar taşı. (Süleyman Berk)

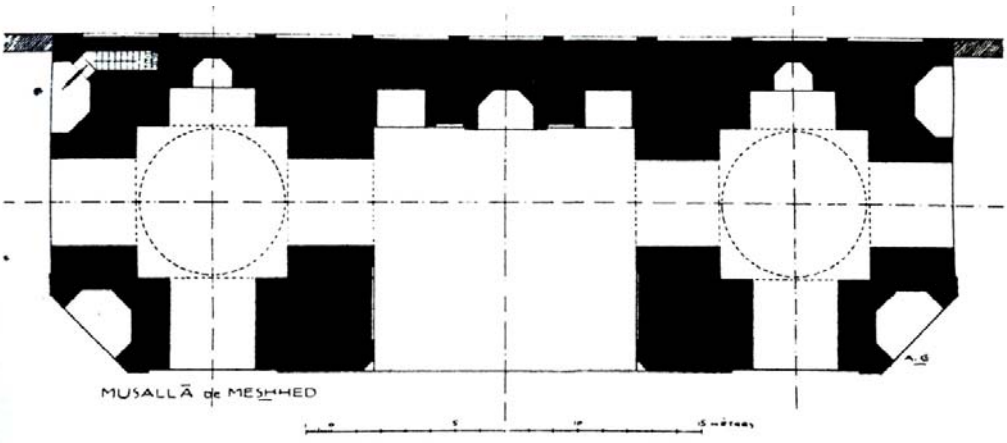

Fotoğraf 414: Eski Kozlu Mezarlığı'nda yer alan 1894/95 (H.1312) kadın mezar taşı. (Süleyman Berk)

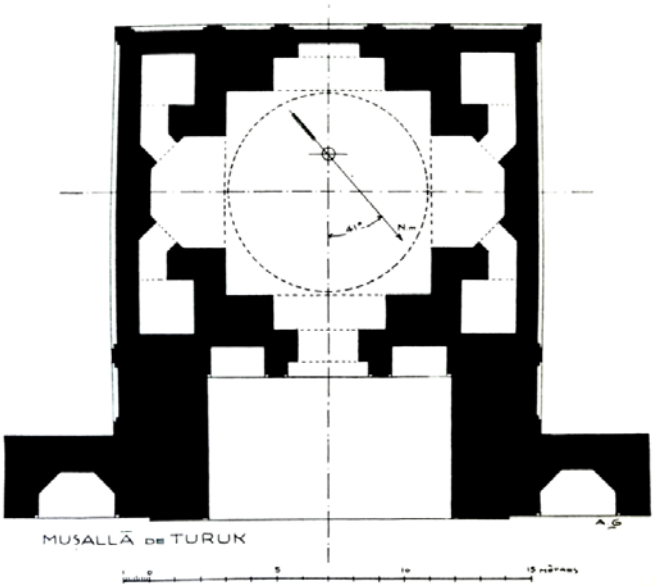
7. PLANLAR VE ÇİZİMLER

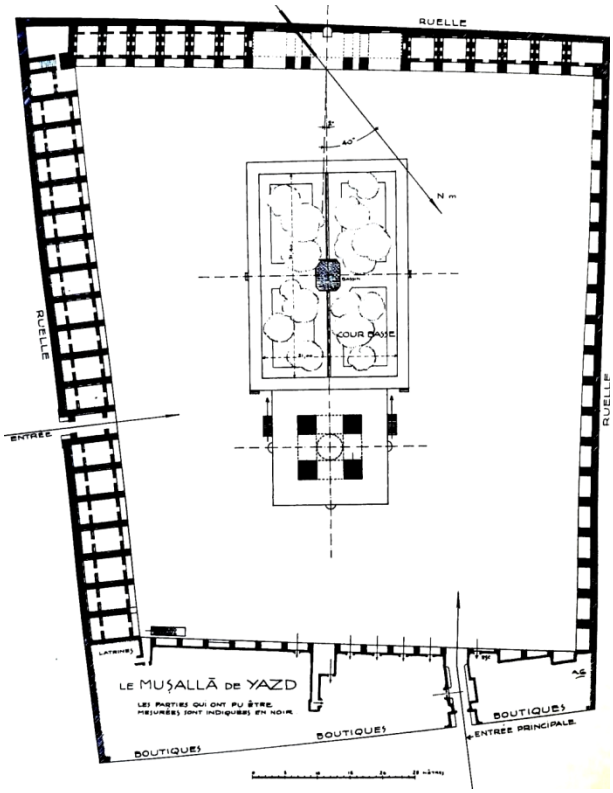

Çizim 1: Messcid-i Nebevi. (R. Ettinghausen-O. Grabar)

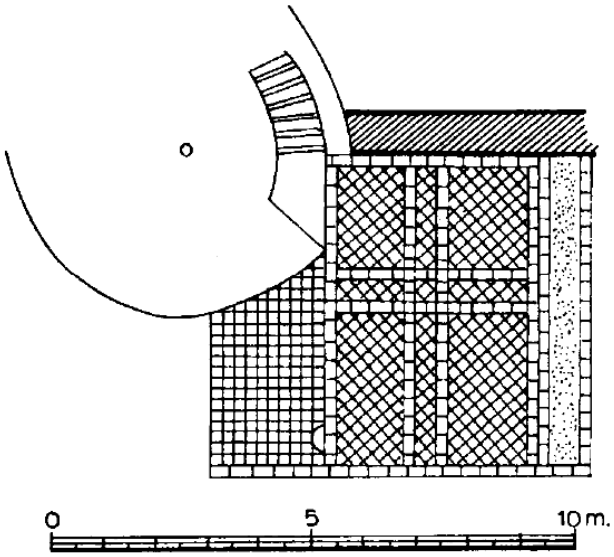

Çizim 2: Meşhed Musallası. (Andre Godard)

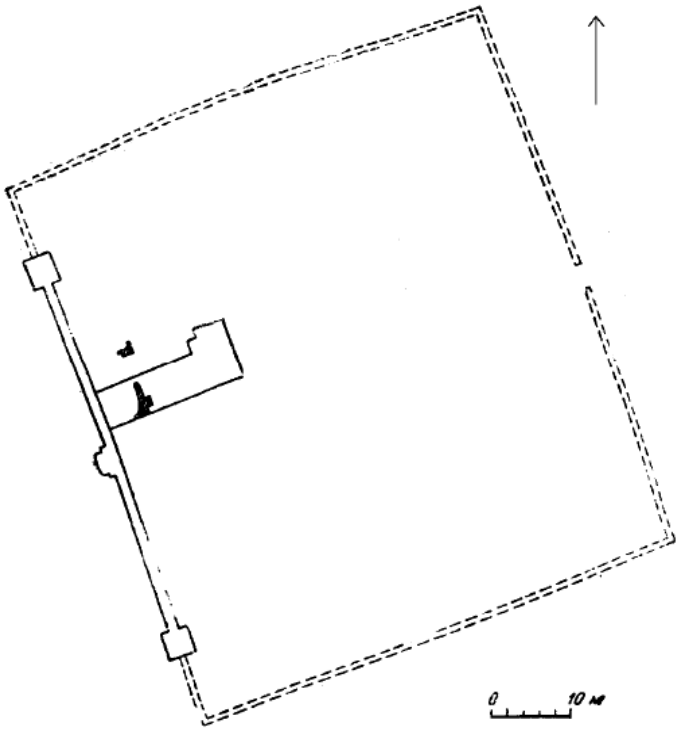

Çizim 3: Turuk Musallası. (Andre Godard)

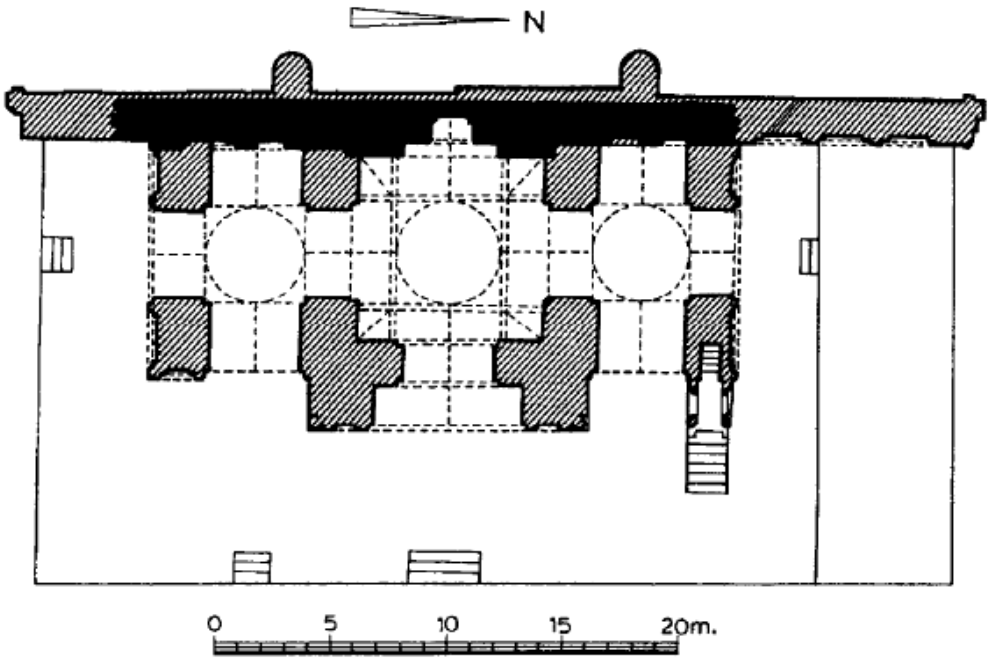

Çizim 4: Yezd Musallası. (Andre Godard)

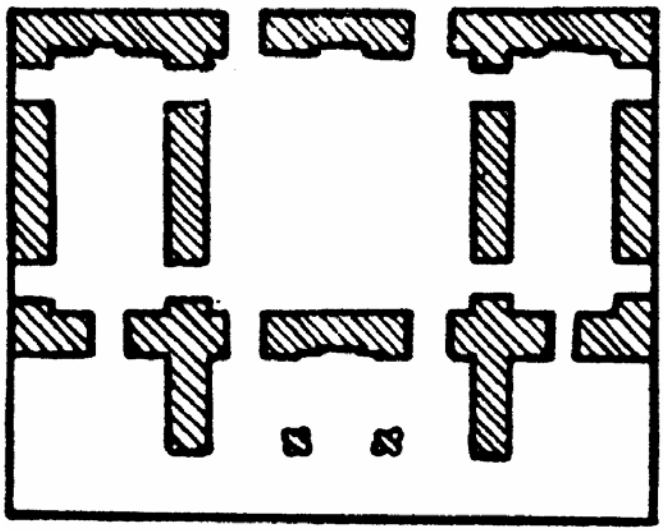

Çizim 5: Dihistân Namazgâhı. (İbrahim Çeşmeli)

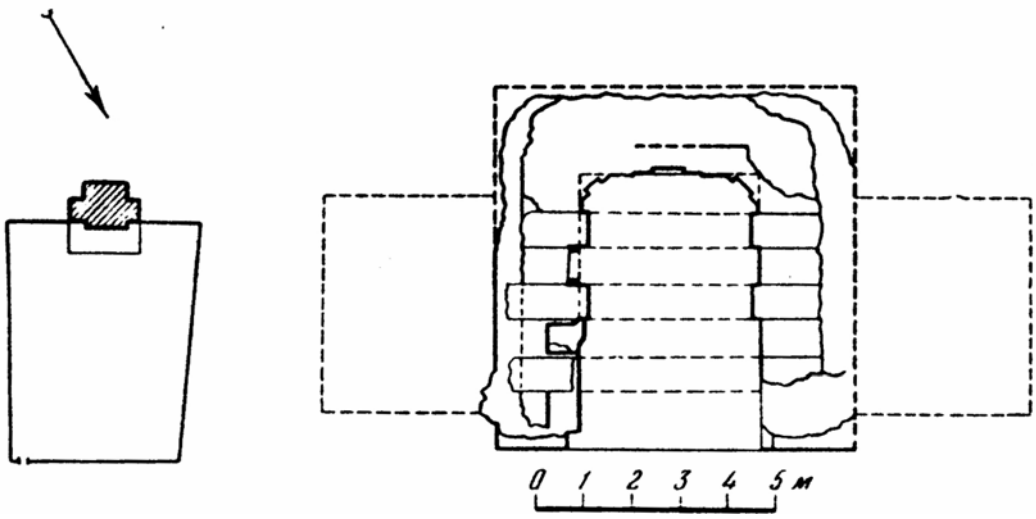
Çizim 6: Merv Namazgâhı. (İbrahim Çeşmeli)

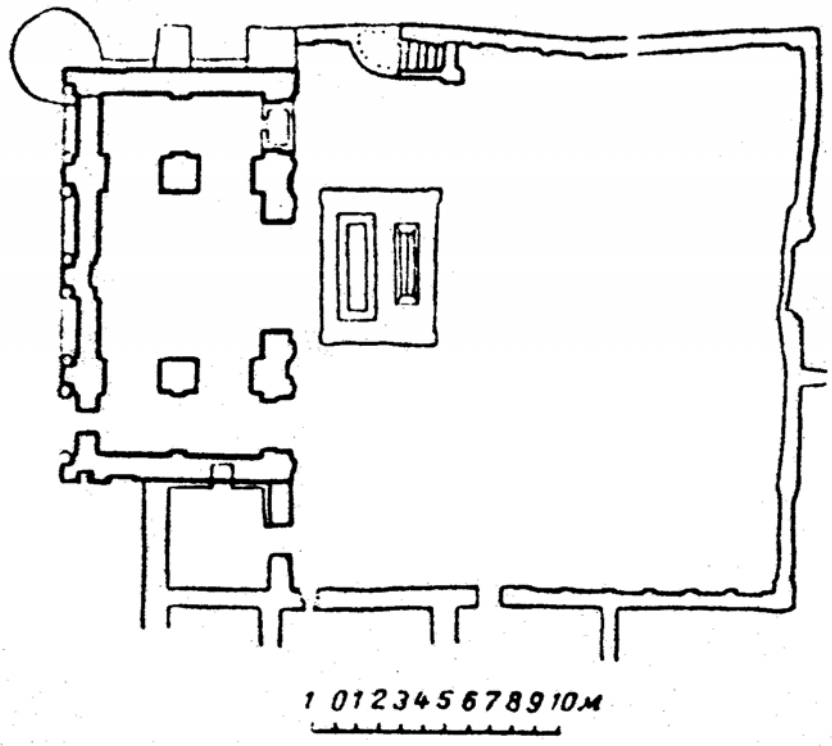

Çizim 7: Buhara Namazgâhı. (İbrahim Çeşmeli)

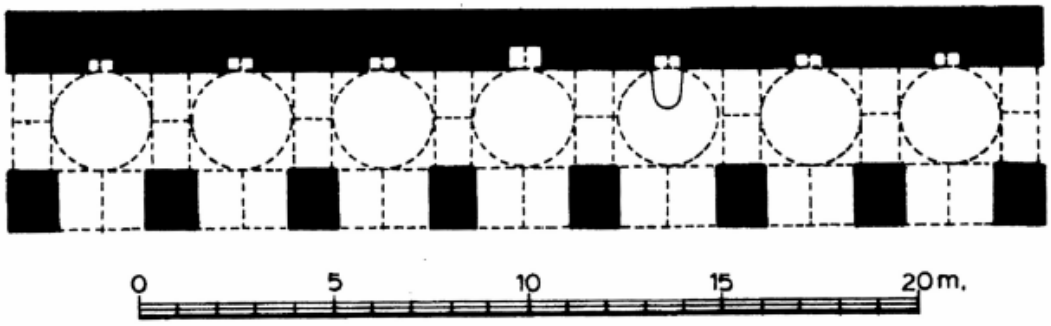
Çizim 8: Dihistân Namazgâh Camisi. (İbrahim Çeşmeli)

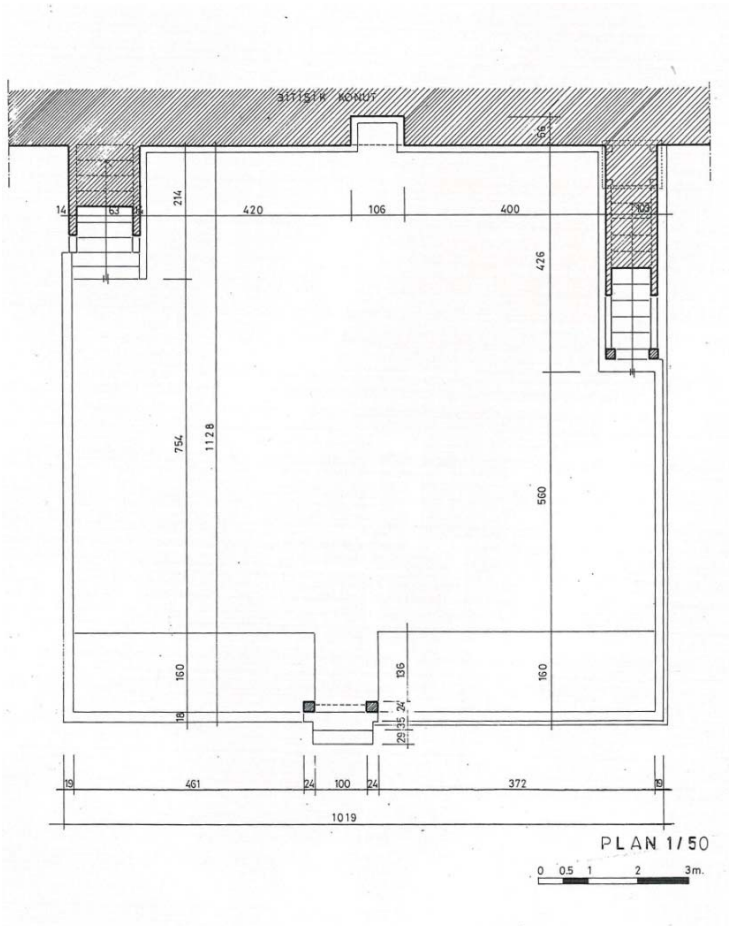

Çizim 9: Nisa Namazgâh Camisi. (İbrahim Çeşmeli)

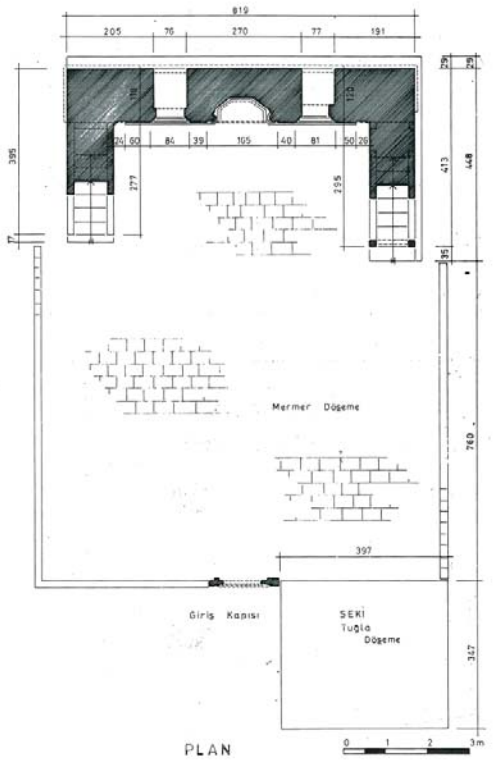

Çizim 10: Talhatan Baba Camisi. (İbrahim Çeşmeli)

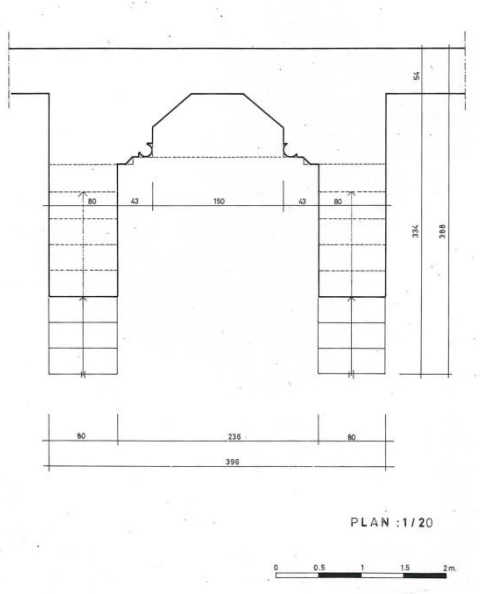

Çizim 11: Beşkent Namazgâh Camisi. (İbrahim Çeşmeli)

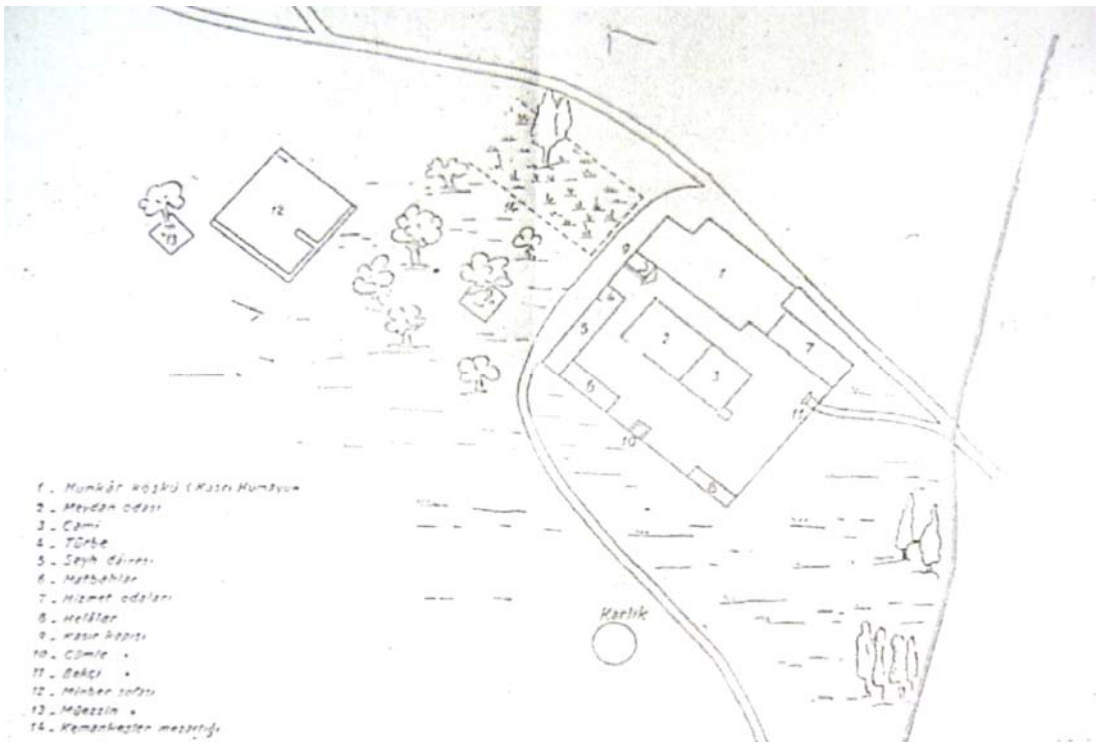

Çizim 12: Bursa Umurbey Namazgâhı. (Hüdavendigâr Akmaydalı)

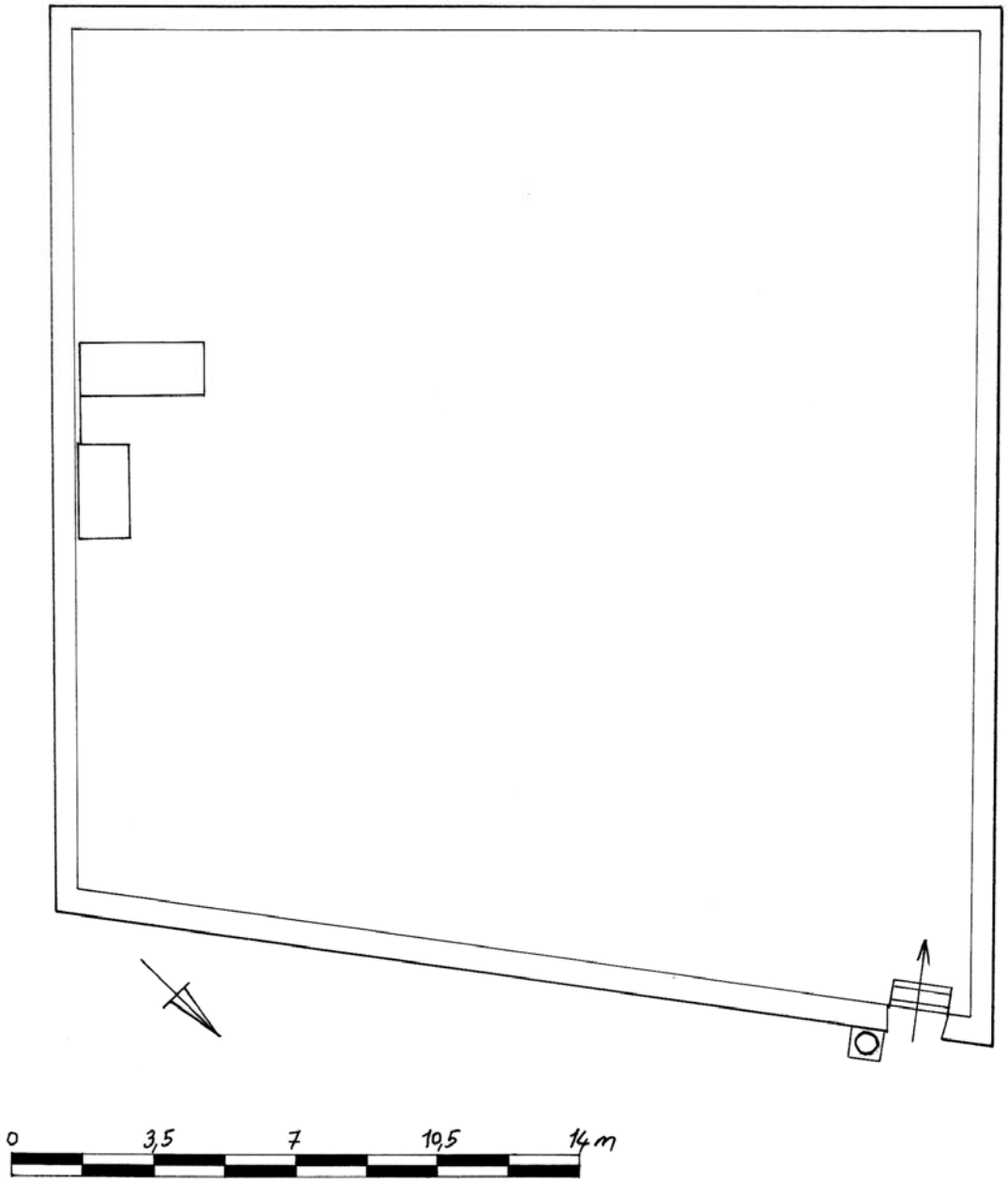

Çizim 13: Çanakkale- Gelibolu Azebler Namazgâhı. (Hüdavendigâr Akmaydalı)

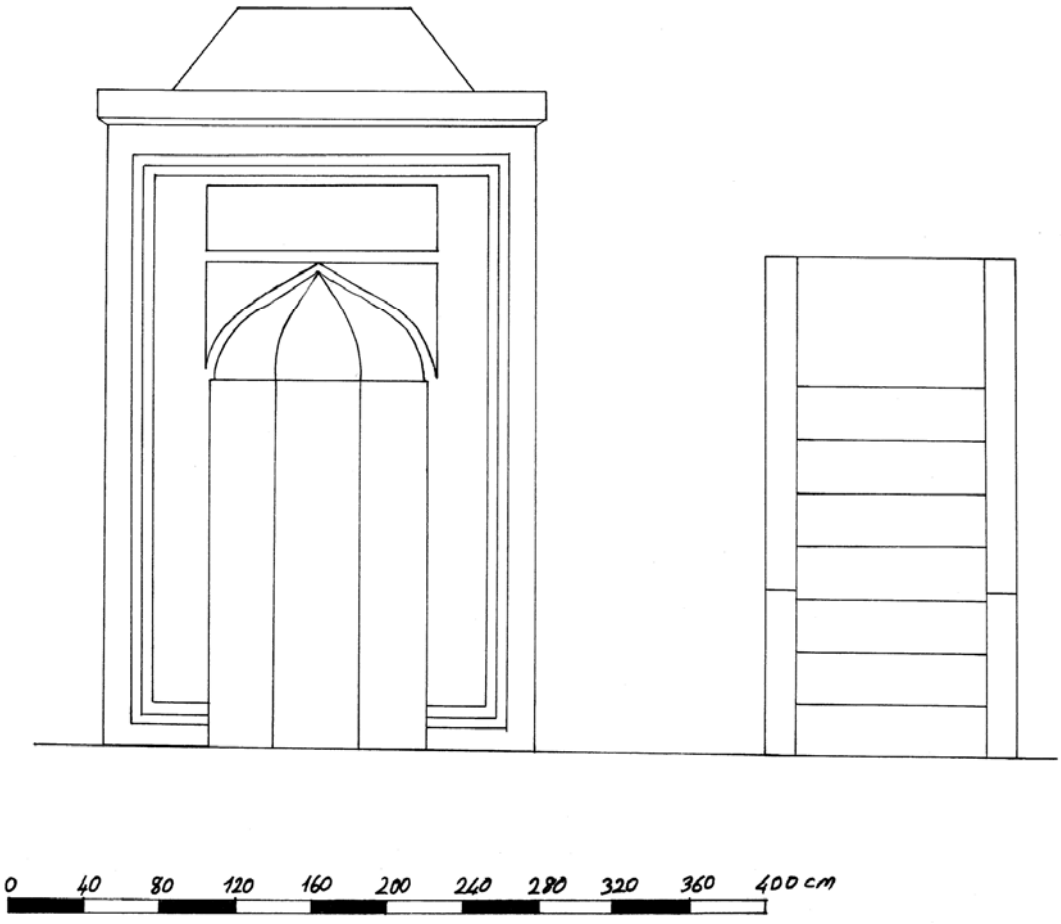

Çizim 14: Konya Musalla Namazgâhı. (Hüdavendigâr Akmaydalı)

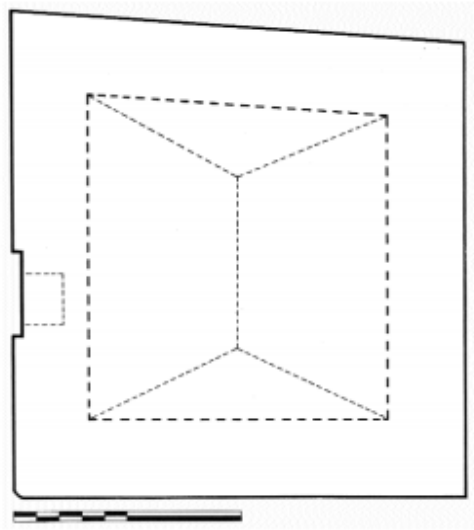

Çizim 15: Okmeydanı Dergahı'nı fonksiyonları ile birlikte gösteren numaralanmış plan. (Halim Baki Kunter)

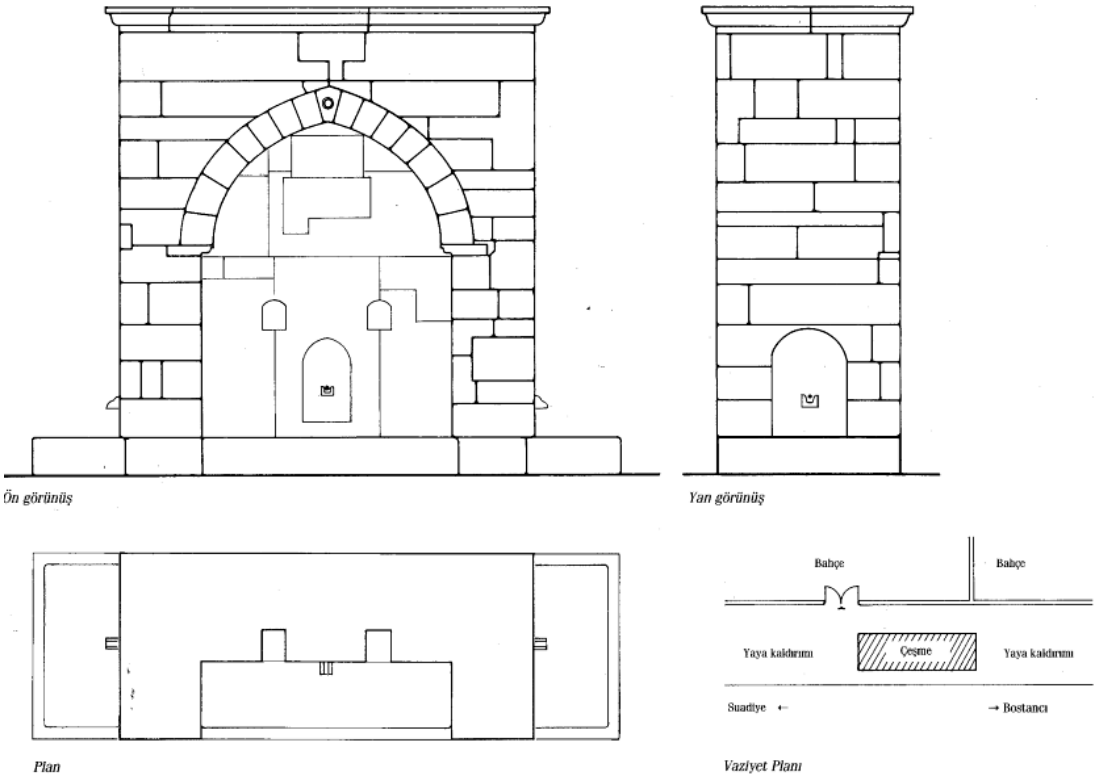

Çizim 16: Anadolu Hisarı Toplarönü Namazgâhı planı. (Hatice Gül)

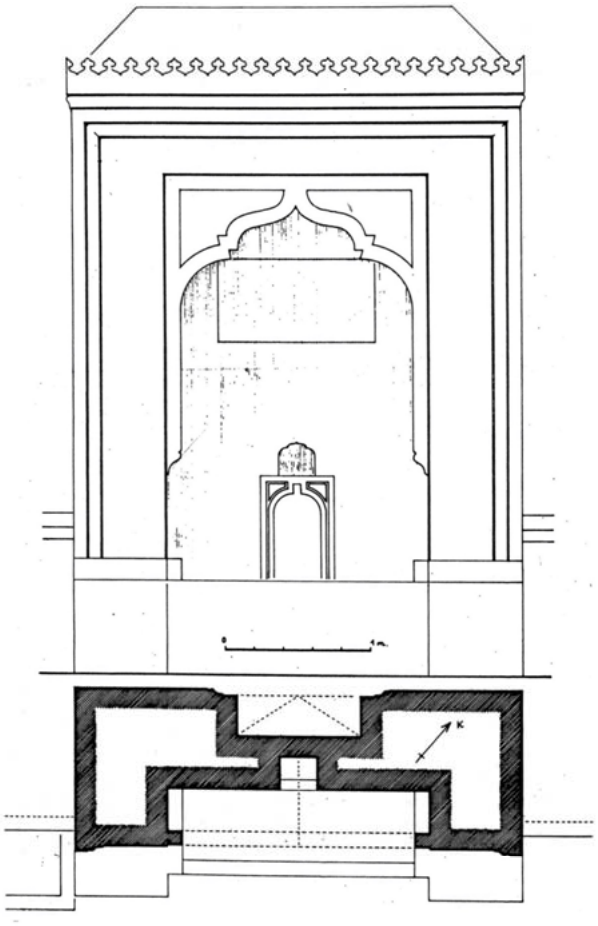

Çizim 17: Anadolu Hisarı Toplarönü Namazgâhı mihrap ve minber ön cephe görünüşü. (Hatice Gül)

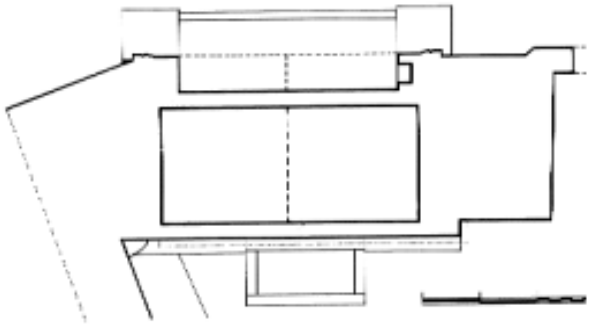
Çizim 18: Fatih Sultan Mehmed Çeşmesi planı. (İsmail Orman)

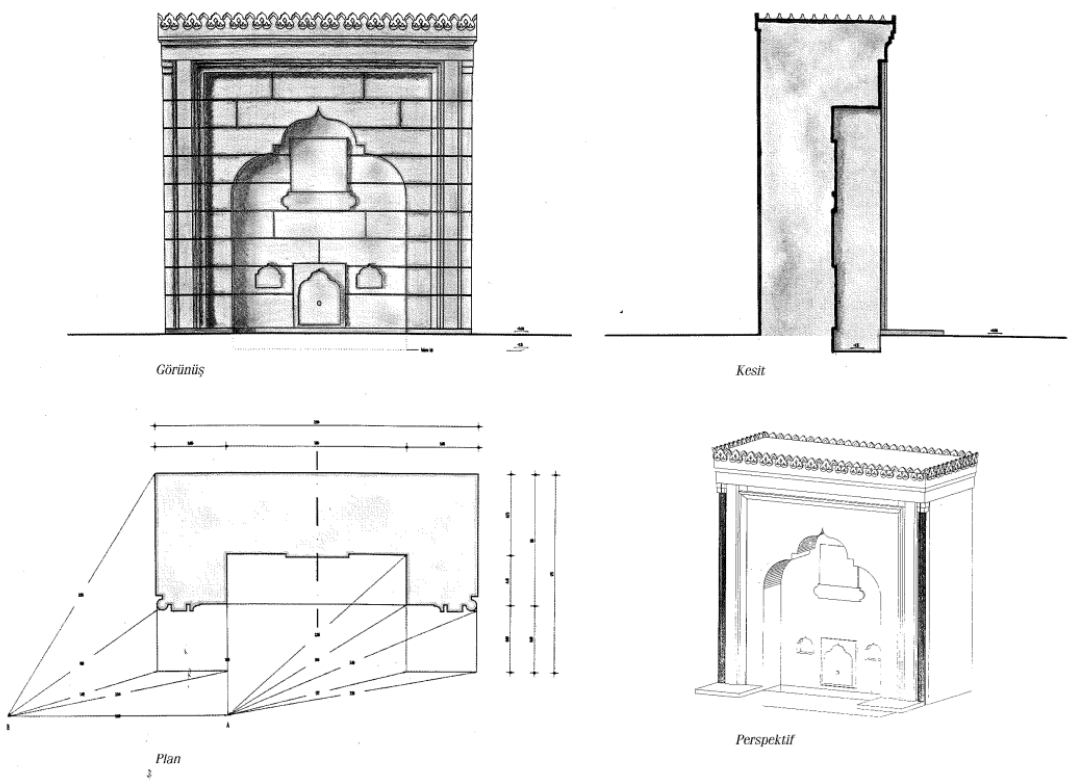

Çizim 19: Çatal Çeşme.
(N. Kara Pilehvarian, N. Urfalıoğlu, L. Yazıcıoğlu)

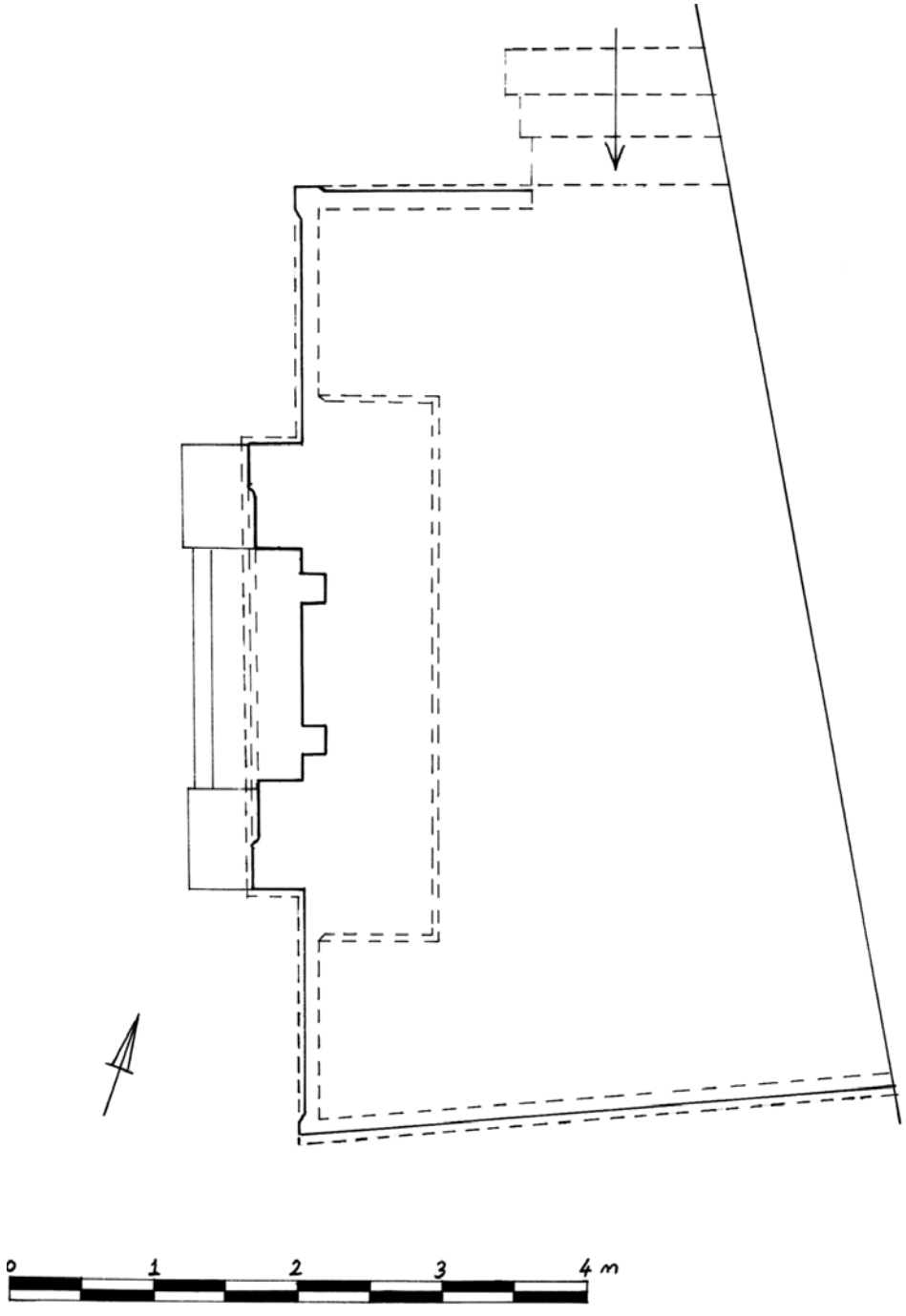
Çizim 20: Vezir Mehmet Paşa Çeşmesi ön cephe görünüşü ve planı. (Yılmaz Önge)

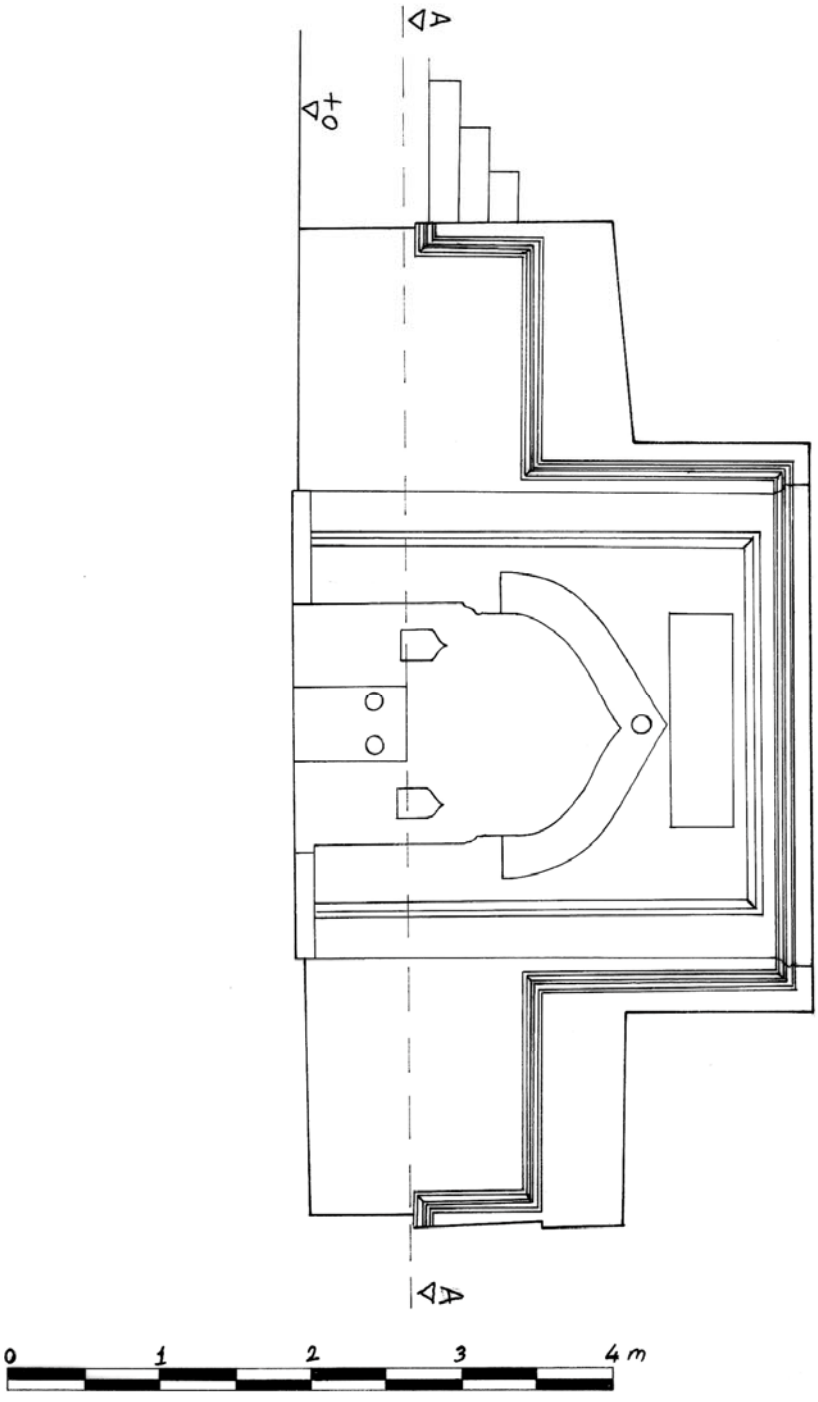
Çizim 21: Kuyulu Namazgâhı çeşme planı. (İsmail Orman)

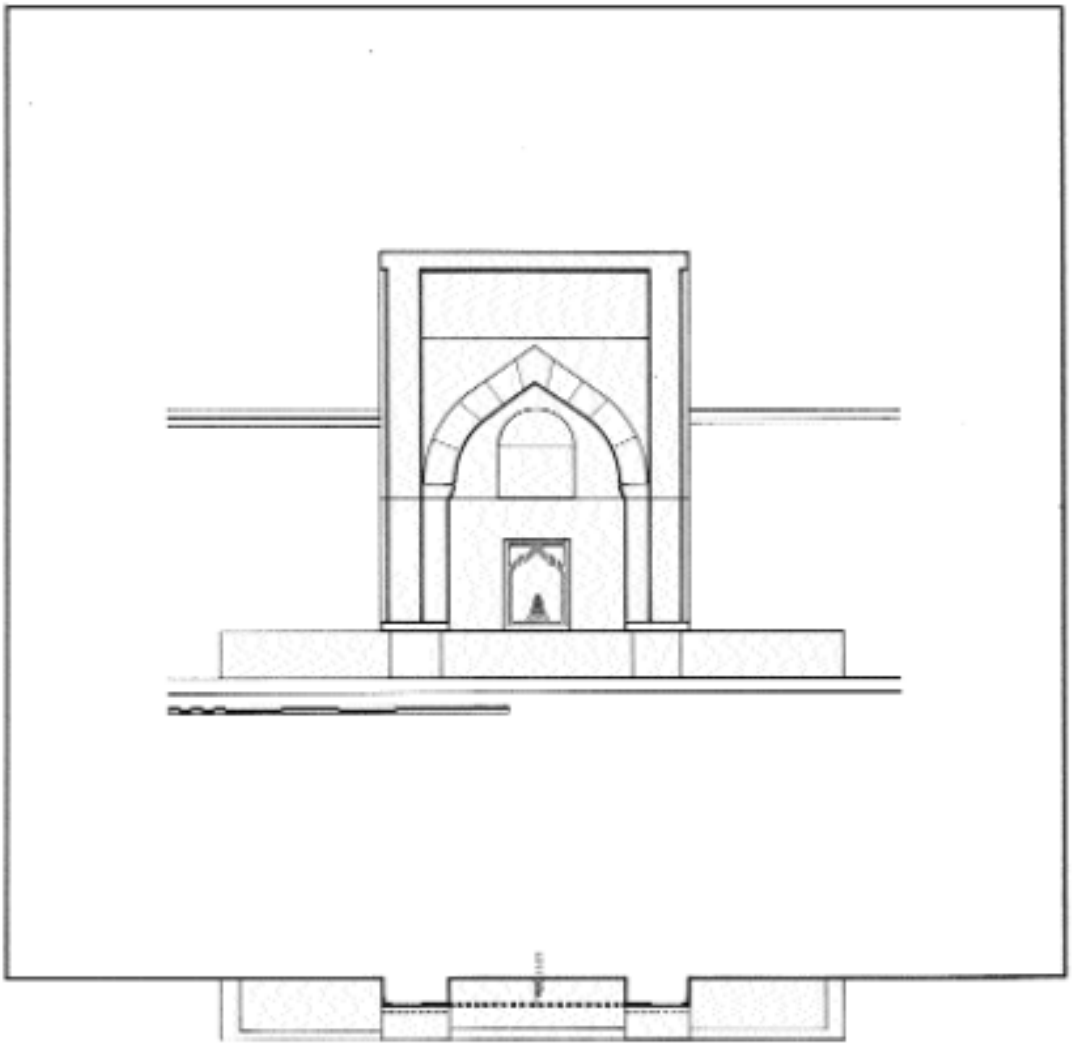

Çizim 22: Ayrılık Çeşmesi.
(N. Kara Pilehvarian, N. Urfalıoğlu, L. Yazıcıoğlu)

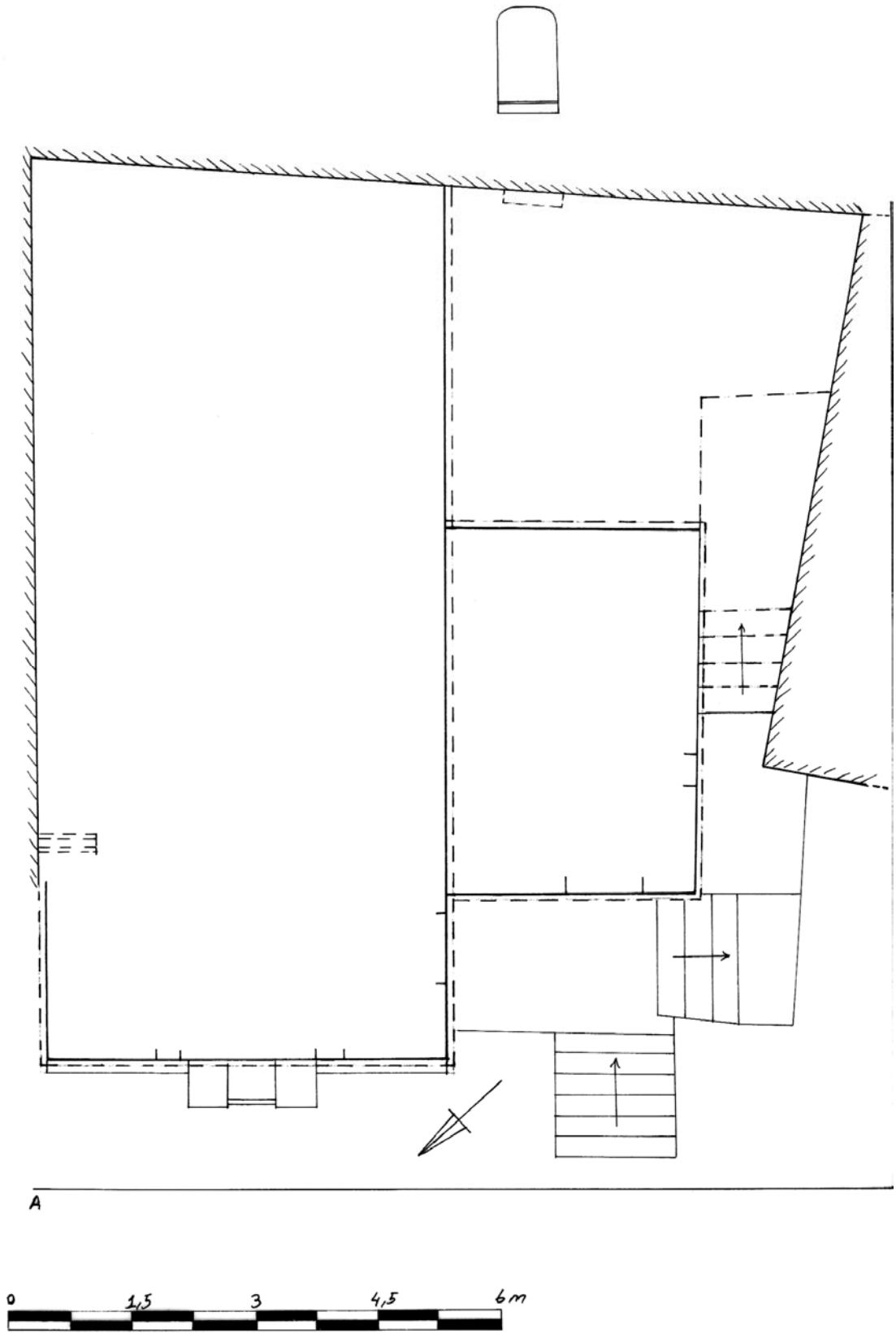

Çizim 23: Sadrazam Mehmet Paşa Namazgâhı planı. (Hatice Gül)

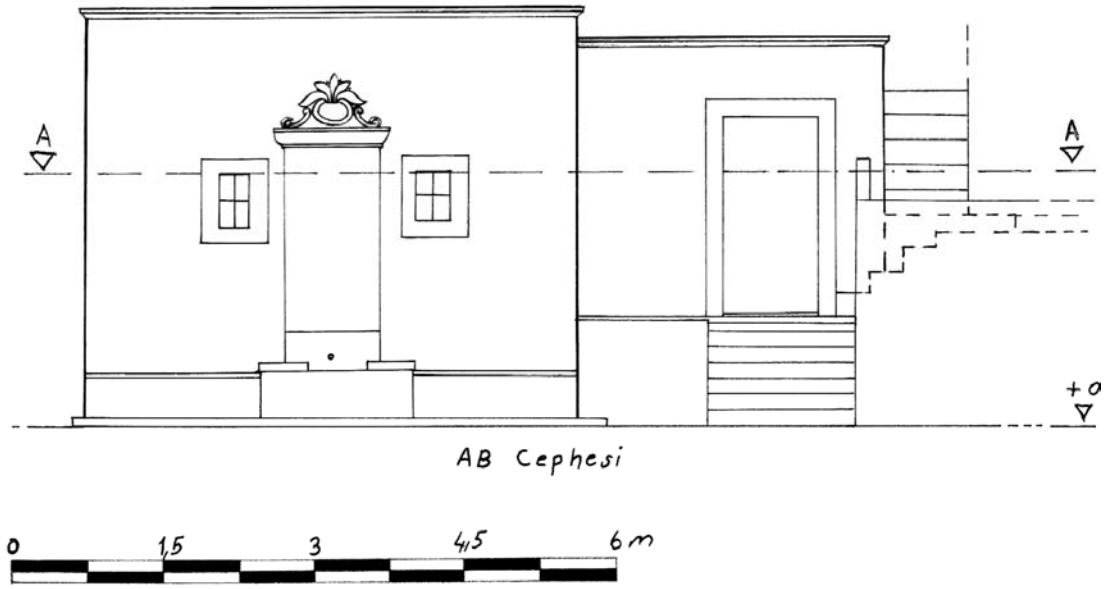

Çizim 24: Sadrazam Mehmet Paşa Namazgâhı çeşme ön cephe görünüşü. (Hatice Gül)

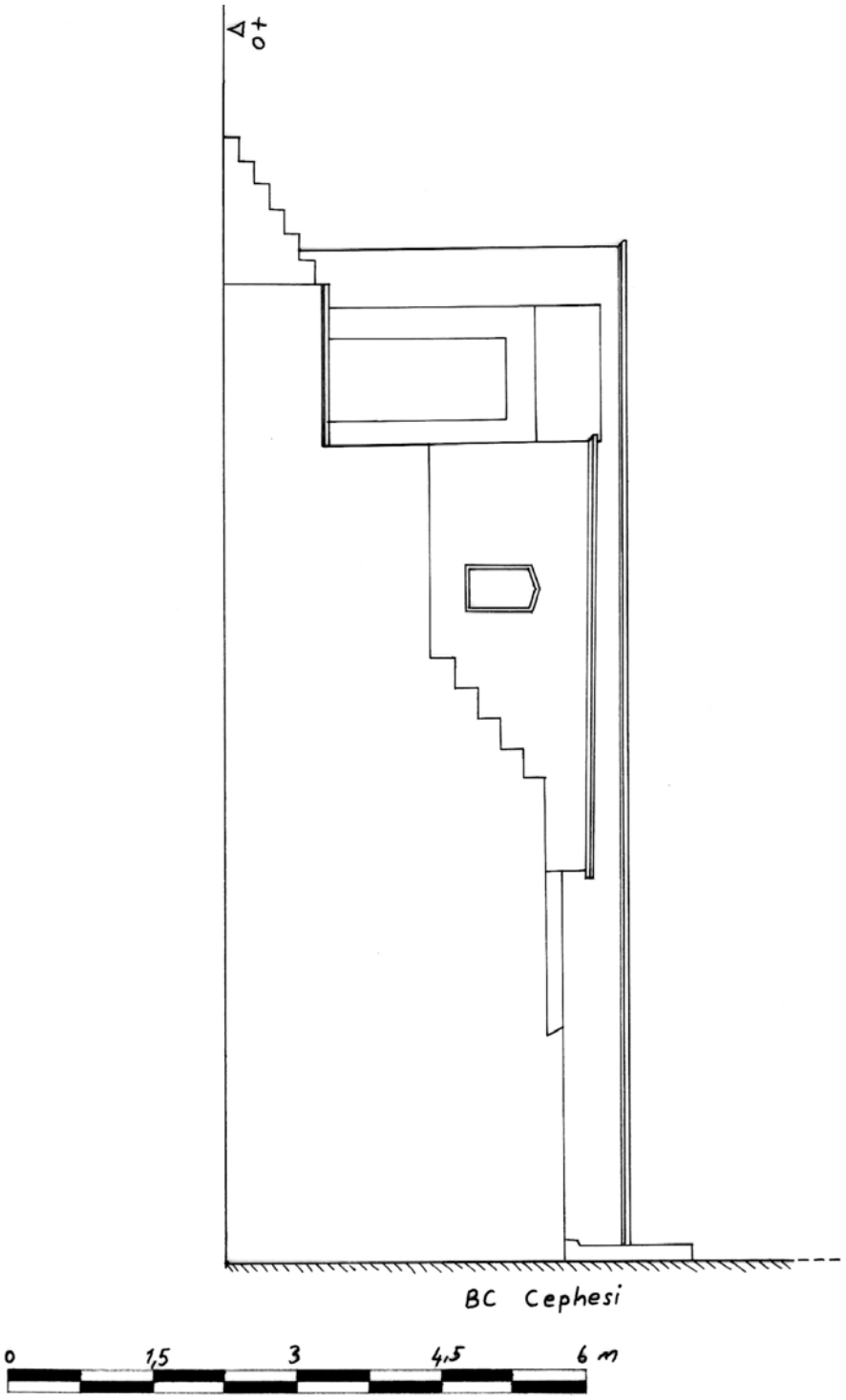
Çizim 25: Musahip Ali Ağa Çeşmesi Namazgâhı planı ve çeşme ön cephe görünüşü. (İsmail Orman)

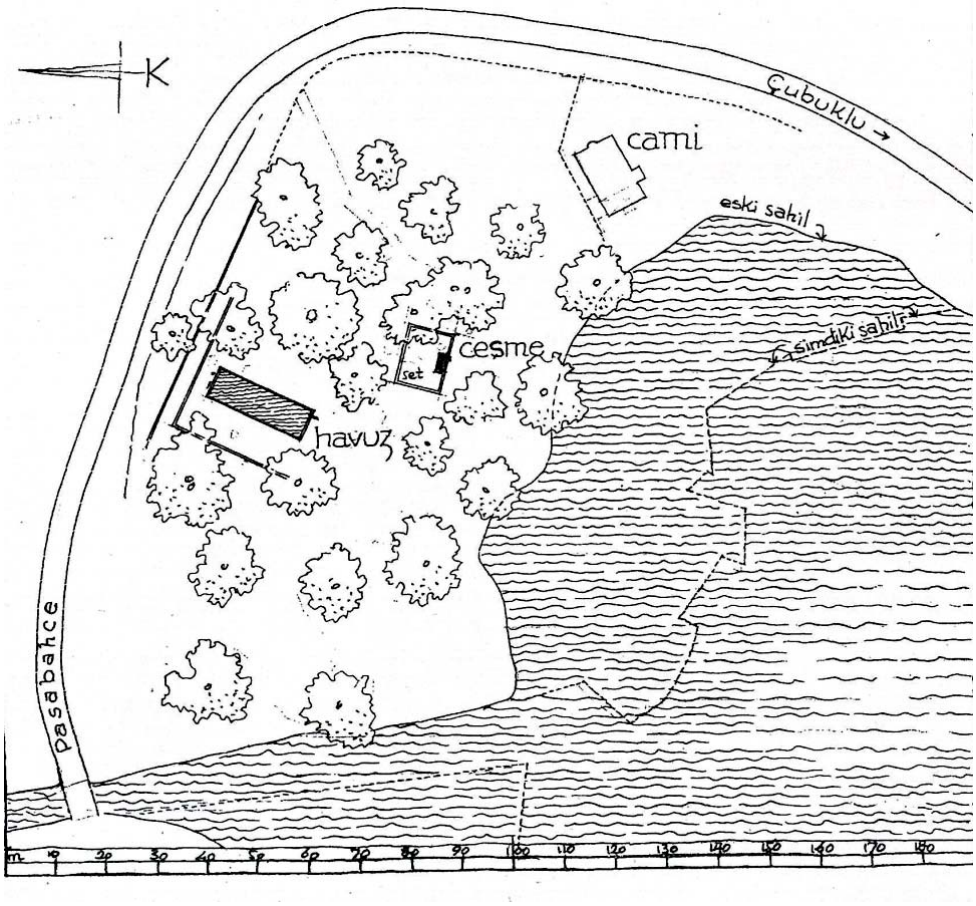

Çizim 26: Büyük Çamlıca Namazgâhı planı. (Hatice Gül)

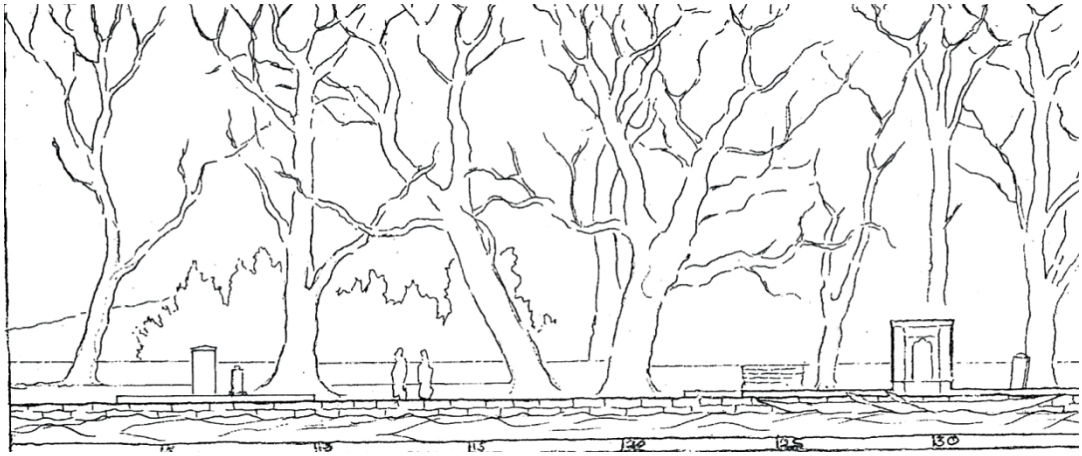

Çizim 27: Büyük Çamlıca Namazgâhı çeşme ön cephe görünüşü. (Hatice Gül)

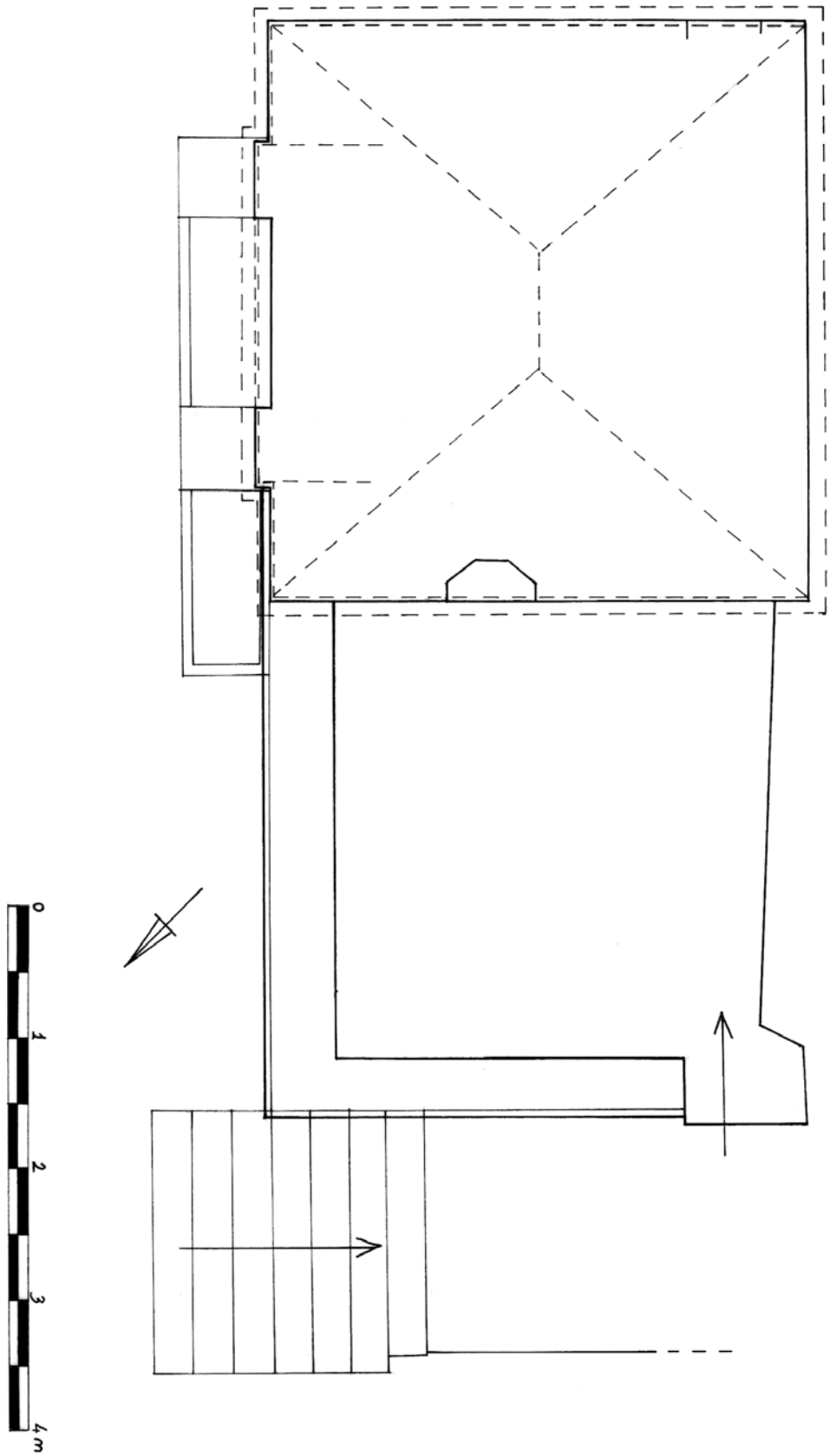

Çizim 28: Büyük Çamlıca Namazgâhı çeşme yan cephe görünüşü. (Hatice Gül)

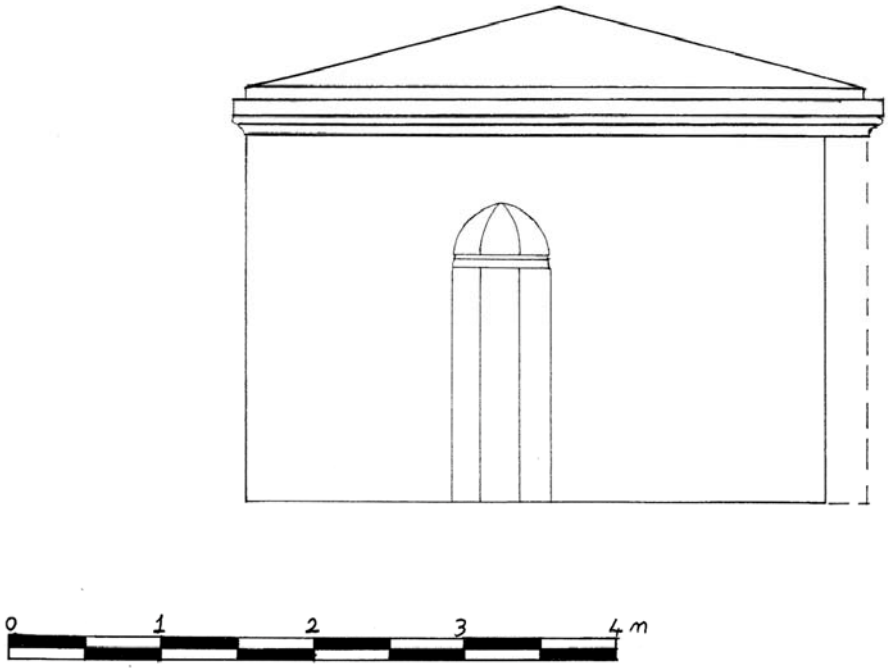

Çizim 29: Çubuklu Namazgâhı. (S. Hakkı Eldem)

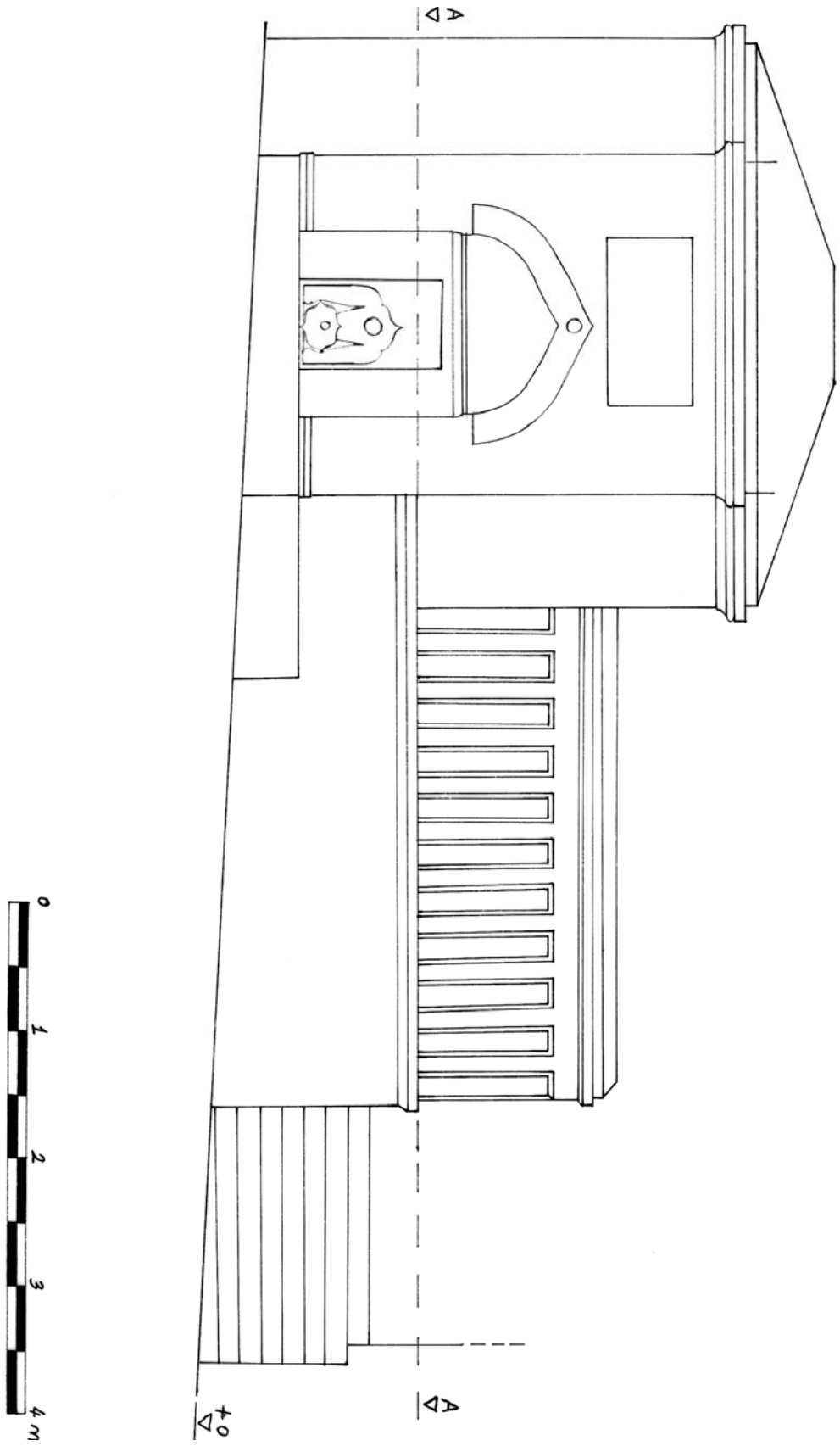
Çizim 30: Çubuklu Namazgâhı. (S. Hakkı Eldem)

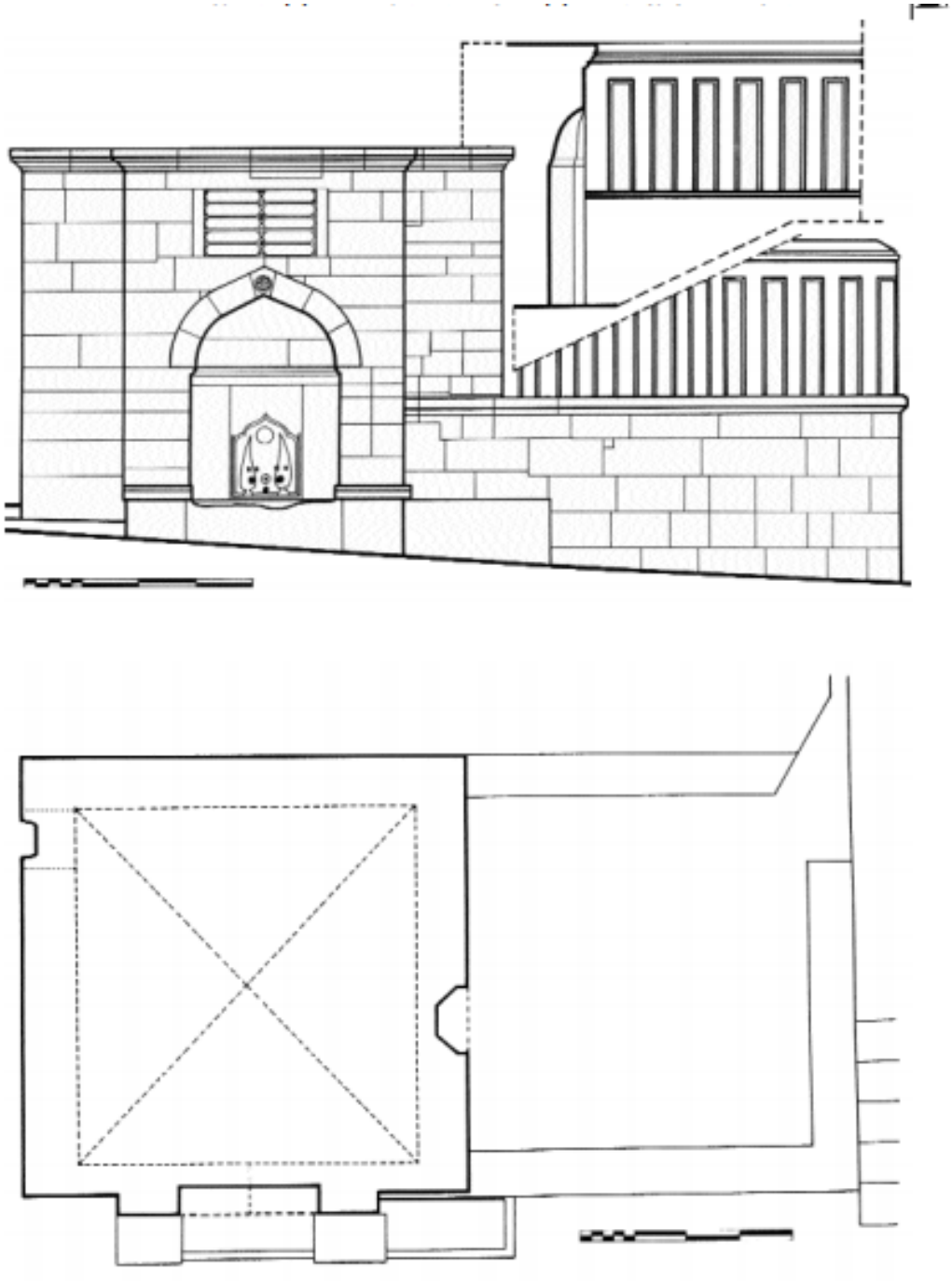

Çizim 31: İbnül Emin Ahmet Ağa Namazgâhı planı. (Hatice Gül)

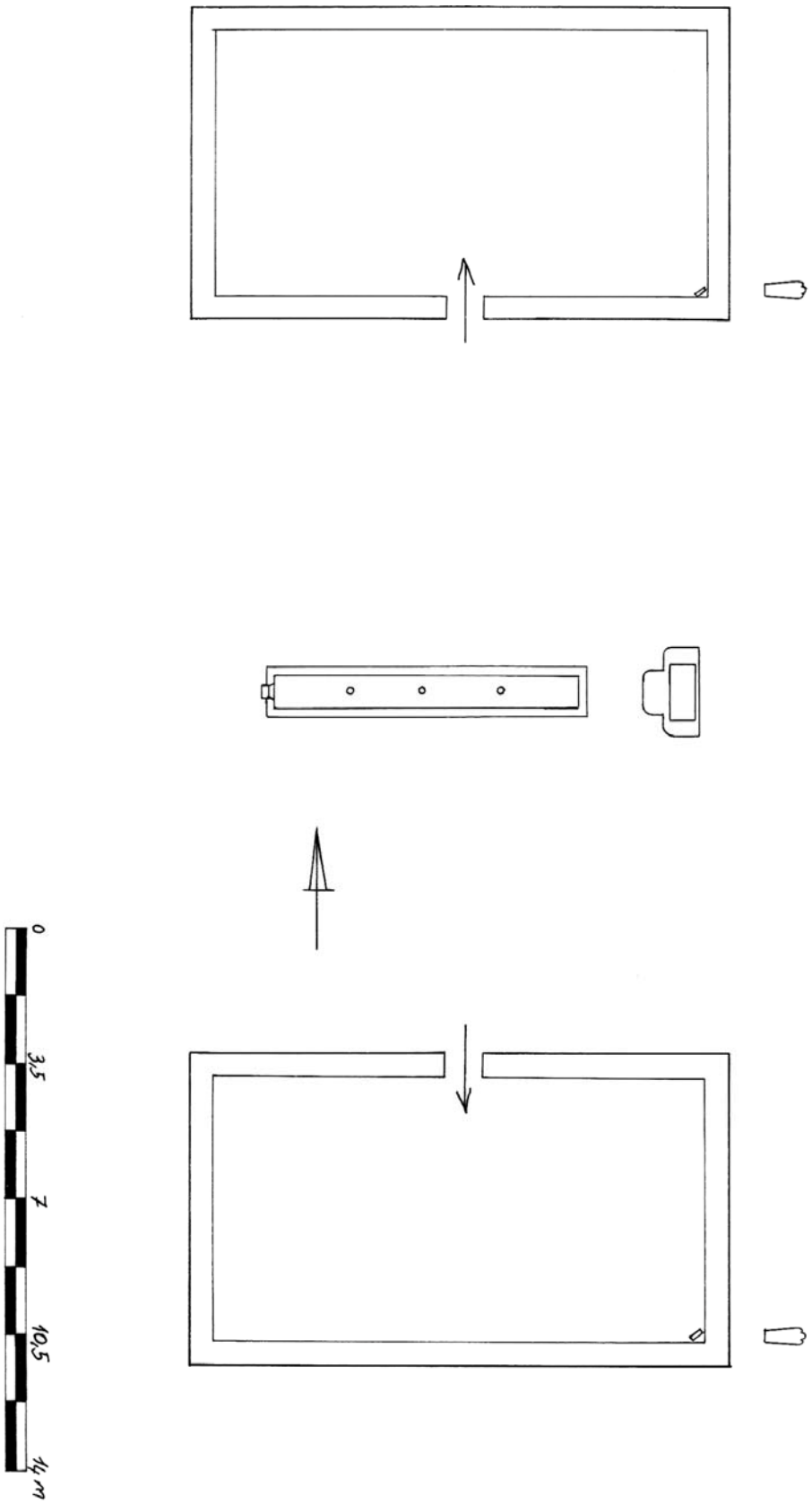

Çizim 32: İbnül Emin Ahmet Ağa Namazgâhı kıble duvarı. (Hatice Gül)

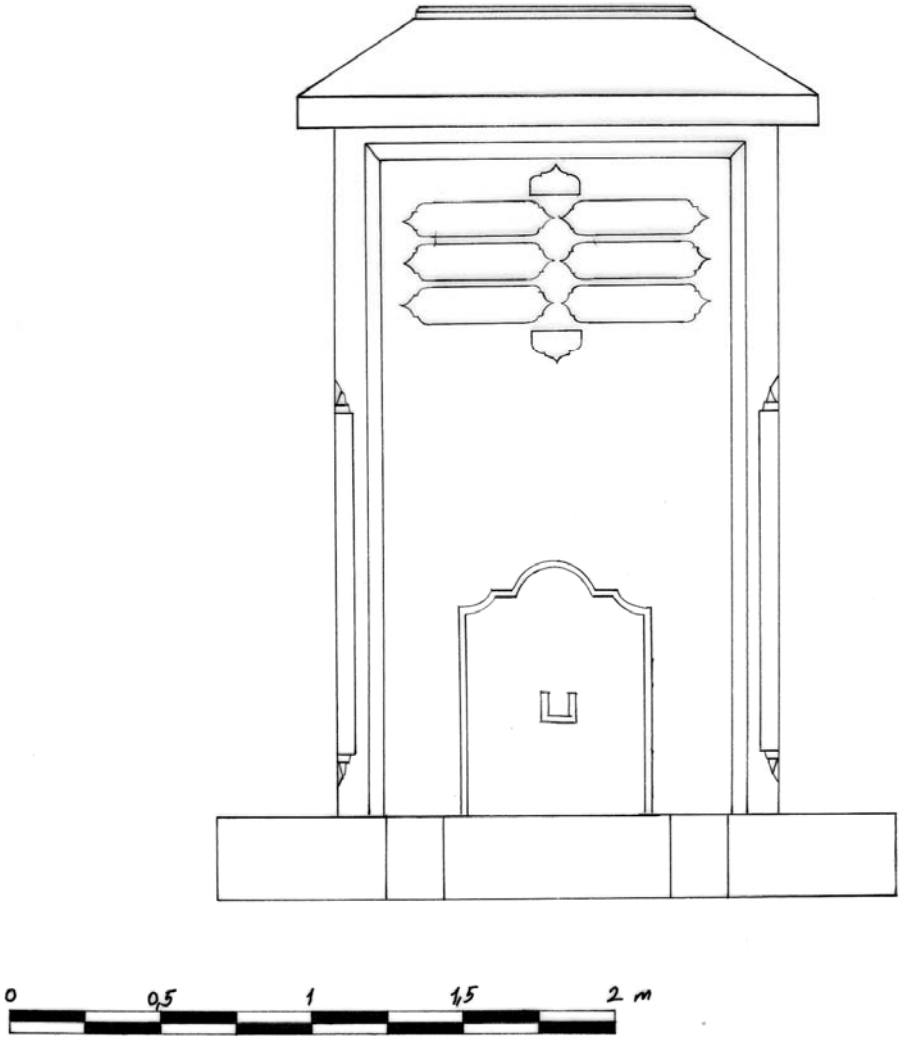

Çizim 33: İbnül Emin Ahmet Ağa Namazgâhı çeşme ön cephe görünüşü. (Hatice Gül)

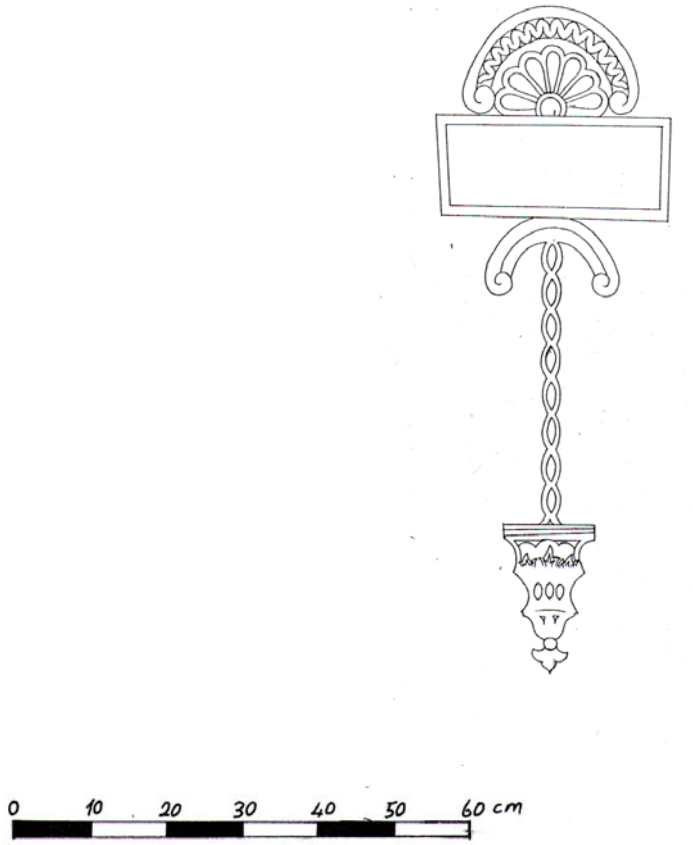
Çizim 34: İbnül Emin Ahmet Ağa Namazgâhı planı ve çeşme ön cephe görünüşü. (İsmail Orman)

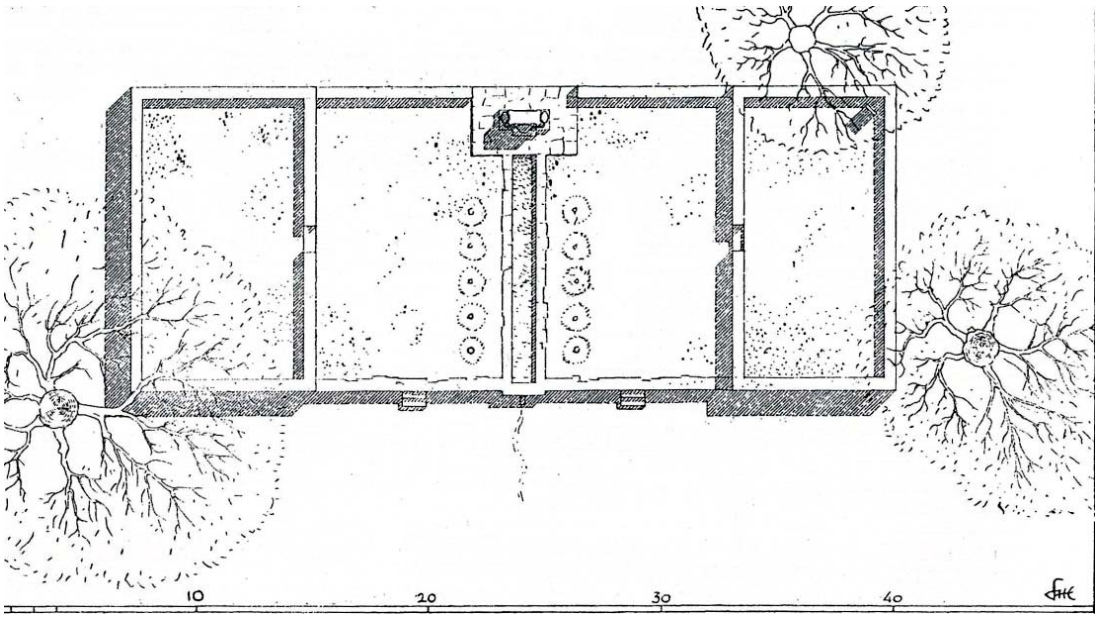

Çizim 35: Pir Mustafapaşazade Mehmet Bey Namazgâhı planı. (Hatice Gül)

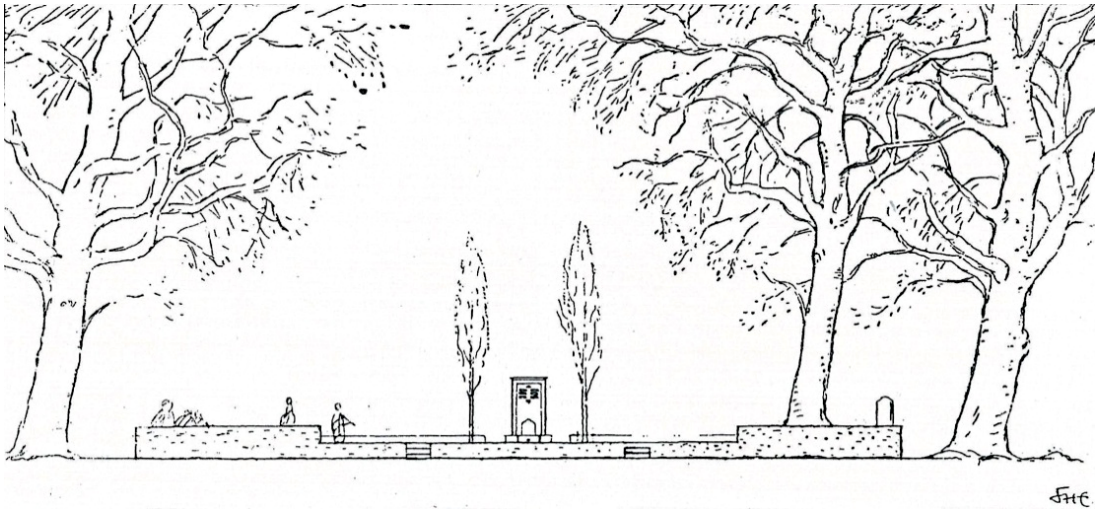

Çizim 36: Pir Mustafapaşazade Mehmet Bey Namazgâhı çeşme ön cephe görünüşü. (Hatice Gül)

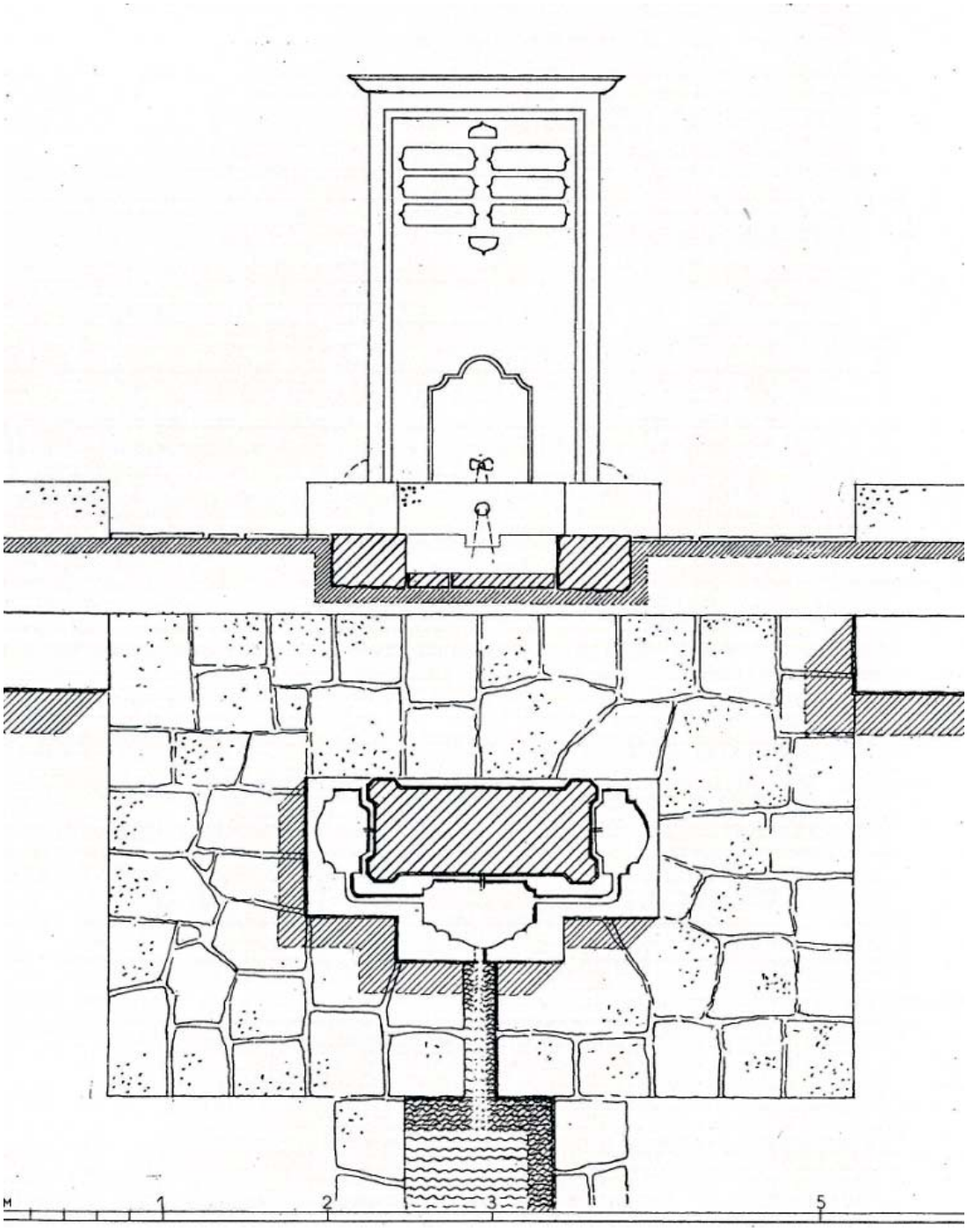

Çizim 37: Pir Mustafapaşazade Mehmet Bey Namazgâhı kıble taşı süslemesi.
(Hatice Gül)

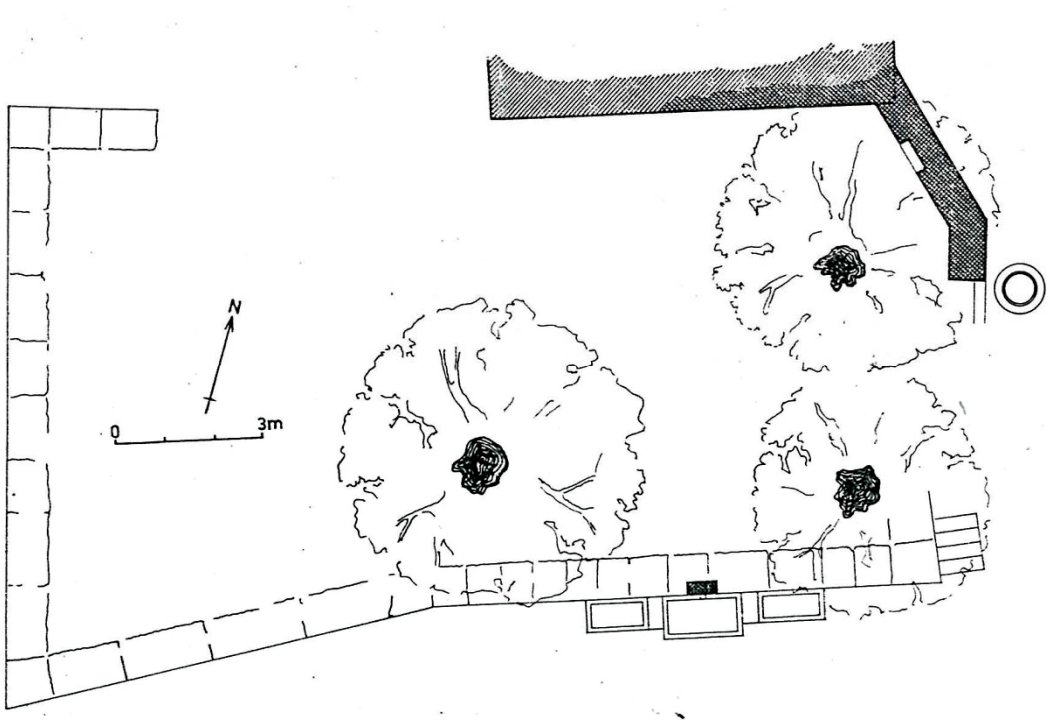

Çizim 38: Pir Mustafapaşazade Mehmet Bey Namazgâhı. (S. Hakkı Eldem)

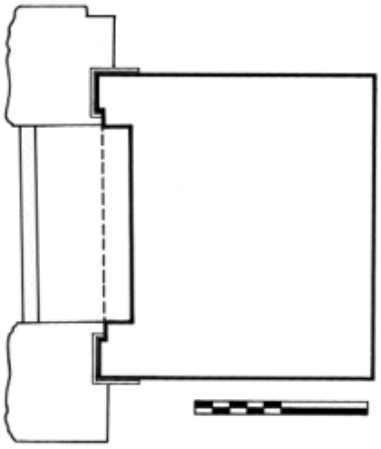
Çizim 39: Pir Mustafapaşazade Mehmet Bey Namazgâhı. (S. Hakkı Eldem)

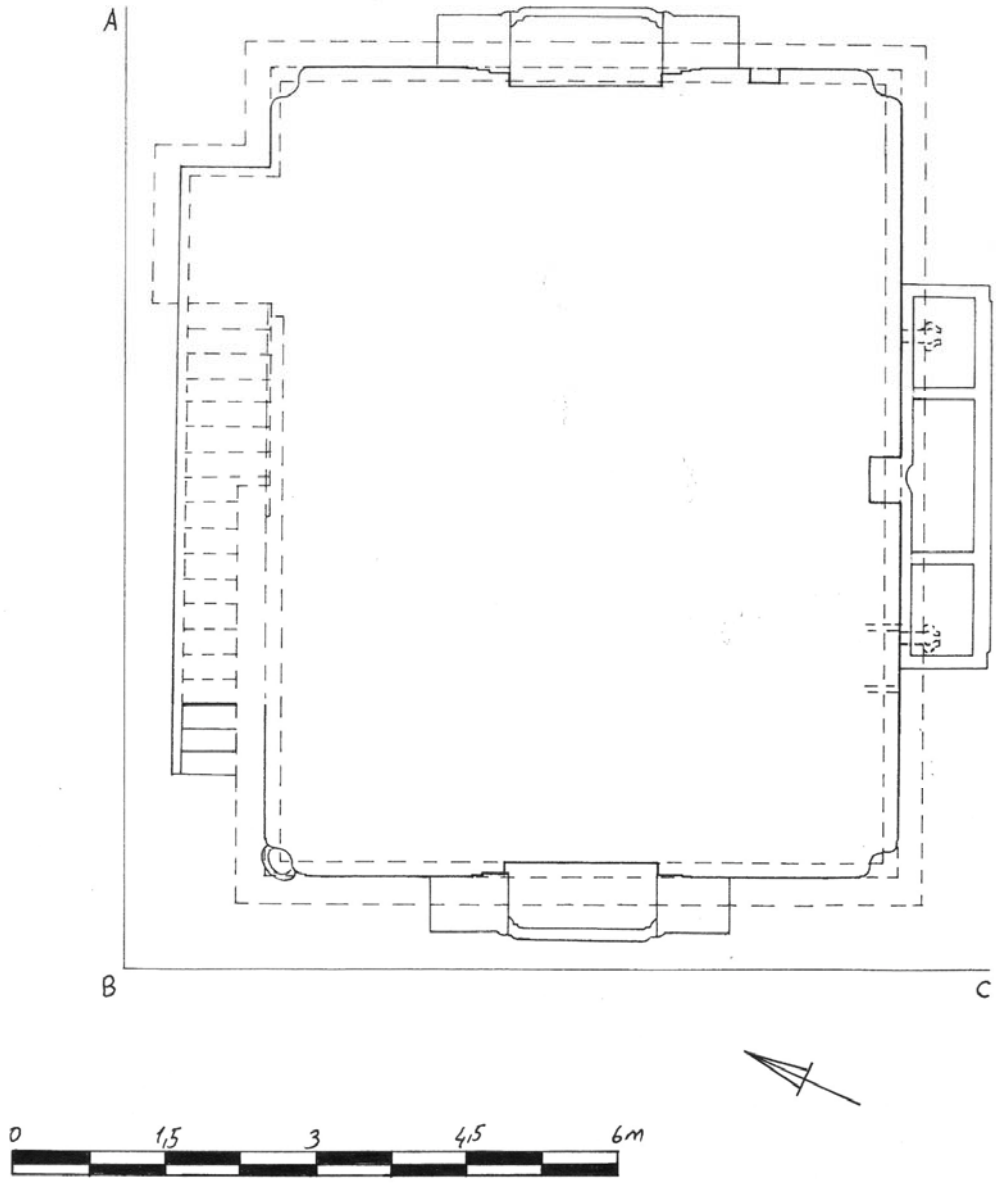

Çizim 40: Pir Mustafapaşazade Mehmet Bey Namazgâhı çeşme ön cephe görünüşü ve planı. (S. Hakkı Eldem)

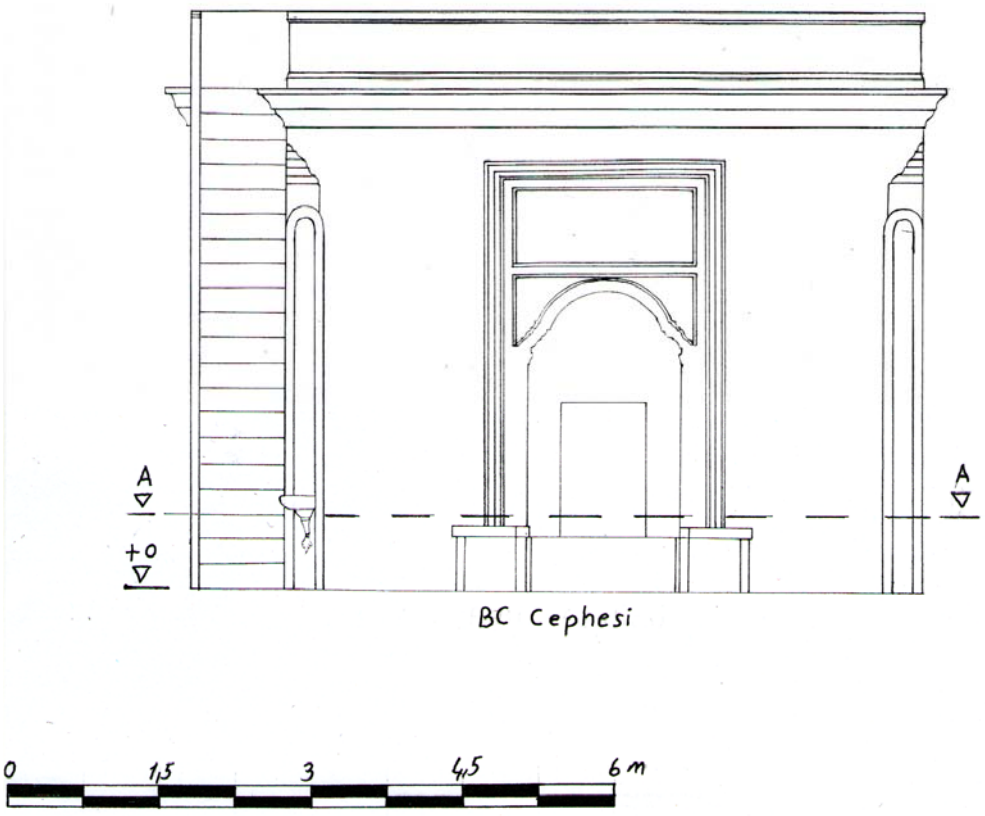

Çizim 41:Ömer Efendi Namazgâhı planı. (Semavi Eyice)

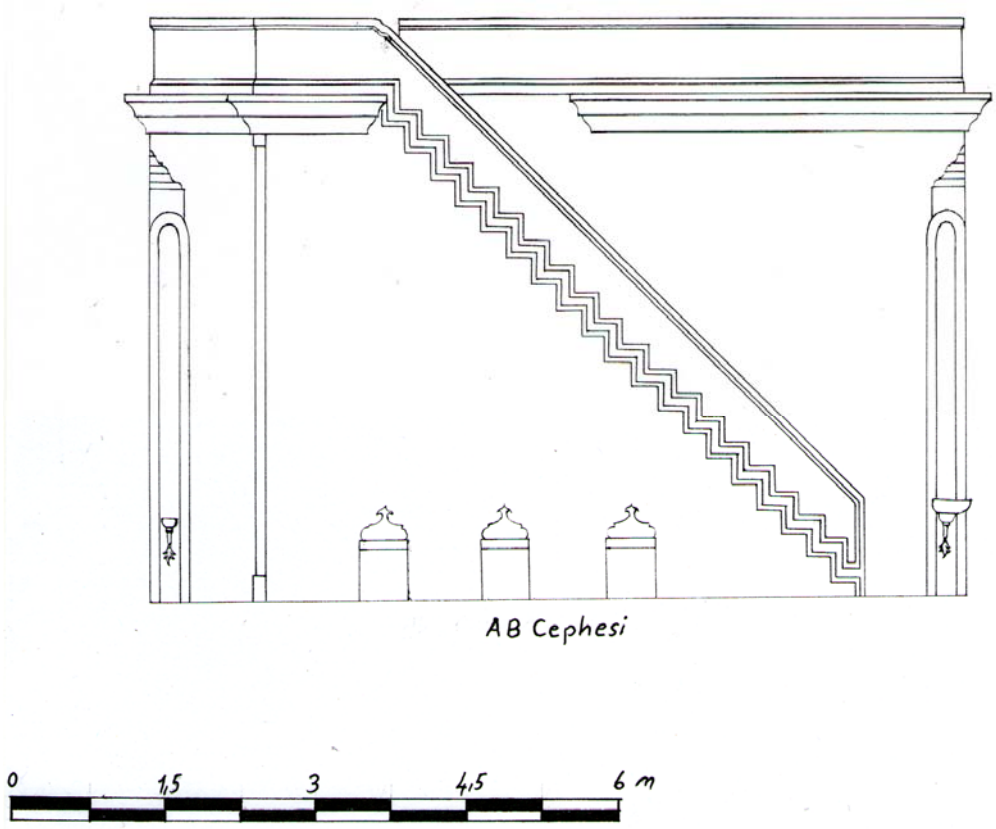
Çizim 42: Şeyhülislam Mirzazâde Mehmet Said Efendi Namazgâhı çeşme planı. (İsmail Orman)

Çizim 43: Esma Sultan Namazgâhı planı. (Hatice Gül)

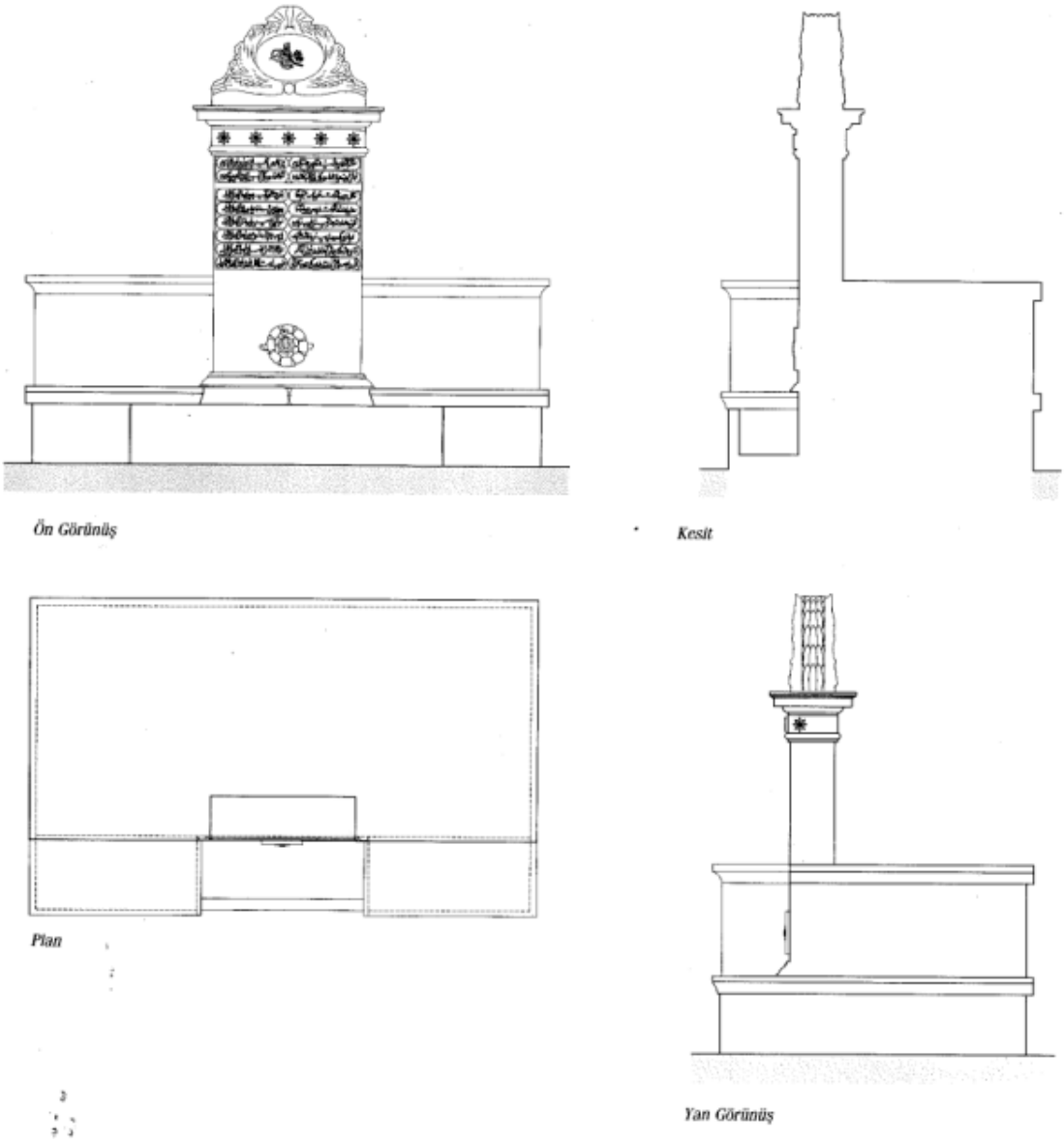

Çizim 44: Esma Sultan Namazgâhı çeşme ön cephe görünüşü. (Hatice Gül)

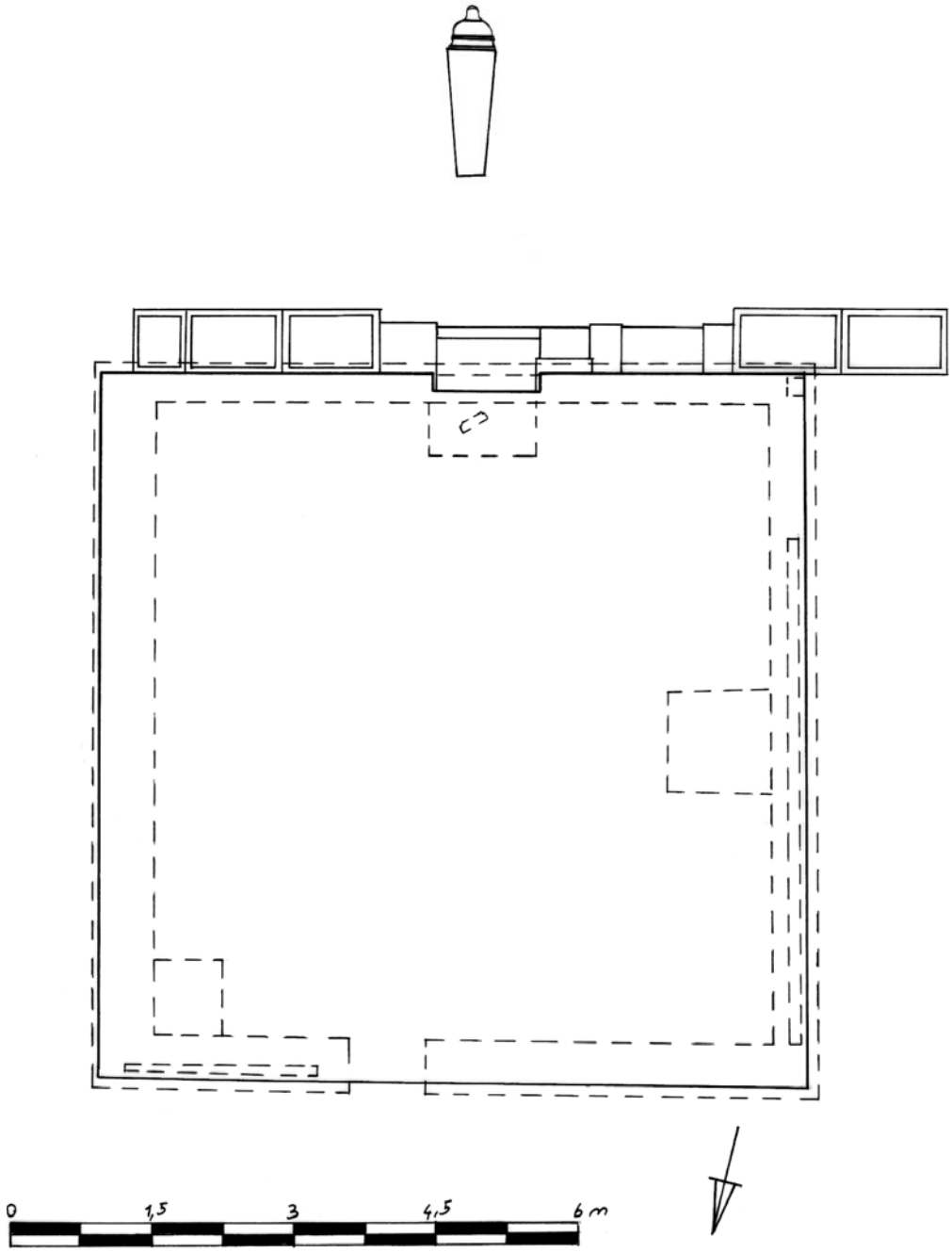

Çizim 45: Esma Sultan Namazgâhı çeşme yan cephe görünüşü. (Hatice Gül)

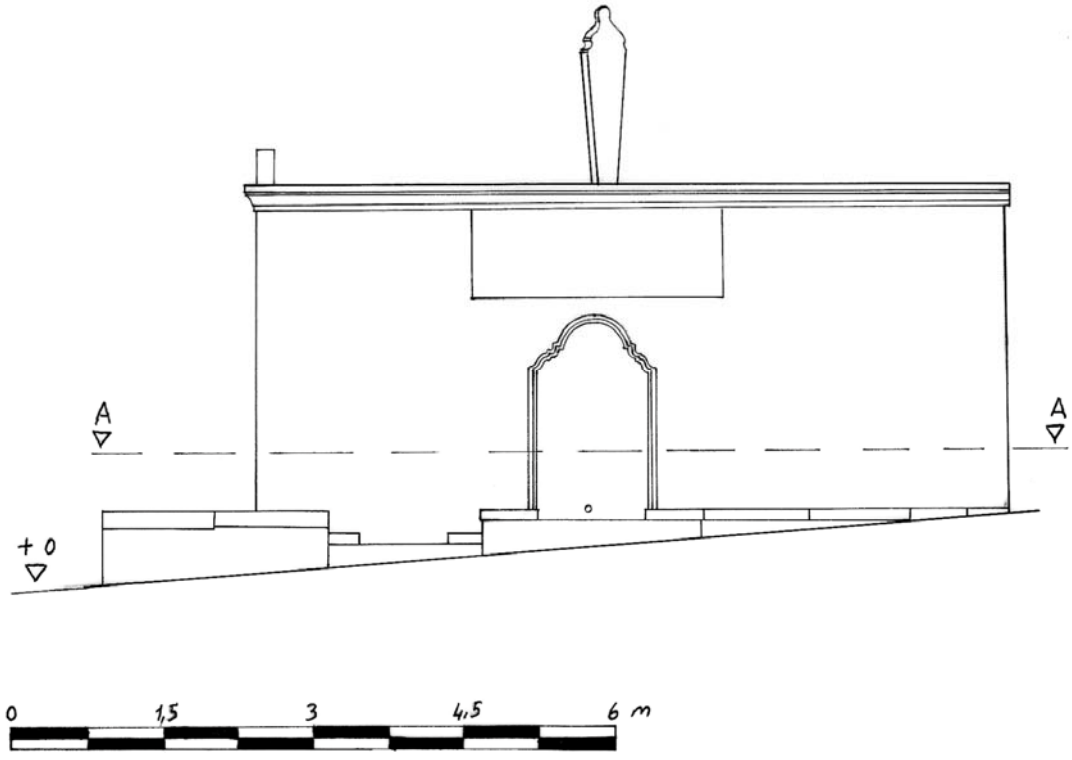

Çizim 46: Esma Sultan Namazgâhı çeşme ayna taşı süslemesi. (Hatice Gül)

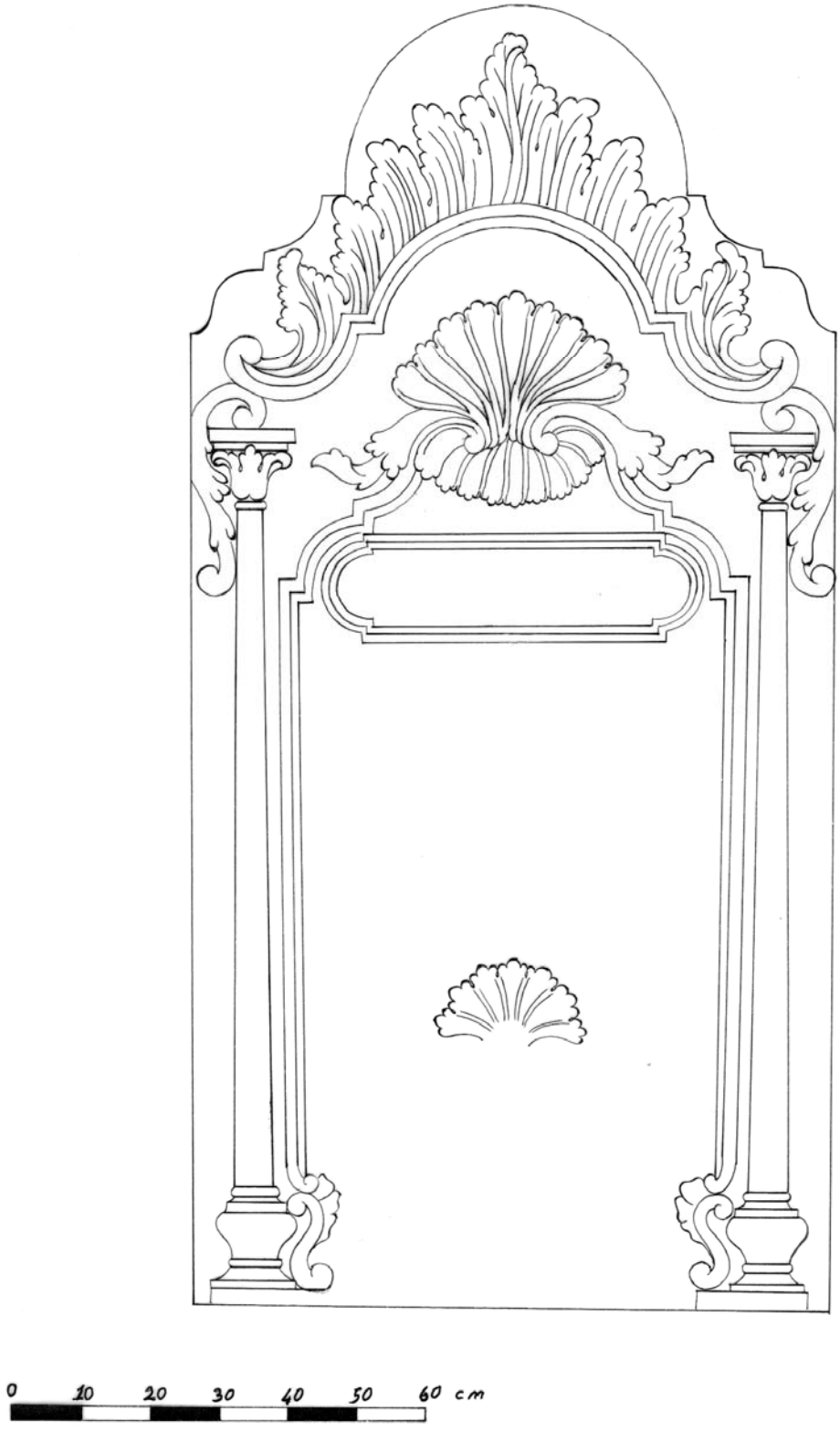

Çizim 47: Selamiçeşme. (N. Kara Pilehvarian, N. Urfalıoğlu, L. Yazıcıoğlu)

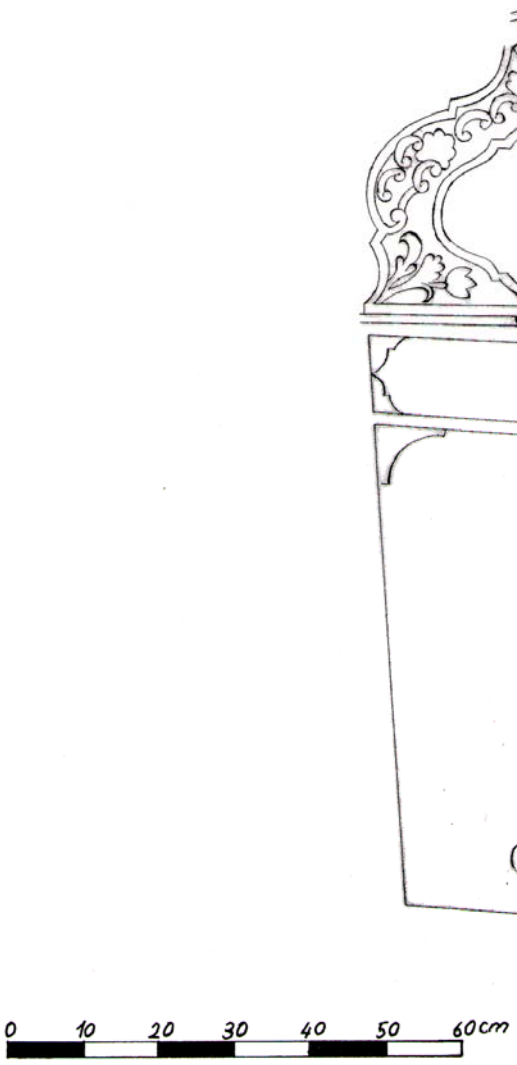

Çizim 48: Kadınlar Çeşmesi Namazgâhı planı. (Hatice Gül)

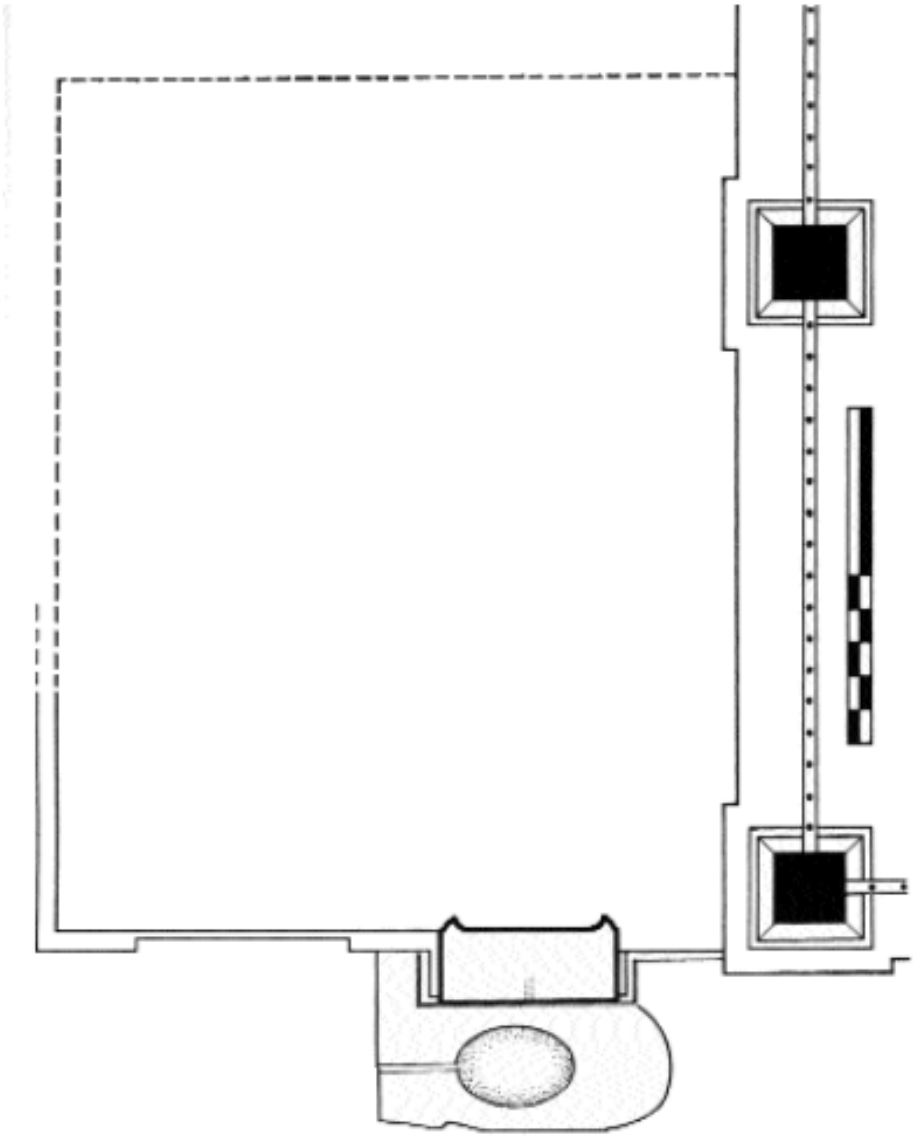

Çizim 49: Kadınlar Çeşmesi Namazgâhı çeşme ön cephe görünüşü. (Hatice Gül)

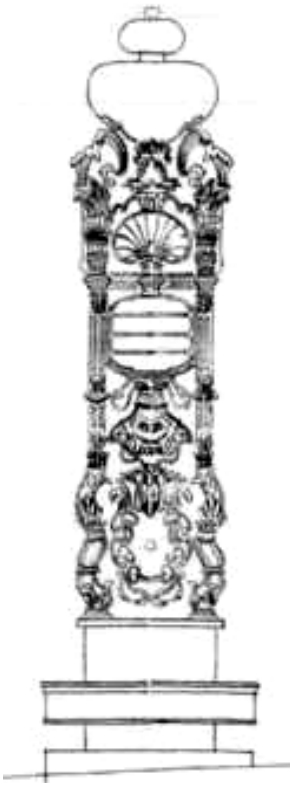

Çizim 50: Kadınlar Çeşmesi Namazgâhı çeşme ayna taşı süslemesi. (Hatice Gül)

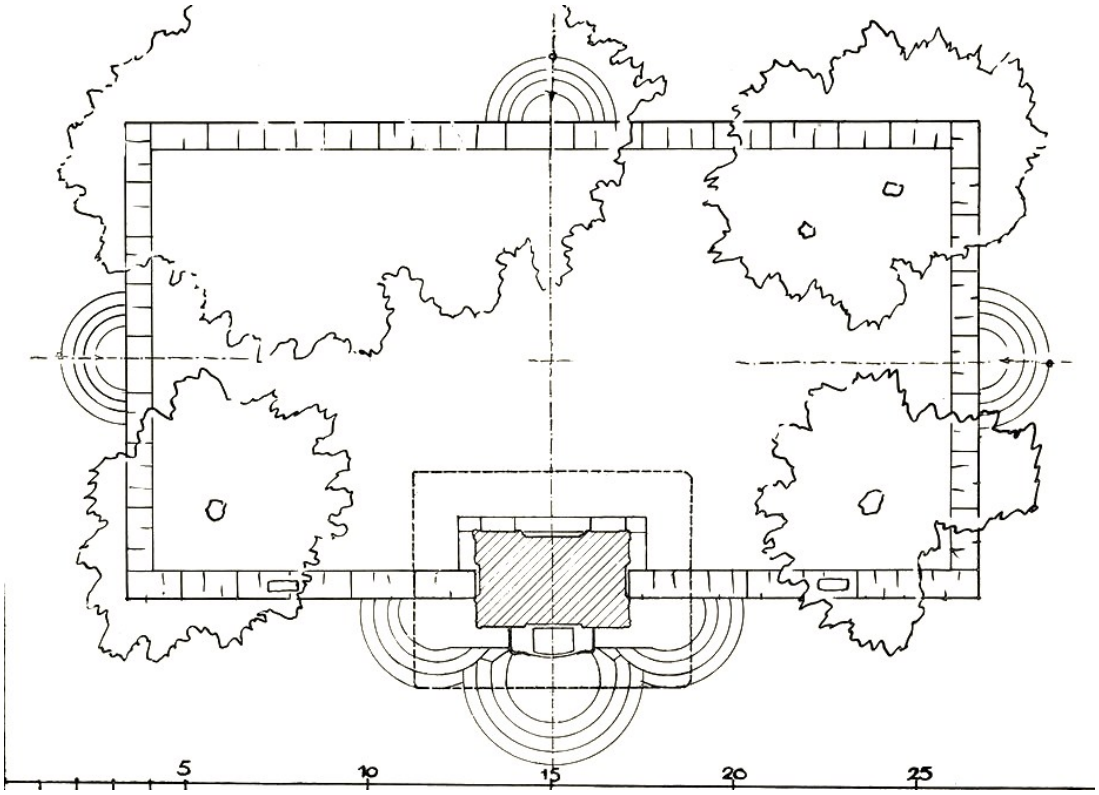

Çizim 51: Kadınlar Çeşmesi Namazgâhı kıble taşı süslemesi. (Hatice Gül)

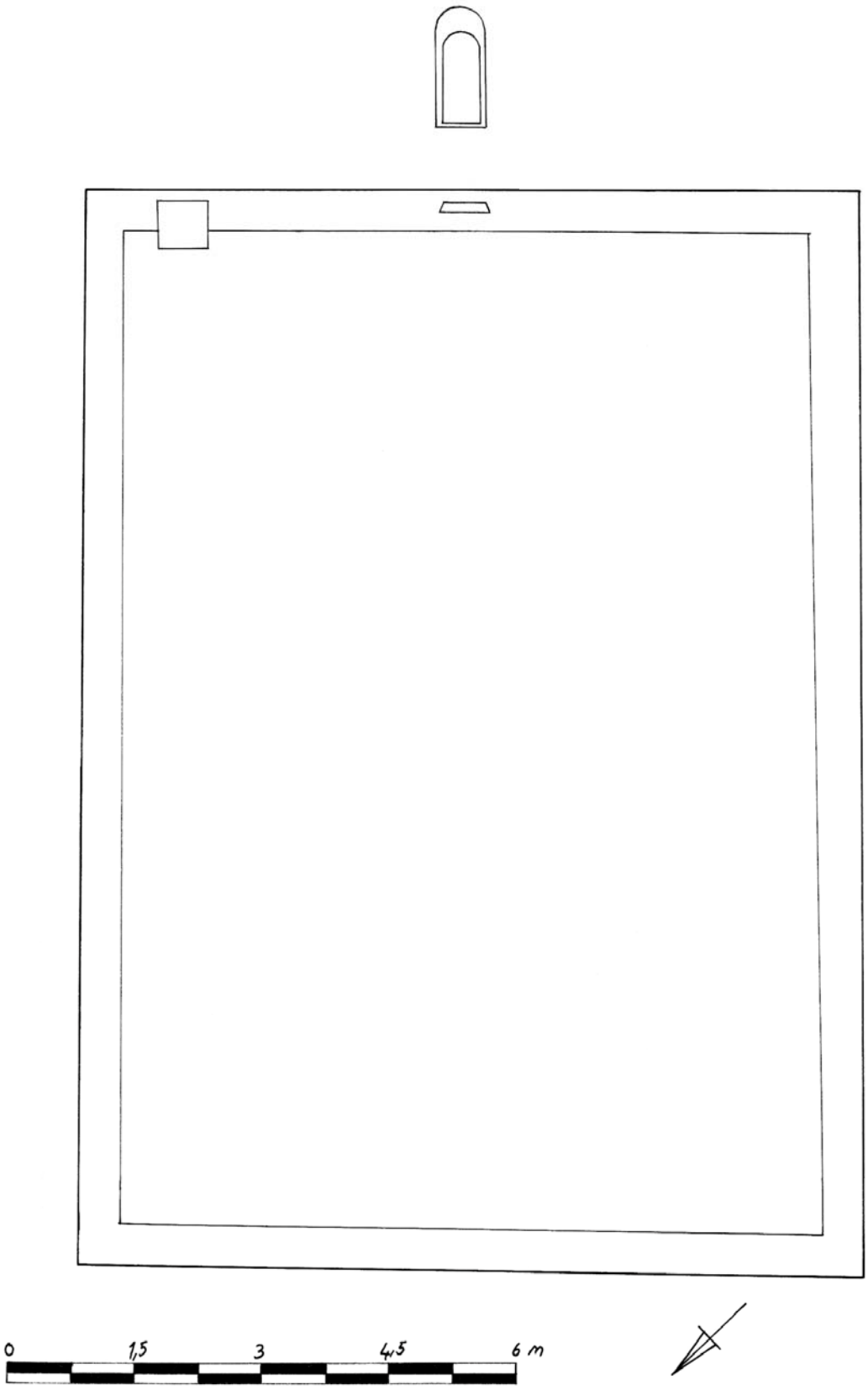
Çizim 52: Ayşe Hatun Namazgâhı planı. (İsmail Orman)

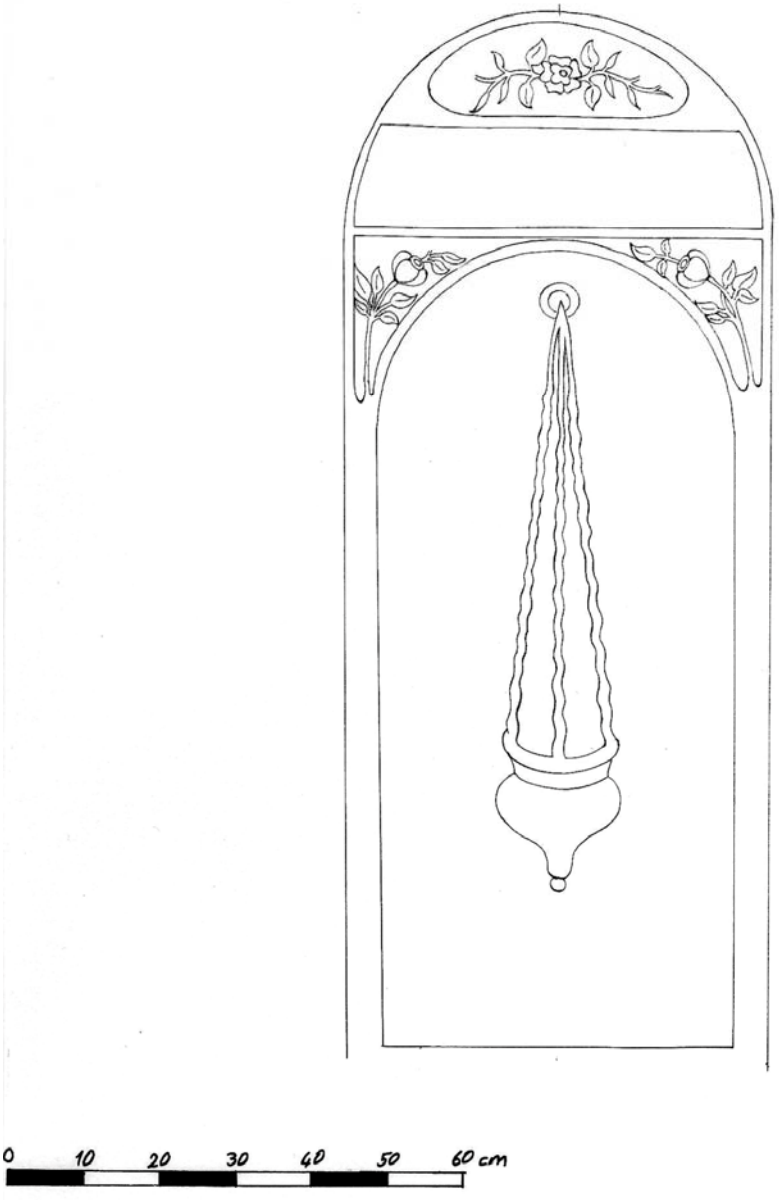
Çizim 53: Ayşe Hatun Namazgâhı çeşme ön cephe görünüşü. (H. Besim Çeçener)

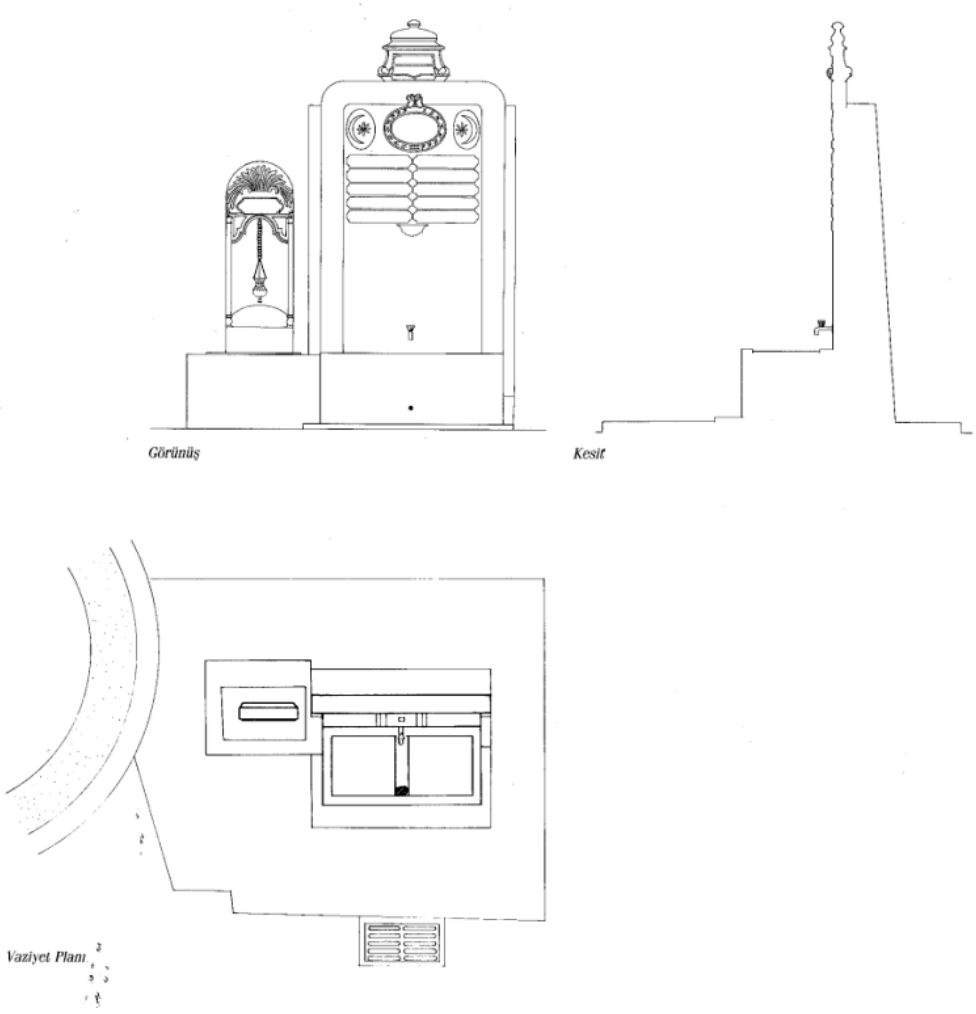

Çizim 54: Küçüksu Namazgâhı planı. (S. Hakkı Eldem)

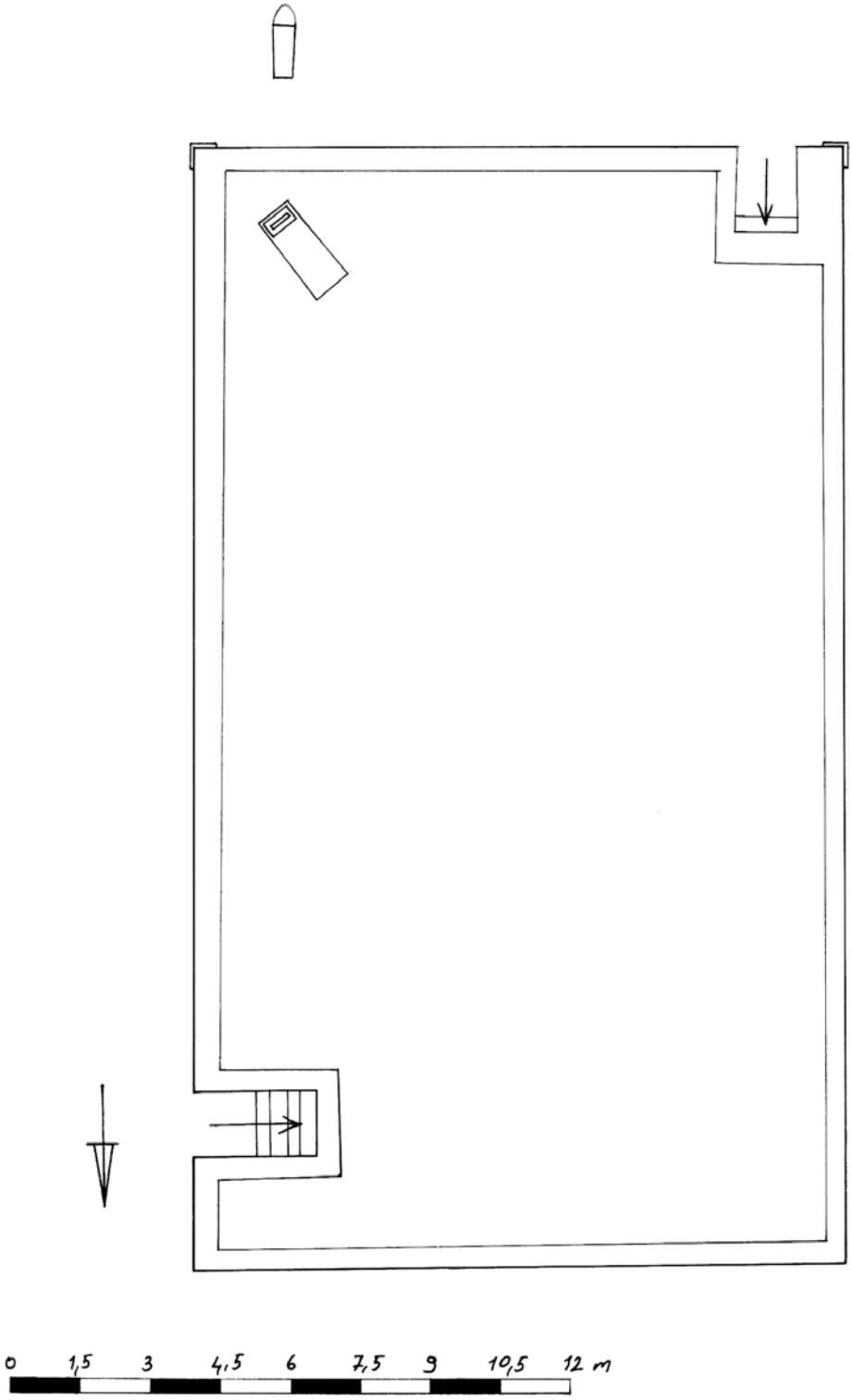

Çizim 55: Topkapı Sarayı Namazgâhı planı. (Hatice Gül)

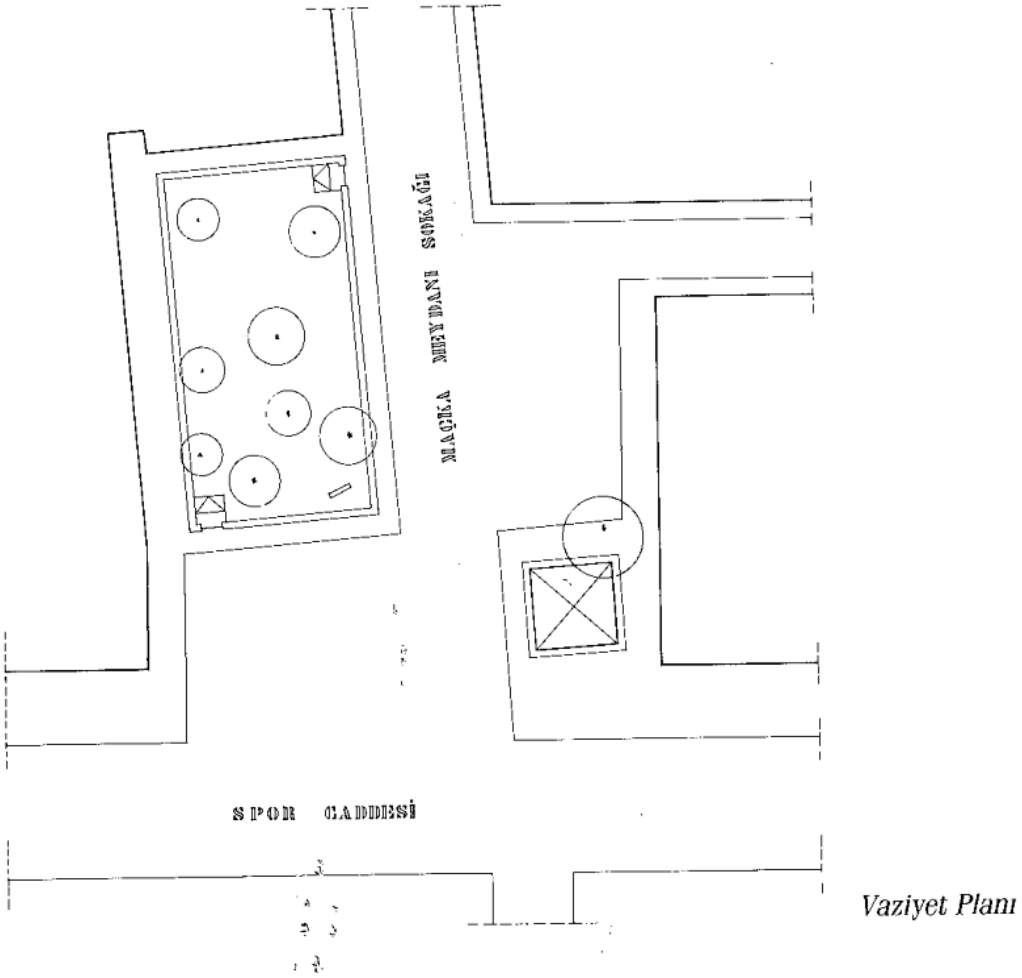

Çizim 56: Topkapı Sarayı Namazgâhı kıble taşı süslemesi. (Hatice Gül)

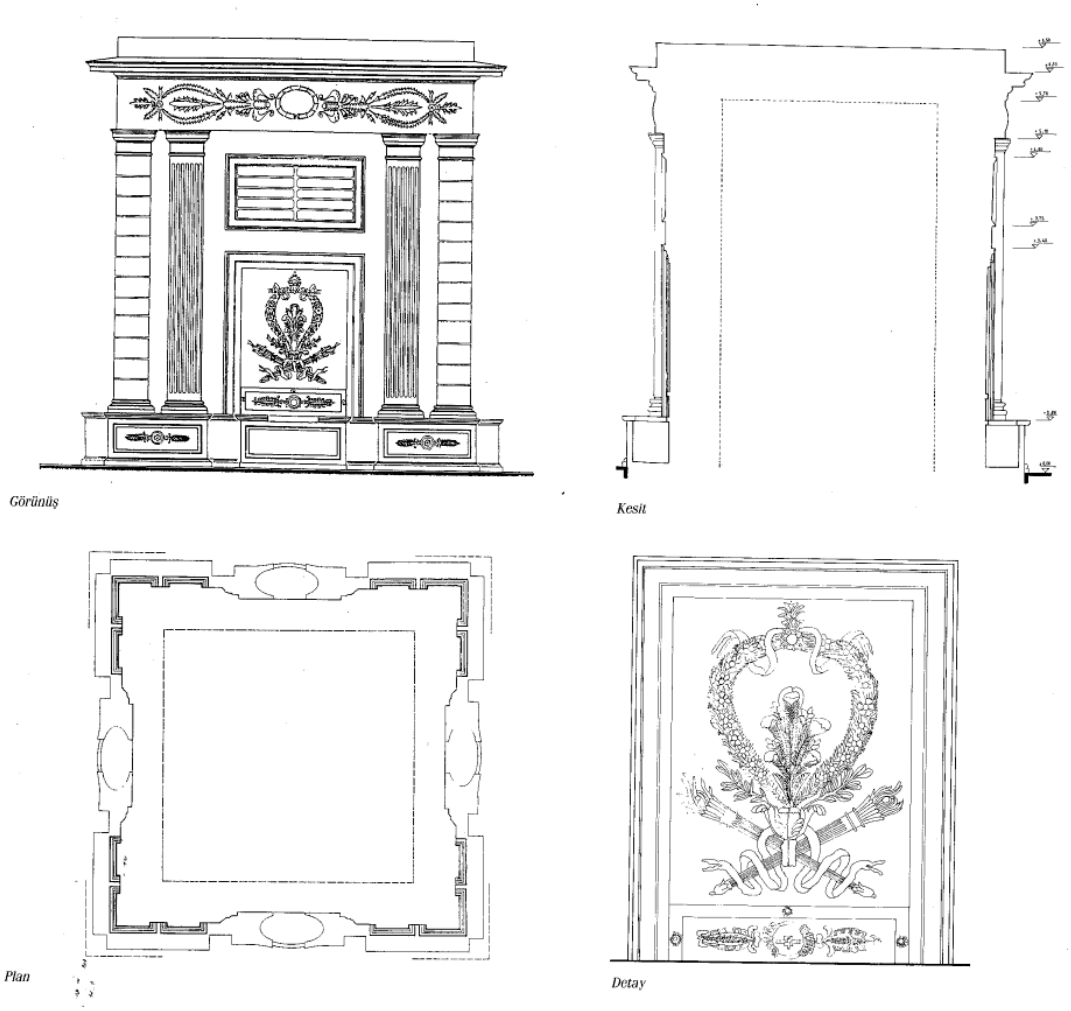

Çizim 57: Sultan II. Mahmut Namazgâhı çeşmesi ve kıble taşı.
(N. Kara Pilehvarian, N. Urfalıoğlu, L. Yazıcıoğlu)

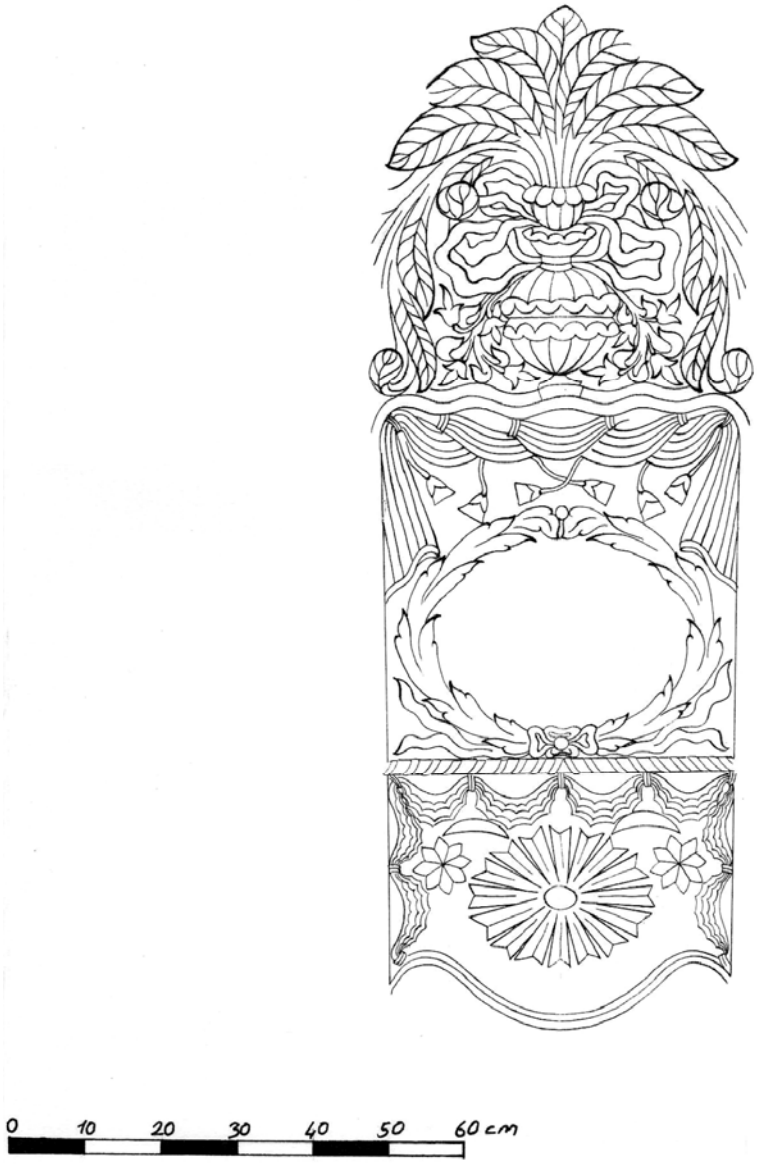

Çizim 58: Bezmiâlem Valide Sultan Namazgâhı planı. (Hatice Gül)

Çizim 59: Bezmiâlem Valide Sultan Namazgâhı ve Çeşmesi.
(N. Kara Pilehvarian, N. Urfalıoğlu, L. Yazıcıoğlu)

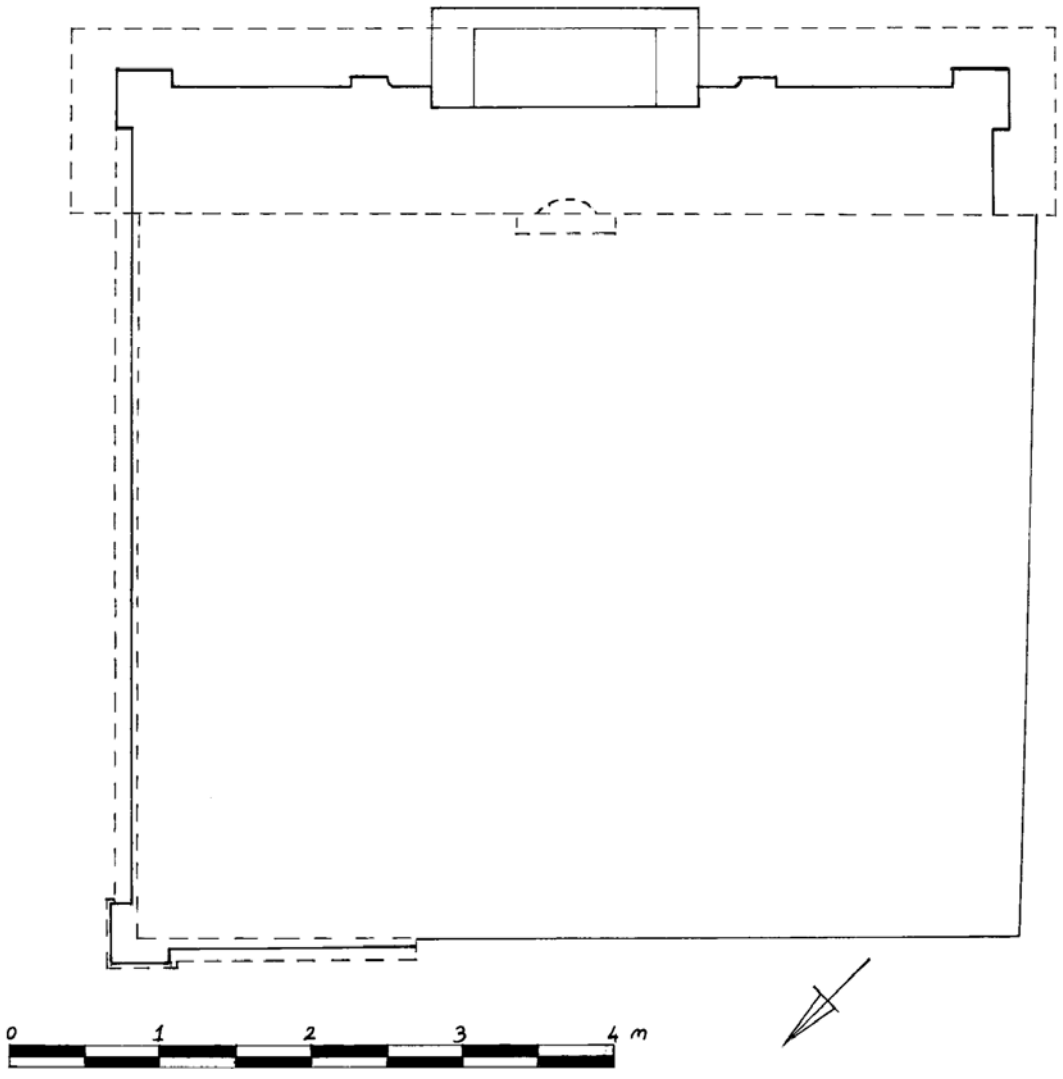

Çizim 60: Bezmiâlem Valide Sultan Çeşmesi.
(N. Kara Pilehvarian, N. Urfalıoğlu, L. Yazıcıoğlu)

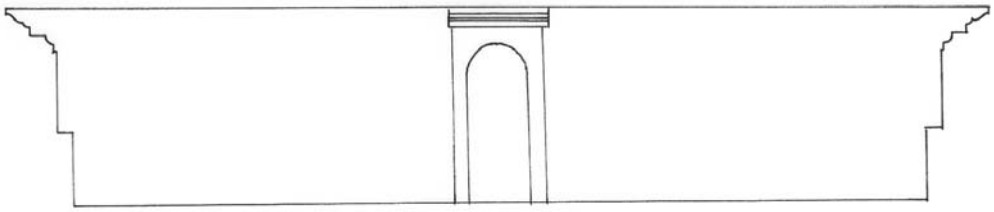

Çizim 61: Bezmiâlem Valide Sultan Namazgâhı kıble taşı ön cephe süslemesi. (Hatice Gül)

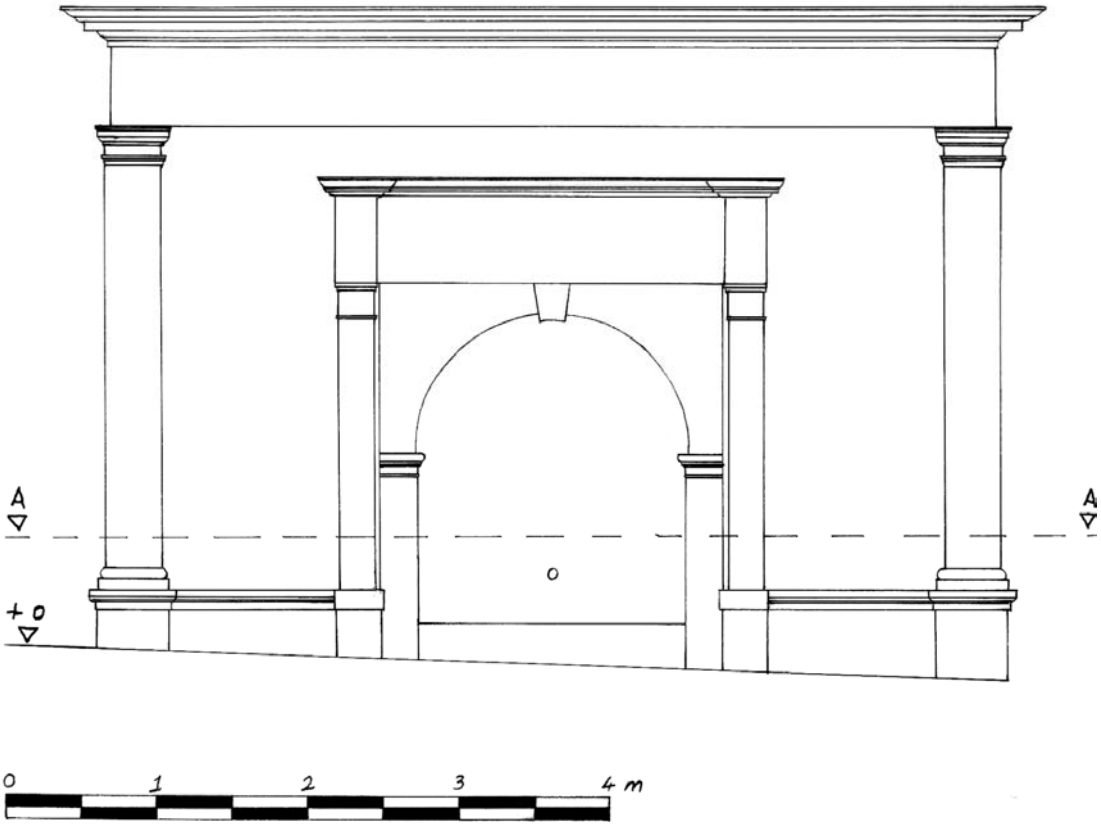

Çizim 62: Bezmiâlem Valide Sultan Namazgâhı kıble taşı arka cephe süslemesi. (Hatice Gül)

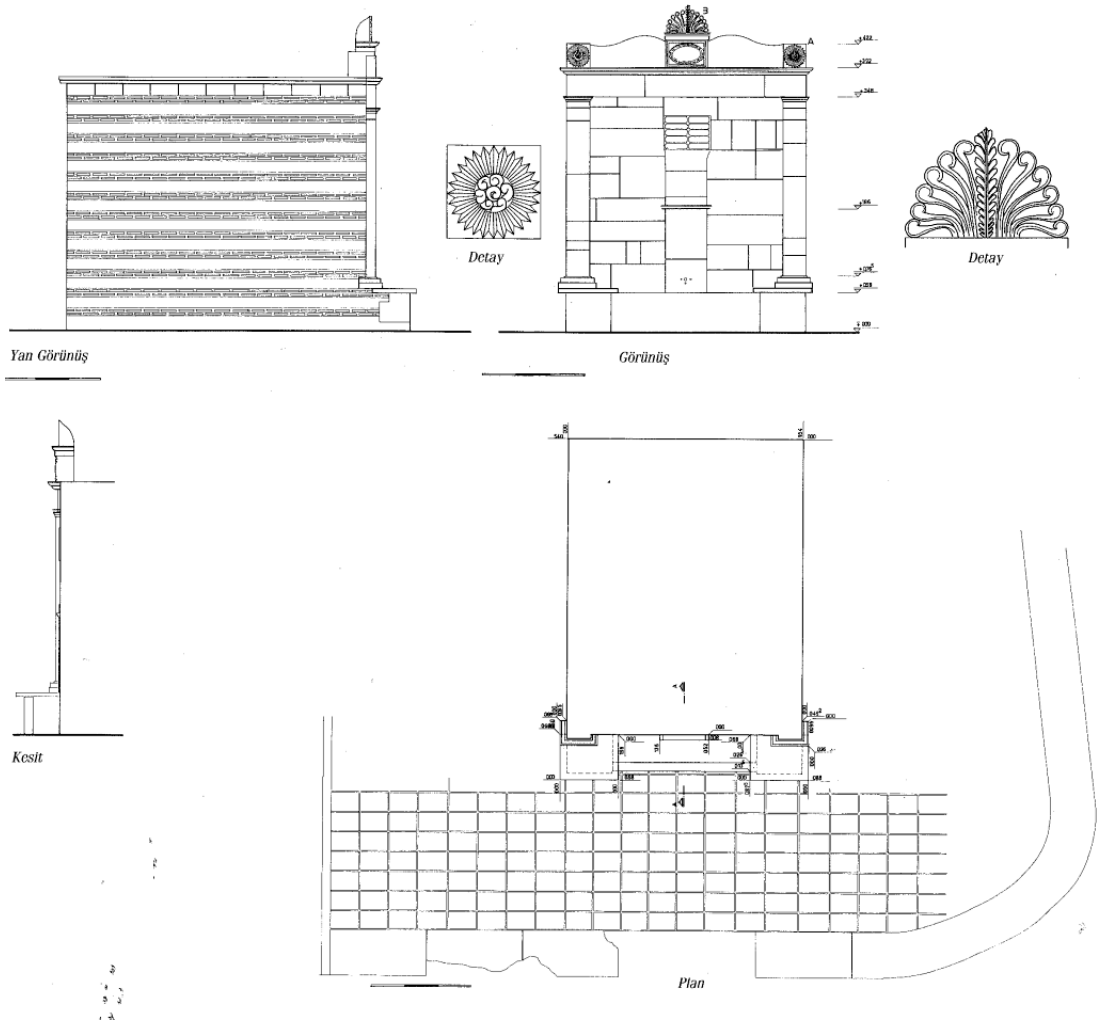

Çizim 63: Sultan Abdülmecid Namazgâhı planı. (Hatice Gül)

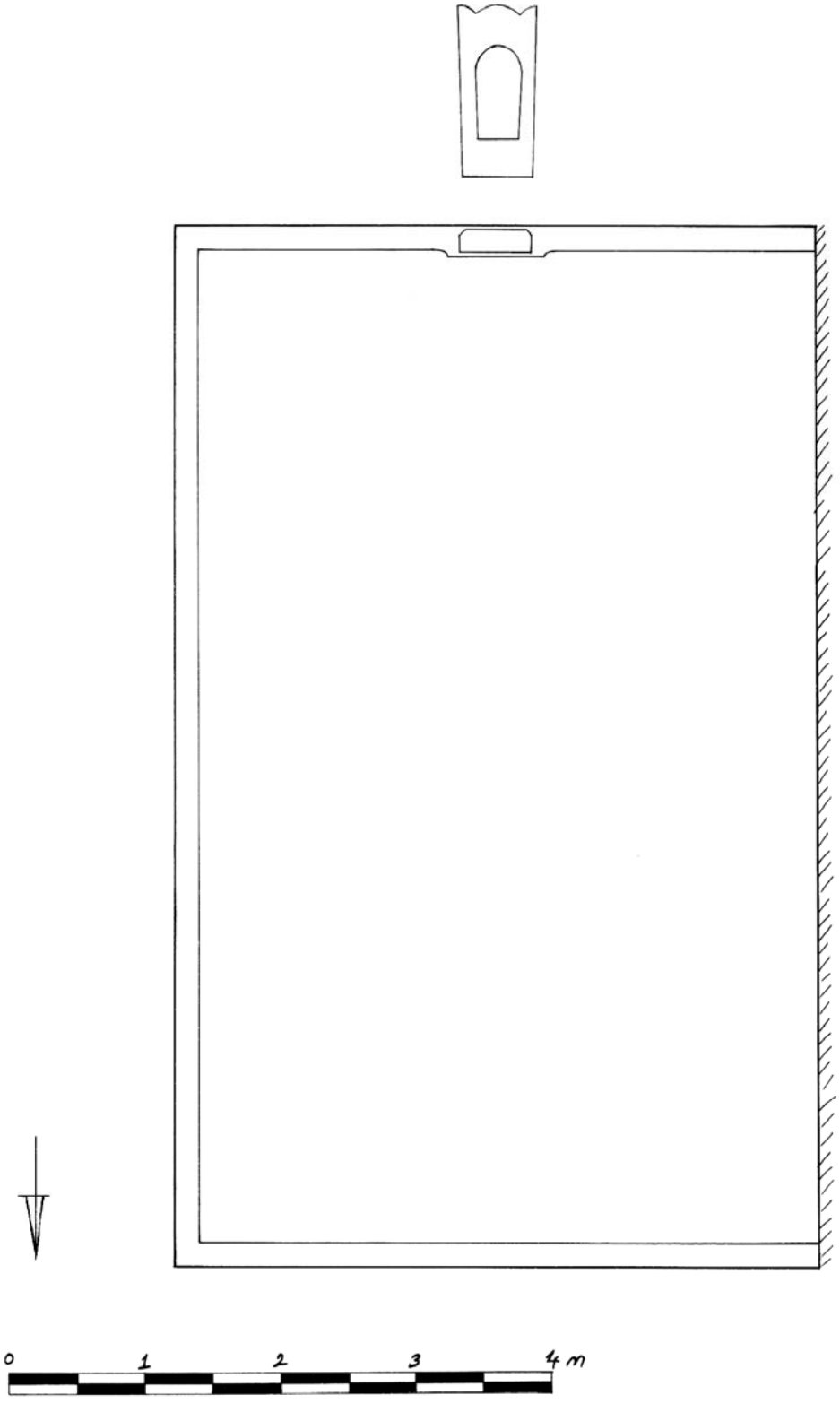
Çizim 64: Sultan Abdülmecid Namazgâhı kıble duvarı. (Hatice Gül)

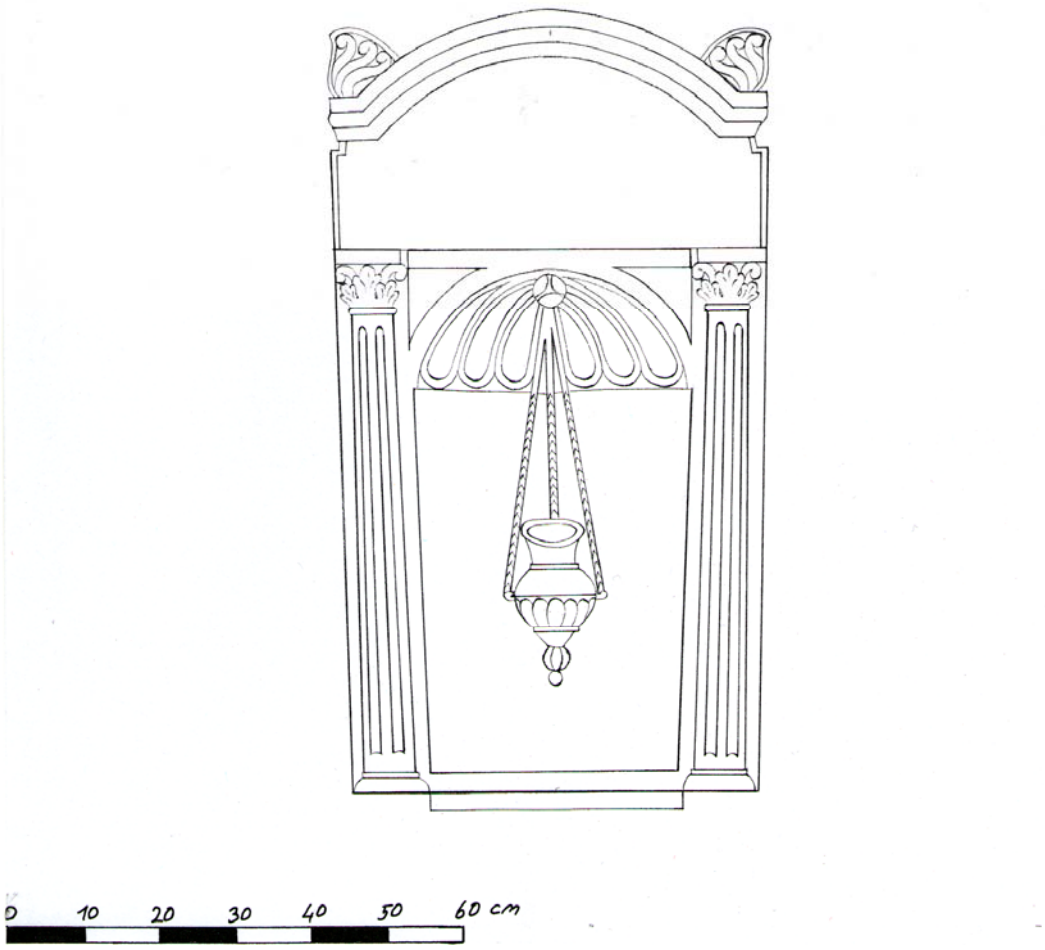

Çizim 65: Sultan Abdülmecid Namazgâhı çeşme ön cephe görünüşü. (Hatice Gül)

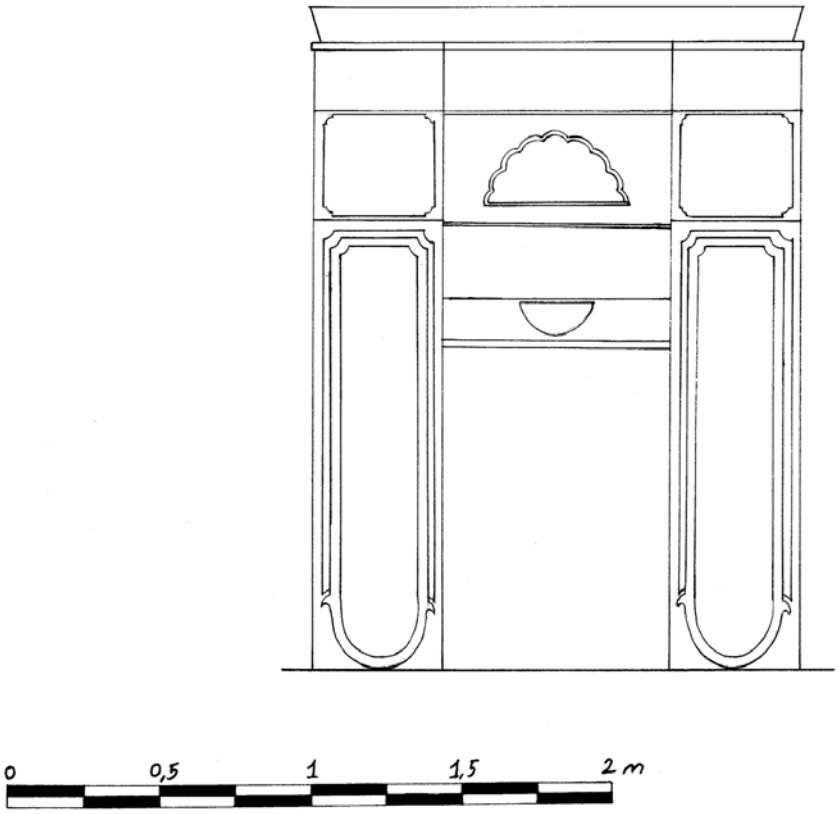

Çizim 66: Tayfur Ağa Çeşmesi.
(N. Kara Pilehvarian, N. Urfalıoğlu, L. Yazıcıoğlu)

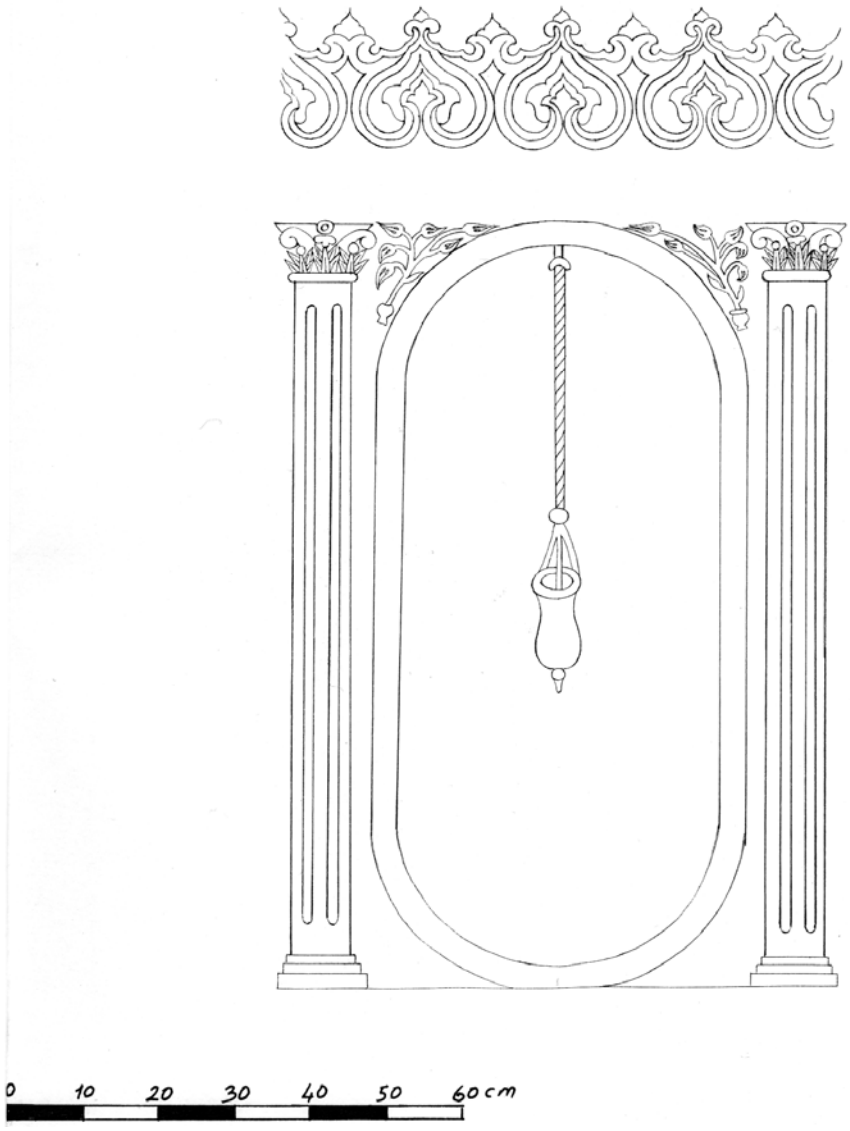

Çizim 67: Gözcü Baba Haziresi yanında bulunan namazgâhın planı. (Hatice Gül)

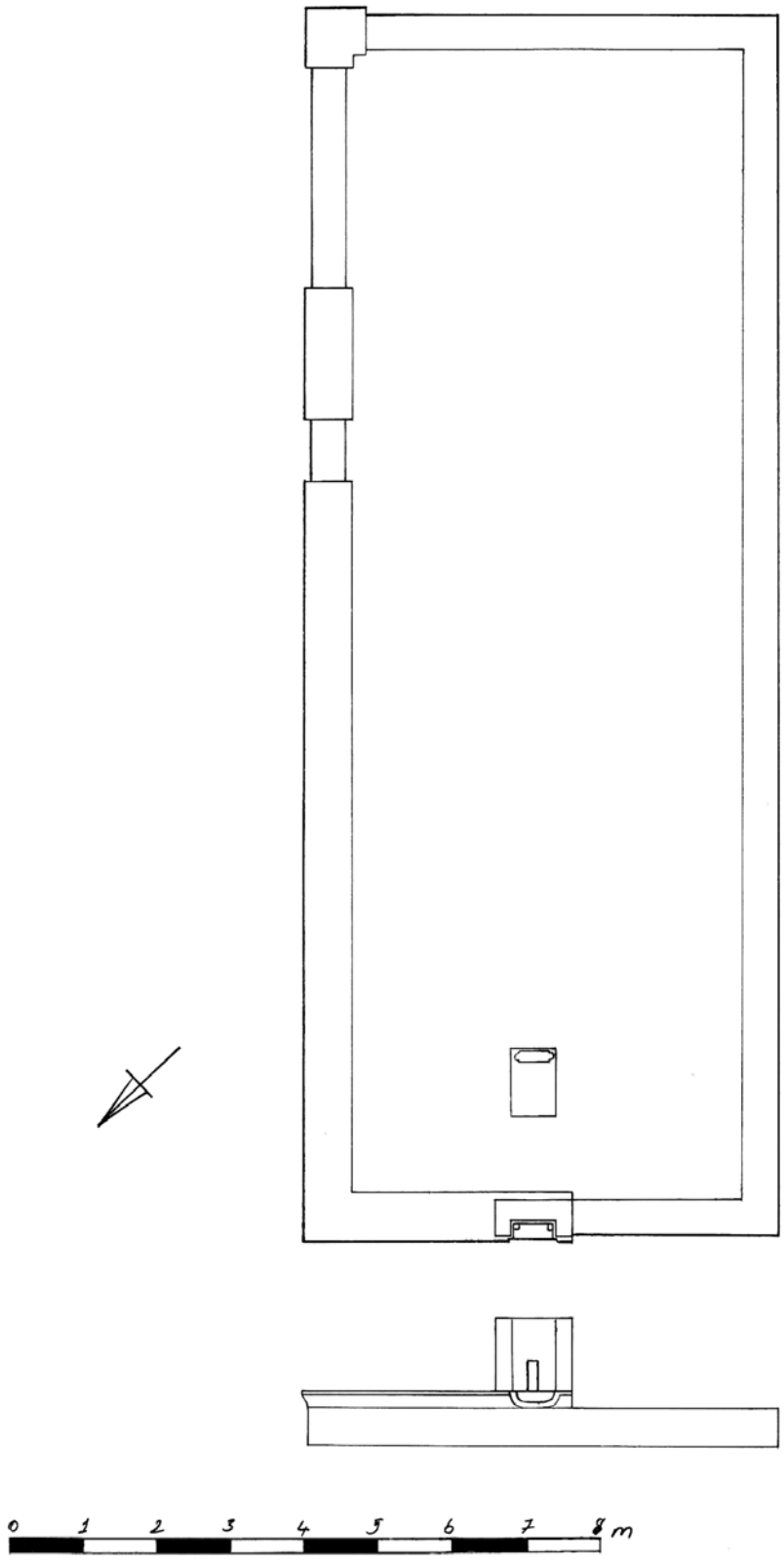

Çizim 68: Gözcü Baba Haziresi yanında bulunan namazgâhın kıble taşı süslemesi. (Hatice Gül)

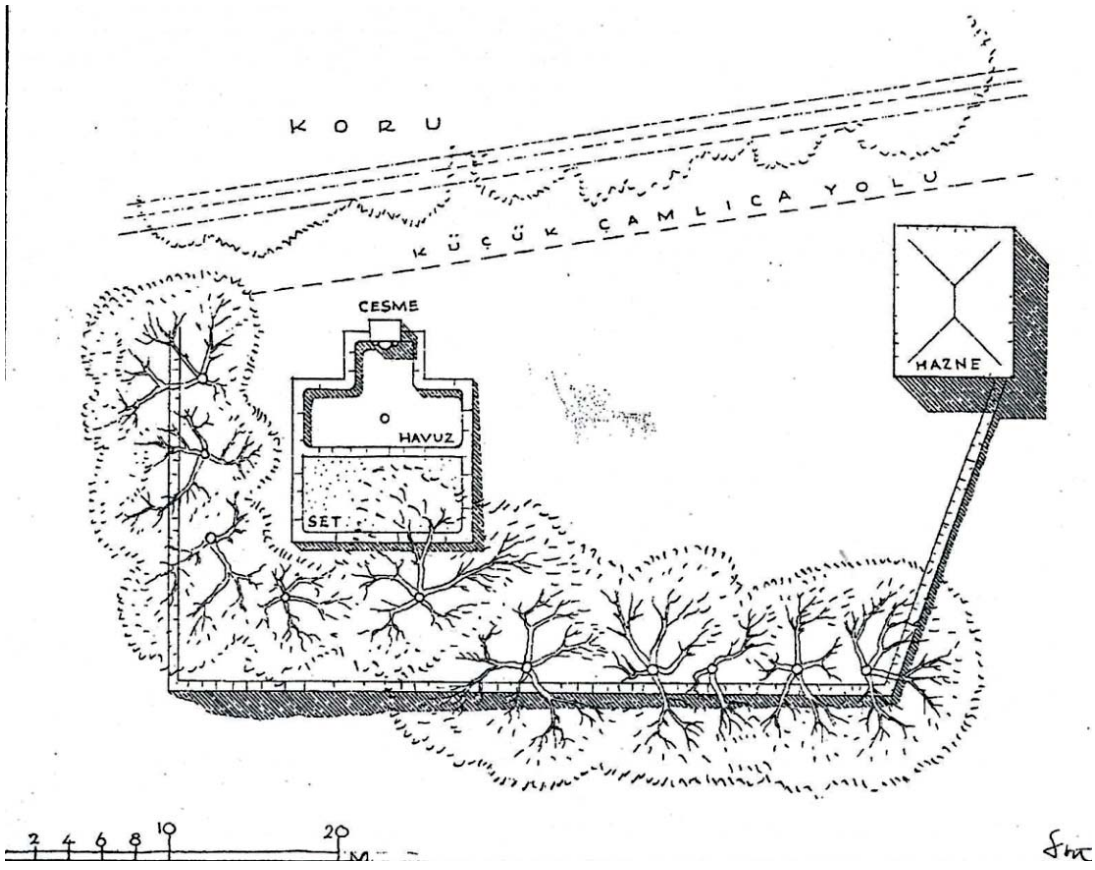

Çizim 69: Şehitlik Namazgâhı kıble taşı ön cephe görünüşü. (Hatice Gül)

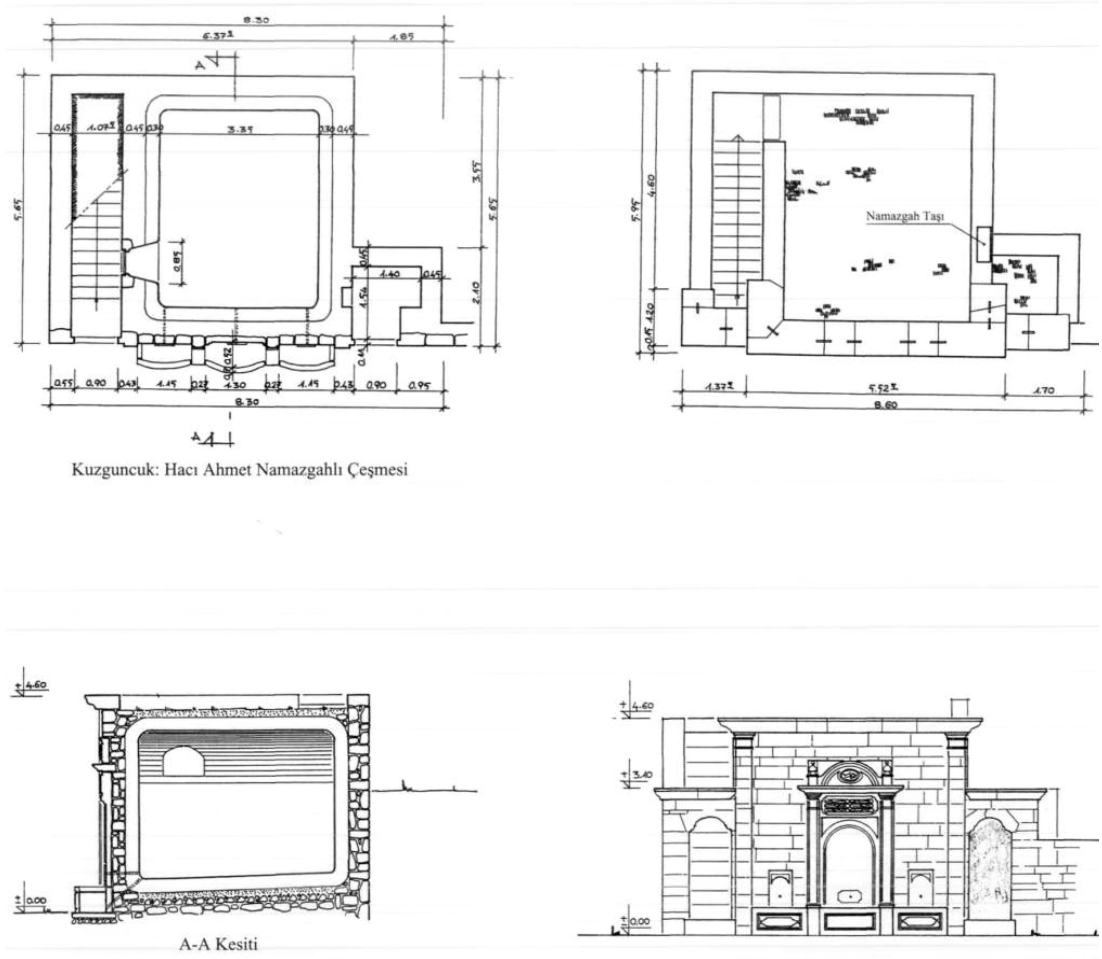

Çizim 70: Şehitlik Namazgâhı kıble taşı süslemesi. (Hatice Gül)

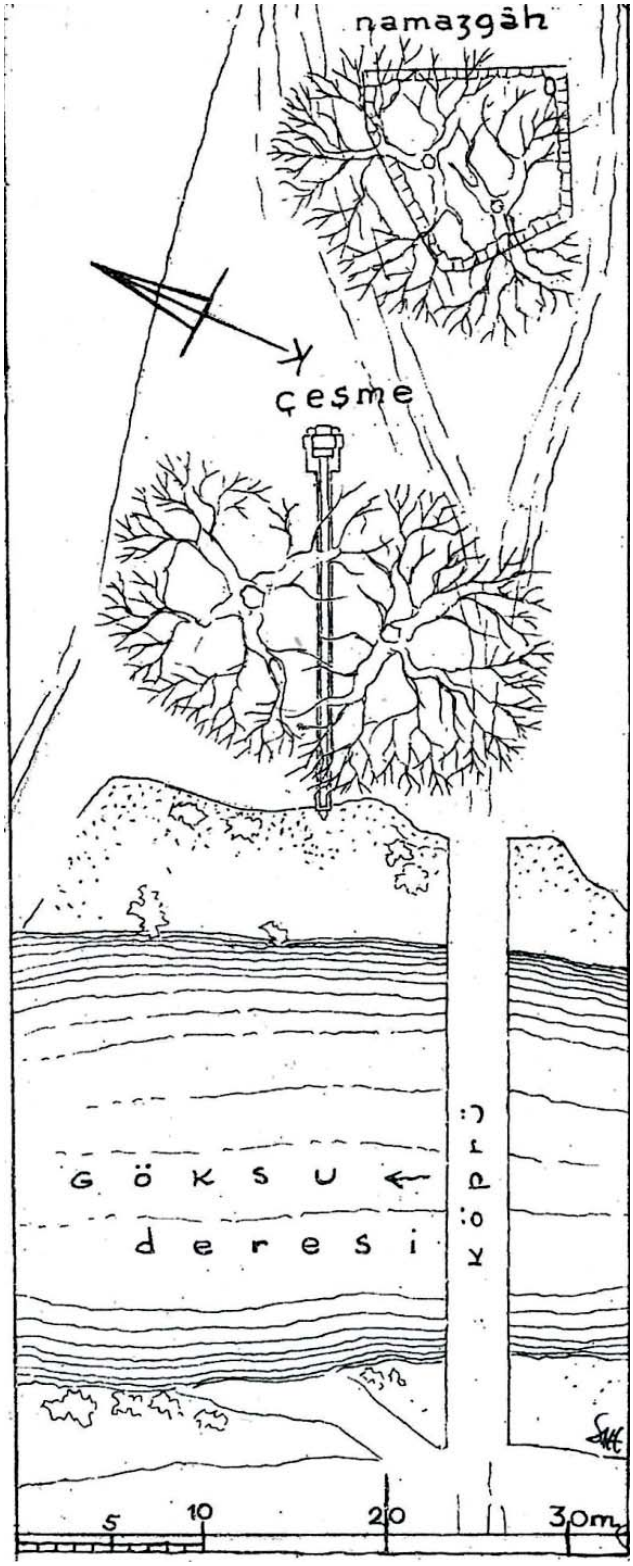

Çizim 71: Silivrikapı Ayvalık Mezarlığı İmrahor Camii İmamları Sofası Namazgâhı planı ve ön cephe görünüşü. (Hatice Gül)

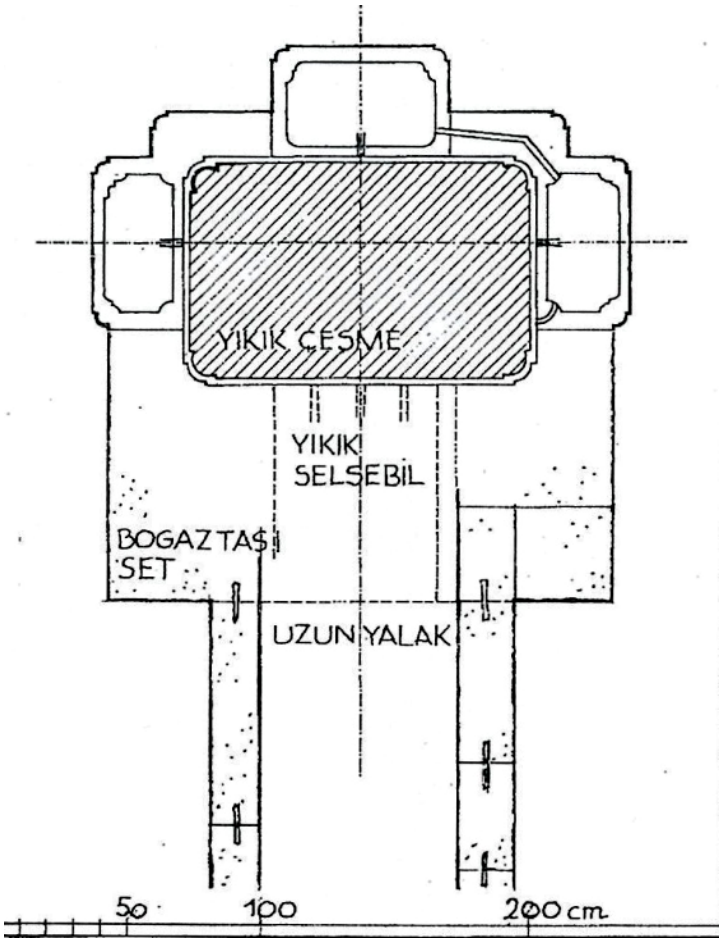

Çizim 72: Küçük Çamlıca Namazgâhı. (S. Hakkı Eldem)

Çizim 73: Ahmet Efendi Namazgâhı. (H. Besim Çeçener)

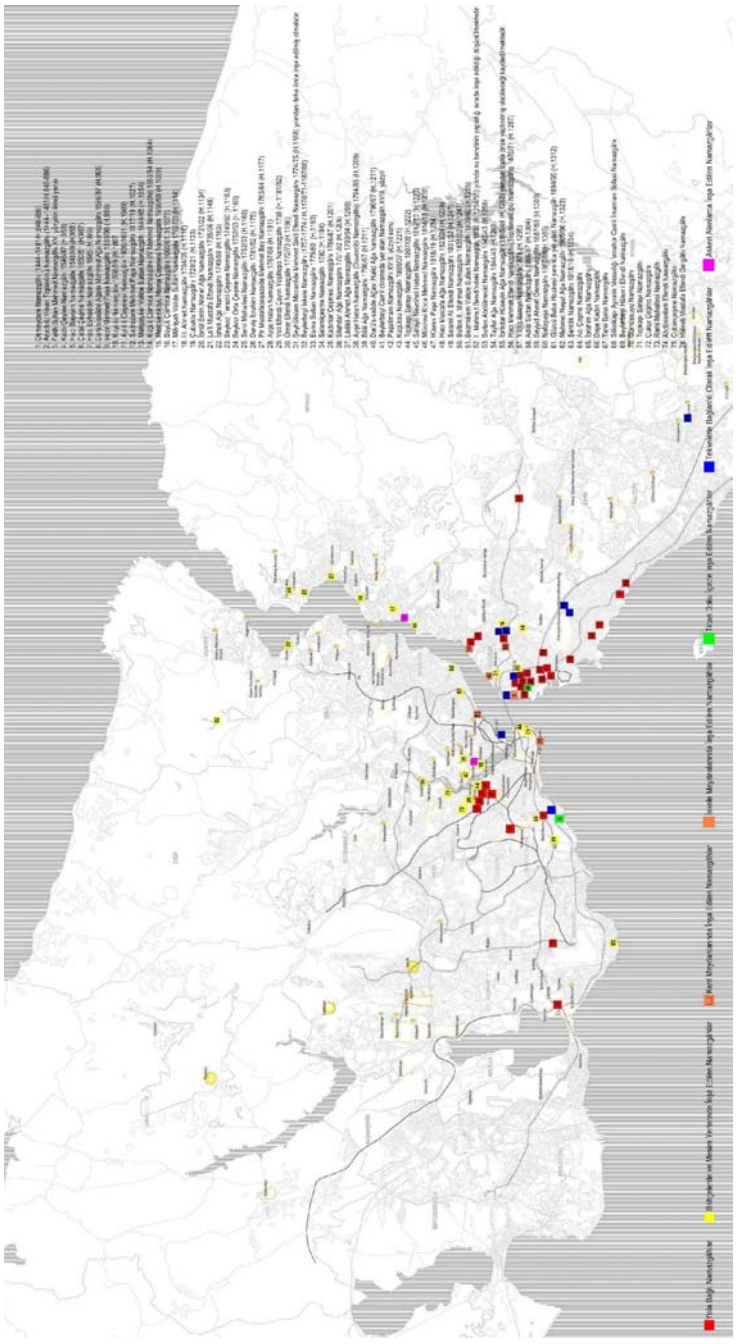

Çizim 74: Göksu Deresi'nin doğusunda yer alan namazgâh. (S. Hakkı Eldem)

Çizim 75: Göksu Deresi'nin doğusunda yer alan namazgâhın çeşmesi. (S. Hakkı Eldem)

8. HARİTALAR

Harita 1: Günümüze gelen İstanbul namazgâhları.
(http://www.basepost.net/istanbulun-tahliye-haritasi/, 00.31, 06.02.2014)

9. KAYNAKÇA

AKAY, Bülent (2006), **Mezheplerin Cuma Namazının Şartlarıyla İlgili Görüşleri ve Bu Görüşlerin Dayandığı Deliller**, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa.

AKBATU, Şinasi (1966), "Çörekçi Mezarlığı ve Namazgâhı", **İstanbul Ansiklopedisi VIII**, Koçu Yayınları, 4132-4133.

AKBATU, Şinasi (1966), "Çörekçi", **İstanbul Ansiklopedisi VIII**, Koçu Yayınları, 4131-4132.

AKIN, Tülay (1994), "Sultaniye Çayırı Çeşmesi ve Namazgâhı", **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi VII**, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul, 69-70.

AKMAYDALI, Hüdavendigâr (1994), "Mihrablı ve Minberli Namazgâhlarımız", **Vakıflar Dergisi XXIII**, 123-143.

ALİKILIÇ, Dündar (2007), "Üsküdar Bahçeleri", **Üsküdar Sempozyumu IV, (3-5 Kasım 2006) I**, İstanbul, 425-438.

ALTINER, Fikriye Pınar, (2008), **II. Abdülhamit Dönemi'nde İstanbul Bahçeleri (1876-1909)**, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

ARSEVEN, C. Esad (1966), ""Namazgâh", **Sanat Ansiklopedisi III**, MEB, İstanbul, 1498.

AYANOĞLU, İ. Fazıl (1974), **Okmeydanı ve Okçuluk Tarihi**, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Ankara.

Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi (1985), **Mecmua-i Tevarih**, Haz. Fahri Çetin Derin-Vahid Çabuk, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.

Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi (2001), **Hadîkatü'l Cevâmi**, Haz. Ahmet Nezih Galitekin, İşaret Yayınları, İstanbul.

AYVERDİ, E. Hakkı (1989), **Osmanlı Mi'marisinde Fatih Devri 855-886 (1451-1481)**, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul.

BALCI, İbrahim (2002), **Sarıyer Suları ve Çeşmeleri**, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, İstanbul.

BERK, Süleyman (2006), **Zamanı Aşan Taşlar**, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul.

BOZKURT, Nebi (1984), **Asr-ı Saadet'te Mescid ve Fonksiyonları**, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

ÇEÇEN, Kazım (1984), **İstanbul'da Osmanlı Devrindeki Su Tesisleri**, İTÜ İnşaat Fakültesi Matbaası, İstanbul.

ÇEÇENER, H. Besim (2007), **Üsküdar Merkez Mahallesi Osmanlı Dönemi Su Uygarlığı Eserleri**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

ÇERKEZ, Murat (2000), "Eyüpsultan Mezartaşlarında Kandil Motifi", **III. Eyüpsultan Sempozyumu Tebliğler (28-30 Mayıs 1999)**, İstanbul, 338-365.

ÇEŞMELİ, İbrahim (2005), **Orta Asya Camilerinde Tipoloji (7.-13. Yüzyıllar)**, yayınlanmamış doktora tezi, YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

ÇORUHLU, Yaşar (2000), **Türk İslam Sanatının ABC'si**, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.

DERMAN, M. Uğur (1975), "Osmanlı Devri Şehir ve Menzil Yollarında İstirahat ve İbadet Yerleri (Namazgâhlar)", **Atatürk Konferansları V, (1971-72)**, Ankara, 281-298.

DIEZ, Ernst (1917), **Die Kunst Der Islamischen Völker**, Akademische Verlagsgesellschaft Athenaion m.b.h., Berlin.

DIEZ, Ernst (1918), **Churasanısche Baudenkmaler**, Verlag von Dietrich Reimer, Berlin.

DOĞRUYOL, Ayhan (1987), **İstanbul Çeşmelerindeki Süslemeler**, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, MSGSÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ebû Abdillah Muhammed ibn İsmâîl el- Buhârî: **Sahîh-i Buhârî ve Tercemesi II**, mütercim Mehmed Sofuoğlu, İstanbul 1987.

EGEMEN, Affan (1993), **İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri**, Arıtan Yayınları, İstanbul.

ELDEM, S. Hakkı, (1976), **Türk Bahçeleri**, Kültür Bakanlığı, Ankara.

ERSOY, Serkan (2010), "Kazlıçeşme'deki Kazın Sırrı", **NTV Tarih**, 16, Mayıs: 15.

Evliya Çelebi (1971), **Evliya Çelebi Seyahatnamesi II**, Türkçeleştiren Zururi Danışman, Zururi Danışman Yayınevi, İstanbul.

ETTİNGHAUSEN, R. – GRABAR, O. (1994), **The Art and Architecture of Islam: 650-1250**, Yale University Press, New Haven and London.

EVYAPAN, G. Aslanoğlu (1972), **Eski Türk Bahçeleri ve Özellikle Eski İstanbul Bahçeleri**, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü Yayınları, Ankara.

EYİCE, Semavi (1958), "İstanbul-Şam-Bağdad Yolu Üzerindeki Mimari Eserler I (Üsküdar-Bostancıbaşı Derbendi güzergâhı)", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi IX**, 13, Eylül: 81-110.

EYİCE, Semavi (1981), "İstanbul'da Ortadan Kalkan Bazı Tarihi Eserler", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi 1979-1980**, 10-11, 195-238.

GENİM, M. Sinan (1976), "Mihraplı ve Minberli Namazgâhlara Bir Örnek" **Sanat Tarihi Yıllığı 1974- 1975**, 6, 148-155.

GENİM, M. Sinan (1978), "Mihraplı ve Minberli Namazgâhlar", **Fifth İnternational Congress of Turkish Art**, Budapest, 339-345.

GODARD, Andre (1938), "Les Monuments Du Feu", **Athar-e Iran III**, 7-80.

GODARD, Andre (1949), "Khorasan", **Athar-e Iran IV**, 125-137.

GÖNCÜOĞLU, S. Faruk (1997), "Harbi Mescidi", **Tarih ve Medeniyet**, 38, Mayıs: 63-65.

GÖNCÜOĞLU, S. Faruk (2005), **Tarihte Hasköy (Hasköy Sütlüce ve Halıcıoğlu Semtleri Monografisi)**, Sinpaş Kültür Yayınları, İstanbul.

GÜLERSOY, Çelik (1985), **Küçüksu (Çayır, Çeşme, Kasır)**, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2009), **Eyüp Sultan Tarihi I**, Eyüp Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2009), **Eyüp Sultan Tarihi II**, Eyüp Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar I**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar II**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

HASKAN, M. Nermi (2001), **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar III**, Üsküdar Belediyesi, İstanbul.

İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi Arşiv Bölümünde 5340 demirbaş numarası ile kayıtlı İ. Fazıl AYANOĞLU Notları.

İŞLİ, H. Necdet (2004), "Okmeydanı", **Geçmişten Günümüze Beyoğlu I**, TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul.

KARLIK, Halûk (1994), "Yeşilköy", **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi VII**, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul, 510-512.

KOMAN, M. Mesut (1986), **Eyüp Sultan Loti Kahvesi ve Çevresi**, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, İstanbul.

KONYALI, İ. Hakkı (1976), **Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi I**, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Yayınları, İstanbul.

KONYALI, İ. Hakkı (1977), **Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi II**, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Yayınları, İstanbul.

KUBAN, Doğan (1994), "Küçüksu Çeşmesi", **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi V**, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul, 161.

LAQUEUS, Hans Peter (1997), **Hüve'l-Baki (İstanbul'da Osmanlı Mezarları ve Mezar Taşları)**, Çev. Selahattin Dilidüzgün, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

LE STRANGE, G. (1930), **The Lands of the Eastern Caliphate**, Cambridge University Press, Cambridge.

MARÇAİS, Georges (1927), **Manuel D'art Musulman II**, Editions Auguste Ricard, Paris.

Mehmed Râ'if (1996), **Mir'ât-ı İstanbul I**, Haz. Günay Kut – Hatice Aynur, Çelik Gülersoy Vakfı Yayınları, İstanbul.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî I**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî II**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî III**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî IV**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmanî V**, Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın Ortak Yayını, İstanbul.

Muhammad Manazir Ahsan (1979), **Social Life Under the Abbasids**: **170-289 AH 786-902 AD**, Librairie du Liban, London, New York.

NAİR, Gülcan (2006), **İstanbul'un Tarihi Korularının Değerlendirilmesi**, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Fen Bilimleri Esntitüsü, İstanbul.

Nasuhü's-Silahî (Matrakçı) (1976), **Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i Irâkeyn Sultan Süleyman Han**, Haz. Hüseyin G. Yurdaydın, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

NEMLİOĞLU, Candan (2006), "Osmanlı'nın Eyüp'te Bahçe Anlayışı ve Uygulamaları", **X. Eyüpsultan Sempozyumu Tebliğler (12-14 Mayıs 2006)**, İstanbul, 262-271.

OCAK, Emel (2006), **İstanbul'daki Tarihi Parkların Günümüz Kullanım İşlevleri Açısından İrdelenmesi**, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

ORMAN, İsmail (2005), "Osmanlı Çeşme Mimarisinde Namazgâhlı Çeşmeler ve Üsküdar'daki Örnekler", **Üsküdar Sempozyumu II, (12-13 Mart 2004) II**, İstanbul, 385-404.

ÖNGE, Yılmaz (1992), "İstanbul'un Namazgâhlı Çeşmelerinden Vezir Mehmed Paşa Çeşmesi", **Semavi Eyice Armağanı İstanbul Yazıları**, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, İstanbul.

ÖNKAL, A. – BOZKURT, N. (1993), "Cami", **İslam Ansiklopedisi VII**, TDV, İstanbul, 46-56.

ÖZ, Tahsin (1962), **İstanbul Camileri I**, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

ÖZ, Tahsin (1987), **İstanbul Camileri II**, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

ÖZDAMAR, Mustafa (1988), "Namazgâhlar", **Vakıflar Dergisi XX**, 221-248.

ÖZDAMAR, Mustafa (2004), "Üsküdar Namazgâhları", **Üsküdar Sempozyumu I, (23-25 Mayıs 2003) I**, İstanbul, 97-105.

ÖZERGİN, M. Kemal (1958), "Üsküdar-Bostancıbaşı Derbendi Güzergâhı Mimari Eserlerinin Kitabeleri", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi IX**, 13, Eylül: 110-132.

ÖZTÜRK, Kadir (2008), **Üsküdar Harem Semtinin Tarihi Gelişimi**, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, MÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

PAKALIN, M. Zeki (1983), "Namazgâh", **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü II**, MEB, İstanbul, 651.

PEDERSEN, Johs (1979), "Mescid", **İslam Ansiklopedisi VIII**, MEB, İstanbul, 1-71.

PEKBAŞ, Tahsin (1974), **İstanbul Namazgâhları**, yayınlanmamış lisans tezi, İÜ Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

PİLEHVARİAN, N. K.-URFALIOĞLU, N.-YAZICIOĞLU, L. (200), **Osmanlı Başkenti İstanbul'da Çeşmeler,** YEM Yayın, İstanbul.

SAKAOĞLU, Necdet (2005), "Çırpıcı Çayırı", **Surların Öte Yanı (Zeytinburnu)**, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, İstanbul.

SAYAR, Berna (2010), **İstanbul Boğazı Anadolu Yakasındaki Kıyı Yerleşmeleri**, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, MSGSÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

SEZEN, Z. Nur (1993), "Abdülmecid Çeşmesi", **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi I**, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul, 49.

SEZEN, Z. Nur (1994), "Bilâl Ağa Çeşmesi", **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi II**, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul, 229.

ŞAHİN, Salih (2010), "Küçükçekmece Tarihi", **Dünden Bugüne Küçükçekmece**, Küçükçekmece Belediye Başkanlığı, İstanbul.

ŞEHSUVAROĞLU, Bedi N. (1969), **Göztepe**, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, İstanbul.

TANIŞIK, İ. Hilmi (1943), **İstanbul Çeşmeleri I**, T.C. Maarif Vekilliği Antikite ve Müzeler Müdürlüğü, İstanbul.

TANIŞIK, İ. Hilmi (1945), **İstanbul Çeşmeleri II**, MEB Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, İstanbul.

TANMAN, M. Baha (1994), "Karabaş Tekkesi", **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi IV**, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul, 440-441.

TANMAN, M. Baha (1994), "Hacı Evhad Külliyesi", **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi III**, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul, 473-475.

TANYELİ, Uğur (1999), "Musalla, İdgâh, Namazgâh: Tanımsız bir Mimari Olgu", **Uluslararası 3. Türk Kültürü Kongresi (25-29 Eylül 1993) I**, Ankara, 232-238.

TAŞER, Nesrin (2008), **İstanbul'da Ihlamur ve Küçüksu Kasırları**, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

TİRYAKİ, Yavuz (2004), "Namazgâhlar", **Geçmişten Günümüze Beyoğlu I**, TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul.

TİRYAKİ, Yavuz (2006, "Namazgâh", **İslam Ansiklopedisi XXXII**, TDV, İstanbul, 357-360.

TİRYAKİ, Yavuz (2010), **İstanbul'un 100 Namazgâhı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul.

TURGUT, Naciye (2004), "Hoca Ali Rıza'nın Üsküdar'ı", **Üsküdar Sempozyumu I, (23-25 Mayıs 2003) II**, İstanbul, 204-217.

TURGUT, Naciye (2007), "Bir Zamanlar Üsküdar'dan Tarihe Düşen Notlar: Çiçekçi Kahvehanesi", **Üsküdar Sempozyumu IV, (3-5 Kasım 2006) II**, İstanbul, 71-90.

TURNALI, A. Bilgin, (2006), "İdris Köşkünde Çolak Hasan Tekkesi ve Bâli Baba Sorunu (Piyer Loti-Eyüp)", **X. Eyüpsultan Sempozyumu Tebliğler (12-14 Mayıs 2006)**, İstanbul, 146-173.

TURNALI, B. – YÜCEL, E. (1984), "İstanbul'daki Bazı Tekkelerin Yerlerine Dair Bir Araştırma", **Vakıflar Dergisi**, 18, 141-163.

WENSINCK, A. J. - DIEZ, E. (1979), "Musalla", **İslam Ansiklopedisi VIII**, MEB, İstanbul, 673-676.

YELMEN, Hasan (2005), "Kazlıçeşme", **Surların Öte Yanı (Zeytinburnu)**, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, İstanbul.

YILMAZ, Salih (2005), **Osmanlı Mimarisinde İstiridye Formu**, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, MÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

YÜCEL, Erdem (1972), "İstanbul'un Namazgâhları", **Hayat Tarih Mecmuası I**, 1, Şubat: 51-61.

YÜCEL, Erdem (1994), "Çubuklu", **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi II**, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul, 533-535.

… (2011), **Kadıköy Çeşmeleri (Kaynaktan Mahalleye Ab-ı Hayat)**, Kadıköy Belediyesi.

…(1994), "Namazgâhlar", **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi VI**, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul, 43-44.

…(1994), "Göksu", **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi III**, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul, 411-412.

http://www.milliyet.com.tr/1997/02/21/siyaset/simdi.html, 17.00, 22.01.2014.

http://www.devletarsivleri.gov.tr/katalog/osmanli/tarih.asp, 10.51, 27.01.2014

http://turkokculugu.com/okmeydani/menzil-taslari-fotograf-albumu/, 00.35, 28.01.2014.

http://www.pierrelotitepesi.com/konum.asp?pg=doku, 23.01, 25.01.2014.

http://www.envanter.gov.tr/anit/index/detay/13586, 18.10, 27.01.2014.

http://www.yesilkoyum.com/YESILKOY_HAKKINDA/TARiHi_dosyalar/cesme2.JPG, 17.47, 27.01.2014.

http://www.yesilkoyum.com/YESILKOY_HAKKINDA/TARiHi_dosyalar/cesme3.jpg, 17.46, 27.01.2014.

http://www.suvakfi.org.tr/detay.asp?id=735&menu=%E7e%FEmeler, 22.53, 25.01.2014.

http://mobil.iski.gov.tr/tarihicesmedetay.asp?id=906, 16.15, 22.01.2014.

http://www.uskudar.bel.tr/tr-tr/hizmet/rehber/sayfalar/Rehber-Detay-Icerik.aspx?GuideID=10&SubID=46&ContentID=18601, 23.09, 25.01.2014.

http://mobil.iski.gov.tr/tarihicesmedetay.asp?id=71, 23.17, 25.01.2014.

http://www.envanter.gov.tr/anit/index/galeri/13001?page=1, 18.44, 27.01.2014.

http://www.envanter.gov.tr/anit/index/galeri/13001?page=2, 18.45, 27.01.2014.

http://www.haberimport.com/foto-galeri/acik-hava-mescitleri-namazgahlar-3428-p4.htm, 18.55, 27.01.2014.

http://www.basepost.net/istanbulun-tahliye-haritasi/, 00.31, 06.02.2014

10. ÖZGEÇMİŞ

Hatice Gül, 1974 yılında Sivas'ta doğdu. 2003 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü'nde başladığı yüksek öğrenimini 2007 yılında tamamladı. 2008 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Türk İslam Sanatları Programı'nda yüksek lisans öğrenimine başladı.